

150516

T.C
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
DENİZ BİLİMLERİ VE İŞLETMECİLİĞİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE'DE KIYI ALANLARI YÖNETİMİ
VE
HUKUKSAL REJİMİ

DOKTORA TEZİ

Mehmet Ali AKKAYA

Denizel Çevre Ana Bilimdalı

150516

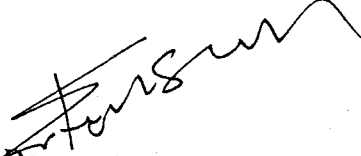
Danışman

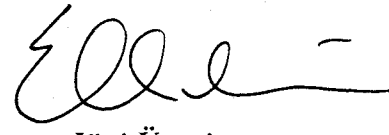
Prof. Dr. Ertuğrul DOĞAN

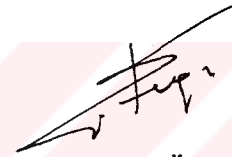
NİSAN, 2004

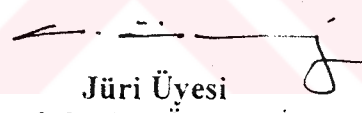
T.C
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
DENİZ BİLİMLERİ VE İŞLETMECİLİĞİ ENSTİTÜSÜ

Mehmet Ali AKKAYA tarafından hazırlanmış ve sunulmuş bu tez DENİZEL ÇEVRE Bilimdalında DOKTORA Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Ertuğrul DOĞAN

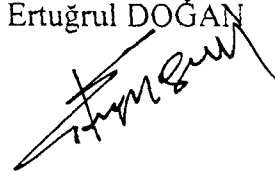

Jüri Üyesi
Prof. Dr. Erdal ÖZHAN

Jüri Üyesi
Prof. Dr. Günay KOCASOY

Jüri Üyesi
Prof. Cankut ÖRMECİ

Jüri Üyesi
Doç. Dr. Selmin BURAK

Anabilimdalı Başkanı
Prof. Dr. Ertuğrul DOĞAN

Enstitü Müdürü
Prof. Dr. Mahmut Celal BARLA

ÖNSÖZ

Dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’de de kıyı kullanımına yönelik sosyo-ekonomik ve hukuki sorunlar güncelliğini korumaktadır. Anayasada ve diğer hukuk metinlerinde kıyı kullanımı sosyo-ekonomik hak olarak düzenlenmiş olmakla birlikte kıyının sunmuş olduğu değer itibariyle sosyal sınıflar arasındaki paylaşımı tartışma yaratmaktadır. Bu çalışmada kıyı alanlarının hukuki statüsü irdelenerek kıyı kullanımında kamu yararının sağlanabilmesi için gerekli olan sosyal, ekonomik ve kurumsal yapılar, yargı kararları da dikkate alınarak önerilerde bulunulmuştur.

Bu bağlamda tez çalışması olarak ülkemizde güncelliğini koruyan orjinal bir konunun seçilmesinde, başlangıcından tez savunma aşamasına kadar değerli yardımlarını esirgemeyen değerli hocam ve tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Ertuğrul DOĞAN’a, Tez İzleme Komisyonu Üyesi Prof. Dr. Erdal ÖZHAN hocama ve Doç. Dr. Z. Selmin BURAK’a teşekkür ederim.

Çalışma süresince yapmış oldukları yapıcı ve yönlendirici katkıları nedeniyle Yrd.Doç.Dr.Cem GAZİOĞLU’na, tez çalışmasında her türlü bilgi ve resmi belgeleri paylaşan Yargıtay, Danıştay ve İdare Mahkemesi Üyelerine, şahsen kendisiyle güncel uygulamalar konusunda görüş ve bilgilerine başvurduğum isimlerini tek tek sayamadığım kıyı illerinin valileri, belediye başkanları ve ilçe kaymakamlarına sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Çalışmanın yazım ve tashihinde yardımda bulunan ve her zaman yanımda olan maddi ve manevi desteğini esirgemeyen eşime ne kadar teşekkür etsem azdır.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
TABLO LİSTESİ.....	v
ŞEKİL LİSTESİ.....	vi
RESİM LİSTESİ.....	vii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	viii
EK LİSTESİ.....	ix
I. GİRİŞ.....	1
1.1. Amaç ve Kapsam.....	2
1.2. Konunun Sınırlandırılması.....	3
1.3. Tarihsel Perspektifte Kıyı Olgusu.....	6
1.4. Kıyı ve Demografik Yapı.....	7
II. KIYI KAVRAMI VE HUKUKİ TANIMI.....	9
2.1. Kıyı Kavramı.....	9
2.2. Farklı Disiplinlerde Kıyı Kavramı.....	11
2.2.1. Jeomorfoloji ve kıyı kavramı.....	11
2.2.2. Coğrafya bilimi ve kıyı kavramı.....	12
2.2.3. Ekonomi bilimi ve kıyı kavramı.....	12
2.2.4. Çevre bilimi ve kıyı kavramı.....	13
2.2.5. Hukuk bilimi ve kıyı kavramı.....	17

2.3. Kıyı Alanının Hukuki Olarak Sınırlandırılması.....	17
2.3.1. Kıyının alt sınırı olarak “kıyı çizgisi”.....	20
2.3.2. Kıyının alt sınırı olarak “kıyı kenar çizgisi”.....	22
2.4. Farklı Kıyı Şekilleri ve Hukuki Uygulamalar.....	24
2.4.1. Alçak-basık kıyı.....	24
2.4.2. Dar-yüksek kıyı.....	27
2.4.3. Akarsu ve göl kıyıları.....	28
2.5. Kıyı Alanlarına İlişkin Diğer Kavramlar.....	32
2.5.1. Sahil şeridi.....	32
2.5.2. Dolgu alanı.....	33
2.6. Kıyı Değişiklikleri.....	34
2.6.1. Doğal kıyı değişiklikleri.....	35
2.6.2. Yapay kıyı değişiklikleri.....	36
2.7. Kıyı Alanlarının Genel Özellikleri ve Nitelikleri.....	42
2.6.1 Doğal kaynak niteliği.....	42
2.6.2. Değişkenlik özelliği.....	43
2.6.3. Geçiş alanı olma özelliği.....	44
2.6.4. Hukuki özelliği.....	44
2.6.5. Ortak kullanım özelliği.....	45
2.6.6. Özel mülkiyet kurulamamsı özelliği.....	46
2.6.7. Kamusal mal özelliği.....	48
2.8. Kıyının Kamu Malı Olmasının Hukuksal Düzeni ...	49

III. KIYI PLANLAMASI VE HUKUKİ STATÜSÜ.....	56
3.1. Planlama Kavramı.....	56
3.1.1. Kıyı planlaması kavramı.....	57
3.1.2. Kıyı planlamasının amacı.....	58
3.2. Kıyı Planlaması Öncesi Hukuki İşlemler.....	59
3.2.1. “Kıyı kenar çizgisi” tespit işlemi.....	59
3.2.2. Kazanılmış haklara yönelik işlemler	64
3.2.3. Kıyı kadastro işlemleri.....	68
3.3. Kıyı Planlamasında Görev ve Yetki.....	70
3.4. Kıyı Planlaması ve İmar Hukuku Uygulamaları.....	73
3.4.1. Kıyı alanlarında imar planlaması.....	73
3.4.2. Sahil şeridinde imar planlaması.....	78
3.4.3. Dolgu alanlarında imar planlaması.....	83
3.5. Kıyı İmar Planlarının Yürürlüğe Girişi.....	89
3.6. Kıyı Alanlarında İmar Planları Uygulaması.....	94
3.7. Kıyı Planlarının Revizyonu ve Hukuki Statüsü.....	95
3.8. Kıyı Planlarında Değişiklik Usulü ve Hukuki Niteliği.....	97
3.8.1. Bakanlıkça kıyı planlaması değişiklik istenmesi.....	98
3.8.2. Yerel yönetimlerce değişiklik yapılması.....	98
3.8.3. Kıyı planlamasına ilişkin esaslar.....	100
3.8.4. Kıyı imar planlarının hukuki sonuçları.....	102

IV. KIYI KULLANIMI VE HUKUKİ STATÜSÜ.....	104
4.1 Kıyı Kullanımı.....	104
4.2. Kıyı Kullanımının Gerekliği ve Önemi.....	105
4.3. Kıyı Kullanımına İlişkin Temel İlkeler.....	106
4.3.1. Ortak kullanım ilkesi.....	106
4.3.2. Genellik ilkesi.....	107
4.3.3. Serbestlik ilkesi.....	108
4.3.4. Eşitlik ilkesi.....	108
4.3.5. Bedelsizlik.....	109
4.3.6. Kamu yararı ilkesi.....	110
4.3.7. Özel mülkiyet kurulamaması ilkesi.....	113
4.4. Özel Teşebbüs Hürriyeti ve Kıyı Kullanımı.....	114
4.5. Kıyılardan Özel Yaralanma ve Hukuki Statüsü.....	116
4.6. Kıyı Alanlarında Özel Mülkiyetin Doğurduğu Sorunlar.....	118
4.8. Kıyı Kullanımına Getirilen Hukuki Sınırlamalar.....	122
4.8.1. Yapı yasağı.....	122
4.8.2. Kirletme yasağı.....	125
4.8.3. Kazı yapma yasağı.....	127
4.9. Kıyı Kullanımı ve Hukuki Sorumluluk.....	128
4.9.1. Sorumluluk hukuku kavramı.....	128
4.9.2. Cezai sorumluluk.....	130
4.9.3. Hukuki sorumluluğun şartları.....	143
4.9.4. Kıyı kullanımı ve hukuki sorumluluğun sonuçları.....	136

V. KİYİ ALANLARI YÖNETİMİ ve HUKUK SİSTEMİ	139
5.1. Hukuk Sistemi İçersinde Kıyı Yönetim Hukuku.....	142
5.1.1. Uluslararası Hukuk ve Kıyı Alanları Yönetim Süreci	144
5.1.2. Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi.....	145
5.2. Türkiye’de Kıyı Alanlarının Hukuki Yapısı	150
5.2.1. Osmanlı İmparatorluğu Dönemi Kıyı Hukuku.....	150
5.2.2. Cumhuriyet Dönemi Kıyı Mevzuatı.....	152
5.3. Kıyı Alanlarına Yönelik İşlemlerin Denetimi.....	161
5.3.1. İdari denetim.....	161
5.3.2. Yargısal denetim.....	162
5.4. Yargılama Sürecinin Kıyı Alanları Yönetimine Etkisi.....	167
5.4.1. Anayasa Yargısı ve kıyı alanları yönetimi... ..	167
5.4.2. İdari Yargı sürecinin kıyı alanları yönetimine etkisi.....	170
5.4.3. Adli Yargı süreci ve kıyı alanları yönetimi.....	173
5.4.4. Sayıştay Kararlarının kıyı alanları yönetimine etkisi.....	175
5.5. Yargılama Sürecine İlişkin Bazı Sorunlar.....	176
VI. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	179
KAYNAKLAR.....	185
EKLER.....	195
ÖZGEÇMİŞ.....	230

ÖZET

Yeryüzündeki toplam uzunluğu yaklaşık 312.000 km olan kıyı alanının yaklaşık 8.300 km'sine sahip olan ülkemiz, sahip olduğu toplam deniz ve kıyı değerleri ile uluslararası alanda stratejik bir konuma sahiptir. Kıyı alanları ulusal ve uluslararası kullanıcılar açısından en fazla tercih edilen fiziki alanlardan olup yaklaşık ellinin üzerinde sosyo-ekonomik sektörün kullanım baskısı altındadır. Bu baskılar sonucu kıyı alanlarının doğal ve kültürel değerleri, biyoçeşitliliği olumsuz yönde etkilenirken, sosyo-ekonomik anlamda kıyı kullanımı kısıtlanmakta, sürdürülebilir bir kıyı yönetimi için yeni ve etkin araçlara olan gereksinim daha da artmaktadır. Kıyıların ekonomik olarak sürdürülebilir iktisadi yaşam tarzıyla birlikte gelecek nesillere aktarılması ve ekolojik dengesinin korunması için kullanılacak sistem araçlarının en önemlisi hukuki araçlardır. Bunlar; Anayasa, kanun, tüzük, yönetmelik ve yargı kararlarıdır. Anayasal anlamda ilk defa 1982 Anayasası 43. maddesiyle kıyı alanlarının hukuki statüsü düzenlenirken kıyı kullanımının kamu yararı amaçlı olarak kanunla düzenlenmesinin gerektiği üzerinde durulmuş, buna paralel olarak 3086, 3621 ve 3830 sayılı kanunlar kıyı ile ilgili hukuk sistemimizde yer almıştır. Fakat son 10 yıldır bu kanunlar uygulanmış olmakla birlikte çağdaş hukuk felsefesinin kabul ettiği temel prensibe bağlı olarak kıyı alanları kullanımının sosyal adalete ve eşitlik ilkesine uygun, kamunun çıkarının özel çıkardan üstün tutan, ekolojik dengenin korunarak gelecek nesillere aktarılmasına hizmet eden bir hukuk sistemi oluşturulamamıştır. Tez çalışmasında geçen bu 10 yıllık süreçteki mevcut uygulamalar, ortaya çıkan sorunlar ve çözüm önerileri ve araçları hukuk sistemi içerisinde analiz edilmiştir. Türkiye'deki entegre kıyı alanları yönetimine ilişkin temel hukuki normlar ayrıntılı olarak ele alınmış, uygulamalar ve sorunlar yargı kararları da dikkate alınarak incelenmiştir. Bu gün kıyı alanları yönetim sürecinin tek boyutlu bir yapılanma olamayacağı düşüncesine ulaşılmıştır. Dolayısıyla, insanlığın ortak mirası olan deniz ve kıyı alanlarının Avrupa Birliği ilişkiler sürecinde uluslararası ortak hukuk normları da dikkate alınarak iç hukuktaki diğer yasal düzenlemelerin uluslararası hukuka uyumu konusunda eleştirel bakış ve öneriler getirilmiştir.

ABSTRACT

Turkey , as the country having approximately 8300 km shore line which is considerably long part of the total 312.000 km shore line of the world , has very strategic position in international area with its all very valuable possessions at sea and shore. Shore areas are nationally and internationally most useable and preferable areas, therefore are the subject of use for more then fifty socio-economic sectors. The socio-economic pressure to use shore areas might also effect natural, cultural and biologic structure negatively. It brings new restrictions for utilising shore areas and requirement for new and effective means to organise and maintain coastal management are increasing. The most important one of the systematic means to provide better protection for coastal environment and shore areas to keep them for next generations by economically maintainable life style / civilisation, is the legislation. Legislative means are the National Constitution, laws, regulations, directives and courts judgements. As the constitutive base, first time the 1982 Constitution with its 43. Article organise legislative status of coastal areas and provide legislative system for public use and benefit. Beside the Constitution, the laws 3086, 3621, and 3830 regarding the coastal management became the part of the our legislative system. However, since we practice these laws, they are not enough to build up the perfect legal system to provide better environmental protection and public benefit above the individual one as per the contemporary philosophy of laws. In this thesis this period has been analysed with the existing practises, problems, suggestions and means for solutions within the legal system. Fundamental legal norms regarding the integrated management of coastal areas have been considered and practices, problems and judgements have been analysed. As the result, today, the process and the structure for coastal management are multi-dimensional. Therefore, regarding the sea and shore areas which are the common heritage of the world and considering the our relationships with European Union, international and national legal systems have been compared and comments, criticism and suggestions have been produced and developed.

TABLO LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. Türkiye'nin kıyı uzunlukları.....	2
Tablo 2. Kıyı illerimiz ve nüfusları.....	7
Tablo 3. Dolgu alanlarına ilişkin işlemlerin onay süreci.....	39
Tablo 4. Kıyı Kanunu kapsamındaki alanlarda plan onama yetkisi.....	71
Tablo 5. Dolgu alanlarında plan onama yetkisi.....	86
Tablo 6. Türk Hukuk Tarihi'nde kıyı hukukuna ilişkin kronolojik yapı.....	151
Tablo 7. Amaç dışı kıyı kullanımına ilişkin öngörülen para cezaları.....	176

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1. Kıyı, sahil şeridi ve dolgu alanı.....	10
Şekil 2. Kıyı Kanunu'na göre kıyı tanımı içindeki bölgeler.....	18
Şekil 3. Alçak-basık kıyılarda kıyı kenar çizgisi modelleri.....	25
Şekil 4. Dar-yüksek kıyılarda kıyı kenar çizgisi modelleri.....	27
Şekil 5. Farklı akarsularda kıyı kenar çizgisi tespit işlemleri.....	30
Şekil 6. Kıyı Kanunu'nda sahil şeridi sınırlaması.....	33
Şekil 7. Kıyı Kanunu'na uygun dolgu yapım süreci.....	42
Şekil 8. Kıyı kenar çizgisi tespiti akım tablosu.....	66
Şekil 9. Planlı ve plansız alanlarda sahil şeridi belirleme.....	79
Şekil 10. Mevzii imar planlarında sahil şeridi belirleme.....	80
Şekil 11. Turizm alan ve merkezlerinde sahil şeridi belirleme.....	81
Şekil 12. Kentsel alanlarda sahil şeridi belirleme.....	82
Şekil 13. Turizm alan ve merkezlerinde Kıyı Kanunu uygulaması.....	92
Şekil 14. Bütünleşik kıyı yönetim sürecinin aşamaları.....	141

RESİM LİSTESİ

	Sayfa
Resim 1. Denizin doldurulmasıyla yapılan Yalıkavak Yat Limanı.....	41
Resim 2. Turizm Teşvik Kanunu'na göre kamunun kullanıma kapatılan kıyı....	76
Resim 3. İzmir-Kordonboyu dolgu yapım alanı.....	88
Resim 4. Güllük Körfezi ve çevresi balık çiftlikleri.....	126

EK LİSTESİ

	Sayfa
Ek. 1. Kıyı, Sahil Şeridi Ve Dolgu Alanlarına İlişkin Yasal Düzenlemeler.....	194
Ek. 2. Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasası.....	200
Ek. 3. Kıyı Kanunu.....	203
Ek. 4. Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik.....	214
Ek. 5. Türk Kanunu Medenisi.....	219
Ek. 6. Tapu Kanunu.....	220
Ek. 7. Bataklıkların Kurutulması Hakkında Kanun.....	222
Ek. 8. Turizm Teşvik Kanunu.....	225
Ek. 9. Kamulaştırma Kanunu.....	228

KISALTMALAR LİSTESİ

A.B.D.	: Ankara Barosu Dergisi
A.İ.D.	: Amme İdaresi Dergisi
A.Ü.H.F.D.	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
A.Y.M.K.	: Anayasa Mahkemesi Kararı
AB	: Avrupa Birliği
AY.	: Anayasa
AYM.K.D.	: Anayasa Mahkemesi Kararları Dergisi
Bkz.	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
BMDHS	: Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi
ÇED	: Çevresel Etki Değerlendirme
D.D.	: Danıştay Dergisi
D.D.D.	: Danıştay Dava Dairesi
D.D.D.G.K.	: Danıştay Dava Daireleri Genel Kurulu
D.K.	: Danıştay Kanunu
DİDDGK	: Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu
E	: Esas No
EKAY	: Entegre Kıyı Alanları Yönetimi
İD.	: İdare Dergisi
İİİD.	: İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi
İYUK.	: İdari Yargılama Usulü Kanunu
K.	: Karar No
K.A.Y	: Kıyı Alanları Yönetimi
K.H.K.	: Kanun Hükmünde Kararname
K.T.	: Karar Tarihi
M.K.	: Medeni Kanun
Mad.	: Madde
R.G.	: Resmi Gazete
S.	: Sayı
s.	: Sayfa

TİD .	: Türk İdare Dergisi
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve devamı
vs.	: ve saire
Y	:Yıl
Y. ... H.D.	: Yargıtay ... Hukuk Dairesi
Y.H.G.K.	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
Y.İ.B.H.G.K.	: Yargıtay İctihadı Birleştirme hukuk Genel Kurulu
Y.İ.B.K.	: Yargıtay İctihadı Birleştirme Kurulu
Y.K.D.	: Yargıtay Kararları Dergisi
Yay.	: Yayını

I. GİRİŞ

Dünya nüfusu hızlı bir şekilde artmakta, artan nüfusla birlikte deniz ve kıyı alanlarına olan toplumsal talepler de çeşitlenmektedir. Sanayileşme sürecin ve bunlara bağlı olarak ortaya çıkan kentleşme olgusu kıyı değerlerinin azalmasına neden olmakta, kıyı kaynaklarını tehdit etmekte, bu durum rasyonel olarak kamunun güncel ve gelecekteki kıyı kullanımını kısıtlamaktadır. Kıyı-insan ilişkisel süreci sonunda kıyı alanlarının doğal dengesi bozulmakta, kıyı alanlarının kendisini koruma ve yenileme olanağı güçleşmekte, kıyıların ekonomik olarak sürdürülebilir iktisadi yaşam tarzıyla birlikte gelecek nesillere aktarılması ve ekolojik dengesinin korunması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Sözkonusu sorunları en aza indirebilmek ve kaldırmak için sorunların tanımlanması, planlama, kaynak yönetimi ve uygulama süreçlerinin hukuk tekniği ile şekillendirilmesi gerekmektedir. Bu araçlar; hukuksal araçlar olarak; Anayasa, kanun, yönetmelik, yargı kararları vb., kurumsal-yönetimsel araçlar, teknik araçlar; planlama ve ÇED, ekonomik araçlar (bütçe, fonlar, vergilendirme, sübvansiyonlar ve krediler, emisyon permileri, fiyatlandırma, proje finansmanı), sosyal araçlar (katılım hakkı, kamuoyu denetimi, bilgi edinme hakkı, eğitim, yönlendirme vb.)dir. Hukuk felsefesinin kabul ettiği temel prensiplere uygun, sosyal adalete ve eşitlik ilkesine bağlı, kamunun çıkarının özel çıkardan üstün tutan, ekolojik dengenin korunarak gelecek nesillere aktarılmasına hizmet eden bir hukuk sistemi kurabilmektir. Hukuk sistemimiz kıyının tüzel yapısına uygun Anayasa'da, Kıyı Kanununda ve diğer hukuk normlarında bir takım düzenlemelerde bulunmuş, fakat kıyı sorunlarının sınır kabul etmeyen uluslararası birlikteliği, üretilecek sistem araçlarının hem ulusal hem de uluslararası ölçekte ortak standartlar üzerinde kurulmasını gerektirmiştir. Tez çalışmasında Türkiye'deki kıyıya ilişkin temel hukuki normlar ayrıntılı olarak ele alınmış, uygulamalar ve sorunlar yargı kararları da dikkate alınarak incelenmiştir.

1.1. Amaç ve Kapsam

Yeryüzündeki toplam uzunluğu yaklaşık 312.000 km olan kıyı alanlarının yaklaşık 8.333 km'sine sahip olan ülkemiz, bu uzunluğun 6.480 km'sini Anadolu kıyısı, 786 km'sini Trakya kıyısı, 1.067 km'sini de adalar kıyısı oluşturmaktadır (Tablo 1). Ülkemiz sahip olduğu doğal kıyı yapısı itibariyle deniz kıyısı değeri olarak bölgesel devletler (Avrupa Birliği Ülkeleri-Karadeniz Ülkeleri-Akdeniz Ülkeleri-Hazar Denizi Ülkeleri) içerisinde uzun kıyı şeridine sahip ülke olarak ayrıca stratejik bir konuma da sahiptir. Kıyı alanlarının tarihi süreç içerisinde mekansal çekim merkezi olması, artan uluslararası stratejik önemi; söz konusu kaynağın “sürdürülebilirlik” bağlamında gelecek nesillere aktarılması endişesini gündeme getirmektedir. Söz konusu alanın farklı kullanımlara uygun yönetilebilmesi tartışmasız kavramsal analizin ortak standartlar üzerinde kurulmuş olmasına bağlıdır. Bu bağlamda konunun Anayasa’da ve Kıyı Kanunu’nda söz edilen “kıyı”, “sahil şeridi” ve “dolgu alanı”nın kavramsal analizi yapılmış, jeomorfolojinin tanımlamış olduğu kıyı kavramı ile coğrafya, oşinografi, çevre, kent bilim, ekonomi, hukuk vb. gibi bilimlerin kabul etmiş olduğu kıyı kavramları multidisipliner bir bütünlük içerisinde yargı kararları ve uluslararası literatürler de dikkate alınarak yeniden kavramsal etüt edilmiştir.

Tablo 1. Türkiye'nin kıyı uzunluğu.

Bölge	Kıyı Sınırı	Uzunluk/km
Karadeniz Kıyısı	Bulgaristan Sınırı-Rumeli Feneri	177
	Anadolu Feneri- BDT Sınırı	1.518
İstanbul Boğazı	Kız Kulesi-Anadolu Feneri	35
	Sarayburnu-Rumeli Feneri	55
Marmara Kıyısı	Çardak Feneri- Kızkulesi	663
	Çankaya Burnu-Sarayburnu	264
Ege Kıyısı	Dalaman Nehri-Kumkale Burnu	2.593
	Kale Burnu-Çankaya Burnu	78
Akdeniz Kıyısı	Suriye Sınırı-Dalaman Nehri	1.577
Adalar Kıyısı	Marmara Adaları Kıyısı	252
	Karadeniz Adaları Kıyısı	6
	Akdeniz Adaları Kıyısı	130
	Ege Adaları Kıyısı	679
TOPLAM	Türkiye Ulusal Kıyı Uzunluğu	8.333 km

1.2. Konunun Sınırlandırılması

Türkiye’de son elli yıllık süre içinde kıyı, kıyının kullanımı, kıyıya ilişkin planlamaların yapılması vb. konular, giderek artan bir önem kazanmış ve bunun sonucu olarak da özel hukuksal düzenleme gereksinimi ortaya çıkmıştır. Araştırma konusu olarak kıyı, uluslararası girişimler ve bununun iç hukuktaki yansımaları ve uygulamaları hukuk tekniği açısından incelenmiştir. Türk hukukunda kıyılarla ilgili özel olmamakla birlikte uygulanabilir ilk hukuksal metin Medeni Kanundur*. İlk defa 1982 Anayasası 43. maddesinde kıyı alanlarının hukuksal düzeninden bahsederek** konunun kanunla ayrıntılı olarak düzenlenmesin gerektiği üzerinde durulmuştur.

Birinci bölümde, morfolojinin tanımlamış olduğu kıyı kavramı ile hukuk sisteminin kabul etmiş olduğu kıyı kavramlarının uyumlaştırılarak, hukuk literatürü çerçevesinde kıyı alanının sınırları, nitelikleri ve özellikleri üzerinde durulmuş, kıyı alanları üzerinde devletin temel yetkilerinin neler olduğu, yargı kararları da dikkate alınarak incelenmiştir. Doğal ve yapay kıyı değişiklikleri(dolgu)nin hukuki statüsü güncel uygulamalarla birlikte incelenmiştir.

İkinci bölümde kıyı alanlarından yararlanmanın Anayasa ve Kıyı Kanunda yer alan düzenlemeler dikkate alınarak kıyı kullanımının temel hak ve hürriyetler içerisindeki yeri, hukuki niteliği ve kapsamı üzerinde durulmuştur. Kıyı kullanımının sınırlama nedenleri; kamu yararı, kamu düzeni ve milli güvenlik gerekçeleri dikkate alınarak incelenmiştir. Kıyı Kanununda sayılan kirletme ve kazı yapma yasakları ile getirilen sınırlamanın özel teşebbüs hürriyetini kısıtlayıcı olmadığı; sosyal, ekonomik ve hukuki gerekçeleri ile birlikte açıklanmış, kıyı alanlarının amaç dışı kullanılmasının idari, hukuki ve cezai yaptırımı sorumluluk hukuku ilkeleri doğrultusunda incelenmiştir.

---

* Medeni Kanunun sahihsiz şeyler ve umuma ait mallar başlıklı 641. maddesinde “... sahihsiz şeyler ile menfaati umuma ait olan mallar devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. ... menfaati umuma ait sular ile ziraata elverişli olmayan yerler, kayalar, tepeler, dağlar ve onlardan çıkan kaynaklar kimsenin mülkü değildir” demekle doğrudan kıyı tanımlanmamış olsa da sahihsiz şeyler ve menfaati umuma ait mallar arasında kıyılar bulunmaktadır. 1580 sayılı Belediye yasasının 191 maddesinde “... belediye sınırları içindeki kıyıların tasarrufu idare ve nezareti belediyelere aittir ...”, 2644 sayılı Tapu Kanununda da kıyı kullanımıyla ilgili hükümler bulunmaktadır.

** 1982 Anayasasının Kıyılardan yararlanma başlıklı Madde 43.- Kıyılar, devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Deniz, göl ve akarsu kıyılarıyla, deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir. Kıyılarla sahil şeritlerinin, kullanılış amaçlarına göre derinliği ve kişilerin bu yerlerden yararlanma imkan ve şartları kanunla düzenlenir.

Üçüncü bölümde Türk hukuk tarihi içerisinde kıyı alanlarının hukuksal düzenini Osmanlı İmparatorluğundan günümüze kadar var olan hukuk metinleri incelenmiş ve mevcut Kıyı Kanununa eleştirel bakış açısı getirilmiştir. Bu bölümde kıyı hukuku sisteminin oluşumuna katkısı olan yargılama kıyı hukuku üzerine etkileri ve bu aşamada yargı sürecinin rolü ve kıyı kullanımına ilişkin yargısal denetim incelenmiştir.

Dördüncü bölümde kıyı alanlarının kullanıma açılması öncesinde yapılması gerekli olan bir takım teknik işlemler (kıyı kadastrosu işlemleri-kıyı kenar çizgisi tespit işlemleri-müktesep hak) olarak; kıyı planlamasının hukuki statüsü, planlamanın boyutları, plan revizyonlarının hukuki statüsü, kıyı kadastrosu çalışmaları, kıyı kenar çizgisi tespit işlemleri, müktesep hak, kıyı alanlarında imar hukuku uygulamaları ve kıyı alanlarına yönelik işlemlerinin yargısal denetimi incelenmiştir. Kıyı alanları yönetim sürecinin tek boyutlu bir yapılanma olamayacağı, dolayısıyla konunun uluslararası bir nitelik taşıdığı, bu konuda bölgesel ya da uluslararası ortak hukuk normları çerçevesinde uzlaşarak bütünleşik bir yönetim modelinden bahsedilmiştir.

1.3. Tarihsel Perspektifte Kıyı Olgusu

Tarihi süreçten bu güne kıyılarımız yalnız ekonomik değer olarak değil bir çok toplumsal faaliyetin çekim alanı haline gelmiştir. Kent nüfusunun artması ve artan konut ihtiyacı, tatil alışkanlıklarının değişmesi, ikinci konut tutkusu, yazlık ev ihtiyacı, kamu kurumlarının kıyılarındaki dinlenme kampları, iç ve dış turizm, tasarruf sahiplerinin mevcut kaynaklarını kıyı bölgelerindeki gayri menkullere yatırması vb. gibi nedenlerle kıyı alanları ulusal ve uluslararası bir rant merkezi haline gelmiş, artan talepler kıyı kaynağı üzerinde spekülasyon yağmalamaları gündeme getirmiştir. İnsanlık tarihi, kıyı alanlarında başlamıştır. İmparatorluklar, medeniyetler ve sömürgeler, deniz, kıyı ve akarsu çevrelerinde kurulmuştur. Dünya genelindeki ilk yerleşik medeniyetlerin deniz, kıyı ve akarsu çevrelerinde kurulmuş olduğunu görürüz (LOUIS, 2000). Meşhur tarihçi HERODOT tarafından ileri sürülen görüşe göre dünya medeniyeti olarak kabul edilen medeniyetler akarsu kıyısında kurulmuştur. Fırat, Dicle ve Nil Nehri üzerinde kurulan medeniyetler, Akdeniz ve Ege çevresinde kurulan liman kentleri (KEYDER ve Diğerleri 2000), Roma İmparatorluğu ve Eski Yunan medeniyetine ait kentlerin çoğunluğu kıyı kentleridir (WEBER, 2000).

Kültür ve medeniyetlerin bu bölgelerde kurulma nedeni hiç tartışmasız su kaynağı olarak deniz, göl ya da akarsulardır. Türk tarihinde de kıyıya aşırı bir bağımlılık vardır. Osmanlıdan günümüze gelen deniz ve kıyıda “yalı-köşk” sahibi olabilme duygu ve isteği (yalı kültürü)* bunun güncel örneklerinden biridir. Deniz, kıyı ve akarsu çevreleri yukarıda sayılan çekim merkezi olmasının yanında yanlış olmakla birlikte “doğal çöplük” ve “doğal kanalizasyon” olarak kabul edilmektedir. Kıyı kentlerinin çoğu evsel ve endüstriyel atıklarının çoğunu hiç bir arıtmaya tabi tutmaksızın doğal ortamı bir kanalizasyon kabul ederek olduğu gibi bırakılmaktadır. Kıyı alanları sahip olduğu doğal güzellik ve uygun iklim nedeniyle yüzme, güneşleme ve su sporları açısından vazgeçilmez turizm merkezleri olarak hayatımızın vazgeçilemez parçalarıdır.

Kıyı alanları sosyal sınıflar arasında “toplumsal statü farklılığı” nedenidir. Belirli bir mali güce sahip olan kişiler deniz kıyısı bölgelerde bir yazlık sahibi olma veya yaz tatilini deniz kıyısında geçirme duygu ve düşüncesi sonuç olarak toplumsal yapı içerisinde farklı bir sosyal statülü sınıf yaratmaktadır. Kıyı alanlarımızın miktarının sınırlı olması, yeniden üretilmemesi sonucu “kıt kaynak” olmakta ve bu durumda tabii olarak fiyatı yükseltmektedir. Artan fiyat karşısında bu alanlara sadece üst gelir gruplarının sahip olması mümkün olmakta, alt gelir gruplarının bu bölgelerde mülk sahibi olmaları söz konusu olmadığı gibi, tatil yapmaları bile mümkün değildir. Bu durum kıyı alanlarını ayrıcalıklı sosyal statü ve kişilerin ikamet ettiği yerleşim alanları haline getirmektedir. Böylece kişilere yaşamış oldukları kentsel bölge ek olarak sosyal bir statü vermiş olmaktadır. Antalya’da, Bodrum’da, Marmaris’te vb. gibi turistik kıyı kentlerinde yaşamak ve tatilin bir kısmını buralarda geçirmek ayrıcalık haline gelmiştir. Bu şekilde işleyen bir yapısal mekanizma sınıfsal farklılaşmayı mekana yansıtmaktadır. Deniz ve kıyı alanları tarihi süreç içerisinde belirli meslek grupları için de vazgeçilmez estetik değerler olmuşlardır. Şairler, ressamlar ve edebiyatçılar için ilham kaynağı olmaya devam eden kıyılar, insanların fiziki ve ruhsal bütünlüğü için vazgeçemediği doğal alanlardır.

---

*Yalı Kültürü: Deniz, yalının sanki ön bahçesi, yalı ise deniz üstüne kurulu bir kaptan köşkü gibidir. Anadolu’da on asır önce başlayan Türk-İslam göçebe aile yaşamı, Osmanlılarla beraber sabit mekana, denizle bulunduğu yerde ise yalı yaşamına dönüşmüş ve yalı kültürü, Boğaziçi’nde sanatının doruğuna erişerek eserlerini Boğaziçi’nde vermiştir. Yaklaşık 30 km uzunluğunda olan ve 500’e yakın yalının yer aldığı İstanbul Boğazı yalı kültürü ve gelişim süreci için temel örneklerdir. Boğaz’da, 17. yüzyıldan kalan en eski ahşap yalı Amcazade Hüseyin Paşa Yalısı ve Sadullah Paşa Yalısı(1783)dır. Domabahçe, Çırağan ve Beylerbeyi Sarayları denize olan cephe genişliği, orijinaliği vb. kriterler açısından paha biçilemeyen yalılarıdır. Ahmet Nazif Paşa Yalısı, Sabancı İkiz Yalıları, Edip Efendi Yalısı, Kırmızı Yalı (Kont Ostrog Yalısı), Kıbrıslı Yalısı, Komodor Remzi Bey Yalısı, Nuri Paşa Yalısı, Rasim Ferit Bey Yalısı, Ahmet Afif Paşa Yalısı vb. yaklaşık beş yüz adetinde yalı bulunmaktadır.

1.4. Kıyı ve Demografik Yapı

Dünya nüfusu hızlı bir şekilde artmakta, artan nüfusla birlikte deniz ve kıyı alanlarına olan toplumsal talepler de çeşitlenmekte ve kıyı alanları yoğun kentleşme ve nüfus baskısı altında kalmaktadır. Kıyı alanlarındaki doğal dengenin bozulmasına birincil neden nüfus, kısacası insan unsurudur. Söz konusu demografik yapının kıyı üzerindeki baskısı ülke, bölge, gelişmişlik-azgelişmişlik vb. açılardan farklılık arz etmektedir. Nüfusun kıyı üzerindeki baskısını var olan kıyı varlığı ile bu bölgede yaşayan nüfusun genel nüfusa oranlanmasıyla bulmak daha gerçekçi bir yol olacaktır. Dünya nüfusunun üçte ikisi yaşamını kıyı bölgesinde sürdürmekte (Gündem, 21), bir başka değerlendirmeye göre yeryüzündeki nüfusun beşte üçü kıyılardan itibaren ilk 60 km'lik dilim içerisinde yaşamaktadır. Deniz ve kıyı bilimcilerine göre büyük kentler kıyı bölgelerinin kurulmuş olup dünya genel nüfusun yarısı deniz kıyısında yaşamaktadır (Cicin-Sain ve diğerleri) BM verilerine göre gelecek 50 yıl içerisinde 6.3 milyar kişi deniz kıyısında yaşayacaktır (BM Nüfus Raporu, 2000). Dünya Bankası verileri de bu gerçeği güçlendirmekte, kıyı üzerinde nüfus baskısının önemini vurgulamaktadır (World Bank Report, 1994).

Kıyı bölgelerinde yaşayan nüfus ulusal ve uluslararası kamuoyunu gelecek açısından ciddi olarak endişelendirmektedir ki; bu gün Amerika'da nüfusun yarısı kıyı bölgesinde yaşamaktadır. Bu rakamsal veri 2010 yılı için 130 milyon olacağı tahmin edilmektedir (The World Bank, 1996-1997). Avrupa ülkeleri açısından da gelecek endişesi farklı değildir. Avrupa ülkelerinde yaşayan yaklaşık 700 milyon kişinin 200 milyonu kıyı bölgesinde yaşamakta olup bu rakam Mavi Plan raporunda belirtildiği gibi 2010 yılı için 250 milyon kişinin yaşayacağı tahmin edilmektedir. Özellikle Akdeniz'in güney kıyısı, Kuzey Afrika ülkeleri ve Akdeniz çevresi kıyı nüfusu artışı uluslararası kamuoyunun dikkatini çeken kıyılarıdır. Kıyı bölgelerindeki nüfus baskısını Türkiye ölçeğinde değerlendirdiğimizde; nüfusun kıyı bölgelerinde iç bölgelerden daha yoğun olduğunu gözlemlemekteyiz. İdari yapı içerisinde 2000 yılı nüfus sayım sonucuna göre 28 ilimiz ülke genel nüfusunun %52'si ile genel coğrafi alanının %30'unu kapsayan alanda yaşamaktadır (Tablo 2).

Tablo 2. Kıyı illerimiz ve nüfusları (DİE, 2000 yılı genel nüfus sayımı)

	İL	NÜFUS	NÜFUS ARTIŞI (%)
1.	ADANA	1.860.000	17.97
2.	ANTALYA	1.726.205	42.16
3.	ARTVİN	192.000	-10.33
4.	AYDIN	954.000	14.44
5.	BALIKESİR	1.076.000	9.96
6.	BARTIN	184.178	-11.11
7.	BURSA	2.107.000	27.74
8.	ÇANAKKALE	465.000	7.29
9.	DÜZCE	314.000	13.82
10.	EDİRNE	402.000	-1.09
11.	GİRESUN	525.000	4.77
12.	HATAY	1.232.910	10.52
13.	İSTANBUL	10.033.478	33.23
14.	İZMİR	3.387.908	22.88
15.	KASTAMONU	376.725	-11.63
16.	KIRKLARELİ	328.461	5.94
17.	KOCAELİ	1.203.335	26.81
18.	İÇEL (MERSİN)	1.668.007	27.47
19.	MUĞLA	717.384	24.26
20.	ORDU	887.765	7.10
21.	RİZE	365.938	4.80
22.	SAKARYA	746.060	8.79
23.	SAMSUN	1.203.681	3.59
24.	SİNOP	225.574	-16.16
25.	TEKİRDAĞ	626.549	28.99
26.	TRABZON	979.295	20.74
27.	YALOVA	168.593	22.13
28.	ZONGULDAK	615.599	-6.01
	KIYI KENT NÜFUSU	35.073.542	Ortalama% 15
	ÜLKE GENEL NÜFUSU	67.884.903	

Ülkemizdeki nüfus artış hızı son on yıllık zaman diliminde binde onbeş iken, bu rakam kıyı bölgelerinde binde ondokuz oranında olup yirmisekiz ilimiz ülke genel nüfusunun %52'si ile genel coğrafi alanının %30'unda yaşamaktadır* .

* Adana , Antalya, Artvin, Aydın, Balıkesir, Bartın, Bursa, Çanakkale, Düzce, Edirne, Giresun, Hatay, İstanbul, İzmir, Kastamonu, Düzce, Kocaeli, İçel, Muğla, Ordu, Rize, Sakarya Adapazarı), Samsun, Sinop, Tekirdağ, Trabzon, Yalova, Zonguldak.

II. KIYI KAVRAMI VE HUKUKİ TANIMI

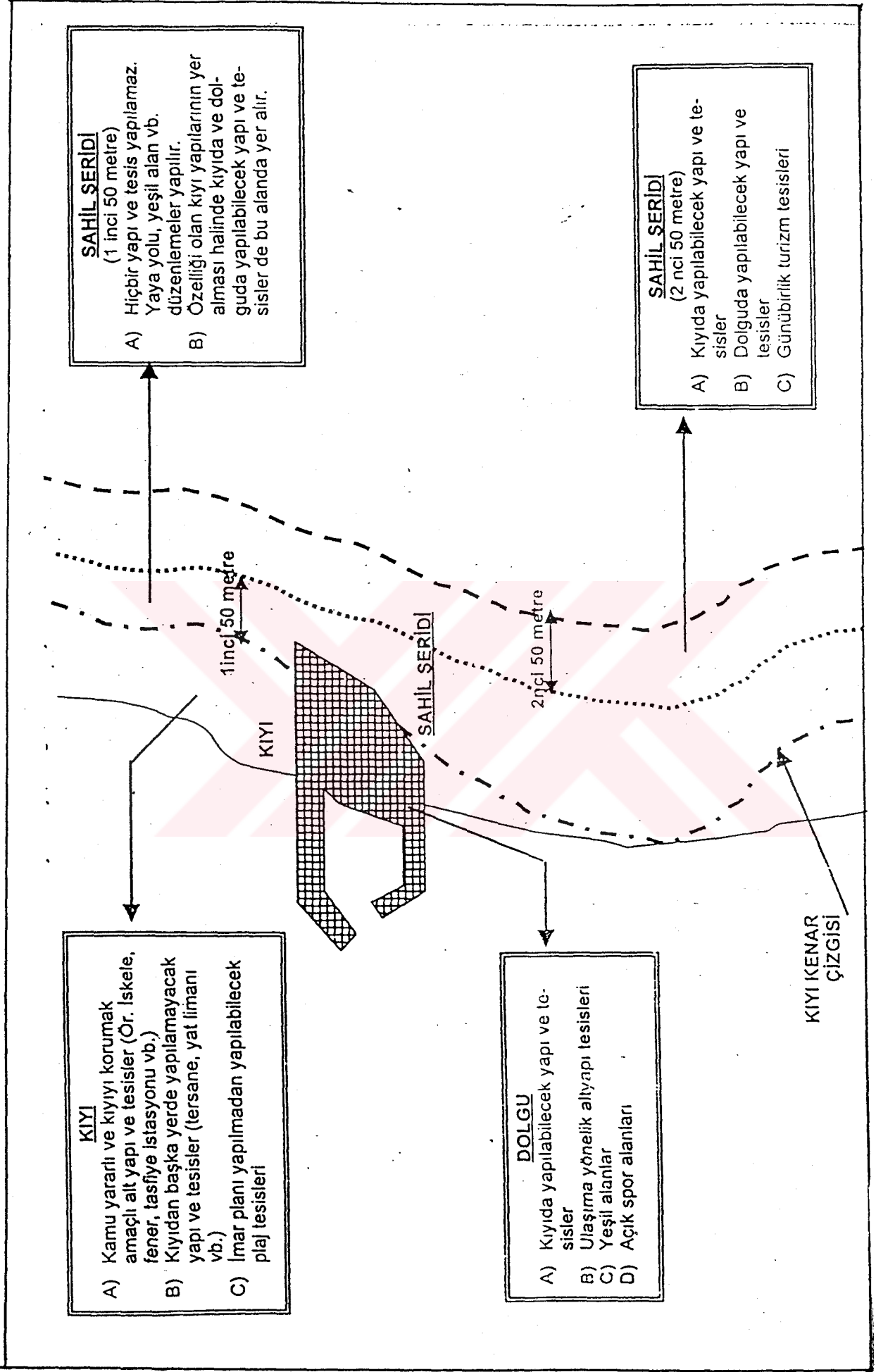
1982 Anayasası, 3621 sayılı Kıyı Kanunu ve Kıyı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte kıyı alanlarına ilişkin bazı özel temel kavramlar kullanılmıştır. Bu kavramlardan ilki jeomorfolojik bir kavramda olan “kıyı”, kıyıyı uzunlamasına çevreleyen “sahil şeridi” ve “dolgu alanları”dır (Şekil 1). Kıyı Kanununda “kıyı”nın yanında “kıyı çizgisi” ve “kıyı kenar çizgisi” kavramları kullanılmış, bu kavramlar farklı uzmanlık alanlarınca tanımlandıktan sonra kıyı alanları yönetimi açısından incelenmiştir.

2.1. Kıyı Kavramı*

Kıyı, günlük dilde ve basit anlatımla deniz, göl, akarsu vb. gibi her türlü doğal ve yapay su kütlelerini çevreleyen toprak şeridi olarak tanımlanmaktadır. Bu basit tanımdan da anlaşılacağı üzere kıyı, bir su kütlelerini çevreleyen ve onun boyunca uzanan kara parçasıdır. Kıyı kavramı için zaman içerisinde “sahil çizgisi”, “kıyı hattı”, “yöre”, “şerit”, “çizgi” ve “kuşak” kavramları da kullanılmıştır. Kıyı, deniz göl ve akarsularda suyun karaya temas ettiği, su ve kara yönünde uzunlamasına devam eden bir sınır çizgisi (Öngör,1961), genişliği meteorolojik olaylara göre değişen, doğal olduğu kadar sosyo-fiziki bir alandır.

---

* Kıyı Kavramı hakkında geniş bilgi için bakınız. ABACIOĞLU, M., (1994), Kıyı Kanunu ve Uygulama Yönetmeliği, Seçkin Yayınevi, Ankara., AKIN, Ü. (1998)., İdare Hukuku Açısından Kıyıların Tabii Oldukları Hukuki Rejim, Yetkin Yayınları, Ankara, DOĞAN, E.-ERGİNÖZ, M, (1997) Türkiye’de Kıyı Alanları Yönetimi ve Yapılaşması , Arion Yayınevi, İstanbul. ERİNÇ, S. (2001), Jeomorfoloji, İstanbul, “Kıyılardan Yararlanmada Hukuki Düzenlemelere Jeomorfolojinin Katkısı”, Jeomorfoloji Dergisi,1970.İstanbul. KUNTALP., E.(1982) Kıyı Alanlarının Hukuksal Rejimi, Akgün Matbaası, İstanbul.

Şekil 1. Kıyı, sahil şeridi ve dolgu

Kıyının neresi olduğu konusu uzun süre coğrafi ve morfolojik yaklaşımlar dışında tanımlanmamış, deniz ve kıyının stratejik, sosyo-ekonomik açıdan değer ifade etmeye başlamasıyla birlikte diğer bilim dallarının da konusu haline gelmiştir. Doğal bir yeryüzü biçimi olarak kıyı, jeomorfolojinin ve coğrafyanın konusu olduğu kadar zaman içerisinde kazanmış olduğu sosyo-ekonomik önemle birlikte hukuk sistemi tarafından kendisine birtakım sonuçların bağlandığı bir kavram haline gelmiş(Akın,1998), kıyı konusundaki genel tanım 1950’li yıllardaki klasik tanımdan uzaklaşarak sosyo-ekonomik içerikle zenginleştirilmiş ve farklı akademik çevrelerce; jeomorfolojik, coğrafya, oşinografi, çevre, hukuk, ekonomi, kent bilim, doğal kaynaklar vb. tanımlanmıştır.

2.2. Farklı Disiplinlerde Kıyı Kavramı

2.2.1. Jeomorfoloji ve kıyı kavramı

Kıyının neresi olup olmadığı konusunun kavramsal analizi ilk defa ve kapsamlı olarak jeomorfoloji bilimi tarafından yapılmıştır. Jeomorfoloji bilimine göre kıyı sadece kara ile su arasındaki bir sınırsal çizgi değil, genişliği meteorolojik olaylara göre sürekli olarak değişken bir alandır. Jeomorfolojılara göre kıyı, meteorolojik olaylara göre değişime konu olan bir çizgi* genişliği yer yer değişebilen bir şerit**, iç ve dış etkenler nedeniyle de sürekli değişen ve bu etkenlere bağlı olarak ortaya çıkan***, karanın denizde son bulduğu yatay yönde gelişmiş belirli bir genişliği olan karasal alandır (Erinç,2001). Jeomorfolojik tanımda kıyı, deniz veya göl sularının en alçak oldukları sınır ile falezlerin arasında kalan alandır. Jeomorfolojik kıyı tanımı; dar anlamda “kıyı” ve geniş “kıyı bölgesi”ni içermekte olup bu kavram Yargıtay kararlarında da yer almıştır ****.

---

* Kıyı alanları meteorolojik olaylara göre değişen bir karakter sergiledikleri için zamanla değişmekte hatta yok olmakta veya farklı bir alanda ortaya çıkmaktadırlar. Her bir yeni değer kıyı kavramı içerisinde değerlendirilmelidir. Yargıtay kararda “... deniz sınırının ve kıyı alanının suyun olağan ve meteorolojik şartlar altındaki durumunun göz önüne alınarak tespit edilmesi gerektiğinden” hareketle jeomorfolojik verilerin önemine katılmaktadır. Y.İ.B.K. 13.3.1972 tarih, E: 1970/7, K:1972/4, 16.4.1972 tarih ve14161 sayılı Resmi Gazete.

** Anayasa Mahkemesi Kararı, 25.2.1986 tarih ve E:1985/1 K. 1986/4 10.7.1986 tarih ve 19160 sayılı Resmi Gazete, yine aynı tanım bir çok yargı kararında tekrarlanarak kullanılmıştır.

*** Kıyı şekilleri her ne kadar iç ve dış etkenler nedeniyle sürekli değişime konu olsa da hukuki sonuçlara bağlanabilmesi için su ve kara kütlelerinin bir ara kesitinin alınması gerekmektedir. Aksi halde sürekli değişen bir çizginin hukuk literatüründe sabit kullanılabilecek bir sınır özelliği olarak kabul edilmesi pratikte zor olacaktır.

**** Y.H.G.K 16.12.1964, 7/218, 270 sayılı kararı, Y.7.H.D. 12.11.175, 1974/6659, 1977/5956 sayılı kararı

2.2.2. Coğrafya bilimi ve kıyı kavramı

Kıyı, denizi çevreleyen değişken geometrik bir alan olmasının sonucu coğrafya bilimi ile yakından ilişki içersinde olup coğrafya terimi olarak kıyı, suyun biriktirme, aşındırma ve yığma suretiyle oluşturduğu yüzeysel biçim olarak tanımlanmakta, bir yeryüzü şekli olarak kabul edilmektedir*.

2.2.3. Ekonomi bilimi ve kıyı kavramı

Ülke ekonomisi açısından kıyılar büyük bir önem taşımaktadır. Fakat kıyılar genel ilke olarak umuma ait yerler olup kamusal içerikli kullanılan yerlerdir. Kıyıların özel mülkiyete konu olamayacağı gibi, özel mülkiyete geçirilmiş olsa bile kamu yararı amacının sağlanması gerekçesiyle kullanımın iptal edilebileceği genel kabul görmüş bir ilkedir. Miktarı sınırlı ve üretilemeyen doğal kaynaklar ve özellikle de kıyıların kullanımında bu bölgedeki toprak sahiplerinin ekonomik çıkarı ile toplum çıkarı arasında bir yapısal denge kurulmasının gereklidir. Kıyı sorunlarının temelinde ekonomik sistem ve mülkiyet sistemi bulunmaktadır. Ekonomik sistemin işleyiş kurallarına uygun olarak sosyal ve fiziki yapıda da değişim ve farklılaşmalar meydana gelmektedir. Toplumdaki kurumlar da bu sisteme bağlı olarak gelişmektedir. Adam Smith'ten bu yana klasik iktisatçıların doğal kaynaklara ve kıyıya bakışı "serbest mal" şeklinde olmuş, zamanla bu kaynakların kıt olmadığı anlaşılmıştır. Feodal toplum yapısından çıkarak kapitalist toplum yapısına geçiş sürecine bağlı olarak tüm kent topraklarında olduğu gibi kıyıların da kullanım şekli değişmiştir. Osmanlı döneminde hemen hemen bütün topraklarda olduğu gibi kıyıların da mülkiyeti devlete aitti(Cin,1982)1858 yılında çıkarılan Arazi Kanunname-i Humayunu'nda bu kanuna yapılan daha sonraki eklerde, Mecellede, 1926 tarihli Medeni Kanun'da ve 1961 ve 1982 Anayasalarında doğrudan ya da dolaylı olarak kıyıların mülkiyeti ve kullanım şeklinin kamuya ait olduğu belirtilmiştir. Bir ülkedeki ulusal servet; sermaye, emek kapital ve iş gücünden oluşmaktadır. Bu kaynakların mülkiyet dağılımından kaynaklanan farklılık fiziki çevrenin oluşumunda doğrudan etkilidir.

---

* Coğrafya Terimler Sözlüğü., Türk Dil Kurumu Yayını. Ankara 1980 S. 72.

2.2.4. Çevre bilimi ve kıyı kavramı

Ekoloji açısından deniz çevresi ve kıyı özel olarak korunması gereken alanlardır. Çevre bilimcilere göre kıyı denizel ortam ile karasal ortam arasındaki etkileşimin nitelik ve yoğunluğunu kontrol eden bir alandır. Kıyı şeridi doğal ve çevresel kaynaklar yönünden çok zengin bir alandır. Bu bölgedeki kaynakların doğal yapılarının ve ekolojik değerlerinin korunarak sürdürülebilirliğin devamı ekolojik olarak son derece önemlidir. Turizm, tarım, sanayi, kentleşme vb. faaliyetler kıyı kaynağını kullanım konusunda sınırsız rekabet içersinde bulunmaktadır. Bu rekabetin olumsuz sonuçları ekoloji bilimi ile doğrudan ilişkilendirilmekte olup ekoloji kıyıyı korunacak bir zenginlik olarak bakmaktadır. Ekolojik olarak kıyı özel bir amenajman ve ekolojik koruma gerektiren biyolojik bir zenginlik (Doğan-Erginöz, 1997),

2.2.5. Hukuk bilimi ve kıyı kavramı

Doğal bir yeryüzü biçimi olarak kıyı; jeomorfoloji, coğrafya, ekoloji vb. bilimlerinin konusu olduğu kadar zaman içersinde kazanmış olduğu sosyo-ekonomik önemle birlikte hukuk sistemi tarafından kendisine birtakım sonuçların bağlandığı bir kavram haline gelmiştir (Akın,1998). Kıyı, jeomorfolojide ve hukukta aynı mekansal alan özellikleri ifade etmemektedir. Jeomorfolojik anlamdaki kıyı tanımını hukuki düzenlemeye önemli araçlar sağlamakta fakat kıyının korunması ve kullanımı konusundaki hukuki tanım jeomorfolojik tanımla genelde örtüşmemektedir. Hukuk metinlerinde yer alan kıyı kullanımıyla doğrudan ilgili olan “sahil şeridi” jeomorfolojik bir kavram değildir.

Jeomorfolojik nitelik gösteren kıyının, hukuk literatürünce kapsamlı olarak ele alınması 1900’lü yıllarla birlikte başlamıştır. Hukuk çevreleri ilk zamanlar, sahil ve kıyı kavramlarını birbiriyle özdeşleştirerek kullanmıştır. Hukuk tekniği açısından kıyı kavramı ilk defa Roma Hukuk kaynaklarında “Est autem litus maris, quastenus hibernus fluctus maximus excurit” olarak verilmiştir. Söz konusu tanım Latince’den Türkçe’ye “deniz; sahil, kış dalgalarının en fazla ulaşabildiği yere kadardır” ve “deniz kıyısı, denizin en kabank olduğunda uzanabildiği yere kadardır” şeklinde tanımlamıştır (Umur, 1966). Yasa koyucu, sosyo-ekonomik açıdan bir değer göstermeyen kıyı alanını uzun dönem özel bir hukuki düzenlemenin konusu haline getirme gereğini duyulmamıştır.

1972 yılına kadar, Türk Hukuk sisteminde kıyıya ait özel bir hukuki düzenlemenin olmadığı, yalnızca bazı yasal düzenleme içersinde kıyı tanımı yer almış* bu tanımlar yargısal (Anayasa Mahkemesi**, Danıştay***, Yargıtay****, ve Sayıştay*****) kararlar ile kuvvetlendirilmiştir. 1982 Anayasal sistemde kıyidan hukuk tekniği açısından söz edilmiş ve buna bağlı olarak alt hukuk düzenlemelerinde 3086, 3621 ve 3830 Sayılı Kıyı Kanunları ile özel anlamda kıyı farklı farklı tanımlanmıştır*****. Kıyının tanımı hukuk tekniği açısından iki teknik terim kullanılarak bu iki özel çizgi arasında kalan alan olarak ifade edilmiştir.

Kıyı tanımı farklı iki özel duruma bağlı olarak verilmiş ve Kıyı Kanununda ve Uygulama Yönetmeliği'nde şu şekilde yapılmıştır: Kıyı, kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisi arasındaki alandır. Kıyının kavramsal analizi değişik zamanda hukuki sorun olarak sürekli gündem teşkil etmesi nedeniyle Anayasa Mahkemesi de dahil yargıda çoğu kez dava konusu olmuştur. Söz konusu mahkemelerin vermiş olduğu kararlarda da kıyı tanımı yapılmıştır. Kıyı; deniz, göl, akarsu gibi her türlü doğal su kütlelerini çevreleyen, doğal olarak uzunlamasına ve derinlemesine iki boyutu içeren kara parçası, deniz ve göllerde, taşkın durumlar dışında suların kara yönünde en çok ilerlediği anda belirlediği kıyı çizgisi ile, bu çizginin devamında kıyı hareketlerinin oluşturduğu kumluk, çakıllık, taşlık, kayalık, sazlık, bataklık kesimlerin kara yönünden doğal sınır çizgisi (kültür arazisi) arasında kalan alandır.

---

* Bu konuda geniş bilgi için bakınız. Medeni Kanun madde 641 "... sahipsiz şeyler ile menfaati umuma ait olan mallar Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. ... menfaati umuma ait sular ile ziraata elverişli olmayan yerler, kayalar, tepeler, dağlar ve onlardan çıkan kaynaklar kimsenin mülkü değildir". 1580 sayılı belediye yasasının 191 maddesinde "belediye sınırları içersindeki kıyıların tasarrufu idare ve nezareti belediyeye aittir".

** Anayasa Mahkemesi Kararında kıyı "... bugün bu yerler salt olarak kara ile su arasında kalan bir sınır çizgisi değil denizden karaya doğru şeritler halinde uzanan kıyının kullanım ve korunmasını saptayan bu akların uzunlamasına ve derinlemesine olmak üzere iki boyutlu bir takım bölgeleri kapsayan bir alan olarak kabul edilmektedir. A.Y.M.K.; 25.2.1986 tarih ve E:1985/1, K: 1986/4 10.7.1986 Sayılı Kararı.

*** Danıştay kararlarında kıyı "... suyun biriktirme, aşındırma, yığılma suretiyle oluşturduğu, genişliği yer yer değişebilen alan..." olarak tanımlanmıştır. Danıştay 6.Daire Esas No: 1997/1684, Karar No: 1998/493. Danıştay Dergisi Yıl 29, Sayı 971 Sayfa: 381, Yıl 1999.

**** Yargıtay 13.3.1972 tarih ve E.1970/7. K .972/4 sayılı İçtihadı Birleştirme kararında kıyının alt sınırından söz etmiş ve kıyıya deniz zeminine karşı bağımsız bir nitelik tanınmamıştır. Gerçekten alınan karara göre "kıyıları ... denizlerin temadisi olup, bundan ayrılması mümkün değildir şeklinde yorumlamıştır. Yargıtay'ın aynı ayırımı yaptığı izlenimini uyandıracak kararları vardır. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 16.12.1964 tarih ve E.7/218, K.720 sayılı kararında "deniz sınırı tapu kaydının ilk meydana geldiği tarihteki ve olağan zamanki durumu...", Yargıtay 7.Hukuk Dairesinin 12.11.1975 tarih ve 1974/6659 E.1975/5936 K.1975/3421 sayılı kararında "... nizalı taşınmazların normal şartlar altındaki meteorolojik olaylara göre denizin etkisinde kalan ..." alanı kıyının üst sınırı olarak belirlemiştir.

***** Farklı dönemlerdeki yasal düzenlemelere ilişkin kıyı tanımları ve karşılaştırılması için bakınız EK I.

***** Kıyı tanımında yararlanılan iki teknik terim "kıyı çizgisi" ve "kıyı kenar çizgisi"dir.

Hukuki olarak Kıyı Kanunu çerçevesinde kıyı konusundaki kavramsal analiz yüksek yargı organlarının da kararları dikkate alınarak kapsamlı ve sistemli olarak yapılmaya çalışılmıştır. Kavram kargaşası, uygulamada sürekli sorun olmaya devam etmiştir. Kıyı bölgesi sadece denizel alanların değil, kara yönündeki bu bölgeyi etki altında tutan iç bölgelerinde bu alana dahil edilmesi gerekli kılan bir alan olarak tanımlanmalıdır. Kıyı alanlarının salt olarak belirli bir alan olarak kanun koyucu tarafından tanımlanmış olması yanlış olup Anayasadaki tanıma da uymamaktadır. Anayasada kıyı kullanım alanı olarak “... kıyılarla sahil şeritlerinin derinliği kullanılış amaçlarına göre kanunla ...” belirlenecek olması kıyının sabit bir alan olarak kabul edilmesiyle uyum içersinde değildir. Yürürlükteki Kıyı Kanununa “kıyı gerisi”, “kıyı etkileme alanı” kavramlarının ilave edilmesi gerekmektedir. Kıyı bölgesi, sadece denizel alanların değil, kara yönündeki bölgeyi etki altında tutan iç bölgeleri de bu alana dahil edilmesi gereken alan olarak tanımlanmalıdır. Farklı akademik çevrelerin yapmış olduğu tanımlamalarda örtüşen kıyı tanımı; deniz, tabii, suni göl ve akarsuların taşkın durumları dışında suyun kara noktasına değdiği noktadan sonraki kara yönünde su hareketlerinin oluşturduğu kumluk, çakıllık, kayalık, taşlık, baltalık ... vb. gibi özel bir amenajman ve ekolojik koruma gerektiren biyolojik bir zenginlik (Doğan-Erginöz,1997), deniz ve kara ekosistemlerinin bulunduğu ve her iki sistemin birbirini etkilediği bir coğrafya (Erinç,2001), kültürel miras (Öngör,1980), soysal bir alandır (Keleş,1980).

Kıyı kavramı üzerinde kısmen de olsa konsensüs sağlanmış olmakla birlikte mevcut kıyı tanımı yeterli değildir. Mevcut kıyı tanımları çok boyutlu genel bir mekan politikasını yansıtmamaktadır. Kıyı öncelikli olarak karasal ve su ortamının iç içe bulunmasından kaynaklanan alan olması nedeniyle bu alanın alt sınırının su ve üst sınırının karasal mekana göre belirlenmesi gereken ve her iki alanı yönetim sürecine dahil eder nitelikte taşınmalıdır. Anayasa Mahkemesi de kıyıyı bir çizgi olarak değil “alan-bölge” olarak tanımlamıştır*.

---

* Anayasa Mahkemesi Kararında kıyı “... bugün bu yerler salt olarak kara ile su arasında kalan bir sınır çizgisi değil denizden karaya doğru şeritler halinde uzanan kıyının kullanım ve korunmasını sağlayan bu aklanın uzunlamasına ve derinlemesine olmak üzere iki boyutlu bir takım bölgeleri kapsayan bir alan olarak kabul edilmektedir. A.Y.M.K.,: 25.2.1986 tarih ve E:1985/1, K: 1986/4 10.7.1986 Sayılı Kararı. “... bugün bu yerler artık salt kara ile su arasında bir sınır çizgisi değil denizden karaya doğru şeritler halinde uzanan kıyının kullanım ve korunmasını sağlayan ve buranın doğal yapısına uygun olarak uzunlamasına ve derinlemesine olmak üzere iki boyutlu bir takım bölgeleri kapsayan bir alan olarak kabul edilmektedir. Kıyı Bölgeleri kendi içinde alt ekosistemleri içinde barındırmaktadır.

Kıyı bölgesi genel olarak Şu alt bölgelere ayrılmaktadır;

Alçak taşkın bölgesi: Genellikle killi topraklardan oluşur. Gel Git olaylarından etkilenmeyen bu bölge Nehir ve Dere taşkınlarından etkilenmektedir.

Art bataklıklar: Çamur nehir yataklarında ince tabakalar halinde birikir. Kalınlığın 2 metre altında bulunan bölgeler tarıma uygundur.

Alçak bölgeler: Kum tepeleri, nehir yatakları, her zaman su altında kalan düzlükler olup tarıma uygun değildir.

Düzlükler: Fiziksel etkiler ile ortaya çıkan bölgeler oldukça dinamik olup çok kısa zaman içerisinde büyük değişimler meydana gelmektedir.

Bitki bölgesi: Karmaşık ve çeşitli bitkileri barındıran bu bölgeler aynı zamanda coğrafik şartlara bağılı olarak bölgeden bölgeye farklılık göstermektedir.

Haliçler- deltalar: Tatlı ve tuzlu suyun karşılaştığı haliçlerde büyük üretkenliğe sahip zengin ekosistemler meydana çıkmaktadır. Benzer şekilde akarsu yolu ile taşınım sonucu nehir ağızlarında ortaya çıkan deltalar, tarımsal potansiyel olarak çok zengin imkanlar sunmaktadır.

Kumsallar: Fiziksel etkiler çerçevesinde karakteristik formuna kavuşan sedimentlerden meydana gelir. Kumsallar en düşük deniz seviyesi ile taşkın seviyeleri arasındaki bölgede yerini alır. Kaya parçalarından ince taneli kum ve çamura kadar değişkenlik gösterir. Nadiren kararlı daha çok dinamik yapıdadırlar.

Adalar: Ada ekosistemini üç ana özellik belirlemektedir. Bunlar adanın ana karadan olan uzaklığı, büyüklüğü ve yaşdır.

Kıyı konusundaki en uygun tanım Anayasada öngörülen kullanım ve korumayı sağlayacak genellikte bir kavram olmalıdır. Sabit bir uzunluk içeren alan değil Anayasada belirtildiği şekliyle kullanıma göre belirlenmesi gerekli bir alandır. Değişik bilim dallarınca kavramsal tanımlaması yapılan kıyının hukuk bilimi tarafından üretilip sosyal hayatın bir parçası olarak topluma sunulması gerekmektedir. Bugün için kıyı konusunda yapılan kavramsal tanım kullanım ve uygulama açısından bir takım açmazları beraberinde getirmiş olması nedeniyle kavramsal analizin farklı bilim çevrelerce desteklenen denizel ve karasal alanla bağılı genel, soyut ve sosyal faydacı bir yaklaşımla yeniden yapılması zorunludur.

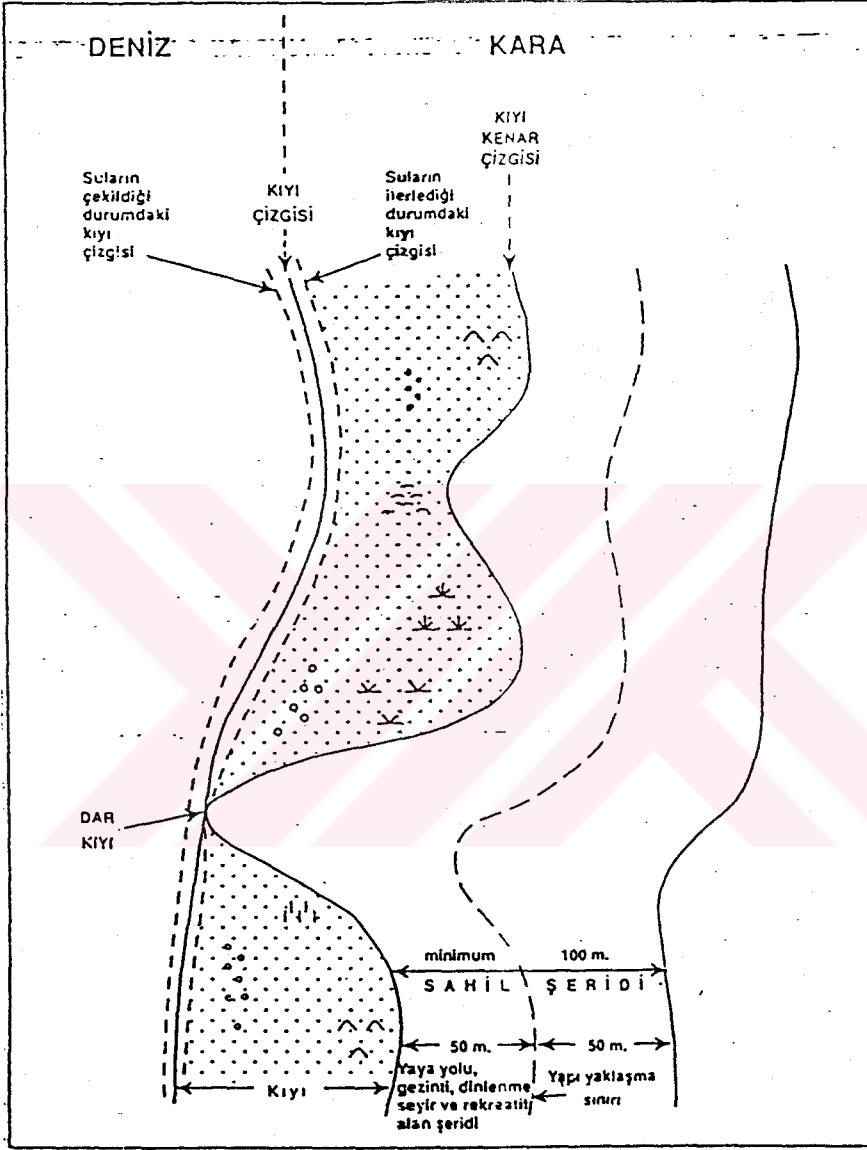
2.3. Kıyı Alanın Hukuki Olarak Sınırlandırılması

Yeryüzündeki bir coğrafi mekanın sınırlandırılması kural olarak uzunlamasına ve derinlemesine olmak üzere iki boyutlu olup bu boyutların sınırlarının neler olduğunun belirlenmesi gerekmektedir. İdari ve hukuki olarak coğrafi sınırları tespit edilmemiş bir bölgede politika üretmek ve bu politikayı başarı ile uygulamak mümkün değildir. Dolayısıyla kıyı alanının hukuki olarak sınırlandırılması ve düzenlemeye kavuşturulması, her şeyden önce, bu alanın açık ve net olarak tartışmasız bir şekilde sınırlarının belirlenmesi koşuluna bağlıdır. Kıyı, bir yanı deniz, diğer yanı da kara olan bir coğrafi alandır. Hukuksal düzenlemede karşılaşılan sorun, jeomorfolojinin geliştirdiği kıyı sınırı ile hukuk literatüründe kabul gören kıyı sınırının aynen benimsenip, benimsenmeyeceği; benimsenmeyecekse, nasıl bir kavram üretileceği konusunun açıklığa kavuşturulmasıdır. Bu konuda jeomorfolojinin önemli bir payı olduğu, ancak jeomorfoloji konularının kanun ve yönetmeliklere yeterli ölçüde yansımadağı bir gerçektir.

Kıyı kavramının hukuk literatürüne uygun olarak kullanılması ve kıyının nereden başlayıp nerede bittiğinin sınırlandırılarak sosyo-ekonomik anlamda kıyı kullanımının belirlenmesi açısından alt ve üst sınırların belirlenmesi gerekmektedir. Kıyı alanlarının denize ve karaya karşı olmak üzere iki sınırı bulunmakta ve bu iki sınırın bir yanı deniz, diğer yanı da kara ile sınırlanılmakta olup hukuk literatüründe ve yargı kararlarında bu iki sınır üzerinde ortak nokta olarak durulmaktadır. Kıyı alanı bir yandan su diğer yandan karasal mekandan bağımsız olarak sınırlandırılmış alan olduğu için alt sınır olarak su yönü, üst sınır olarak ise kara yönü ile sınırlandırılması gereken bir alandır. Kıyı Kanunu kıyının sınırını ifade etmek için “kıyı çizgisi”* ve “kıyı kenar çizgisi”** kavramlarını kullanmış ve bu iki çizgi arasında kalan alanı kıyı olarak kabul etmiştir (Şekil 2).

* Kıyı Çizgisi, Deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, taşkın durumları dışında, suyun kara parçasına değdiği noktaların birleşmesinden oluşan meteorolojik olaylara göre değişen doğal çizgidir. Kıyı Kenar Çizgisi: (Değişik: 30.3.1994/21890 R.G.) Deniz, tabii ve suni göl ve akarsuların, alçak basık kıyı özelliği gösteren kesimlerinde kıyı çizgisinden sonraki kara yönünde su hareketlerinin oluşturduğu kumsal ve kıyı kamularından oluşan kumluk, çakıllık, kayalık, taşlık, sazlık, bataklık benzeri alanların doğal sınırı; dar-yüksek kıyı özelliği gösteren kesimlerinde ise şev yada falezin üst sınırıdır.

** Kıyı Kenar Çizgisi: (Değişik: 30.3.1994/21890 R.G.) Deniz, tabii ve suni göl ve akarsuların, alçak basık kıyı özelliği gösteren kesimlerinde kıyı çizgisinden sonraki kara yönünde su hareketlerinin oluşturduğu kumsal ve kıyı kamularından oluşan kumluk, çakıllık, kayalık, taşlık, sazlık, bataklık benzeri alanların doğal sınırı; dar- yüksek kıyı özelliği gösteren kesimlerinde ise şev yada falezin üst sınırıdır.

Şekil 2. Kıyı Kanununa göre kıyı tanımı içindeki bölgeler (Doğan-Erginöz, 1997)

Karasal alandan denizel alana doğru devletin egemenlik hakları tabi oldukları farklı hukuki rejime uygun olarak kıyı devletinin yetki alanı içerisinde olan alanlar; kıyı devletinin belirli konularda egemenlik hakkının bulunduğu alanlar ve hiç bir şekilde yetki kullanımının söz konusu olmadığı alanlar şeklinde ikili bir ayrıma tabi tutulmaktadır. Bazı hukuk çevreleri kıyı alanını da içine alacak hem karasal hem de denizel ortamı bütünüyle kaplayan bir genel sınırlama olarak beşli bir alandan bahsetmektedirler. Bu bölgeler;

- a) Okyanus, deniz ve akarsuları etkileyen iç karasal bölge(kentsel kullanım alanları),
- b) Deniz ve karanın etkileşim içerisinde bulunduğu kıyı bölgesi (sahil şeridi),
- c) Kıyı suları, koylar, dalyanlar ve körfezler ,(ıslak bölgeler)
- d) Kıta sahanlığı-karasuları-münhasır ekonomik bölge (sun'i bölge)
- d) Açık denizler (Churchil and Lowe, 1983)

Kıyı bölgesinin çeşitli ayrımları farklılıkları bir tarafa bırakılmak suretiyle, çok genel bir ifadeyle, aşağıdaki üç bölümden oluştuğunu söyleyebiliriz. Denizin ikiyüz metre derinliğinden başlayarak karanın derinliklerine doğru sırayla “kıta platformu”, dalga düzlüğü”, dar anlamında “kıyı”, önyöre” ve ard yöre (hinterland) olarak sınırlandırmak mümkündür. Kıyı alanı bir yandan su diğer yandan karasal alandan bağımsız olarak sınırlandırılmış bir alan olmasından dolayı alt sınır olarak su yönü, üst sınır olarak ise kara yönü ele alınmaktadır. Kıyı alanının sınırı Kıyı Kanununda farklı bir yaklaşımla sınırlandırılmış olup söz konusu alanın sınırını ifade etmek için “kıyı çizgisi” ve “kıyı kenar çizgisi” kavramları kullanılmış ve bu iki çizgi arasında kalan alan kıyı olarak kabul edilmiştir

2.3.1. Kıyının alt sınırı olarak “kıyı çizgisi”

Kıyı alanlarının belirlenmesinde en önemli kavram “kıyı çizgisidir”*. Kıyı, kara ile suyun “yatay değinim yeri” olarak da ifade edilmektedir (Kuntalp, 1982) Yatay değinim yeri deyiminin su ve karanın kesiştiği noktayı belirttiği düşüncesinden hareketle suyun karaya değdiği noktalardan oluşan çizgi “kıyı çizgisi” olarak ifade edilmektedir. Bu durumda söz konusu yatay değinim çizgisinin bir yanı su diğer yönü kara olmak üzere iki yanı bulunmakta olup kara ile su arasındaki doğal sınırı gösteren bu çizgiye “kıyı çizgisi” adı verilmektedir. Kıyı çizgisi; deniz, göl (doğal veya yapay) ve nehirlerde suyun durgun olduğu zamanda karaya değdiği noktaları birleştiren, meteorolojik olaylara göre değişen, doğal bir çizgi olmakla birlikte hukuki bir kavramdır**. Genel tanımlardaki ortak nokta su ile karanın birleşim noktalarından oluşan doğal çizgi-(yatay değinim yeri)dir (Kuntalp,1982). Tanımdan da anlaşılacağı üzere adı geçen kıyı çizgisinin üç temel özelliği vardır. Doğallık, meteorolojik olaylara göre değişkenlik ve hukuki bir kavram olma özelliğidir. Su ile karayı birbirinden ayıran bu çizgi meteorolojik olaylara bağlı olarak değişen bir yapıya sahip olup suyun en düşük ve en yüksek ortalamasına bağlı olarak bir kurgusal kesinliğin sağlanması hukuki olarak zorunludur. Kıyı çizgisinin belirlenmesinde ilk ölçüt herhangi bir andaki su seviyesinin esas alındığı doğal ölçüttür. Bu durumda iki farklı an-zaman ortaya çıkmaktadır. Su seviyesinin en düşük olduğu çizgi ile su seviyesinin en yüksek olduğu çizgiden hangisinin hukuk literatüründe kıyı çizgisi olarak kullanılacağı tartışmalıdır.

Şöyle ki en düşük su seviyesindeki çizgi kıyı olarak kabul edilirse kanunda öngörülen kamunun kullanımına ayrılan kıyısız alan daralacaktır. Dolayısıyla farklı su seviyeleri arasında kalan alanın kıyı olarak kabul edilmemesi tartışmalı olmakla birlikte hukuken kıyı olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Zamanla su seviyesinin uzun dönemli olarak düşmesi ve bu durumun süreklilik kazanması sonucu sözkonusu alanların kıyı kullanım konusu dışında tutulması gerekecektir. Su seviyesinin sürekli olacak şekilde yükselmesi durumunda bu alanların su ortamına dönüşmesi halinde bu alanlar kullanım dışı kalacaktır. Her iki durum kıyı kullanımı açısından bir sorun olup, kıyı çizgisinin olağan en alçak su seviyesi olarak ele alınması daha olumlu bir yaklaşım olup kıyı alanından toplumun daha çok yararlanması sağlanmış olacaktır.

* Bakınız 3621 sayılı Kıyı Kanunu mad. 5. ve Uygulama Yönetmeliği mad. 12.

** Kıyı Kanununda ve uygulama yönetmeliğinde kullanılmıştır.

Kıyı Kanununda su seviyesinin düşmesiyle oluşan doğal alandan söz edilmemektedir. Fakat geçmiş dönem uygulamalarında Yargıtay bu durumu “iç kıyı” (Yargıtay kararlarında iç kıyı tanımı)* olarak adlandırmıştır. Bu kavram kanunda olmamakla birlikte suyun en alçak ve en yüksek seviyeleri arasında kalan alan “iç kıyı” olarak yargı kararlarında yer almıştır**. Kıyı Kanununun kıyı çizgisinin belirlenmesinde yeterli olmadığı sürekli tartışılan konulardan olmuştur. Kıyı Kanunun yorumuna bakıldığında kıyı çizgisini taşkın durumları dışında su seviyesinin en üst noktası olarak ifade etmek mümkündür. Fakat kıyı alanının en geniş olarak kamunun kullanımına sunulması gerekliliğinden hareketle kıyı çizgisinin en düşük su seviyesine göre belirlenmesinin kamu yararı amaçlı yorumlanması gerekmektedir. Yargıtay’ın bu konudaki görüşü aksi yönde olup “su hareketlerinin en taşkın olduğu anda ulaştığı yer”i kıyı çizgisi olarak kabul etmektedir***. Kıyı Kanununun uygulanmasına ilişkin yönetmelikte 1994 yılında yapılan değişikliğe kadar kıyı, kara yönünde suyun en çok ilerlediği anda suların belirlediği alan olarak kabul edilmiştir. Yapılan değişiklikle “... kara yönünde en çok ilerlediği anda ...” ifadesi kanundan çıkarılmış, suyun kara yönünde en çok ilerlediği su seviyesi kıyı çizgisi olarak kabul edilmiştir. Anayasa Mahkemesi, Danıştay ve Yargıtay kararları bu yönde olup kıyı çizgisi suyun taşkın durumu halinde karaya doğru ilerlediği andaki durumuna göre belirlenecektir****. Kıyı çizgisinin belirlenmesinde hukuken önemli olan "taşkın durumları" kanunda dikkate alınmamıştır. Kıyı çizgisinin su seviyesinin en düşük olduğu sınır çizgisinden geçirilmesi yasanın amaç başlığını taşıyan birinci maddesiyle⁵ uyumludur. Kıyı Kanununun “kıyı çizgisi”ni denizin en çekik olduğu gel-git (cezir) sırasında dokunduğu “sabit çizgi” olarak tanımlanması yanlıştır. Kıyı çizgisinin kanunda tanımladığı gibi sabit bir çizgi değil, yerel şartlara göre kısa ve uzun süreli değişimleri, periyodik salınımlar gösterebileceği temel ilke olarak kabul edilmeli, kanunda “bugünkü kıyı çizgisi” ve “eski kıyı çizgisi” kavramları yer almalıdır.

* Yargıtay 13.3.1972 tarih ve E: 1970/7, K:1972/4 sayılı İnançları Birleştirme Kararı

** Yargıtay 13.3.1972 tarih ve E: 1970/7, K:1972/4 sayılı Y.I.B.K.Kararı.

*** Yargıtay kararında “...dalgaların en taşkın olduğu dönemdeki ulaştığı nokta saptanıp kıyı şeridinin o noktadan geçmesi gerektiği düşünülmelidir.” Yargıtay 20.H.D. 26.9.1994 tarih E: 1994/7512, K:1994/10845, Yargıtay Kararları Dergisi Cilt:20, Sayı:12, Yıl: 1994, sayfa:1966.

**** Yargıtay 20. H.D. 5.7.1994 tarih E: 1993/2427, K:1994/9004 sayılı kararı “... taşkın teriminden suyun olağan taşkınlığı biçiminde anlaşılması gerekir ...” demekle suyun olağanüstü fırtına ve aşırı yağış gibi meteorolojik olaylara göre değişen su yükselmesini taşkın olarak kabul etmektedir.

***** 3621 sayılı kıyı kanununun amacı, deniz, tabii ve suni göl ve akarsu kıyıları ile bu yerlerin etkisinde olan ve devamı niteliğinde bulunan sahil şeritlerinin doğal ve kültürel özelliklerini gözeterek koruma ve toplum yararlanmasına açık, kamu yararına kullanma esaslarını tespit etmektir.

2.3.2. Kıyının üst sınırı olarak (kıyı kenar çizgisi)*

Kıyı kenar çizgisi kıyının kara yönündeki üst sınırını göstermektedir. Kıyı Kanununda kıyı kenar çizgisi deniz, tabii ve suni göl ve akarsuların, alçak basık kıyı özelliği gösteren kesimlerinde kıyı çizgisinden sonraki kara yönünde su hareketlerinin oluşturduğu kumsal ve kıyı kumullarından oluşan kumluk, çakıllık, kayalık, taşlık, sazlık, bataklık benzeri alanların doğal sınırı; dar-yüksek kıyı özelliği gösteren kesimlerinde ise şev yada falezin üst sınırını göstermektedir. Kıyı Kanununun ve kanunun uygulanmasına ilişkin yönetmelikte K.K.Ç'nin tespitine ilişkin işlemi idareye bırakmıştır**. Kıyı kenar çizgisi sonuçları açısından kıyı kullanımının ön şartı*** olup, çoğu kez özel mülkiyet sınır uyumsuzluklarının çözümünde de kullanılmaktadır****. Kıyı Kanunu bu yönüyle kıyı kenar çizgisini açıklamakta yeterli değildir. Kıyı Kanununda ve yargı kararlarında kıyı kenar çizgisi doğal etkenlerin oluşturduğu bir çizgi olarak kabul edilmekte, yapay sınır kabul edilmemektedir*****.

Kıyı kenar çizgisinin tespitinde önemli olan bu alanların denizin etkisi altında bulunması ve doğallık özelliği gereği su hareketi ile oluşmuş olmasıdır. Suyun dışındaki bir hareketle oluşan kumullar kıyı olarak isimlendirilmemektedir(Akın,1998). Kıyı Kanunu kıyı kenar çizgisi tespiti konusuna iki farklı yaklaşımda bulunmuştur. Kıyıyı su hareketlerinin ürünü olarak ele alan görüş ve kıyıyı su hareketlerine bağlı olarak oluştuğunu kabul eden görüştür (Kuntalp,1982). Kıyı ve kıyıya ilişkin tanımlar bu ölçütlerin hangisinin kullanılacağına bağlı olarak değişecektir. Kıyı

* Kıyı kenar çizgisinin belirlenmesine ilişkin işlem idari bir işlem olup kıyı kenar çizgisi "...Kıyı Kenar Çizgisi: (Değişik: 30.3.1994/21890 R.G.) Deniz, tabii ve suni göl ve akarsuların, alçak basık kıyı özelliği gösteren kesimlerinde kıyı çizgisinden sonraki kara yönünde su hareketlerinin oluşturduğu kumsal ve kıyı kamularından oluşan kumluk, çakıllık, kayalık, taşlık, sazlık, bataklık benzeri alanların doğal sınırı; dar- yüksek kıyı özelliği gösteren kesimlerinde ise şev yada falezin üst sınırıdır ..."

**Kıyı kenar çizgisi belirleme işlemi hukuki sonuçları bakımından idari bir işlemdir. Kanununun 9.maddesinde "kıyı kenar çizgisi, valiliklerce, kamu görevlilerinden oluşturulacak en az 5 kişilik bir komisyonca tespit edilir. Bu komisyon; jeoloji mühendisi, jeolog veya jeomorfolog, harita ve kadaströ mühendisi, ziraat mühendisi, mimar ve şehir plancısı, inşaat mühendisinden oluşur. Komisyonca tespit edilip valiliğin uygun görüşü ile birlikte gönderilen kıyı kenar çizgisi, Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca onaylandıktan sonra yürürlüğe girer. Komisyonun çalışma usul ve esasları Bakanlıkça belirlenir."

*** 3621 sayılı kıyı kanununun 5. maddesinin gerekçesinde "... kıyı alanlarında planlamaya ve uygulamaya geçilmeden önce kıyı kenar çizgisinin tespiti zorunlu kılınarak kıyıların korunması amaçlanmıştır..." Türkiye Büyük Millet Meclisi tutanak dergisi, S. 301.

****Yargıtay, kıyı sınır uyumsuzluklarının çözümünde öncelikli olarak kıyı kenar çizgisinin belirlenmiş olmasının bir ön şart olarak aramakta, tespit işlemi yapılmayan kıyı alanlarında bu işlemin yapılması için süre vermekte davayı bu işlem sonrası sonuçlandırması açısından kıyı kenar çizgisi tespit işlemi şart kabul etmektedir.

***** "... kıyı kenar çizgisinin asfalt yola dayandırılması düşünülemez ..." Bakınız, D.6.D. 23.12.1987 tarih ve E:1987/384, K:1987/1246, Danıştay Dergisi sayı 70-71, yıl 1988 sayfa 301.

alanını meteorolojik etkilerin değişimine bağlı olarak su seviyesini esas alan görüşe göre kıyı suyun farklı seviyeleri arasında kalan alan olarak tanımlanmakta ve bu durumda kıyının derinliği dalgaların en fazla erişebildiği noktada son bulmaktadır. Bu yaklaşımda kıyı çizgisine bağlı olarak kıyı alanı daha önce sular altında kalmış bugün ise yüzeyde bulunan taşlık, kumluk, kayalık alanlar kıyı alanı dışında kabul edildiğinden kıyı alanı daraltılmış olmaktadır. Kanununda söz edilmeyen, fakat kıyı olaylarının etkilediği deniz ve kara tarafında iki kıyı kenar çizgisi (denizel kıyı kenar çizgisi-karasal kıyı kenar çizgisi” bulunmaktadır.

Karasal kıyı kenar çizgisi; bu günkü deniz kıyı çizgisi veya doğal ve yapay göllerde sürekli akan akarsuların, taşkınlar dışındaki, güncel su hareketleri etkisiyle oluşan kıyı çizgisinden sonra kara yönünde devam eden kumluk, çakıllık, taşlık, kayalık, sazlık, bataklık (lagün) ve rüzgar kumulu alanlarının; kuruyan akarsularda ise, taşkınlar dışında, suların yıl içinde en çok yükseldiği andaki doğal sınırdır.

Denizel kıyı kenar çizgisi; Bu günkü deniz kıyı çizgisi veya doğal ve yapay göllerle akarsuların en çekik olduğu düzey altında su derinliklerinde, güncel dalga hareketleri etkisiyle oluşan ve kıyı çizgisinden deniz yönünde devam eden kumluk, çakıllık ve benzeri sualtı alanlarının doğal sınırını gösterirken kanununda her iki kıyı kenar çizgisi tanımlamasına yer verilmemiştir. Kıyı çizgisi, kıyı kenar çizgisi, kıyı şekilleri ve özellikle kumsal ve kumul alanlarının değerlendirilmesinde “bu günkü kıyı” ve “eski kıyı” tanımları kullanılması gerekmektedir. Kanunda kıyının “su hareketlerinin oluşturduğu alanlar” olarak kabul edilmesi bugün deniz seviyesinden çok uzakta kalan suyun kullanımıyla bir bağlantısı olmayan kıyıların da bu kapsama alınmasını gerekir. Yıllar önce oluşan Kızılırmak Deltası, Yeşilirmak Deltası, Büyük Menderes ovası bu nitelikteki ovalardır. Kıyı çizgisi, sualtı kumsalı, denizel ve karasal kıyı kenar çizgisi, kıyı, kıyı kuşağı, sahil şeridi, kıyı gerisi kavramlarının hepsi aynı bütünün parçalarıdır. Kavramsal özelliklerde göz önünde tutularak; sualtı kumsalı, eski kıyı* - yeni kıyı; ilerleyen, gerileyen yada değişmeyen kıyı; yüksek ve alçak kıyı kavramlarına yer verilmeli topografik koşullar ve doğal verileri dikkate alınarak Kıyı Kanunu yeniden düzenlenmelidir**.

* Eski kıyı bugünkü deniz ve göl suları ile, akarsuların rüzgarlarla oluşturduğu kıyı bölümleri dışında; ortalama 1000-6000 yıllık eski dönemlere ait olup, bugün etkin bulunmayan deniz, göl, akarsu ve rüzgarların oluşturduğu kumlu, çakıllı; lagün, fosil, killi ya da aktif olmayan kıyı, yarı falez alanlarıdır.

** VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1996-2000, R G Tarih: 25 Temmuz 1995, Sayı: 22354, s.160.

2.4. Farklı Kıyı Şekilleri ve Hukuki Uygulamalar

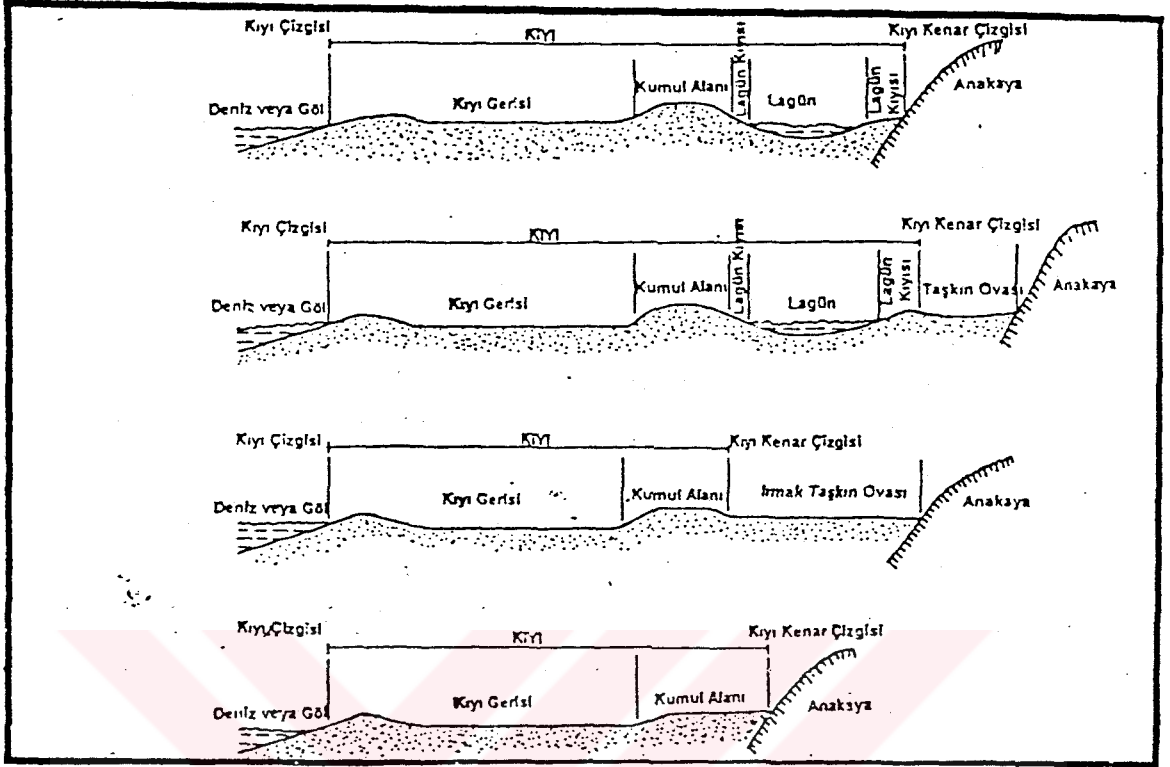
Kıyı alanlarında iç ve dış etkenler nedeniyle zamana ve yere bağlı olarak farklı kıyı yapıları ortaya çıkmaktadır. Kıyı yapılarının oluşumunda çözülme, kütle hareketleri, akarsular, buzullar, karstlaşma, litolojik yapılar, canlılar, tektonizma, dalga ve akıntı etkisi vb. doğal veya yapay hareketler etkili olmaktadır. Su ile karasal mekanın farklı etkileşimleri sonucu genel olarak iki farklı kıyı tipi (alçak-basık ve yüksek-dik) ortaya çıkmaktadır. Jeomorfolojinin tanımına uygun kavramsal analizi hukuk sistemi de kabul ederek Kıyı Kanununun uygulanmasına ilişkin yönetmelikte her iki kıyı şekline bahsedilmiştir*. Kıyı ile ilgili önceki yönetmeliklerde böyle bir ayrıma gidilmediği sadece “dar kıyı” kavramı kullanılmış iken son yönetmelik değişikliğinde farklı kıyı yapıları için “dar kıyı” terimi yönetmelikten çıkarılmış, onun yerine “dar-yüksek kıyı” ile “alçak-basık kıyı” kavramı kullanılmıştır.

2.4.1. Alçak-basık kıyı

Alçak-basık kıyı, kıyı çizgisinden sonra da devam eden, kıyı hareketlerinin oluşturduğu plaj, hareketli ve sabit kumulları da içeren kıyı kordonu, lagün alanları, sazlık, bataklık ile kumluk, çakıllık, taşlık ve kayalık alanlarını içeren kıyılardır. Alçak ve basık kıyılar daha çok yeryüzünün çukur bölgelerinde oluşan kıyı çizgisinden itibaren kumsal halinde yatay olarak karasal alana doğru ilerleyen kıyılardır. Bu kıyıların oluşumunda aşınma ya da kıyından denize ulaşan malzemelerin zamanla dalga ve rüzgarla kıyı alanına dağılmasının etkisi söz konusudur. Bu yapılar taşınan malzemenin oluşturacağı yapıya göre plaj, delta, kıyı setleri, lagün, gelgit düzlüğü ve haliç şeklinde ortaya çıkmaktadır. Her bir fiziki alanın yoğunluk durumuna göre bu tip kıyıların farklı farklı kıyı çizgisi ve kıyı kenar çizgisi bulunacağından özel olarak tespit işlemi gerekmektedir (Şekil 3).

* 30.3.1994 tarihli yönetmelikte dar-yüksek kıyı şu şekilde tanımlanmıştır. Plaj ya da abrazyon platform olmayan veya çok dar olan şev veya faleze son bulan kıyılardır. Alçak-Basık Kıyı ise kıyı çizgisinden sonra da devam eden, kıyı hareketlerinin oluşturduğu plaj, hareketli ve sabit kumulları da içeren kıyı kordonu lagün alanları, sazlık, bataklık ile kumluk, çakıllık, taşlık ve kayalık alanları içeren kıyılardır.

**Akarsuların getirmiş olduğu malzeme ile deniz ortamının zamanla dolması sonucu oluşan doğal alanlardır.

Şekil 3 . Alçak-basık kıyılarda kıyı kenar çizgisi modelleri (Kıyı Semineri 1998)

Kıyı kullanımı konusunda alçak ve basık kıyılar özellikle dikkatle incelenmesi gereken kıyı alanlarıdır. Örneğin Kıyı Kanununda rüzgarın etkisi ile oluşan kıyıda söz edilmemiştir. Alçak ve basık kıyıda rüzgar etkisi söz konudur. Ayrıca bu alanlarda fosil kumul alanlarına sıkça rastlandığı için bugün üzeri bitliklerle kaplı olup denizin etkisinden uzak olmaları nedeniyle kıyı alanı içerisinde kalmadıklarından kullanıma açılmaları halinde fosillerin harekete geçerek yeniden canlanmaları söz konusu olduğundan bu alanların da kıyı alanları kapsamında değerlendirilmeleri gerekmektedir. Kanunda her ne kadar kıyı alanı içerisinde kabul edilmemiş olsalar da bu alanlar kıyı alanı içerisinde kabul edilerek “iktisaba müsait olmayan yerler” olarak koruma altına alınmalıdır(Doğan-Erginöz, 1997).

Ülkemizde bir çok kıyı alçak-basık kıyı alanı niteliğinde olup bu alanlardan Antalya Lara Plajı-Antalya Beldibi Beldesi Plajı kullanım hatası nedeniyle doğal dengesi bozulan alçak-basık kıyı alanları örneğinden birkaçıdır. Alçak-basık kıyılarda kıyı kenar çizgisi gerisinde hukuka uygun olmakla birlikte yapılan bir yüksek katlı binanın kıyı gerisinde hava sirkülasyonu, deniz etkisi, görüntü, rüzgarın engellenmesi gibi genel anlamda denizin etkisini sınırlayacak yapılaşmaların oluştuğu ve bu yapılaşmaların bir çoğunun da dava konusu olduğu görülmüştür. Bahsi geçen bu sorunların ortadan kaldırılması için Kıyı Kanunu'nda "alçak ve basık kıyılarda deniz etkisinin engellenmesi" kavramının da eklenmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla alçak-basık kıyılarda kullanım şekillerinin diğer kullanıcıların denizden yararlanmasını engeller nitelik taşımayacak şekilde olmasına dikkat edilmesi gerekmektedir.

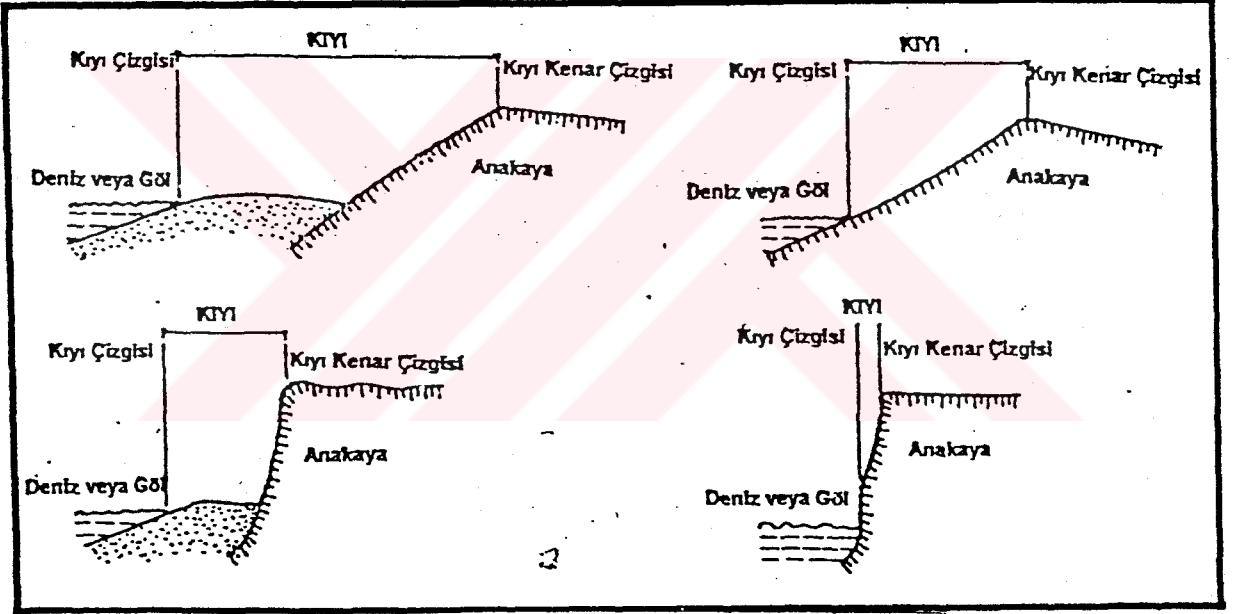
Deltalar, coğrafi alan olarak kıyı etkileme alanı içerisinde olması nedeniyle bu alanlarda yapılacak kullanım şekli kıyı bölgesini uzun dönemde etkileyecektir. Planlama sürecinde delta alanları ile kıyı alanları arasındaki etkileşimi göz önünde bulundurmamak gerekmektedir. Ülkemizin bir çok alçak-basık kıyı bölgesinde "denize doğru ilerleyen kumsal kıyılar" ya da "eski kıyılar" bulunmaktadır. Bu kıyılar deniz yüzeyinin zaman içerisinde alçalması sonucu denize ilerleyerek yeni kumsal alanları ve alüvyon alanlar ortaya çıkmış bulunmaktadır. Bu alanlar 2000-3000 yıllık bir zaman diliminde oluşmuştur. Eski kıyılar zamanla tarım yapılan alanlar haline geldikleri için ekonomik olarak kullanıma elverişli alanlardır. Fakat bu alanlar kullanım sırasında kıyı alanlarını etkilediklerinden kıyı çizgisi tespit işlemleri sırasında göz önüne alınması gereken özel nitelikli kıyı alanları olduğuna dikkat edilmelidir. Kıyı Kanununun uygulanmasına ilişkin yönetmelikte alçak-basık kıyı tanımı yanında "delta ve deltaik ovaların"* tanımına yer verilmediği için kıyı etkileme alanı olarak tanımlanmamaktadır. Alçak-basık kıyılarda kıyı kenar çizgisi tespit işlemleri yapılırken denizel malzemenin doğal olaylarla depolanmış olduğu çökme ortamları kıyıda bırakılmalı, kara yönünde bulunan lagün, sazlık ve bataklık oluşumlar da kıyı alanı içersine alınmalıdır. Kıyı alanlarından iç bölgelerde bulunan bugün için değişik bitki örtüsü ile kapalı olan bu alanlar zamanla bitki örtüsünün kalkması ile kıyı alanı haline gelmektedir. Bu tip alanlardaki çalışma sırasında bilirkişilerden, fotoğraflardan, uydu görüntülerinden ve uzman kişilerin görüş ve bilisel yeterliliklerinden yararlanılmalıdır.

---

* Delta ve deltoik ova, akarsu yolu ile taşınan malzemeler sonucu nehir ağzlarında ortaya çıkan, tarımsal potansiyel olarak çok zengin olan coğrafi alanlardır.

2.4.2. Dar-yüksek kıyı

Kıyı Kanununun uygulanmasına ilişkin yönetmelikte dar-yüksek kıyı, plaj ya da abrazyon platformu* olmayan veya çok dar olan şev veya falezle** son bulan kıyılar olarak tanımlanmıştır***. Bu kıyılar dalgaların aşındırıcı etkisi ile alttan oyularak denizel ortama kaymakta ve kıyı gerileyerek falezler oluşmaktadır. Zaman içerisinde falezlerin önündeki sığ sularda abrazyon platformu adı verilen alanlar oluşmaktadır. Dar-yüksek kıyılar zaman içerisinde su etkisi direncine bağlı olarak girinti ve çıkıntılı bir kıyı kenar çizgisine sahiptir. Dar-yüksek kıyılarda kıyı kenar çizgisi, falez yada şevin üst sınırından geçmektedir (Şekil 4). Ancak bu durum süreklilik arzetmeyen bir alanda ise sürekli olarak değişkenlik olup hızlı bir gerileme söz konusu ise kıyı kenar çizgisi bu durumlar göz önüne alınarak tespit edilmelidir.

Şekil 4. Dar-yüksek kıyı tiplerinde kıyı kenar çizgisi şekilleri (Kıyı Semineri, 1998)

* Dalga aşınması sonucu yüksek ve dik kıyıların önünde oluşan farklı genişlikte düzlüklerdir.

** Diğer bir ismi ile yalıyardır. Yüksek kıyılarda dalga aşındırması sonucu ortaya çıkan yüksek ve dik kıyı biçimine denir.

***Yönetmelikte Dar-yüksek kıyı, "... plaj ya da abrazyon platform olmayan veya çok dar olan şev veya falezle son bulan kıyılar" olarak tanımlanmıştır. 30.4.1994 tarih ve 21890 sayılı R.G.

Dar-yüksek kıyıların kıyı kullanımı açısından da değerlendirilmesi gerekmektedir. Dar-yüksek kıyıların belirleyici olan kıyı kenar çizgisi zaman içerisinde değişime konu olması nedeniyle falez yada şevin gerisinde kalan ve özel mülke sınır olan alan sürekli olarak gerilemekte hatta zaman içerisinde bu alanlar heyelan etkisiyle deniz ortamı haline gelerek ortada bir gayr-i menkul dahi kalmamaktadır. Bu kıyıları kanunun tanımlamış olduğu şekliyle “su hareketlerinin oluşturduğu” kıyı tanımlamasıyla uyum içerisinde değildir. Kullanıma konu olacak kıyı zamanla ortamdaki kalkmaktadır. Kıyı alanının ortadan kalkmış olduğu dar-yüksek kıyıların kanun dışı bırakılması gerekmektedir (Akin,1998). Dar-yüksek kıyı bölgesine yakın yapılan yapılaşma zaman içerisinde suyun etkisiyle kayma, heyelan vb. değişimlere konu olduğu için sadece kıyı planlamasının yeterli olmadığı, kıyı gerisi ve sahil şeritlerinin de planlamasının önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

2.4.3. Akarsu ve Göl Kıyıları

Akarsu ve Göl Kıyıları bazı istisnalar haricinde deniz kıyılarına benzer nitelikler taşımaktadır. Kıyı için öngördüğümüz temel kavramsal analiz yukarıda belirtmiş olduğumuz kıyı sistemleri için geçerli olmakla birlikte her bir kıyı sisteminin özeldir kendine özgü kavramsal, kurumsal ve hukuksal özelliği de bulunmaktadır. Genel kıyı kavramında kullanılan sistem analizini her bir kıyı için teknik özellikler göz önünde bulundurulmadan aynen kullanmak mümkün değildir. Genelde deniz kıyıları için kullanılan analizler, özeldir ise akarsu kıyıları, taşkın halindeki akarsu kıyıları, doğal göl kıyıları ve yapay göl kıyıları için aynen kullanmak mümkün değildir. Dolayısıyla kıyı ile ilgili kavramsal analizi bir bütünlük içerisinde değerlendirebilmek için konu ile ilgili entegre durumda bulunan akarsu ve göl kıyılarının bu konu kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu bölümde akarsu* ve göl kıyılarına ilişkin teknik olduğu kadar kurumsal ve hukuki kavramlar üzerinde ayrıntı verilmiştir.

---

* 3621 sayılı Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelikte akarsu tanımı, “devamlı akış gösteren ve ekli listede belirlenen akarsulardır” şeklinde yapılmıştır. Ekli listeye bakıldığında, “Akarsularımızın Nehir Tanımına Giren Kesimlerini Belirten Liste” başlığı altında 16 büyük akarsu belirtilmiştir.

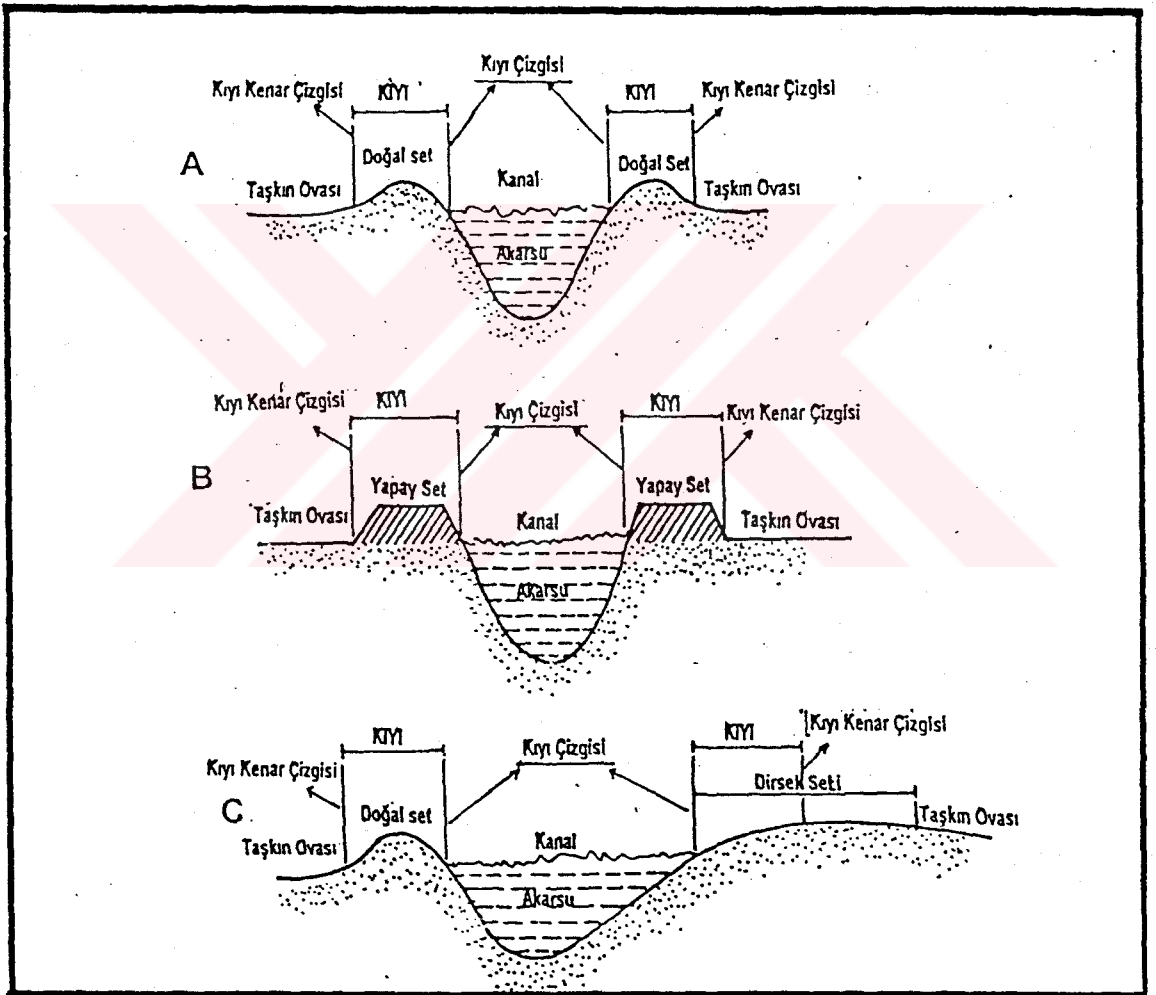
Akarsu Kıyıları; Kıta içi faaliyetlerin noktasal bazda yoğunlaştığı merkezlerden biri akarsu kıyı boyları ile kapalı doğal ya da sun-i göl çevreleridir. Akarsular, enerji üretimi yanında, ulaşım, sulama ve kentleşmenin çekim merkezi haline gelmiş alanlardır. Akarsu yatakları ekonomik olarak kullanıma elverişli oldukları için mülkiyet durumuna bakılmaksızın bilinçsiz olarak amaç dışı kullanılmada açık alanlar olmuştur. Söz konusu kullanım çeşitliliği beraberinde bir takım sorunları da getirmektedir. Akarsuların farklı amaçlar için hidroelektrik enerji üretiminin yanında doğal, tarihi-kültürel varlıklar ve sosyo-ekonomik çevre üzerinde boyutları projeden projeye değişen etkileri mevcuttur. Barajlı projelerde etki farklılaşmakta ve daha da önem kazanmaktadır. Çoğunlukla su altında kalan taşınmazlar, yöre halkının yeniden iskanı, orman varlığının uğradığı kayıp, nadir ve nesli tehlikedeki bitki ve hayvan türlerinin korunması, tarihi ve kültürel varlıkların korunması konusu da hidroelektrik enerji planlamasının önündeki engellerdir. Bu sorunlara bir de yapay sorunlar eklenmektedir.

Ülkemizde sıkça doğal afetlerin yaşandığı akarsu kıyıları ve akarsu yatakları yerel idareler ve bölge halkı tarafından tarım, ulaşım, yazlık, konut vb. faaliyetler için plan dışı kullanılmakta ve bir süre sonra büyük akarsu yatağının sular altında kalarak doğal afetlere neden olduğunu görmekteyiz. Bu etkilerin en aza indirilmesi için bir takım teknik, kurumsal ve hukuki işlemlerin yapılması gereklidir. Akarsu ve göl kıyılarının, çevreye zarar vermeden, sosyo-ekonomik açıdan faydalı bir biçimde kullanılabilmesi için her şeyden önce mülkiyet ilişkisinin ortaya konulması, özel mülkiyet sınırı ile kamu mülkiyeti sınırının birbirinden ayrıldıktan sonra, kamu yararı ve çevre bilinçli kullanım önceliklerinin belirlenmesi gerekmektedir.

Mülkiyet ilişkilerinin belirlenmesinde birincil öncelik teknik olduğu kadar yasal bir süreç olan “kıyı çizgisi” tespit işlemi olarak karşımıza çıkmaktadır. 3621 sayılı Kıyı Kanunu’nda kıyı çizgisi “deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda taşkın durumları dışında, suyun karaya değdiği noktaların birleşmesinden oluşan kıyı çizgisinden sonraki kara yönünde su hareketlerinin oluşturduğu kumluk, çakıllık, kayalık, taşlık, sazlık, bataklık ve benzeri alanların doğal sınırı” olarak tanımlanmıştır. Söz konusu idari işlem akarsularda deniz kıyılarından farklılık arz ettiği için akarsu kıyısının belirlenmesinde ön şart olan “yatak” olgusunun ön plana çıktığı görülmektedir. Akarsuların yıl içersinde düzenli akış gösterdikleri dar ve uzun çukura “akarsu

yatağı” adı verilmektedir (Doğan-Erginöz,1997). Akarsular olağanüstü taşkın durumları hariç genelde bu yatak içersinde kalmaktadırlar. Düzenli akışı sırasında suyun karaya değdiği noktaları birleştiren çizgiye “akarsu kıyı kenar çizgisi” adı verilmektedir. Meteorolojik olaylara göre akarsu seviyesi yıl içersinde veya zamanla değışmekte olup bu çizginin belirlenmesinde, akarsu yatağındaki jeomorfolojik yapılar veri olarak kullanılmalıdır. Kıyı Kanununun uygulanmasına ilişkin yönetmelikte akarsular için de kıyı kenar çizgisi tesbiti sorunlu hale getirilmiştir (Şekil 5).

Şekil 5. Farklı akarsularda kıyı kenar çizgisi tespit işlemleri (Kıyı semineri, 1998).

Uygulamada dikkate alınan bu durumun net bir biçimde kıyı mevzuatına da kazandırılması ve akarsu yataklarının kötü kullanımına son verilmesi için önce, ayırım yapılmadan büyük-küçük bütün akarsuların kıyısı olabileceği kabul edilmelidir. Kıyı Kanununun 4.maddesinde, devamlı akış gösteren ve Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğünce tespit edilen yıllık ortalama debisi 100 m³/sn den , dolayısıyla 3 yıllık ortalama akımı 3.15x10³ m³ den fazla olan akarsular olarak tanımlanmış ve yönetmeliğin sonundaki ek listede Türkiye'nin bu tanıma uyan akarsular ve uzanımları verilmiştir*.

Teorik olarak akarsuların her yıl aynı su seviyesinde akış gösterdiğini söylemek olanaksızdır. Doğal olarak küçük veya büyük bütün akarsuların bir yatağı ve kıyısı var olduğuna göre söz konusu yönetmelik dışı kalan akarsular için kadastro çalışmaları acil eylem planı çerçevesinde bitirilmeli, akarsu yatakları olabildiğince tescil dışı bırakılmalı, kıyı kenar çizgisi tespit işlemi zorunlu hale getirilmelidir. Buna ek olarak, tesislerin yer seçiminde titiz davranılmaması çevresel açıdan hassas yörelerde bir çok projenin iptalini gündeme getirmektedir. Özellikle akarsu üzerine kurulan hidroelektrik enerji projelerinin çevre boyutu "havza master planı" yapılırken ele alınmalı, projeler belirlenmeli ve fizibilite aşamasında detaylı ÇED çalışmaları yapılmalıdır. Bütün bu işlemler yapıldıktan sonra akarsu ıslahı çalışmalar sonucu kıyıda kullanıma uygun alanlar elde edilecek olursa bunların önce hazine adına tescili, sonra da gerekli görülürse özel veya tüzel kişilere satış veya tahsisi yapılmalıdır.

Göl Kıyıları: Göl kıyıları bazı istisnalar haricinde deniz kıyılarına benzer nitelikler taşımaktadır. Göl kıyılarını doğal göl kıyıları ve baraj göl kıyıları olarak ikiye ayırmak gerekmektedir. Göl kıyılarında kıyı çizgisi süreklilik gösterirken bazı göllerde ise sık sık yükselme ve alçalmalara bağlı olan birden fazla kıyı çizgisinin olduğu durumlarda yerel verilerden yararlanmak gerekmektedir. Dışa akışı olmayan göllerde eski kıyı izleri daha fazladır. Bu gibi doğal göllerde kıyı kullanım hukuku açısından kıyı kenar çizgisini son 45-50 yıllık en yüksek su seviyesini kıyı kenar çizgisi olarak kabul etmek gerekmektedir. Bu bağlamda göl suyu seviye ölçüm analizleri planlı bir yapıya kavuşturulmalıdır. Kıyı alanları yönetim sorunlarının çözümünde kıyı alanları yönetimi ile akarsu havzası yönetimi ve göl kıyılarının entegre olması son derece önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır (İrtem ve Kabdaşlı, 2001).

---

* Bakınız. Kıyı kenar çizgisi tespiti zorunlu olan akarsular Ek. Liste Kıyı Kanunu Uygulama Yönetmeliği

2.5.Kıyı Alanlarına İlişkin Diğer Kavramlar

2.5.1.Sahil Şeridi

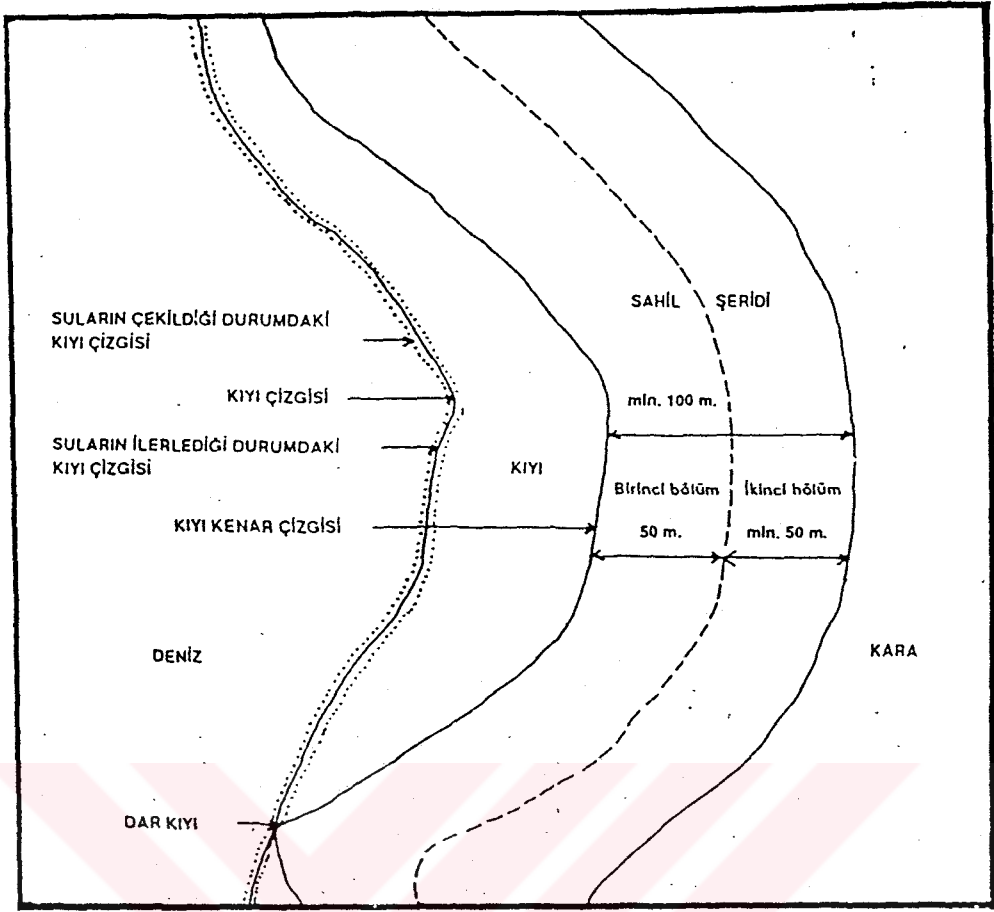
Hukuk sistemimize ilk defa 1982 Anayasası* ile girmiş bulunan “sahil şeridi”nin statü hukuku açısından niteliği kıyı ve dolgu alanlarından farklı düzenlenmiştir. Anayasada kullanım açısından kıyı ile aynı statüye sokulmakla birlikte Kıyı Kanununda ve uygulama yönetmeliğinde farklı konumda ele alınmış bulunmaktadır. İlk defa 6785/1605 sayılı Kanunun ek 7-8. maddelerinde** sözü edilen sahil şeridi kavramı daha sonraki hukuki düzenlemelerde de yer almıştır. Bugün sahil şeridi kavramı 3830 sayılı Kıyı Kanunu ve bu kanunun uygulanmasına ilişkin yönetmelikte deniz, tabii ve suni göllerde kıyı kenar çizgisinden itibaren en az 100 metre olarak tespit edilmiş ve bu alan iki bölüme ayrılmıştır³ 6785 sayılı kanunda akarsular içinde sahil şeridi öngörülmesi iken 3830 sayılı kanunda ve ilgili yönetmelikte sahil şeridi kullanılmamıştır.

Anayasada ise “... akarsu kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerinden yararlanmada ...” terimi kullanılmış olup kanun ile Anayasa arasında ayrık bir durum söz konusu olmuştur. Sahil şeridi iki bölümden oluşmaktadır (Şekil 6). Birinci bölüm kıyı kenar çizgisinden itibaren yatay yönde 50 m ‘lik bir bölümü kapsamaktadır. Sahil şeridinin ikinci bölümü sahil şeridinin birinci bölümünden sonra gelen ikinci 50 m’lik dilimi kapsayan alan olarak kabul edilmiştir. Böyle bir ayırım yapılmasının pratik amacının ne olduğu net ve açık değildir. Ayrıca farklı kıyı yapıları için söz konusu uzaklığın kullanılması sahil şeridi kullanımında kamusal yararın sağlanmasını güçleştirir niteliktedir.

* 1982 Anayasası mad. 43.

** 6785/1605 Sayılı kanunlarda sahil şeridi: imar planının kapsadığı yerlerde en az 10 m, imar planı olmayan köy ve meskun alanlarında en az 30 m, diğer yerlerde en az 100 m olarak kabul edilmişken akarsularda bu rakam 30 m olarak tespit edilmiştir.

*** Sahil Şeridi, (13/10/1992/21 374 R.G.) Deniz, tabii ve suni göllerin kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde yatay olarak en az 100 metre genişliğindeki alandır. İki bölümden oluşan bu alan kullanım amacı ve doğal eşeklere göre belirlenir. Sahil şeridinin birinci bölümü; Sahil şeridinin tümü ile sadece açık alanlar olarak düzenlenen; yeşil alan, çocuk bahçesi, gezinti alanları, dinleme ve bu yönetmelikte tanımlanan rekreatif alanlardan ve yaya yollarından oluşan, kıyı kenar çizgisinden itibaren, kara yönünde yatay olarak 50 metre genişliğinde belirlenen bölümdür. Sahil şeridin ikinci bölümü; Sahil şeridinin birinci bölümünde sonra kara yönünde yatay olarak en az 50 metre genişliğinde olmak üzere belirlenen ve üzerinde sadece Kanunun 8 inci maddesinde ve bu Yönetmelikte tanımlanan toplumun yararlanmasına açık günübirlik turizm yapı ve tesisleri, taşıt yolları, açık otoparklar ve arıtma tesislerinin yer aldığı bölümdür.

Şekil 6. Kıyı Kanununda sahil şeridi sınırlaması (Doğan-Erginöz, 1997)

2.5.2. Dolgu Alanı

Dolgu, kamu yararına yapılan bir idari işlemin sonucu olan ve İmar Hukukunda yapı olarak ifade edilen bir kavramdır. Fiziki anlamda dolgu, kara ve su alanlarını birlikte içersine alan, sabit veya taşınabilir, resmi veya özel yeraltı ve yerüstü inşaatını içine alan tesisler olarak tanımlanmaktadır. Dolgu, kamu yararına yapılan bir idari işlemin sonucu olan ve İmar Hukukunda “yapı” olarak ifade edilen, yapay yollarla ve insan eliyle doğal kıyı yapısında meydana gelen yeni bir kıyı şeklidir. Kıyı alanlarına ilişkin dolgudan ilk defa 6875 sayılı kanuna yapılan ek 7-8 maddelerde söz edilmiştir. Bu kanunda dolgu ile ilgili üç özellikten bahsedilmiştir. Doldurma ve kurutma yoluyla özel mülkiyetin kazanılamayacağı, dolgu işlemlerine ilişkin planlama işlemlerinin imar ve iskan bakanlığınca yapılacağı ve dolu için söz konusu olan yapıların kamu yararlanmasına ayrılmış yapılar olduğudur.

Dolgu alanı için en önemli durum, denizel ortam, tabii ve suni göller daha uygun alternatif alanın bulunmaması ve kıyı alanının yetersizliği nedeniyle kanunda belirtilen yasal ve idari prosedüre uygun olarak kamu yararı amaçlı olarak doldurma ve kurutma işleminin yapılmasıdır. Dolgu alanları kullanım açısından aynen kıyı ve sahil şeridi gibi devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunmalıdır. Bu durum kanunda ve uygulama yönetmeliğinde açık değildir. Ayrıca imar hukuku uygulamasında kıyı ile bağlantılı olarak deniz yüzeyini kullanan her türlü yapı dolgu sayılmamaktadır. Bu gün bir çok kıyı bölgesiyle bağlantılı olan ve süreklilik arzeden LPG boru hatları ve buna bağlı platformlar kıyı kanununda dolgu olarak kabul edilmemiştir. Dolayısıyla bu yapılara ilişkin hukuki işlemler de Bayındırlık ve İskan Bakanlığı yetki alanında değildir. Sorun kıyı kullanımına sadece karasal anlayış çerçevesinde bakan görüşten kaynaklanmaktadır. Dolgu sadece kıyı kanununda belirtilen yasal prosedür ve hukuki gerekçelere uygun olarak yapılması gerekirken uygulamada farklı nedenlerle dolgu işlemleri yapılmaktadır.

2.6. Kıyı Değişiklikleri

Kıyının kavramsal analizi yapılırken üç temel özelliği üzerinde durmuş ve bu özellikleri doğallık, değişkenlik ve hukukilik olarak tanımlamıştık. Değişkenlik özelliğinin genel sonucu olarak kıyı alanları doğal veya yapay nedenlere bağlı olarak sürekli değişime konu olmaktadır. Kıyı alanlarının su ortamı ile karasal ortamın karşılıklı etkileşim içerisinde bulunmasının sonucu olarak suyun iç ve dış etkileri nedeni ile karasal mekanda zaman içerisinde biriktirme, aşındırma, kopma, dolma, kuruma ... vb. gibi doğal değişikliklere konu olurken, kıyı alanının taşınmış olduğu sosyo-ekonomik değer nedeniyle bu alanların yeniden üretilemez olmasından dolayı da yapay değişikliklere (dolgu ve yapay kurutma) konu olmaktadır. Kıyı değişiklikleri genel olarak yeni bir arazi oluşumu, arazi kaybı, sulak arazinin tarıma elverişli hale gelmesi, doldurma ve kurutma şekillerinde ortaya çıkmaktadır. Bu değişiklikler kıyı alanının alt ve üst sınırlarını değiştirdiği gibi zaman içerisinde kıyının zamanla bir toprak parçası haline gelmesi veya kıyının tamamen su ortamı haline dönüşmesi şeklinde kendisini göstermektedir. Bu değişiklikler sonucu ortaya çıkan alanların kıyı kavramı içerisinde değerlendirilip değerlendirilemeyeceğinin kavramsal analizi yapılmıştır. Bu yapıları oluşum şekline göre; doğal kıyı değişiklikleri ve yapay kıyı değişiklikleri olmak üzere iki temel gruba ayırmak mümkündür.

2.6.1. Doğal kıyı değişiklikleri

Yeni arazi oluşumu, birikme, dolma, kayma, heyelan ve akarsuların yatak değiştirmesi sonucu doğal olarak mevcut olmayan bir toprak parçasının kıyı alanında meydana gelmesidir. Yeni bir arazi oluşumundan bahsedebilmek için oluşan yeni arazinin süreklilik kazanmış olması ve bir şekilde kendisinden ekonomik olarak yararlanılabilir nitelikte olması gerekmektedir. Oluşan yeni arazinin her an su altında kalma olasılığı var ise yeni bir arazi oluşumundan bahsetmek mümkün değildir. Yeni kıyının hukuken kabul edilebilir nitelikte olması için kıyı ile su arasında sınır olan kıyı çizgisinin üzerinde bir yükseltide olması gerekmektedir (Sirmen,1985).

Türk hukuk sistemi de Roma hukuk sisteminde olduğu gibi yeni oluşan arazinin su seviyesinin en yüksek bulunduğu çizgiden daha yüksek bir alanda oluşmuş olma şartı aramaktadır. Kıyı alanı zaman içerisinde tarıma elverişli hale gelebilmektedir*. Bu durumda kıyı alanının üst sınırı kıyı çizgisi aleyhine daralmakta, kıyı kullanımına konu olan alan kara lehine genişlemektedir. Yeni oluşan kıyı alanının kıyı alanı mı yoksa özel mülk olarak bireysel kullanıma konu olacak bir nitelik taşıyıp taşımayacağı önemlidir. Dava konusu olan bu gibi durumlarda Danıştay ve Yargıtay yeni kıyı oluşumunu kıyının hukuki statüsü ile aynı kabul etmiştir**. Bataklıkların ve sazlıkların zamanla doğal veya yapay olarak kuruması veya kurutulması sonucu ortaya çıkan arazi Medeni Kanuna göre yeni arazi olarak kabul edilmiştir. Oluşan yeni arazi eğer kıyı alanı içerisinde kalmış ve zaman içerisinde tarıma elverişli hale gelmiş ise oluşan bu arazi kıyı alanı dışına çıkarılmalıdır.

Zaman içerisinde kıyı alanının akarsuların taşımış oldukları malzemeler ile dolma veya su seviyesin düşmesi ile kıyı su yatağının lehine doğru genişlemektedir. Bazı durumda ise farklı bir kıyı alanından ayrılan toprak parçasının diğer bir kıyı arazisiyle birleşmesi sonucunda kıyı alanında karasal alan lehine genişleme olmaktadır. Kopan toprak parçası üzerinde malikin kanunda öngörülen süre içerisinde geri alma hakkını kullanmaması durumunda kıyı değişikliği söz konudur. Su yatağının, suyun biriktirici etkisi nedeniyle tamamen dolması veya kuruması

---

* Tarıma elverişli olma ilgili toprağın üzerinde uygun bir tarımsal faaliyetin yapılması veya arazi üzerinde doğal olarak yetişen bitkilerle de sağlanabilir. Bataklıklar üzerinden sürekli olarak elde edilen kamış ve sazlık alanlar tarıma elverişli alan kabul edilmektedir.

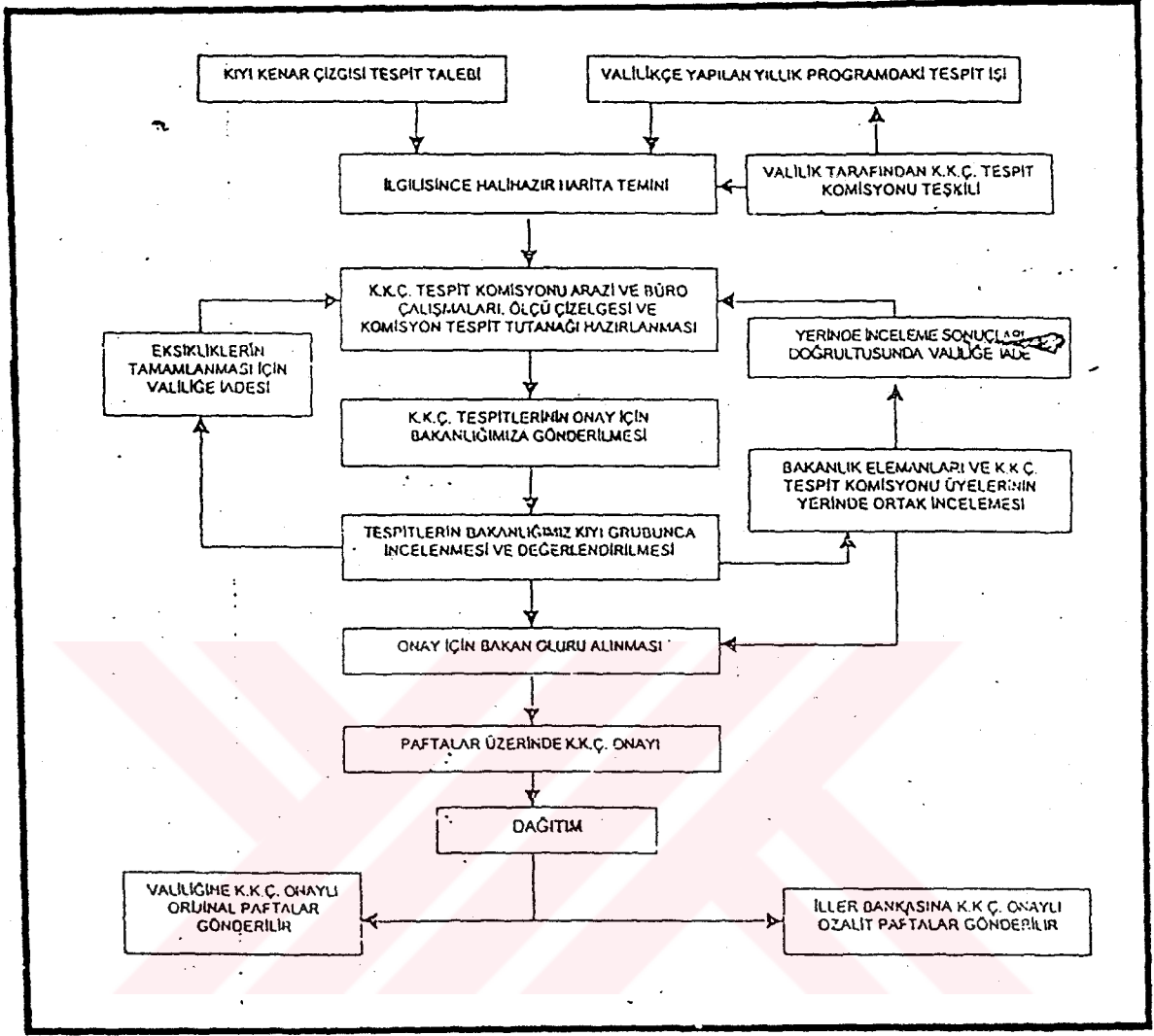
** "... sahipsiz yerlerde birikmek, dolmak, veya umuma ait suların mecra veya seviye değişimleri ile kendisinden istifadesi mümkün olan arazi devletin mülkü olur ..." Y.H.G.K, 26.12.1966 tarih E:1966/10, K:1966/12, 11.4.1967 tarih ve 12570 sayılı Resmi Gazete

durumunda yeni bir arazi oluşmaktadır. Akarsuların zamanla yataklarını kısmen veya tamamen değiştirdikleri doğal bir gerçektir. Bu durum süreklilik arz etmeli, tekrar akarsu eski yatağını döner nitelik taşımamalıdır. Arazi kaybı da kıyı alanının daralması veya yok olması yönünde bir kıyı değişikliğidir. Suyun aşındırıcı etkisiyle veya yer sarsıntısı gibi doğal nedenlerle toprak parçasının kıyıdan koparak ayrılması veya doğal veya yapay nedenlerle su seviyesinin yükselmesi durumunda ortaya yeni arazi çıkmakta kıyı bölgesinden bir toprak parçasının kopması durumunda kıyı alanı daralmaktadır. Kıyının bir kısmının sürekli olarak su altında kalması durumunda yine kıyı su lehine daralmaktadır. Her iki durumda da kıyı alanının alt sınırı değişmektedir. Burada önemli olan konu yeni değişimin doğal sürekliliğinin koruması olup yapay etkenlerle kıyı alanındaki arazi kaybının engellenmesi gerekmektedir. Bazı durumda ise su seviyesinin doğal veya yapay nedenle seviyesinin değişmesi söz konudur. Su seviyesinin yükselmesiyle suyun kıyı çizgisini aşarak karaya doğru ilerlemesiyle kıyı alanı tamamen su ortamına dönüşerek yeni bir kıyı alanının oluşmasına neden olmaktadır. Yeni bir kıyı oluşumundan söz edebilmek için seviye değişikliğinin geçici değil sürekli olması gerekmektedir.

2.6.2. Yapay kıyı değişiklikleri

Kıyı alanları doğal kaynak olarak sahip oldukları çeşitli eko-sistemler ve sundukları doğal, ekonomik ve sosyal olanaklar nedeniyle “kıt kaynak” olmaları, artan talebe bağlı olarak kıyı kaynaklarının artırılmaması doğal olmayan kaynak üretme sürecini gündeme getirmiştir. Bunun en genel örneği “dolgu” ve “kurutma” işlemleridir. Kanunumuz yapay kıyı değişikliğine olanak tanımıştır. Şöyle ki, denizel ortam, tabii ve suni göller daha uygun alternatif alanın bulunmaması ve doğal kıyı alanının yetersizliği nedeniyle Kıyı Kanununda belirtilen yasal ve idari prosedüre uygun olarak doldurma ve kurutmaya konu olmaktadır. Kıyı Kanununda doldurma ve kurutma işlemi için bir takım ön şart, idari ve yasal prosedür aranmaktadır (Şekil 7).

Şekil 7. Kıyı Kanunu uygun dolgu yapım süreci (Kıyı semineri,1998)

Bu şartlar; kamu yararı amacı, ekolojik özelliklerin dikkate alınması ve keyfilığe bağlı bir dolgu ve kurutma işleminin yapılmamasıdır (Akkaya ve diğerleri,1997). Denizlerde, içme ve kullanma su kaynağı olmamak kaydı ile tabii göllerde ve akarsularda; sadece kamu yararının gerektirdiği hallerde, daha uygun alternatifler bulunmaması veya kıyı alanlarının yetersiz olduğu alanlarda uygulama imar planı kararı ile doldurma ve kurutma işlemi yapılabilecektir

Anayasada kıyı alanlarının ve dolgu alanlarının kullanımını öngörür iken temel ilke olarak bu alanlardan yararlanmada kamu yararının sağlanması ve ekolojik olarak korunmasını, sürdürülebilir kullanımını öngörmektedir. Doldurma ve kurutma işlemlerinin sadece kamu yararının gerektirdiği zorunlu hallerde yapılabileceğini, keyfiyete bağlı dolgu ve kurutma faaliyetinin yapılamayacağı, bu işlemlerin ekolojik özellikleri dikkate alınarak yapılması gerektiği, bu süreçte doğal çevrenin sosyo-ekonomik amaçlı bozulmasının önlenmesi amaçlanmaktadır. Doldurma ve kurutma işleminin sadece kamu yararı amaçlı olması, kamu yararı nedir, kamu yararı kararını kim verecektir sorusunu gündeme getirmektedir. Bu manada sorun kamu yararının ne olması gerektiği kadar “kamu yararı kararı”nı kimin vereceği konusudur. Doldurma ve kurutma işlemi sırasında kamusal içerikli yarar ile özel yarar arasında çelişme olması halinde bu durum neyin kamu yararını neyin özel yararı içerdiğine kimin karar vereceği, kanun koyucunun takdirine mi, bakanlık yetkilisine mi yoksa yargı organlarının vermiş olduğu kararlar doğrultusunda mı olacağına karar verilmiş değildir. Dolgu işlemlerinde kamu yararı kavramını, şu ilkelere dayandırmak mümkündür:

Doğal kaynakların mutlak korunmasının gerekliliği, teklif edilen yapı ve tesisler toplum yararı açısından zorunlu ise alternatiflerine ve gerekçelerine titizlik gösterilmesi, kıyıda ve dolgudaki yapı, tesis ve faaliyetlere ilişkin teklifler çok boyutlu ele alınmalı ve bölge bütününde toplu halde çözülmeli, kıyıda ve dolgu alanında yapılacak zorunlu yapı ve faaliyetlerin, bir grup, kişi veya kesimin faydalanmasına yönelik izin verilmemesi, kullanıma ilişkin irtifak hakkının kamu adına tesis ve tescil edilmesi, yapı ve tesislerin yapımı ve işletilmesinde, verilen taahhütlere uyulup uyulmadığının denetlenmesini kamu yararı içersinde ele almak gerekmektedir. (Abacıoğlu, 1994) Yönetmelikte “planların hazırlanması incelenmesi ve doldurma ve kurutma işleminin gerçekleştirilmesi aşamalarında ekolojik dengenin korunması, deniz tabii ve suni göl çevresindeki canlı hayatın olumsuz etkilenmemesi esastır” hükmü, dolguya ait kamu yararını farklı yorumlamıştır. Sürdürülebilirlik ilkesinin dolgu ve kurutma işlemi sırasında iki yönü bulunmaktadır. Birincisi dolguya konu olan alanın iktisadi anlamda sürdürülebilirliği ve ikinci olarak ise kıyının ve çevresinin ekolojik dengesinin korunması, çevredeki canlı hayatın olumsuz etkilenmemesi konusundaki ekolojik sürdürülebilirliktir. Uygulamada ekolojik ve iktisadi sürdürülebilirliği planlama sürecine dahil etmeyen günübirlik politikalar kıyı alanlarını doldurarak doğal dengelerini geri dönülemez çevresel sorunlarla karşı karşıya bırakmıştır.

Bu gün kamu yararı amacıyla doldurulma suretiyle birden fazla yat limanı yapılmış olan Göcek ve çevresindeki deniz taban kirliliği ciddi olarak kendisini hissettirmektedir. Bölgenin eko-sistemine, sosyo-ekonomik yapısına ve taşıma kapasitesine bakılmaksızın yapılan bir yatırım kamu yararı amaçlı olmaktan çok özel yarar içermekte, böylece gelecek kuşakların kıyı kullanım hakkı ihlal edilmiş olmaktadır. Dolgu işleminde yasal ve idari prosedür önemlidir. Denizel çevre ortamının doldurulması veya kurutulabilmesi için uygulama imar planı kararı olmalıdır. Kamu yararının gerektirdiği hallerde, uygulama imar planı kararı ile deniz, göl ve akarsularda ekolojik özellikler dikkate alınarak doldurma ve kurutma suretiyle arazi elde edilebilir. Dolgu ve kurutma alanına ilişkin yapılanmayı içeren imar planı ve kıyı mevzuatına aykırı olmamak kaydıyla 3194 sayılı İmar Kanunu hükümlerine göre hazırlanır.

Tablo 3. Dolgu alanlarına ilişkin işlemlerin onay süreci (Kıyı Semineri, 1998)

ÖLÇEK	1/1000	1/5000	1/25000
ONAY MAKAMI			
BAYINDIRLIK VE İSKAN BAKANLIĞI	Turizm Bölge Alan ve Merkezlerinde Turizm Fonksiyonu içermeyen Dolgular	Turizm Bölge Alan ve Merkezlerinde Yer Alan Dolgular	Şematik Olarak Gösterilir.
TURİZM BAKANLIĞI	Turizm Bölge, Alan ve Merkezlerinde 1/5.000 Nazım İmar Planlarına Uygun Olarak Hazırlanan		

Doldurma ve kurutma yoluyla kazanılan araziler, devletin hüküm ve tasarrufu altında olan, özel mülkiyete ve tescile konu olamayan alanlardır. Türk hukuk sisteminde Medeni Kanun dışında bazı özel hukuki düzenlemelerle kıyı alanlarında yeni arazi oluşumu ve bu araziler üzerinde özel hukuk ilişkilerin kurulmasına imkan tanıyan hükümler bulunmaktadır. Hukuk sistemi tarafından tartışmaya konu olan kıyı değişiklikleri daha çok doldurma ve kurutma işlemleridir. Kıyı değişikliklerinin hukuki statüsünü belirleyen temel hukuk metinleri, Anayasa, Kıyı Kanunu, Medeni Kanun, İmar Kanunu, Tapu Kanunu ve Bataklıkların Kurutulması Hakkındaki Kanunlardır. Medeni Kanuna göre sahipsiz yerlerde doğal ve yapay olarak oluşan her tür yeni arazi devletin mülkü sayılır. Bu durum mahkeme kararlarıyla da desteklenmiş ve akarsuların taşıma ile meydana getirmiş olduğu kumluk alanların devlete ait olacağı dolayısıyla bu alanların kıyının uzantısı olarak doğal kaynak ve servet olarak kabul edilmektedir. Medeni kanunun 636. maddesine göre "... sahipsiz yerlerde birikmek, dolmak ve kaymak veya akarsuların mecra değiştirmeleriyle suretiyle teşekkül eden arazilerin devletin mülkü olacağı belirtilmişse de Anayasanın 43. ve Kıyı Kanununun 7.maddesine göre Medeni Kanunun hükmünü uygulamak olanaklı değildir. Kıyı Kanununun 3. maddesine göre Kıyı Kanununun tabi olduğu konular eğer diğer kanunlar da düzenlenmiş ise ilgili kanunların Kıyı Kanununa aykırı olmayan hükümleri uygulanmalıdır*. Dolayısıyla 2644 sayılı Tapu Kanunu** ve kurutma yoluyla elde edilecek araziler hakkındaki 5516 sayılı Bataklıkların Kurutulması ve Bundan Elde Edilecek Topraklar Hakkındaki Kanun*** hükümlerinin Kıyı Kanununun 3.maddesi gereği uygulanması söz konusu değildir. Her iki kanunda doldurma ve kurutma işlemlerine söz konusu olan arazilerin bu işlemi yapan adına tescil edilmesini öngören kanun hükmünün uygulanması mümkün değildir. Bu durum Anayasa Mahkemesi kararlarıyla da desteklenmiştir****.

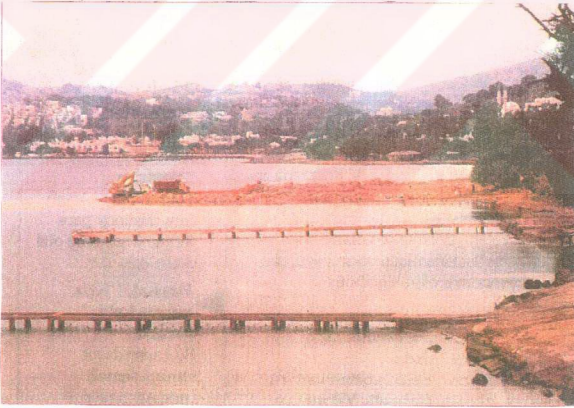
*"... özel kanunlar uyarınca belirlenmiş veya belirlenecek yerlerdeki özel kanunların bu kanuna aykırı olmayan hükümlerine uyulur ..." 3621 sayılı Kıyı Kanunu madde 3.

**"... denizden doldurulmak istenilen yerler için ... izin veren dairelerden alınacak belgeler üzerine değer baha aranmaksızın dolduran namına tapu sicillerine geçirilir ..." 2644 sayılı Tapu Kanunu.

*** "...belediye hudutları dışında olup devletin hüküm ve tasarrufu altında sahipsiz bulunan bataklık ve bataklık mahiyetinde göl ve su birikintileri herhangi bir suretle kurutulduğu takdirde, bu kurutmadan hasıl olan arazi, aşağıdaki hükümlere göre kurutanlar namına tescil olunur..." Bataklıkların Kurutulması Ve Bundan Elde Edilecek Topraklar Hakkındaki 5516 sayılı Kanun.

**** Bakınız, A.Y.M Kararı, 18.9.1991 tarih E:1990/23, K:1991/29, 23.1.1992 tarih ve 21120 sayılı R.G..

Danıştay konuya farklı bir yaklaşım getirerek doldurma yoluyla elde edilen arazilere ilişkin hukuki uyumsuzlukların çözümünde farklı bir yol izlemiştir.* Uygulamalarda dolgu işlemlerinin genelde “yapılamaz” olan hukuki gerekçe ve mahkeme kararlarına rağmen yapılmış olduklarını görmekteyiz. Aydın Bölge İdare Mahkemesinde dava konusu olan Bodrum-Yalıkavak Yat Limanı, Akdeniz Foklarının yaşam alanına yakın olduğu bildirilmektedir. Bölge idare Mahkemesinin kesin kararı olmasına rağmen söz konusu dolgu işlemine devam edilmiştir. Uluslararası sözleşme ve iç hukukumuzda Akdeniz Foklarının korunacağı hukuken kabul edilmiş olmasına rağmen böyle bir alanda yat inşaatına dolgu izni verilmektedir. Dolayısıyla Anayasa, Kıyı Kanunu, Mahkeme Kararı ve uluslararası sözleşme hükümleri hiçe sayılarak dolgu işlemi yapılmıştır (Resim 1). Söz konusu alanda yapımı devam eden ve tamamlanma aşamasına gelen Yat Limanı için 77.000 metrekare denizel alanın doldurulacak olması ve 430 metre uzunluğunda dalgakıran ve körfez ortasına yapılacak 18.000 metrekarelik ada yapımının denizel ortama vereceği zarar hesaba katılmamıştır. Bölge sakinleri ve çevre gönüllü kuruluşlarının iddia ettiğine göre yatlimanı ÇED raporunun gerçekleri yansıtmadığı gerekçesiyle Aydın Bölge İdare Mahkemesine dava açılmış olmakla birlikte inşaata devam edilmiştir.

Resim 1: Denizin doldurulmasıyla yapılan Yalıkavak Yat Limanı (Hürriyet Gazetesi, 8.4.2001).

¹ D.9.D., 20.2.1992 tarih E:1991/2038. K:1992/583, Danıştay Dergisi, sayı 86-87, yıl 1993, sayfa 463.

2.7. Kıyının Genel Özellikleri ve Nitelikleri

Değişik bilim dallarınca kavramsal analizi yapılan kıyı, sonuç olarak kendine ait özellikleri ve nitelikleri bulunan doğal bir alandır. Söz konusu alan bazen denizle ilgili bazen de kara ile ilgili özellik taşımış olmakla birlikte, sonuç itibarıyla karadan ve denizden farklı, kendine has-özgü bir alandır. Kıyı alanına ait özelliklerin ve bu özelliklere bağlı niteliklerin detaylı olarak bilinmesi kıyı alanları yönetimi için kurulmaya çalışılan kurumsal ve hukuksal sistem açısından son derece önemlidir. Bu özellikler;

2.7.1. Doğal kaynak özelliği

Kıyı tanımlarında ortak üç temel öge yer almış olup bu ögeler kıyının “değişkenlik”, “doğallık” ve “hukukilik” özelliği idi. Kıyı alanının gösterdiği özellikler nedeniyle sosyo-ekonomik kullanımlara konu olması, kıyıya “doğal kaynak” niteliği kazandırmıştır. Kıyının doğal kaynak boyutu kapsamlı olarak ekonomi bilimi içerisinde incelenebilir. Kıyının “serbest mal” olma aşamasından “kıt kaynak” haline gelmesi uzun bir süreçtir. Feodal toplum yapısından kapitalist toplum yapısına geçişle birlikte doğal kaynaklara olan gereksinim çeşitlenerek artış göstermiş, “serbest mal” konumunda olan su, hava, toprak, kıyı ve yeraltı kaynaklar kıt kaynak halini almıştır. Bu süreçte kıyılar, diğer doğal kaynaklar gibi toplumsal gereksinimi doğrudan veya dolaylı bir şekilde karşılayan, ekonomik anlamda kendisine değer atfedilen ve korunması gereken “doğal kaynak” olarak nitelendirilen özel bir nesne haline gelmiştir. Tarihsel süreç içinde kıyı, ilk zamanlarda, kullanım olanaklarının sınırlı olması nedeniyle iktisadi anlamda yukarıda da ifade edildiği şekliyle “serbest mal” durumunda iken günümüzde sosyo-ekonomik ve teknolojik gelişim sonucunda çeşitli kullanım isteklerinin artması ile doğal kaynak niteliği yanında “kıt kaynak” niteliği de kazanmıştır. Kıyı alanları kıt bir kaynak olmasına karşılık, kural olarak madenlerin aksine, kullanmakla tükenen bir kaynak değildir. Gerçekten, her türlü ekonomik kullanım içinde kıyı fiziksel varlığını aynen devam ettirir. Ancak burada gözden kaçırılmaması gereken nokta, kullanım şeklinin türü fiziksel açıdan kıyı kaynağını tüketmemesine karşın, kaynağın niteliğini etkilemektedir.

Kıyı kaynak olarak tüketilemez fakat, kendisine üstün değer kazandıran özelliklerini amaç dışı kullanım ile yitirebilir, kötü kullanımı nedeniyle niteliksel anlamda tükenebilir. Dolayısıyla sanayileşme ve kentleşmenin yoğunlaşmasıyla birlikte son elli yıl içerisinde artan kıyı kullanım talebi ve bu talebe bağlı olarak sosyo-ekonomik anlamda kıyı kullanımının artışı, özel mülkiyet kurma isteği, haksız işgal, kiralama ... vb. yararlanma şekilleri söz konusu doğal kaynağın hukuk sistemine konu edilmesi gereği duyulmuş ve ilk defa 1982 Anayasal sistemimizde yer almıştır. Kıyı alanları, tabii servetler-kaynaklar ile orman alanları gibi statülerinin Anayasal olarak düzenlenmiş olması kendisinin diğer kamusal mallardan daha ayrıcalıklı bir güvenceye sahip olduğunu göstermektedir. Bu niteliği gereği kıyılar Anayasada düzenlenmiş olduğu hukuki konum itibariyle “doğal kaynak”lar arasında yer almaktadır.

2.7.2. Değişkenlik özelliği

Kıyı, kara, hava ve su hareketlerinin karşılıklı olarak birbirini etkilemeleri sonucunda oluşan doğal ve değişken bir özellik taşımakta, jeomorfolojik yapısı itibariyle de sürekli değişime konu olmaktadır. Bu değişim süreci bazen karasal alanın denizden, bazı durumlarda ise denizel ortamın karadan yeni alan kazanması şeklinde olmaktadır. Deniz zaman içerisinde karanın derinliklerine doğru ilerlemesiyle kıyı çizgisinin yer değiştirerek daha ileri doğru bir yerde oluşmasına neden olmaktadır. Bu değişiklikler sonucunda kıyı alanları daralabileceği gibi genişleyebilir. Doğal kıyı değişim sürecine ek olarak bugün kıyı alanlarına artan sosyo-ekonomik taleplere bağlı olarak ve kaynak niteliğinde yeniden üretilmemesinin sonucunda yapay değişiklikler gündeme gelmiştir.

2.7.3. Geçiş alanı olma özelliği

Kıyı alanları konumu itibariyle, denizden karaya veya karadan denize bir geçiş alanı olma özelliği taşımaktadır. Sosyo-ekonomik olarak deniz ortamından yararlanma ancak kıyı alanını kullanmakla mümkündür. Turizm amaçlı olarak deniz ve kıyının kullanımı, liman işletmeciliği, altyapı yatırımları vb. bir çok sosyal ve ekonomik aktiviteler deniz kıyısında olmak zorundadır. Kıyı bölgesi deniz ürünleri ve deniz altı kaynaklarının kullanımı için bir geçiş zonu oluşturur. Denizden yararlanma ancak kıyı aracılığı ile olmaktadır. Kıyı alanlarının deniz ile kara arasında geçiş alanı olması doğal olarak sanayii ve kentsel kullanımların bu yörede kümelenmesine neden olmaktadır. Kıyı Kanunu ve Uygulama Yönetmeliği, kıyı alanlarının geçiş alanı olmasının sonucu olarak kıyı alanının bu özelliğine bağlı olarak istisnai yapılacak kıyı yapılarını da sayma yoluyla belirlemiştir.

2.7.4. Hukukilik özelliği

Hukuk sistemi, sosyo-ekonomik açıdan bir değer göstermeyen kıyı alanını uzun dönem özel bir hukuki düzenlemenin konusu haline getirme gereğini duymazken kıyı alanı üzerindeki spekülâtif kullanım baskının artması, sosyo-ekonomik açıdan artan rantsal önemi, beden ve ruh sağlığı açısından sağlamış olduğu yararlar ve toplumsal bilinçlenmenin pozitif etkileri hukuk sisteminin soruna yaklaşımını gerekli kılmıştır. Doğal bir yeryüzü biçimi olarak kıyı; zamanla kazanmış olduğu sosyo-ekonomik önemle birlikte hukuk sistemi tarafından kendisine birtakım sonuçlar bağlanmıştır. 1900'lü yıllara kadar kendisinden hukuk tekniği açısından söz edilmeyen kıyı bu dönemden itibaren yoğun olarak hukuk sistemleri tarafından incelenmeye konu edilmiştir. Jeomorfolojik nitelik gösteren kıyının, hukuk literatüründe kapsamlı olarak ele alınması 1900'lü yıllarla birlikte başlamıştır. Hukuk tekniği açısından kıyı kavramı ilk defa Roma Hukuk kaynaklarında kullanılmıştır. 1972 yılına kadar, Türk Hukuk sisteminde kıyuyu ait özel bir hukuki düzenleme bulunmamaktadır. İlk defa 1982 Anayasasında kıyıdan hukuk tekniği açısından söz edilmiş ve değişik kanunlarda (3086, 3621 ve 3830 Sayılı Kıyı Kanunları) özel anlamda kıyı tanımlanmış ve birtakım hukuki nitelikler verilmiştir. Bunlar; doğal niteliği itibariyle herkesin kullanımına açık olması (kamu yararı), devletin hüküm ve tasarrufu altında olması, özel mülkiyetin kurulamaması vb. gibi temel hukuki bir takım düzenlemelerden söz edilmiştir.

2.7.5. Ortak kullanım özelliği

Doğal hukuk gereği herkesin ortak kullanımına açık bulunan şeyler; hava, akarsu, deniz ve deniz kıyılarıdır. Hukuk sistemlerinin benimsediği ortak nokta, kıyının doğal niteliği gereği herkesin ortak kullanımına açık bulunmasıdır. Kıyı alanlarının Anayasadan kaynaklanan kullanım şekli toplumsal düzeyde ortaklaşa yararlanımın da Anayasanın 43. madde ve yargı kararlarında* düzenlendiği şekliyle “kamu yararı” amacına uygun olması gerekmektedir**. Roma Hukuk sistemiyle başlayan ortak yararlanım görüşü bugün itibariyle de genel kabul görmüş temel özelliklerden biridir. 18 ve 19. yüzyıl kodifikasyonlarında kıyının herkesin kullanımına açık kamusal mal niteliği korumuştur(Erdoğmuş,1954) Türk Hukuk sistemimiz kıyıya özgü ayrı bir hukuki düzenleme içermeyen Osmanlı Hukuk sistemi deniz ve kıyı alanını “mubah mallar”, yani ondan herkesin başkalarına zarar vermeden yararlanabileceği mallardan kabul etmiştir. Kıyı alanları, doğal konumu nedeniyle denizden yararlanmada vazgeçilmez bir unsur olarak ortaya çıkmasının sonucu herkese ortak nesne sayılmaktadır (Cin, 1982). Kıyı alanlarının herkesin ortak kullanımına açık bulunması sonuç olarak idareden herhangi bir izin almaksızın ve ücret ödemeksizin Anayasanın ve kanunun kendisine tanımış olduğu temel haklara uygun olarak kıyılardan yararlanma olanağı tanımaktadır. Genel olarak ortak yararlanma şekilleri hukuk öğretisinde umumi istifade, olağan ortak yararlanma, ortaklaşa yararlanma, anonim yararlanma ve genel yararlanma olarak adlandırılmış olup genellik, serbestlik, eşitlik ve bedelsizlik ilkeleriyle uyumludur. Bir kamusal mal olan kıyı alanlarından ortaklaşa yararlanma kişi temel hak ve hürriyetleriyle de doğrudan ilgilidir. Dolayısıyla kıyı alanlarından ortaklaşa yararlanma kişilere bu konuda bir talep hakkı verdiği için devletin bu tür kamusal mallardan kişilerin yararlanması için koruyucu ve geliştirici önlemleri almak zorundadır (Bilgen,1989). Kıyı alanlarından ortak kullanım kamu yararı, genel kolluk, genel sağlık ve kamu güvenliği gerekleri dışında ve kıyının niteliğinden kaynaklanan özel sebepler dışında olmaması gerekmektedir.

---

* “... kıyılar devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunması nedeniyle, kıyidan sadece taşınmazlara sınır olan malikler değil herkes yararlanacaktır...” AYMK, 25.2.1986, tarih E:1985/1, K:1986/4, 10.7.1986 tarih ve 19160 sayılı Resmî gazete. “... kıyılar herkesin eşit ve serbest kullanımına açıktır ...” Y.7.H.D. 1.4.1996 tarih ve E:1996/1813, K:1996/3213, Yargıtay Kararları Dergisi Cilt 22, Sayı:7, Yıl:1996, sayfa:1063. Danıştay vermiş olduğu kararlarda özellikle 3621 sayılı kıyı kanununa atıf yaparak “... kıyıların herkesin eşit ve serbest kullanımına açık olması gerektiği ...” yönündedir. D.6.D. 19.6.1980, tarih ve E:19.11.1980/2035, K: 1980/1940.

** 1982 Anayasası mad. 43. “... deniz, göl ve akarsu kıyılarıyla, deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir. Kıyılarla sahil şeritlerinin, kullanış amaçlarına göre derinliği ve kişilerin bu yerlerden yararlanma imkan ve şartları kanunla düzenlenir” şeklinde belirlenmiştir.

2.7.6. Özel mülkiyet kurulamamsı özelliği

Kamusal mallar, doğal yapıları gereği sosyo ekonomik nedenlere bağlı olarak özel iyeliğe elverişli olmakla beraber hukuk sistemi tarafından özel mülkiyet kapsamı dışında tutulmuştur. Hukuk sistemi genelde doğal servet ve kaynakların devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğunu, bu değerler üzerinde bireysel anlamda özel mülkiyetin kurulamayacağı ilkesini kabul etmiştir*. Medeni Kanun'da ve Anayasada kıyı alanları, tabii servetler ve diğer doğal kaynakların devletin hüküm ve tasarrufu altında oldukları dolayısıyla devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunmanın sonucu olarak bu mallar üzerinde özel mülkiyetin kurulmasının mümkün olmadığı belirtilmiştir. Genel anlamda Türk hukuk sisteminde herhangi bir eşyanın devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunması özel mülkiyete konu olmaması anlamına gelmektedir. Tarihsel gelişim süreci içinde kıyının özel mülkiyete konu olup olamayacağına ilişkin birbirine karşıt iki görüş bulunmaktadır. Bu görüşlerden birincisi kıyıyı doğal niteliği itibariyle mülkiyete elverişsiz kabul eden görüş, ikincisi ise kıyının fiziksel yapısının özel mülkiyet kurulmasına elverişli bulunduğunu ileri süren görüştür (Kuntalp,1982). Özel mülkiyet üzerine tartışmanın esas konusu kıyının doğal niteliği itibariyle mülkiyete elverişli olup olmadığı konusudur. Bu süreci Roma Hukuku, Kara Avrupa'sı ve Türk hukuk sistemi karşılaştırılarak verilmektedir.

Roma Hukuku kıyının, aynen deniz gibi, mülkiyete elverişsiz sayılacağını, doğal niteliği itibariyle mülkiyete elverişsiz yani "sahipsiz şey" olduğunu kabul etmektedir. Ancak doğal niteliğini yitirdiği, denizin etkisinden kurtulduğu, bir binanın yapıldığı hallerde, mülkiyete konu olabileceğini öngörmektedir. Alman Hukuk sistemi, kıyı alanına mülkiyet hukuku yönünden denizden değil de karadan yaklaşım gösteren anlayışı kabul ettiği için kıyının özel haklara, bu arada mülkiyete konu edilebileceği üzerinde durmaktadır. Bu anlayış devletin egemenlik alanını mümkün olabildiği kadar genişletebilmek amacıyla uyumlu bir düşüncenin sonucudur(Kuntalp,1082). Fransız Medeni Kanununda genel yolların, gemi yüzmeğe elverişli nehirlerin, deniz kıyıların, limanların, umuma ait yerlerin ve ülkenin özel mülkiyete konu olamayan tüm parçalarının kamu malı sayılacağını hükme bağlamıştır.

---

* Bu konuda geniş bilgi için bakınız. Orman alanlarının, akarsuların ve kıyıların özel mülkiyet kapsamı dışında olması konusu anayasa mad. 43. ve diğerleri.

Türk hukukunun bu konuda genel anlamda Fransız hukukunun etkisi altında olduğu görülmektedir. Osmanlı Hukukunda “dış kıyı”nın, denizle herhangi bir bağlantısı kurulmaksızın, yalnızca kültüre elverişsiz doğal yapısı nedeniyle, “sahipsiz şey” sayılmaktadır. Dış kıyı, ekonomik bir değer gösterdiğinde, örneğin doğal yapısı değiştiğinde veya denize bağımlı kullanım olanağı ortaya çıktığında, sahipsiz şey niteliğini yitirmektedir. Bunun ifade ettiği anlam ise, burasının, herhangi bir ekonomik değere konu olmadığı sürece özel mülkiyet alanı dışında kaldığıdır. Türk hukukunda dış kıyı, kendi doğal yapısı içinde, denize yönelik kullanım olanakları hariç, özel mülkiyete konu olmamıştır. Türk Hukukunda denize bağımlı olarak ele alınan kıyı doğal niteliği itibarıyla, mutlak anlamda mülkiyete elverişsiz; dolayısıyla sahipsiz bir şey olarak kabul edilmektedir. Yargıtay’ın bu konudaki ilginç bir kararında çekek yeri olarak verilen tapu kaydını mülkiyet olarak kabul etmemiş, sadece kıyının bir bölümü üzerinde, hak sahibinin çekek yeri olarak kullanımını “sınırlı aynı hak” olarak kabul etmiş ve bu hakkın da MK. 912. maddesi uyarınca tapuya tescil edilebileceğini kabul etmiştir*. Kıyı alanlarının doğal yapıları gereği her ne kadar özel mülkiyete konu edilemeyecekleri genel kanı olarak kabul edilmiş olmakla birlikte bir çok istisnai durumlar da bulunmaktadır. Bunlar; Medeni Kanununun 461. maddesine göre “... devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan yerler ihraz ve işgal ile özel mülkiyete konu olabileceği ...”, Kadastro Kanunu’nda ise “... devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan yerlerin tarım alanların dönüştürülmelemlerinin ve ekonomik yarar sağlamanın mümkün olacağı ...” ve Turizm Teşvik Kanunu kapsamındaki düzenlemelerdir. Danıştay bu konuda daha önce vermiş olduğu bir kararında “... kıyının devletin hüküm ve tasarrufu altında olmasının özel mülkiyet ilişkisine engel olmayacağı ...” noktasındadır**.

---

* Yargıtay’ın bu konudaki kararı için bakınız. “... kamu mallarının ilke olarak tescile tabi bulunmadığı taşınmaz hukukun temel kurallarındandır. Kamu taşınmazları herhangi bir nedenle zuhulen tescil edilse dahi hukuksal nitelik ve mahiyetlerini kaybetmezler” Y.I.B.H.G.K 8.5.1987 tarih E:1986/3, K:1986/4, Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararları, Hukuk Bölümü, Cilt 6, Yıl 1986,

** Danıştay 6. Dairesinin bu konudaki kararı için bakınız. “...devletin özel mülkiyetindeki veya hüküm ve tasarrufu altındaki taşınmazlar özel hukuk hükümlerine tabi olup bunlar hakkında özel hukuktaki mülkiyet rejiminin uygulanması gerekir” D.6.D., 21.3.1990 tarih E:1987/2209, K:1990/625, Danıştay Dergisi, Sayı:89, sayfa:408.

2.7.7. Kamusal mal özelliği

Mallar konu oldukları hukuk sistemine göre ya “kamu malları” ya da “özel mal” olarak bir sınıflamaya tabi tutulmuşlardır. Hukuk sistemimizde kamusal mallar için “idare malları”, “kamusal mal”, “devlet malları”, “idarenin mal varlığı” ve en genel anlamda “kamu malı” terimleri kullanılmıştır. Roma Hukukunda kıyı, denize bağımlı ele alınmış olduğu için aynen deniz gibi mülkiyete elverişsiz görülerek herkese ortak nesnelere arasına alınmış ve bu açıdan kamu malı sayılmamıştır. Oysa hukuksal gelişimde, denizden bağımsızlaştıran kıyı, doğal yapısı itibariyle mülkiyete elverişli görülmüş, günümüz hukukunda kıyının “res communes omnium”lar (herkese ortak nesne) grubundan çıkartılarak, kamu malları arasına sokulması da, bu gelişimin sonucudur. Kıyıyı doğal niteliği itibariyle herkesin serbestçe yararlanmasına açık, mutlak anlamda sahihsiz bir şey olarak gören Türk Hukuku, Roma Hukukunun “res communes omnium” (herkese ortak nesne) düşüncesini aynen benimsemiştir. Kara Avrupa’sı hukukunda da kıyı alanı kamusal mal niteliği taşımaktadır. Günümüz hukuk sistemlerinde artık kıyı bir “res publicae” (kamu malı) sayılmaktadır. Deniz ile kara arasında süren etkileşim sonunda, karanın kıyıya dönüşen bölümü, herhangi bir hukuki işleme gerek olmaksızın kamusal nitelik kazanır. Doğal özelliğini kaybedince kamusal niteliğini yitirir. Türk hukuk sisteminde kıyının kamusal mal olma niteliği Anayasal sistemden kaynaklanmaktadır. Kıyılar Anayasa veya alt hukuk normlarında “devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan mallar” kategorisinde yer almaktadır. Deniz, göl ve akarsu kıyıları (1982 Anayasa mad. 43) devletin hüküm ve tasarrufu altında olan kamu malları niteliğindedir. Anayasal ve yasal düzenlemelerde kıyının herkese ortak nesne olarak kabul edilmiş olmasının sonucu olarak kıyı alanları kamu malı olarak nitelendirilmektedir. Kıyı alanlarının herkese açık olma ve özel mülkiyete konu olmama özelliği ile Medeni Kanununun nitelendirdiği “sahipsiz şeyler” grubu içerisinde yer almaktadır. Kıyı alanlarının kamunun kullanımına açık sahihsiz mal olarak devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunması yargı kararlarında (Anayasa Mahkemesi*, Danıştay**, Yargıtay***) da yer almıştır.

* Anayasa Mahkemesi Kararı, 18.9.1991 tarih E:1990/23, K:1991/9 sayılı karar

** D.6.D., 6.4.1984 tarih e:1981/1909, K:1984/162, D.D, S:56-57, yıl 1985, s.214.

*** Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 30.9.1981 tarih E:1979/1, K:1981/656, Y. K. D., cilt 8, S:2, sayfa 165.

2.8. Kıyının Kamu Malı Olmasının Hüküm ve Sonuçları

Kıyı alanlarının hukuk sistemi içersindeki yerinin tartışmasız olarak ortaya koyabilmek kıyı alanlarının kamusal mallar içersindeki yerinin bilinmesiyle doğrudan ilişkilidir. Kamusal mal olarak kıyının kamusal mallar içersindeki yeri ve hukuki niteliği iki temel konu üzerinde yoğunlaşmakta; bunlar; kıyının kamu malı sayılmasının hüküm ve sonuçları ile kamusal mal olarak kıyı üzerinde devletin yetkilerinin neler olduğudur.

Kıyının kamu tüzel kişiliğine ait olması; Kamu malı olarak kıyı alanı ancak bir kamu tüzel kişisine ait olabilir. Bu kamu tüzel kişisi de devlettir. Bu nedenle kamu tüzel kişileri dışında özel bir kişinin kamu malı olarak kıyı alanına sahip olması mümkün değildir. Bu konuda günlük hayatta sık sık tartışma konusu olan durum; Bakanlıkların Tüzel kişiliği olduğuna göre bakanlık kampları kıyı alanlarının devlet tüzel kişiliği mi bakanlık tüzel kişiliğine mi ait olduğudur. Her şeye rağmen kıyının devlet tüzel kişiliğine ait olması gerekmektedir. Tabii servetlerin ve doğal kaynakların Anayasa, Kıyı Kanunu ve Medeni Kanun hükümlerine göre özel hukuk tüzel kişiliğine ait olması mümkün olmamakla birlikte istisnai durumlar ifade edilmiştir.

Kıyının devir ve ferağ edilememesi; Kamu malı olarak kıyı alanı, özel hukuk alanı dışında bulunduğu sürece Medeni Hukuk'un belirlediği usulde özel mülkiyete bağlanmamakta, idare kamu malı olan kıyı alanını özel hukuk işlemleri ile bir 3. şahsa devir ve ferağ edemeyeceği gibi, kanunda aksine bir hüküm olmadıkça sınırlı aynı haklar da, kuramayacaktır. Kıyı alanlarının devir edilemeyeceğine ilişkin Anayasada, Kıyı Kanununda ve diğer kanunlarda açık bir hukuki düzenleme bulunmamaktadır. Anayasada bazı kamu mallarının devr olunamayacağı açıkça belirtilmiştir*. Kıyı alanlarının idarece her ne sebeple olursa olsun devir ve ferağı Anayasanın öngörmüş olduğu kamu yararı ilkesini zedeleyeceğinden idare gerek isteğe bağlı olarak gerekse istem dışı şekilde kıyı alanını devir edemeyeceği gibi bu alanlarda irtifak hakkı kuramaz(Düren,1976), devir işlemi kamu yararı amacına aykırıdır**. Uygulamada kıyının devir ve ferağı özelleştirme ile farklı bir boyut kazanmıştır.

---

* Anayasa mad.169.

** "... bu alanların özel bir kişiye devir ve ferağ edilmeleri kamu yararına tamamen ters düşer ..." Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulu 27.2.1980 tarih E:1978/967, K:1980/1365, Y.K.D, C.6 sayı 8 sayfa1059.

Özelleştirmenin gündeme gelmesiyle birlikte ilk özelleştirmeye konu olan kamusal yerler arasında kıyı alanlarındaki işletmeler yer almıştır. Özelleştirmeye konu olan kıyı alanlarındaki kamu tesislerinin bu süreçle birlikte özel kişilere devri söz konusu olmuştur. Kamu tesisi değil aslında kıyı özelleştirilmiştir. Özelleştirme öncesi kamu hizmeti üretilmesinde yararlanılan doğal servet ve kaynakların işletme hakkının devredilmiş olması durumunda kaynakların işletme haklarının da süresiz olarak devri şeklindeki özelleştirme uygulaması Anayasanın 168. maddesine* ve 43. maddesine** aykırı olup kıyı alanlarının işletilmesi ve kullanımı yönünden her hangi bir şekilde devir yetkisine yer verilmemiştir (Karahasan,1974). Bu alanların kullanım şeklinin ayrı ve özel bir hukuki düzenleme ile yapılması gerekmektedir. Gecekondu Kanunu, Turizm Teşvik Kanunu ve Orman Kanunu gibi birtakım yasal düzenlemeler devletin hüküm ve tasarrufuna bağlı, kamu malı niteliğinde bulunan arazilerin bu niteliklerine bakmaksızın, medeni hukuk yolları ile özel mülkiyete geçirilmesini benimsemiş; dolayısıyla devir ve ferağ edilememe ilkesini büyük ölçüde zedelemiştir. Mülkiyet sistemine bağlı olmayan kıyı alanının mülkiyetinin devrinin de söz konusu olamayacağını kabul etmek gerekmektedir. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulunun bu konudaki kararı "... kıyı alanlarındaki doğal yapıların jeomorfolojik özelliğini devam ettirdiği sürece devir ve ferağ edilmezlik özelliğini koruması ..." yönündedir***.

Zamanaşımına konu olmaması; Kamu malı üzerinde, Medeni Kanunun 639. maddesi uyarınca olağanüstü zaman aşımı ile mülkiyet kazanılması mümkün değildir. Kıyı alanlarının zamanaşımı yoluyla kazanılmaması ile özel mülkiyete kapalı olması, devir ve ferağ edilememesi arasında sıkı bir ilişki bulunmaktadır. Kıyıların bu amaçla tarım alanlarına dönüştürülmemeleri ve ekonomik yarar elde edilmelerinin söz konusu olmamasıyla ilgilidir. Kıyı alanları üzerinde özel mülkiyet söz konusu olmadığı için özel mülkiyete konu olan hiç bir işlem ve eylem kıyı alanında söz konusu olamaz. Kıyı, sahipsiz şey niteliğinde bir kamu malı olduğundan, Medeni Kanuna göre "kazandırıcı zaman aşımı" yolu ile özel mülkiyete konu olamaz****.

* Anayasa Mahkemesi Kararı 7.7.1994 tarih, E:1994/49, K:1994/45, 10.9.1994 tarih ve 22047 sayılı R. G.

** "... kıyının devletin hüküm ve tasarrufu altında olmasının sonucu olarak kıyı alanlarının devir-ferah ve zaman aşımı, yoluyla mülkiyetinin kazanılması mümkün değildir." Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulu, 28.11.1997. tarih E:1996/5, K:1997/3, 30.10.1997 tarih ve 23216 sayılı Resmi Gazete.

***Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulunun bu konudaki kararı, kıyıları "... için verilen tapu kayıtları hukuken değer taşımazlar. Kumluk, çalılık, ziraata müsait olmayan kumsal yerler ... tapu siciline tescil edilmez" .Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu30.9.1981 tarih, E.1981/1, K.1981/656, YKD., cilt 12, sayı 2, yıl 1982, sayfa 164.

**** Medeni Kanunun 639. Maddesindeki düzenleme "...özel mülkiyete konu olmayan özelliklerle devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan mallara ilişkin uygulama alanı yoktur.

Benzeri bir hukuki düzenleme Kadastro Kanunu'nda da yer almaktadır*. Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan taşınmaz mallar "kazandırıcı zaman aşımı yolu"yla iktisap edilemez, mülkiyeti kazanılamaz. Kadastro Kanununda da belirtildiği şekliyle devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan kıyı alanlarının da zamanaşımı yoluyla kazanılması söz konusu olmayıp kıyı kapsamında kalan diğer taşınmazların (kayalar-tepeler-dağlar vb.) da her ne şekilde olursa olsun zamanaşımı ile kazanılması mümkün değildir**. Kıyı alanları üzerinde olağanüstü zaman aşımı ile kazanım kıyı alanları üzerinde spekülatif yağmanın gündeme gelmesiyle birlikte dava konusu artışı arasında büyük bir paralellik bulunmaktadır. Kıyı alanının değerinin söz konusu olmadığı zamanda bir çok köylü kıyı alanlarında hiç bir tartışmaya konu olmayacak şekilde 25-30 yıllık bir dönemde balıkçılık, tarım, süngercilik vb. gibi sosyal ya da ekonomik bir çok faaliyette bulunmuştur. Bir süre sonra bu alanların kendine ait olduğu noktasında köy tapusu, satış senedi vb. hukuk dışı belgelerle kendisine ait olduğu konusunda bir çok dava açılmıştır. Bu gün hala bir çok kıyı illerimizde benzeri dava konusu devam etmektedir. Yargıtay bu konuda uyuşmazlıklara açıklık getirici bir çok karar vermiştir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, "... kıyı üzerinde mülkiyetin zamanaşımı ile kazanılamayacağını, deniz kenarında bulunan ve denizden ayrılması mümkün olmayan ve denizin etkisinde kalan taşlık, kumluk, bataklık, kamışlık ve sazlık gibi yerler hazinenin hüküm ve tasarrufu altında bulunan ve denizden sayılan arazi olduğunu, bu gibi yerlerin kazandırıcı zaman aşımı yoluyla özel mülkiyete konu edilmesinin mümkün olmadığı..."nı kabul etmiştir***. Kıyı alanının kazandırıcı zamanaşımı yoluyla kazanılamaması Anayasa'nın 43. maddesindeki kıyılara ilişkin düzenlemeye ve Kıyı Kanununun 4.maddesinde belirtilen ilkeye uygundur.

---

* Kadastro Kanununda "... orta malları, hizmet malları, ormanlar ve Devletin hüküm ve tasarrufu altında olup da bir kamu hizmetine tahsis edilen yerler ile kanunları uyarınca Devlete kalan taşınmaz mallar, tapuda kayıtlı olsun olmasın kazandırıcı zamanaşımı yolu ile iktisap edilemez ..." hükmü yer almaktadır.

** "... kamu malları üzerinde kazandırıcı zaman aşımı zilyetliğine dayanarak bir yerin iktisabı mümkün değildir ..." Y.7.H.D. 23.9.1977 tarih E:1976/13822, K:1977/9468, Y.K.D., C:5, s: 3, Y:1979 s. 353.

*** "... kıyı kapsamında kalan taşınmazların kazandırıcı zamanaşımı zilyetliği ile iktisabı mümkün değildir ..." Y.7.H.D. 1.4.1996 tarih E:1996/1813, K:1996/3213, Yargıtay kararları dergisi cilt 22, sayı 7, yıl 1996, sayfa 1063.

Kıyının haczedilememesi; Haciz kavramı kamu malı ile bağdaşmadığı gibi, kamu mallarının genel hukuk öğretisinde haczinin söz konusu olmaması genel kabul gören ilkedir(Onar,1966). Anayasa gereği kıyı alanlarının devletin hüküm ve tasarrufu altında olmasının sonucu olarak bu alanlardan özel bir yararlanma olmayacağından, bu gerekçe ile kıyı alanlarının özel mallardaki gibi hacze konu edilmesi mümkün değildir(Kuntalp,1982). Kıyı alanlarında kamu malının haczini gerekli kılacak özel hukuka konu olan alacaklılık, borçluluk, kiralama ve borç ilişkisinin olması söz konusu değildir (Gülan,1996). Hiç bir birey devletten alacağına karşılık olarak her hangi bir kamusal alanın bu alacağına karşılık göstererek haczini isteyemez(Kırbaş,1988). Geçtiğimiz dönemde özelleştirme süreciyle birlikte bireylerin devletten alacağına karşılık olarak hazine arazilerinin bu alacaklara karşılık olarak verilmesi gündeme gelmiş ve özellikle de deniz kıyılarındaki hazine arazileri devletten alacağı olan kişilere verilmiştir. 2004 sayılı İcra İflas Kanununun 82. maddesi gereği, “kıyı alanları her ne olursa olsun hukuken hacze kabil olmayan mallar” dandır. Devlete karşı devletin zorunlu icra araçlarının işlemeyeceği ilkesinden hareketle kıyı alanları da haczedilemeyecektir.

Kamulaştırılamaması; 2942 sayılı Kamulaştırma Kanununun 30. maddesine göre kıyı alanlarının kamulaştırılması söz konusu değildir. Kanunda kamu tüzel kişilerinin sahip oldukları mal ve irtifak hakları diğer bir kamu tüzel kişiliği tarafından kamulaştırmaya konu olamayacağı belirtilmektedir. Kamulaştırmanın konusu “özel mal”lardır. Dolayısıyla kimsenin özel mülkü olmayan bir kamusal mal üzerinde kamulaştırma söz konusu değildir. Anayasada kıyı alanlarının korunması konusunda kamulaştırmaya gidilebileceği ifade edilmiştir*. Söz konusu olan kıyıların kamulaştırılması değil kıyı alanlarının korunması amacıyla özel alanların kamulaştırılmasıdır. Yerel idareler Anayasanın ilgili maddesini farklı yorumlamakta ve yanlış uygulamalara neden olan durumlar ortaya çıkmaktadır. Bu uygulama kıyı alanları için değil kıyının gerisinde yer alan özel mülkler üzerinde söz konusu olacaktır. Kazanılmış hak iddiası ile kıyı alanında kamulaştırma yapılamaz, yapılmışsa tapu kayıtlarının iptali gerekmektedir.

---

* Anayasanın 46. Maddesinde “... devlet ve kamu tüzel kişileri; kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamını veya bir kısmını, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idari irtifaklar kurmaya yetkilidir. kıyıların korunması ve turizm amacıyla kamulaştırılan toprakların bedellerinin ödenme şekli kanunla gösterilir”.

Tapu sicil hükümlerine bağlı olmaması; Medeni Kanununun 912. maddesine göre, kimsenin özel mülkiyetinde bulunmayan ve kamunun kullanımına özgülenen taşınmazlar, onlarla ilgili tescili zorunlu bir “aynı hak” olmadıkça, tapuya tescile bağlı değildir. Kıyı Kanununda sahil şeritlerinde yapılacak yapıların amacına uygun olarak işlerlik kazanabilmesi ve zamanaşımı yoluyla edinilmesini engellemek için bu işlemlerin tapu kütüğüne şerh düşülmesi zorunludur. Tapulama Kanunu’nda bu yerlerin tapu siciline konu olmadığı belirtilmektedir*. Kıyı alanlarının tapu siciline konu olmasıyla ilgili bir çok uyuşmazlıkta Yargıtay’ın temel görüşü kıyı alanlarının tapu sicil hükümlerine bağlı olmaması yönündedir. Yargıtay’ın konuya ilişkin kararı “... özel mülkiyete konu olmayan kıyı alanlarının tapu siciline tescil edilemeyeceği ...” yönündedir**

Özel korumaya bağlı olması; Kıyı alanlarının doğal niteliği itibariyle herkesin serbestçe yararlanmasına açık ve hukuki konumu nedeniyle de özel kamu malı olması kendisinin doğal servet ve kaynak niteliğini yitirmemesi için özel bir korumaya alınması gerektirmektedir. Kıyı alanlarının özel bir korumaya konu edilmesine ilişkin ilk kapsamlı hukuk metni Kıyı Kanunudur. Bu kanun değişik tarihlerde farklı gerekçelerle değişmiş olmakla birlikte bu kanun ile getirilen yapı yasağı, para cezaları, kazanılmış hakların kabul edilmemesi, planların hazırlanması, incelenmesi ve doldurma ve kurutma işleminin gerçekleştirilmesi aşamalarında, ekolojik dengenin korunması ve bu çevredeki canlı hayatın olumsuz etkilenmemesi gibi özel birtakım şartların aranması kıyı alanlarında özel korumanın gerekliliğinin bir hukuki yansımasıdır. Kıyı Kanununda öngörülen kıyıda “yapı yasağı” özel korumanın bir gereğidir. Kıyı alanlarının korunmasına yönelik bir çok konuyla ilgili yasa içerisinde korumacılık yaklaşımını bulmak mümkün fakat bu şekliyle kapsamlı olmayan bir düzenleme ile kıyı alanlarının korunması mümkün değildir. Kanunda kıyının özel anlamda korunması gerekliliği üzerinde durularak Ceza Kanununda bu kanuna uymayanlar için kıyı alanlarının kamu malı olmasından dolayı kamu malı aleyhine karşı işlenen suçlar içerisinde yer almaktadır***.

---

* “...izinle doldurulan bu yerler izin veren dairelerden alınacak belgeler üzerine değer baha aranmaksızın dolduran namına tapu sicillerine geçirilir ...” Tapu Kanunu madde 8. 29.12.1934 tarih ve 2892 sayılı R.G.

** “... deniz kenarındaki ziraata elverişli olmayan kamusal yerler tapu siciline tescil olunmaz ...” Y.İ.H.D. 1.10.1985 tarih E:1985/7234, K:1985/10247, Yargıtay Kararları Dergisi, cilt 12, sayı 4, yıl 1986, sayfa 499.

*** Türk Ceza kanununun 513, 514, 516 ve 518. Maddeleri kamu mallarına yönelik işlenen suçları özel mallara işlenen suçlara karşı daha ağırlaştırıcı ceza öngörmüştür.

Denetiminin Devlete Ait Olması; Kıyı alanları bir kamu malı olduğuna göre, bunun üzerinde devletin yetkilerinin ne olduğu sorusu kuşkusuz kamu mallarına ilişkin devletin yetkilerini açıklayan görüşler çerçevesinde açıklanabilir. Kıyı üzerinde devletin gözetim-denetim yetkisi hukuk çevrelerince ortaya atılan dört görüşe göre açıklanmaktadır. Devletin yalnızca denetim ve gözetim yetkisi olduğunu kabul eden görüşe göre; devlet, kıyı alanlarının korunması, gelecek kuşaklara aktarılması, halkın bu alanlardan en genel anlamda yararlanmasını sağlayabilmek için, gerekli önlemleri almaya ve gerekli düzenleme yapmaya yetkilidir. Kıyı üzerinde devletin, ortak kullanımı sağlamak üzere yalnızca bir denetim ve gözetim yetkisi bulunmasının hukuki gerekçeleri hukuk metinlerinde yer almaktadır. Kıyı alanları üzerinde devletin gözetim ve denetim yetkisi en genel anlamıyla Fransız ve Türk Hukukçularınca savunulmaktadır. Anayasada ve ilgili kanunlarda yer alan “devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunma” deyimini idarenin bu mallar üzerinde sadece denetim ve gözetim yetkisinin olduğunu, bu yerler üzerinde tasarrufta bulunma haklarının olmadığı anlamına gelmektedir(Kuntalp,1982).

Kamu mülkiyeti görüşü; Alman Hukuk çevrelerince savunulmuş olup bu görüşe göre “kamu malı” olarak kıyı alanları özel hukuk alanından çıkartılarak, bütün yönleri ile kamu hukukuna tabi tutulmuştur. Bu görüşün iki temel ilkesi kamusal denetim-gözetimin olması ve bu alanların özel hukuktan hariç tutulması ilkesine dayanmasıdır. İdari mülkiyet görüşü; bazı Fransız Kamu Hukukçuları tarafından savunulmakta olup bu görüşe göre, devletin kamu malı üzerinde yalnızca denetim ve gözetim yetkisinin var olduğunu ileri sürünlere bir tepki olarak gelişmiş ve geçerliliğini kamu malı kavramının genişlemesi ile kıyının bir ticari mal gibi işletilmesi gereğinin zamanla kendini göstermesine dayandırılmıştır. Değiştirilmiş özel mülkiyet görüşü; Tarihsel gelişim içinde Almanya’da kıyının, Roma Hukuku’ndan farklı olarak, mülkiyete elverişli olduğunun kabul edilmiş bulunmasıyla birlikte “değiştirilmiş özel mülkiyet” görüşünün kıyıları içinde geçerli olacağı iddiasına yol açmıştır.

Türk Hukuku açısından kıyı üzerindeki gözetim ve denetim yetkisi; hukuk sisteminin kıyıların devletin hüküm ve tasarrufu altında olmasını öngörmekle, devletin, sahip olduğu egemenliğe dayanarak, kıyı ile olan ilişkisini, hukuksal düzenlemelerle belirleyebileceğini öngörmektedir. Kıyı üzerinde devletin ne tür yetkilerinin bulunduğunu, başta Anayasa olmak üzere, tüm hukuk düzeni içerisinde değerlendirmek suretiyle saptamak gerekir. Devletin kamu

malı olan kıyı üzerinde idari mülkiyet hakkı vardır. İdare kıyıda aynen bir malikin sahip olduğu yetkilere, ekonomik yararlar elde edebilme olanağına, ayrıca denetim, gözetim ve kullanımına ilişkin icrai kararlar almak ve bu kararları uygulamak yetkisine sahiptir. Türk hukuk sisteminde devletin kamu malını ekonomik olarak işletebileceğinden hareketle idari mülkiyetin olduğunu kabul etmek gerekmektedir. Uygulamalara bakıldığında idare bir özel hukuk tüzel kişisi gibi kamu mülkiyetine bağlı kıyı alanlarından ekonomik olarak gelir elde etmektedir.

III. KIYI PLANLAMASI VE HUKUKİ STATÜSÜ

3.1. Planlama Kavramı

Planlama, kavram olarak ileriye yönelik düşünülen, olasılıkları, olabirlikleri, olasılıkları irdeleme, bir tür karşılaştırma faaliyeti olup kişi ile çevre arasındaki ilişkileri, yol ve yöntemleri gösteren faaliyetler bütünüdür (Kalabalık, 2002). Dünya nüfusundaki hızlı artış, endüstrileşme ve bunlara bağlı olarak ortaya çıkan kentleşme, doğal kaynaklar ve enerji kaynaklarının azalmasına neden olmuştur. Dolayısıyla doğal kaynaklar üzerindeki sosyal baskının en aza indirilmesi veya ortadan kaldırabilmesi için planlama ve kaynak yönetiminin yapılması zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Planlama mekanizması, kıyı-çevre-insan arasındaki ilişkileri düzenleyen yasal, idari ve teknik içerikli sosyal ve fiziki bir süreçtir (Aydemir,1999). Türkiye’de 1960 yılından itibaren planlı kalkınma dönemine başlamış ve bu süreç halen 8.Beş Yıllık Kalkınma Planı ile devam etmektedir. Ülkemizde uygulanan kalkınma planlarının temel özellikleri makro ölçekli planlar olup ekonominin bütününe kapsamakta, “... kamu kesimi için emredici ve zorlayıcı özel kesim için ise yol gösterici ...”^{*} nitelik taşımaktadır. Planlama hukuki kavram olarak sadece kanunlarda yer almamış Anayasal sistemimize de girmiş bir kavram olup Anayasa’nın mali ve ekonomik hükümler başlığı taşıyan dördüncü bölümünde yer almıştır^{**}. Dengeli ve sağlıklı bir çevrede yaşamının ön şartı fiziki planlamadır^{***}. Dolayısıyla kıyı alanlarının kamu yararı amacına uygun kullanıma sunulması ve ekonomik ve ekolojik sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için ekolojik amaçlı fiziki planlamasının yapılması yasal bir zorunluluktur^{****}.

* Planlama kavramının Anayasal konumu için bakınız. 1982 Anayasa’sı mad.166 ve diğerleri

** 1982 Anayasası mad. 166. “Ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı, özellikle sanayi ve tarımın yurt düzeyinde dengeli ve uyumlu biçimde hızla gelişmesini, ülke kaynaklarının döküm ve değerlendirilmesini yaparak verimli şekilde kullanılmasını planlamak, bu amaçla gerekli teşkilatı kurmak devletin görevidir”.

*** Anayasa madde 56. “Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir”

**** Kıyı planlaması konusunda bir kısım yetkiler merkezi yönetim bir kısım yetkiler ise yerel yönetimlere bırakılmıştır. Planlamaya yön veren hukuk sistemi olarak; Çevre Kanunu, Kıyı Kanunu, Orman Kanunu, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu bulunmaktadır.

3.1.1. Kıyı planlaması kavramı

Türkiye’de kıyı planlamasına yön veren yasal düzenleme Anayasa, İmar Hukuku ve Kıyı Kanunu çerçevesinde yapılmaktadır. Kıyı Kanununun 5. maddesine göre kıyı alanlarından yararlanmanın ön şartı ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde kamusal yarar amaçlı kıyı planlamasıdır (Geray, 1970). Kıyı planlaması, bugünkü kıyı kullanım şekillerinin belirlenmesi ve kıyılardaki mevcut durumun hukuksal statüye kavuşturulması* için planlama belgeleri, planlama kurumları, idari işlem ve eylemler gibi teknik araçlara sahiptir**. Kıyı planlamasına ekonomik açıdan bakılırsa üretim faktörü olarak kıyı alanlarının en verimli şekilde kullanılarak ekonomik büyüme sonunda sosyal adalet ilkelerine göre bireylerin bu kaynaklardan eşit yararlanmasını sağlayan teknik bir faaliyet olarak kabul etmek gerekmektedir (Ergen, 1998). Kıyı planlaması sadece güncel değil gelecekle de doğrudan ilişkisi bulunan teknik bir araç olup kıyı kullanımının bugün için kısıtlaması ve gelecekte bütünüyle ortadan kaldırılması riskini en aza indirmek için planlamanın zorunluluğu ortaya çıkmakta ve hukuk sistemi kişilere ve devlete bir takım Anayasal ve yasal görevler yüklenmektedir***. Anayasa Mahkemesinin kıyı planlanması konusundaki genel kararları da bu yöndedir****. Devlet, kıyı planlaması için kıyılarda ve sahil şeritlerinde, hukuka aykırı planlama ve kullanım durumlarını ortadan kaldırmak, bu alanlardaki kullanım biçimlerinin yasaya uygun hale getirebilmek için kıyı alanının doğal sınırının belirlenmesi gerekmektedir*****.

* A.Y.M.K., 18.9.1991 tarih ve E:1990/23, K:1991/29, Resmi Gazete 23 Ocak 1992, Sayı:21120.

** Kıyı Kanununun planlama ve yapılanma başlıklı 6. maddesinde “... kıyıda, uygulama imar planı kararı ile ...” yapılaşmaya gidilebileceği, planların hazırlanmasında, ekolojik dengenin korunması, deniz, tabii ve suni göl ve akarsularla bunların çevrelerinin ve bu çevredeki canlı hayatın olumsuz etkilenmemelidir.

*** “... ülke kaynaklarının döküm ve değerlendirilmesini yaparak verimli şekilde kullanılmasını planlamak, bu amaçla gerekli teşkilatı kurmak Devletin görevidir...” 1982 Anayasa mad.166, “Tabii servetler ve doğal kaynaklar devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bunların aranması ve işletilmesi hakkı Devlete aittir. Devletçe yapılacak gözetim, denetim usul ve esasları ve müeyyideler kanunda gösterilir”. Anayasa mad.167.

**** “Devletin kamu malını korumakla yükümlü yönetsel ve hukuksal birimleri, Anayasa’ya aykırı oluşmuş tüm işgal, eylemli durum ve özel yapılanmaları, kimin olursa olsun, sona erdirmek ve bu amaçla tüm hukuksal yolları işletmekle yükümlüdür.” A.Y.M 18.9.1991 tarih, E:1990/23, K:1991/29, 23.1.1992 tarih ve 21120 R.G.

***** “... kıyı kenar çizgisinin belirlenmesindeki amaç kıyının tüm boyutlarıyla ortaya konması, doğal olarak kullanımın kamuya açılması ve hukuki uyumsuzlukların giderilmesidir...” A.Y.M 18.9.1991 tarih, E:1990/23, K:1991/29, 23.1.1992 tarih ve 21120 sayılı Resmi Gazete. 3”... kıyıda ve sahil şeridinde planlama ve uygulama yapılabilmesi için kıyı kenar çizgisinin tespiti zorunludur...”

3.1.2. Kıyı planlamasının amacı

Planlama süreci kıyı alanlarının topluma yönelik kullanımlarının hukuki çerçevesini belirlemektedir. Bu süreçte kamu ve toplum yararı ön plandadır. Kıyı planlaması, kamu yararı amacı için yapılması ön planda olduğundan hareketle kamu yararını, kamu sağlığını ve kamu düzenini sağlamaya yönelik fiziksel planlama olmak zorundadır. Bölgesel ve yerel anlamda özel kişi çıkarını ön planda tutan bir kıyı planlaması hukuka aykırıdır. Planlamanın bu şekilde bir amacı olamaz. Danıştay bir kararında kıyı planlamasının amacını “ planlanacak alanın bugünkü durumunun, mevcut olanaklarının gelecekteki gelişme ihtimalleri ve çözüm yolları arayarak fiziksel çevreyi sağlıklı bir yapıya kavuşturmak ...” olarak tanımlanmıştır*.

Kıyı alanlarının planlanması; hukuk devleti ilkesine uygun, yararlanmada eşitlik ve kamu yararı öncelikli, tarafsız, kent planlama stratejilerini içeren, politik kaygı ve endişelerden uzak, katılımcı nitelik taşıması gerekmektedir. Kıyı planlamasında esas strateji sürekli ve dengeli bir iktisadi kalkınma çerçevesinde insan sağlığını ve doğal dengeyi korumak, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımına olanak verecek biçimde kullanmak ve doğal çevreyi yaşanılır bir ortam haline getirmeyi amaçlamak olmalıdır. Planlama öncesi bir takım hukuki işlemler yapılması gerekmektedir. Bu işlemler teknik olduğu kadar sosyo ekonomik uygulamaları da içermektedir. Kıyı kenar çizgisi tesbiti, kazanılmış haklara yönelik sorunlar ve kadastral çalışmalar bu konudaki ön uygulamalar olmaktadır.

---

* D.6.D., 25.11.1986, tarih ve E:1986/18, K:1986/1023, D.D., Yıl:17, Sayı:66-67, sayfa:258-262. 3621 sayılı Kıyı Kanunu madde:5. Kanunun bu emredici hükmü karşısında kıyı kenar çizgisi belirlenmeden yapılaşma sürecine gidilen bir çok kıyı alanı bulunmaktadır. Dolayısıyla bu alanlardaki yapılaşma ve planlama işlemleri hukuken yok hükmünde sayıldıkları için bu tür işlemlerin denetim ve kontrol yetkisi bulunan merkezi veya mahalli idare organları tarafından durdurulması gerekmektedir.

III. KIYI PLANLAMASI VE HUKUKİ STATÜSÜ

3.1. Planlama Kavramı

Planlama, kavram olarak ileriye yönelik düşünülen, olabilirlikleri, olasılıkları irdeleme, bir tür karşılaştırma faaliyeti olup kişi ile çevre arasındaki ilişkileri, yol ve yöntemleri gösteren faaliyetler bütünüdür (Kalabalık, 2002). Dünya nüfusundaki hızlı artış, endüstrileşme ve bunlara bağlı olarak ortaya çıkan kentleşme, doğal kaynaklar ve enerji kaynaklarının azalmasına neden olmuştur. Dolayısıyla doğal kaynaklar üzerindeki sosyal baskının en aza indirilmesi veya ortadan kaldırabilmesi için planlama ve kaynak yönetiminin yapılması zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Planlama mekanizması, kıyı-çevre-insan arasındaki ilişkileri düzenleyen yasal, idari ve teknik içerikli sosyal ve fiziki bir süreçtir (Aydemir,1999). Türkiye’de 1960 yılından itibaren planlı kalkınma dönemine başlamış ve bu süreç halen 8.Beş Yıllık Kalkınma Planı ile devam etmektedir. Ülkemizde uygulanan kalkınma planlarının temel özellikleri makro ölçekli planlar olup ekonominin bütününe kapsamakta, “... kamu kesimi için emredici ve zorlayıcı özel kesim için ise yol gösterici ...”^{*} nitelik taşımaktadır. Planlama hukuki kavram olarak sadece kanunlarda yer almamış Anayasal sistemimize de girmiş bir kavram olup Anayasa’nın mali ve ekonomik hükümler başlığı taşıyan dördüncü bölümünde yer almıştır^{**}. Dengeli ve sağlıklı bir çevrede yaşamının ön şartı fiziki planlamadır^{***}. Dolayısıyla kıyı alanlarının kamu yararı amacına uygun kullanıma sunulması ve ekonomik ve ekolojik sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için ekolojik amaçlı fiziki planlamasının yapılması yasal bir zorunluluktur^{****}.

---

* Planlama kavramının Anayasal konumu için bakınız. 1982 Anayasa’sı mad.166 ve diğerleri

** 1982 Anayasası mad. 166. “Ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı, özellikle sanayi ve tarımın yurt düzeyinde dengeli ve uyumlu biçimde hızla gelişmesini, ülke kaynaklarının döküm ve değerlendirilmesini yaparak verimli şekilde kullanılmasını planlamak, bu amaçla gerekli teşkilatı kurmak devletin görevidir”.

*** Anayasa madde 56. “Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir”

**** Kıyı planlaması konusunda bir kısım yetkiler merkezi yönetim bir kısım yetkiler ise yerel yönetimlere bırakılmıştır. Planlamaya yön veren hukuk sistemi olarak; Çevre Kanunu, Kıyı Kanunu, Orman Kanunu, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu bulunmaktadır.

3.1.1. Kıyı planlaması kavramı

Türkiye’de kıyı planlamasına yön veren yasal düzenleme Anayasa, İmar Hukuku ve Kıyı Kanunu çerçevesinde yapılmaktadır. Kıyı Kanununun 5. maddesine göre kıyı alanlarından yararlanmanın ön şartı ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde kamusal yarar amaçlı kıyı planlamasıdır (Geray, 1970). Kıyı planlaması, bugünkü kıyı kullanım şekillerinin belirlenmesi ve kıyılardaki mevcut durumun hukuksal statüye kavuşturulması* için planlama belgeleri, planlama kurumları, idari işlem ve eylemler gibi teknik araçlara sahiptir**. Kıyı planlamasına ekonomik açıdan bakılırsa üretim faktörü olarak kıyı alanlarının en verimli şekilde kullanılarak ekonomik büyüme sonunda sosyal adalet ilkelerine göre bireylerin bu kaynaklardan eşit yararlanmasını sağlayan teknik bir faaliyet olarak kabul etmek gerekmektedir (Ergen, 1998). Kıyı planlaması sadece güncel değil gelecekle de doğrudan ilişkisi bulunan teknik bir araç olup kıyı kullanımının bugün için kısıtlaması ve gelecekte bütünüyle ortadan kaldırılması riskini en aza indirmek için planlamanın zorunluluğu ortaya çıkmakta ve hukuk sistemi kişilere ve devlete bir takım Anayasal ve yasal görevler yüklenmektedir***. Anayasa Mahkemesinin kıyı planlaması konusundaki genel kararları da bu yöndedir****. Devlet, kıyı planlaması için kıyılarda ve sahil şeritlerinde, hukuka aykırı planlama ve kullanım durumlarını ortadan kaldırmak, bu alanlardaki kullanım biçimlerinin yasaya uygun hale getirebilmek için kıyı alanının doğal sınırının belirlenmesi gerekmektedir*****.

* A.Y.M.K., 18.9.1991 tarih ve E:1990/23, K:1991/29, Resmi Gazete 23 Ocak 1992, Sayı:21120.

** Kıyı Kanununun planlama ve yapılanma başlıklı 6. maddesinde “... kıyıda, uygulama imar planı kararı ile ...” yapılaşmaya gidilebileceği, planların hazırlanmasında, ekolojik dengenin korunması, deniz, tabii ve suni göl ve akarsularla bunların çevrelerinin ve bu çevredeki canlı hayatın olumsuz etkilenmemelidir.

*** “... ülke kaynaklarının döküm ve değerlendirilmesini yaparak verimli şekilde kullanılmasını planlamak, bu amaçla gerekli teşkilatı kurmak Devletin görevidir...” 1982 Anayasa mad.166, “Tabii servetler ve doğal kaynaklar devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bunların aranması ve işletilmesi hakkı Devlete aittir. Devletçe yapılacak gözetim, denetim usul ve esasları ve müeyyideler kanunda gösterilir” Anayasa mad.167.

**** “Devletin kamu malını korumakla yükümlü yönetsel ve hukuksal birimleri, Anayasa’ya aykırı oluşmuş tüm işgal, eylemli durum ve özel yapılanmaları, kimin olursa olsun, sona erdirmek ve bu amaçla tüm hukuksal yolları işletmekle yükümlüdür.” A.Y.M 18.9.1991 tarih, E:1990/23, K:1991/29, 23.1.1992 tarih ve 21120 R.G.

***** “... kıyı kenar çizgisinin belirlenmesindeki amaç kıyının tüm boyutlarıyla ortaya konması, doğal olarak kullanımın kamuya açılması ve hukuki uyumsuzlukların giderilmesidir...” A.Y.M 18.9.1991 tarih, E:1990/23, K:1991/29, 23.1.1992 tarih ve 21120 sayılı Resmi Gazete. ⁵“... kıyıda ve sahil şeridinde planlama ve uygulama yapılabilmesi için kıyı kenar çizgisinin tespiti zorunludur...”

3.2. Planlama Öncesi Hukuki İşlemler

3.2.1. Kıyı kenar çizgisi* tesbiti

Kıyı kenar çizgisi tespit işlemi, deniz, göl ve nehir kıyılarının ve bunların devamı niteliğinde olan sahil şeridinin ekolojik ve ekonomik olarak planlanması, korunması, kamunun kullanımına sunulmasında teknik olduğu kadar hukuki bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır**. Kıyı kenar çizgisi, kıyı çizgisine*** bağlı olarak oluşturulmuş idari bir işlemin sonucuna bağlı hukuki bir kavramdır. Kıyının tüm boyutlarıyla ortaya konulması, kıyı alanlarında özel mülkiyet hakları, kazanılmış haklar ve sınır uyuşmazlıklarına ilişkin tartışmalara son verilmesi açısından önemlidir. Her şeyden önce, bu çizgi, kıyı alanının kara yönünde kıyının devamı niteliği taşıyan sahil şeritlerinin belirlenmesinde kullanılacak bir doğal sınır çizgisidir****. Bu bölümde K.K.Ç'nin tespiti ve değerlendirilmesi sırasında ortaya çıkan sorunlar, teknik ve İdare Hukuku ilkeleri doğrultusunda işlenerek, kıyı kenar çizgisi tespiti, komisyonun oluşumu, harita ve kadastro sorunları, tespite ilişkin sorunlar, kıyı kenar çizgisi değişiminde plan revizyonu olasılığı, ilgili işlem bir idari karar olarak ele alınarak, iptal davasına konu olup olmaması ve yasal prosedür üzerinde durulmuştur.

Komisyon Oluşumu; Kıyı kenar çizgisi tespit komisyon oluşumu ve çalışma usulüne ilişkin sürekli tartışılan konulardan birisidir. Kıyı Kanununun 9. maddesine göre, kıyı kenar çizgisi, tespit işlemleri valilikler bünyesinde oluşturulacak 5 kişilik bir komisyona verilmiştir. Komisyonda, valilikler tarafından belirlenecek, jeoloji mühendisi ve/veya jeolog ve/veya jeomorfolog, harita ve kadastro mühendisi, ziraat mühendisi, mimar ve şehir plancısı, inşaat mühendisi bulunmaktadır. Yönetmelikte K.K.Ç tespit komisyonunda yer alacak olan üyelerin "kamu görevlisi" olmaları zorunlu olup kıyı kenar çizgisinin belirlenmesinde, suistimallerin engellenmesi amaçlanmıştır.

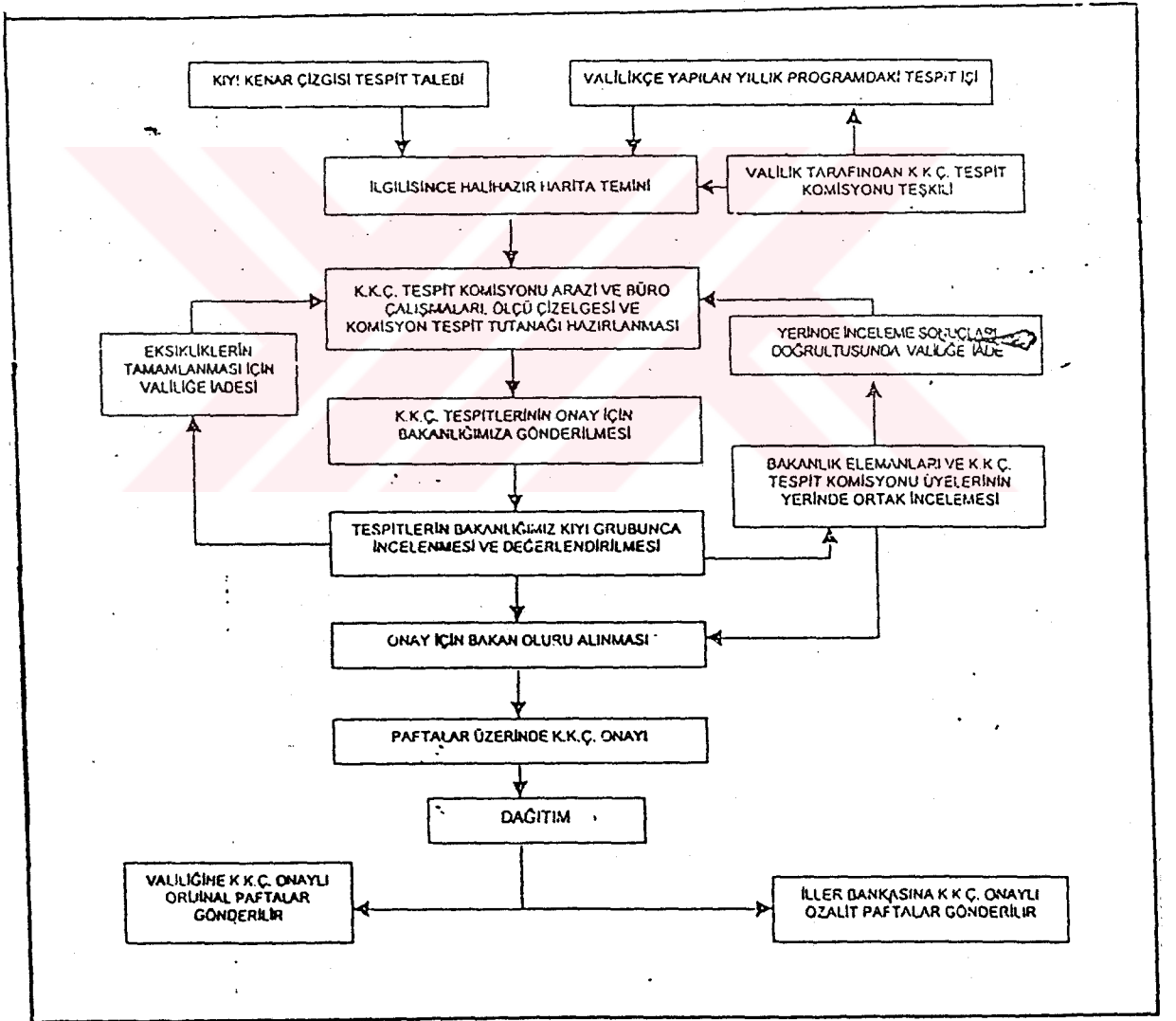
---

* Kıyı Kenar Çizgisi "Deniz, tabii ve suni göl ve akarsuların, alçak basık kıyı özelliği gösteren kesimlerinde kıyı çizgisinden sonraki kara yönünde su hareketlerinin oluşturduğu kumsal ve kıyı kamularından oluşan kumluk, çakıllık, kayalık, taşlık, sazlık, bataklık benzeri alanların doğal sınırı; dar- yüksek kıyı özelliği gösteren kesimlerinde ise şev yada falezin üst sınırıdır."

** Kıyının kamunun kullanımına açılabilmesi için kıyının tüm boyutlarıyla ortaya konulabilmesi için kıyı kenar çizgisi tespit işleminin yapılması zorunludur. Y.İ.B.H.G.K. 28.11.1997 tarih ve:19973, K: 1997/530.12.1997 tarih ve 23216 sayılı Resmi Gazete.

*** Kıyı çizgisi, deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, taşkın durumları dışında, suyun kara parçasına değdiği noktaların birleşmesinden oluşan meteorolojik olaylara göre değişen doğal çizgidir.

Kıyı kenar çizgisi tespiti iki şekilde gündeme gelmektedir. İlgililerin talebi veya valiliğin yıllık faaliyet programlarına almış olması şeklinde olmaktadır. Onaylı kıyı kenar çizgisi bulunmayan alanlarda talep halinde kıyı kenar çizgisi tespit işlemlerinin bir program dahilinde ve en kısa sürede gerçekleştirilmesini sağlamak amacıyla valiliklerce yıllık tespit programları hazırlanır (Kıyı Kanunu Yön. mad. 7/1). Bu talep program dahilinde olup olmadığına bakılmaksızın 3 aylık bir süre içerisinde (Kıyı Kanunu Mad. 5/5) tamamlanır. Kıyı kenar çizgisinin tespiti kamusal bir görev olup kıyı çizgisinin, talep halinde tespiti, talep tarihini takip eden üç ay içinde tespit edilmesi, ilgili idare bakımından yasal bir zorunluluk olup bu süre içerisinde ilgili talebi yerine getirmeyen idare hakkında ilgili hukuki işlemi başlatabilecektir. Kıyı kenar çizgisi tespit işlemi yasada belirtilen uzun bir yasal ve idari prosedüre tabidir (Şekil 8).

Şekil 8. Kıyı kenar çizgisi tespiti akış tablosu

Komisyon tarafından belirlenecek kıyı kenar çizgisi, valiliğin uygun görüşü alındıktan sonra, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nca onaylanarak yürürlüğe girer. Yönetmeliğin 8 inci maddesine göre, kıyı kenar çizgisi arazide tespit edilerek, onaylı halihazır haritalar üzerine işlenir ve bu haritalar ile kıyı kenar çizgisinin hangi esas ve verilere göre haritalara geçirildiğini açıklayan tutanak komisyon tarafından imzalanır ve ilgili belgeler valiliğe sunulur. Valilik uygun görüşü ile birlikte bu belgeleri Bakanlığa gönderir. Uygun görülen kıyı kenar çizgileri Bakanlıkça onaylanarak yürürlüğe girer (Kıyı Kanunu Yön. Mad. 9). Bakanlığın kendisine gönderilen kıyı kenar çizgisinin tespitine ilişkin işlemi onamak konusunda takdir yetkisi bulunup, bakanlıkça uygun görülmeyen kıyı kenar çizgisi paftaları, gerekli düzeltmeler yapılmak üzere valiliğe iade edilir. Bu şekilde yürürlüğe giren kıyı kenar çizgisinin tespitini gösteren paftalar aleni(açık) olup, belediyeye veya paftalarının tamamını veya bir kısmının kopyalarını ücret karşılığında isteyenlere vermek mecburiyetindedir.

K.K.Ç tespit işleminde komisyon tarafından yazılan tutanak bakanlık inceleme aşamasında eldeki tek delildir. Bakanlık yetkililerinin bu konuda temel görüşü; komisyonların bakanlığa göndermiş oldukları raporların yetersiz olduğu ve konunun elde edilen verilere bağlı olarak bir değerlendirme yapılmasının zor olduğu yönündedir. K.K.Ç tespitinin sosyal hayatta da birtakım işlevi olması nedeniyle bir çok bilim dalının uzmanlık alanı olan kişi ve kurum temsilcileri ve gönüllü kuruluşların da komisyona dahil edilerek* çok sesli katılıma ve paylaşılan sorumluluk** ilkesine yer verilmelidir***. Kıyı çizgisi tespit komisyonlarının bir çok kez araziye çıkmadıkları dolayısıyla sadece imza atmamakla yetindikleri bakanlık temsilcileri tarafından dile getirilmiştir(Kıyı semineri, 1998).

---

* Kıyı çizgisi tespit işlemi göreceği işlev olarak bu alanda planlanacak imar planları ve mülkiyet haklarının başlangıç sınırı olması nedeniyle bu konuyla ilgili bir sorun olması halinde hukukçu kişilere ihtiyaç olacaktır. Bu gruba orman mühendisi ve iktisatçı bir meslek mensubunun da olması gerekmektedir.

** Avrupa Birliği'nin çevre politikalarını belirleyen Beşinci Eylem Planı üç temel ilke üzerine kurulmuştur. Sürdürülebilir kalkınma, önleyici çevre politikaları, paylaşılan sorumluluktur. Paylaşılan sorumluluk ilkesi, bireyin, gönüllü kuruluşların, özel sektörün, kamu sektörünün tümünün katkısını sağlamak, ekonomik tarafların kısa vadeli çıkarları ile toplumun uzun vadeli çıkarlarını bağdaştırmak amacını taşımaktadır. Avrupa Birliği'nin çevre politikalarının yürütülmesinde önemli rol oynayan bir ilke de yetki ikamesi (subsidiarity)dir. İlkenin temel hedefi, kararların olabildiğince halkın katılımının sağlanması, alınan kararlarda etkinliği arttırmak için birey ve yerel birimlerin katılımına ağırlık verilmektedir. Karar alma sürecine geniş katılımın sağlanması ilgili kararların uygulanma başarısını da artıracaktır.

*** AB sürecinde diğer hukuki değişikliklerin uyumunda olduğu gibi kıyı hukukuna ilişkin mevzuatın düzenlenmesinde "yetkinin ikamesi" gereğince karar alma sürecini yerelleştirmek gerekmektedir. K.K.Ç tespit işlemlerine yerel idare temsilcileri ve üniversite temsilcilerinin katılmaması çok büyük bir eksikliklerdir.

Kıyı kenar çizgisi bulunduğu yer itibariyle bazen özel bir mülke konu olan gayrimenkule sınır olabilir. Kıyı kenar çizgisinin özel mülke sınır olduğu durumlarda Kıyı Kanunu yerine Türk Medeni Kanunu ve Kadastro Kanununun uygulanacağı ve uyuşmazlıkta Kadastro Mahkemelerinin yetkili olacağı görüşü hakimdir. Uyuşmazlık konusunun Kadastro Mahkemeleri tarafından çözülmesi yerinde olup kıyı kenar çizgisi tespit işlemi yargı organı tarafından değil, Kıyı Kanununun belirtmiş olduğu şekliyle ilgili komisyon tarafından yapılmalıdır. Yargıtay'ın "...uyuşmazlık konusunun ve ... kıyı kenar çizgisi tespit işleminin yargı organınca yapılması ..."yönündeki görüşü tartışılmıştır. Aksine karar veren Yargıtay Daireleri de bulunmaktadır*. Nitekim İçtihadı Birleştirme Kurulunun bu konuda yetkili olarak tespit komisyonunun olması gerekliliği üzerinde duran ayrı bir kararı bulunmakta olup** böylelikle hukuki hata gidermiş olmaktadır. K.K.Ç tespit işlemlerinin kıyı kullanımında önemli işlevi olduğu kadar diğer sosyal hayatta kullanılan bir çok durum içinde söz konusudur. Anayasa Mahkemesinin vermiş olduğu karar da bu konuyu doğrular niteliktedir***. K.K.Ç kıyı alanının kara yönünde devamı niteliği taşıyan sahil şeritlerinin belirlenmesinde kullanılacak bir sınır çizgisi olması nedeniyle arazi davalarında sınır uyuşmazlıklarının çözümünde kullanılmaktadır. Doğal olarak, kıyıların ve sahil şeritlerinin kullanıma ilişkin sorunların çözümü, kıyı kenar çizgisinin belirlenmiş olmasına bağlı olup önemli bir hukuki fonksiyonu icra etmektedir****. Kıyı alanında gerek yapılaşma ve gerekse özel mülkiyet yasaklanmış olduğundan ve kazanılmış hak mümkün olmadığından, kıyı bölgelerinde yer alan ve üstünde mülkiyet iddiası bulunan arazilerle ilgili tapu iptal işlemleri gerekmektedir. Kıyı planlamasında ivedi olarak kıyı kenar çizgisinin belirlenmesinin önemli bir yeri bulunmaktadır *****.

* "... idare tarafından tespit olunan kıyı kenar çizgisi imar planları uygulamasına ve planlamasına yönelik olduğu için mülkiyet işlemlerinde kullanılacağı konusunda açık bir hüküm bulunmamaktadır ..." Y.İ.B.H.G.K. 20.H.D. 28.11.1997 tarih ve:1996/5, K: 199731 30.12.1997 tarih ve 23216 Sayılı Kararı.

** Kıyı kenar çizgisi tespit işlemi kanunda ve uygulama yönetmeliğinde valiliğin belirleneceği komisyon tarafından yapılması gerekirken bir çok dava konusunda kıyı kenar çizgisinin mülkiyete ilişkin dava konusu olan tespit işlemini mahkemenin yapması konusunda Yargıtay'ın kararı bulunmaktadır "... dava konusu kıyı kenar çizgisinin mülkiyete ilişkin olmasından dolayı kıyı kenar çizgisi tespit işleminin mahkeme tarafından yapılması " konusunda karar vermiştir. Y.20.H.D. 5.7.1994 tarih ve:1996/70, K: 1996/1.

*** Bakınız A. M.K.18.9.1991 tarih ve E:1990/23, K:1991/29, 23.1.1992 tarih ve 21120 sayılı R.G

**** Yargıtay bir çok kararında kıyı kenar çizgisinin belirlenmediği dava konusu olan durumda kıyı kenar çizgisinin tespit edilmesi için süre vermektedir. Y.1.H.D 21.9. 1996 Tarih ve:1994/8556, K: 1994/8556 Sayılı Kararı.

***** K.K.Ç tespit işlemi sonrası kıyı alanında var olduğu iddia edilen özel mülkiyete konu olan tapu iptal işlemi Defterdarlık tarafından yapılacaktır. Bakınız. Kıyı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik., Madde:10/2.

İdari İşlem Olarak Kıyı Kenar Çizgisi; Kıyı kenar çizgisi tespit işlemi planlama gibi normlar hiyerarşisi içindeki yeri itibariyle genel düzenleyici bir idari işlemdir. Kıyı planları da aynen düzenleyici işlemlerde olduğu gibi genel, soyut, sürekli ve objektif niteliktedir. Danıştay kararları da söz konusu işlemlerin düzenleyici işlem olduğu yönündedir*. İdare Hukuku açısından K.K.Ç tespit işlemleri önemli hukuksal sonuçları bulunan bir idari işlemdir**. Komisyonun oluşumu, çalışma usul ve esasları, alınan kararların hukukilik değeri, onay ve itiraz talepleri idare hukukunun konusunu oluşturmaktadır. K.K.Ç işlemi teknik İdare Hukuku işlemleri içersinde maddi açıdan “şart işlem”(Gözübüyük, 1994) olup doğuracağı hukuki sonuçları itibariyle “belirleyici idari işlem” niteliği taşımaktadır(Günday, 1993) Kıyı kenar çizgisi işlemi ortaya çıkan irade beyanı olarak tek bir irade niteliğinde olmayıp birden çok iradenin beyanı şeklinde ortaya çıkan “kolektif bir işlemdir”***.

Kıyı kenar çizgisi işlemi idari işlemin unsurları açısından yetki, şekil, sebep, konu ve maksat unsurlarını taşımakta, doğurmuş olduğu hukuki sonuçlar açısından da “iptal davası” ve “tam yargı davası”na konu olmaktadır. İdare tarafından yapılan imar planları ve kıyı kenar çizgisi tespit işlemleri biri hukuki işlem olup genel düzenleyici işlem kabul edilmektedir. Kıyı kenar çizgisi tespit işlemleri farklı hukuk çevrelerince tartışıldığı gibi karma nitelikli bir işlem olup bütün ülke vatandaşlarını ilgilendirdiği kadar bazen belirli bir bölge ile ilgili olabilmektedir.Kıyıları toplumun bütün üyelerinin yararlanmasına sunulan kamusal mallar olması nedeniyle kullanımın belirleyicisi olan K.K.Ç tespit işlemleri konusunda kıyılardan yararlanmada önemli belirleyici işlevi olan bu işleme karşı ilgililer her aşamada dava açabilir. Kıyı kenar çizgisinin tespitine ilişkin işlemin idari bir işlem olması nedeniyle, ilgililerin, bu tespitinin hukuka aykırılığını ileri sürerek iptal davası açma hakları bulunmaktadır. Kıyı kenar çizgisinin görmüş olduğu diğer bir fonksiyon kıyı alanları ve sahil şeritlerin belirlenmesinde ve kullanımında sık sık karşılaşmış olduğumuz sınır uyuşmazlıklarının çözümünde kullanılan temel bir araçtır. Yargıtay kararında “... dava konusu hukuki uyuşmazlığın sonuçlandırılmasında öncelikli olarak kıyı kenar çizgisi tespit işleminin sonuçlandırılmasının gerekliliği ...” üzerinde durmaktadır****.

* D.6.D.1996 21.10.1998 tarih ve 1998/4802, K: 1998/4766 Sayılı Kararı, D.D., S:99, Y:1999, s.257.

** İdari işlem için bakınız. A. Şeref Gözübüyük Yönetmelik Yargı. Yetkin Yayınları, Ankara:1994.

***Kollektif işlem için bakınız. A. Şeref Gözübüyük, Yönetmelik Yargı. Yetkin Yayınları, Ankara:1994.

⁴ Y.1.H.D 14.3.1996, E:1996/1326, K:1996/2813 sayılı kararı

3.2.2. Kazanılmış haklara yönelik işlemler

Kazanılmış Hak Kavramı; Kazanılmış hak (müktesep hak) Türk Hukuk sistemine göre önceki yasa döneminde bütün sonuçları ile geçerli bir biçimde hukuka uygun olarak doğmuş bulunan (Onar, 1966), yasaların yürürlüğüne ilişkin bir kavram olup, eski yasanın, yürürlükten kalkmasına karşın geçerliliğini devam ettiren* özel istisnai bir durumdur (Akin, 1998). Türk hukuk sisteminde “müktesep hak” hukuk devleti** ilkesinin gereği olarak ele alınmaktadır. Söz konusu hakkın yasal düzenlemelere uygun olarak uygulanacak plan ve proje hakkında hukuka uygun onay almış ve almış olduğu izne göre iyi niyetli olarak bu konuda bir takım harcamalar da yaparak hukuka olan güven esasına bağlı doğan bir haktır.

Kazanılmış hak kavramı sadece mevcut yasal düzenlemenin ortadan kalkmasıyla devam eden fiili durum değil, idari işlemlerin geri yürümezliği, hukuk devleti ilkesi (Akkaya, 1997), idari istikrar ve özel mülkiyetle doğrudan ilişkili bir kavramdır. Kıyı alanlarının özel mülkiyete konu olmayacağı bir çok yasal düzenlemeye ve mahkeme kararına da yansımış olmasına rağmen kıyı alanlarında ve sahil şeritlerinde “kazanılmış hak” söz konusu değildir. Kıyılar hakkında kazanılmış hakların olup olmadığı konusunda uygulanabilecek yasal düzenlemeler; 1858 tarihli Arazi Kanunu, 1926 tarihli Türk Medeni Kanunu, İmar Kanunu ve Kıyı Kanunu'dur. Söz konusu kanunların kıyı konusundaki ortak yaklaşımı kıyı alanlarında kazanılmış hakkın söz konusu olamadığı yönündedir. Kıyı alanlarında kazanılmış hakkın olmaması bir çok yargı kararına da yansımış olmasına rağmen 3621 sayılı Kıyı Kanunu ile kıyı alanlarında müktesep hakkın varlığı “kısmi yapılaşma”*** ile kabul edilmiştir.

---

* Bir hakkın kazanılmış hak olarak adlandırılması için, yeni yasanın yürürlüğe girdiği tarihe kadar kesin bir biçimde, bütün sonuçlarıyla hukuka uygun edinilmiş olması gerekir.(A.Y.M.K 25.2.1986 tarih E:1985/1, K:1986/4, 10.7.1986 tarih ve 19160 sayılı Resmî Gazete)

** Anayasa Mahkemesi, bir çok kararında kazanılmış hak kavramını, hukuk devleti ilkesi ile ilişkilendirerek, kişi tarafından kazanılmış hakların korunmasını, bu hakların kamu düzeni ve kamu yararı gerektirmeden geri alınmasını veya kullanımının durdurulmasını ya da sınırlandırılmasını hukuk devleti ilkesine aykırı olacağı yönündedir.(A.Y.M.K, 5.5.1981 tarih, E:1981/2, K:1981/21, 22.9.1981 tarih ve 17466 sayılı Resmî Gazete), A.Y.M 3.7.1996 tarih ve E:1986/3, K:1986/15, A.Y.M.K.D Sayı:22, Sayfa:175).

*** Kısmi Yapılaşma: Değişik: 30.3.1994/21890 R.G. a) Belediye ve mücavir alan sınırları içinde ve dışında; 11 Temmuz 1992 tarihinden önce belirli bir kullanım amacına dayalı olarak onaylanmış 1/1000 ölçekli mevzi imar planlarının kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde 100 metrelik kesim içerisindeki imar adalarında; üzerinde yapıldığı tarihte yürürlükte bulunan plan ve mevzuata uygun olarak tamamlanmış yapılar ile ruhsat alınarak en az su basman seviyesinde inşaatı tamamlanmış yapıların bulunduğu parsellerin sayısının veya kullanılan toplam taban alanının imar adasındaki toplam parsel sayısının veya toplam alanın yüzde ellisinden fazla olması durumudur.

Bir hakkın kazanılmış olduğundan söz edebilmek için, bu hakkın bireysel bir işlemle kişilere hukuka uygun olarak uygulanması gerekir. Kıyı alanında özel mülkiyetin kurulması söz konusu olmadığı için birey kıyı ilişkisinin kurulması mümkün değildir. Her ne kadar, hukuk devleti ilkesi gereği, önceki yasalar çerçevesinde ve geçerli bir biçimde kazanılmış hakların korunması gerekiyorsa da, bazı özel durumlarda yasaların geriye yürüyerek, kazanılmış hakkın ortadan kalkması mümkündür. Kazanılmış hakların korunmasının, kamu düzeni, kamu yararı, sağlık ve genel ahlaka aykırılık oluşturacağı ya da beklenen hakların söz konusu olduğu durumlarda, ortadan kaldırılması mümkündür (Kalabalık, 2002)*. Danıştay'ın ve Anayasa Mahkemesinin bu konudaki gerekçeli kararları** doğrultusunda geçerli bir biçimde kazanılmış olsa bile, bir hakkın, kamu yararı düşüncesiyle sınırlanması mümkündür***. Kazanılmış hakkın kıyı kullanım hukuku açısından özel bir durumu bulunmakta olup kıyıda zaman içersinde kanuni düzenlemeye bağlı olarak bir takım tartışmalı konular ön plana çıktığı için kıyı planlaması, kullanım ve plan revizyonlarında kazanılmış hak güncelliğini korumaya devam etmektedir. Kıyı alanlarının özel mülkiyete konu olmayacağı bir çok yasal düzenlemeye ve mahkeme kararına da yansımış olmasına rağmen kıyı alanlarında ve sahil şeritlerinde kazanılmış hakların varlığı mümkün değildir. Hukuk öğreti, içtihad ve yargı kararlarında, kıyılar gerek sahipsiz bir mal olarak ve gerek tarıma elverişsiz bir arazi olarak Anayasa, Kıyı Kanunu ve Medeni Kanun değerlendirildiğinde bu alanlarda mükteseplik durumunun olmadığı açıktır****.

Sahil şeritlerinde kazanılmış haklara yönelik ilk hukuki metin 6785 sayılı İmar Kanununa 1605 sayılı kanunla eklenen 7. ve 8. madde ile güncellik kazanmıştır. İmar Kanununun Ek 7. ve 8. maddelerine ilişkin yönetmelikte kıyı alanlarında kazanılmış hakların korunmamış olmasına rağmen 3086 sayılı Kıyı Kanununun geçici 2 nci maddesinde 1972 yılından önceki kıyı yapılarında kazanılmış hakkın varlığı kabul edilmiştir. 6785 sayılı İmar Kanununa, 1605 sayılı kanun ile getirilen ek 7 ve 8 inci maddelere ilişkin Yönetmelikte,

* D.6.D 19.12.1998 tarih E:1998/36, K:1998/33 Danıştay Dergisi Sayı:84, s.176

** Anayasa Mahkemesi'ne göre "Anayasa'ya aykırılığı nedeniyle iptal edilmiş ve yürürlükten kalkmış bir kurala dayanan bu yararlanmanın yasanın niteliğine göre, kazanılmış hak sayılması ve sürdürülmesi düşünülmemelidir." (A.Y.K, 19.12.1988 tarih E:1988/336, K:1988/335 Anayasa Mahkemesi Kararları Dergisi

*** Danıştay'ın da bu konudaki genel tutumu, kazanılmış hak bile olsa, bir hakkın, kamu yararı düşüncesiyle sınırlandırılmasının mümkün olabileceği yönündedir.(D.6.D 19.12.1993, E:1993/3, K:1993/35 D.D.,S:67, s.123).

**** Danıştay'ın konuya ilişkin kararı "... devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan herkesin kullanımın açık kıyı alanları üzerinde herhangi bir biçimde özel mülkiyetin kurulamayacak olması sonucu kazanılmış hakların varlığından söz etmek mümkün değildir" (D.6.D., 16.6.1982 tarih ve 1982/47, E: 1982/2030 K: 30.12.1997 tarih ve 23216 Sayılı Kararı). Özel mülkiyet var ise müktesep hak vardır. Yoksa müktesep hak da olmamalıdır.

kazanılmış hakların, "... deniz, göl ve nehir kıyılarının kara yönünde bittiği çizgi ..." biçiminde tanımlandığı kenardan itibaren geçerli olduğunu, kıyıda ise kazanılmış hakların olmadığını belirtmiştir. Kıyılarda kazanılmış hakları koruyan 3086 sayılı Kıyı Kanununun geçici 2 inci maddesinde "... 1972 yılından önce kıyıda doğmuş özel mülkiyete konu yapılar hakkında bu kanun hükümleri uygulanmaz" ifadesi "... söz konusu yapılar bakımından mevzuata ve imar planına uygun olarak yapılmış olmak ..." koşulunu içermesinin Anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir*.

Sahil şeritlerinde kazanılmış hak iddiasının geçerliliğinin bulunmaması "kamu yararı" ve "kamu düzeni"nin gereğidir. Fakat 3621 sayılı Kıyı Kanununun geçici maddesi, sahil şeritlerinde, kazanılmış hakları korumuştur. 3621 sayılı Kıyı Kanununda "... yasalar uyarınca kazanılmış haklar saklıdır ..." ifadesi, kazanılmış hakkın söz konusu olacağı savını güçlendirmektedir. Buna göre sahil şeritlerinde, sadece köy yerleşik alanları dışında ve iskan alanlarının imar planı yapılmış olanlarında kazanılmış hak mümkün olabilecektir. Söz konusu alanlarda imar planlarının ise, kanunun yürürlüğe girdiği tarih olan 11 Temmuz 1992 tarihinden önce yapılıp onaylanmış; imar planı yapılmış alanlarda bulunan yapıların kısmen ya da tamamen bitirilmiş olması gerekmektedir. Uygulama Yönetmeliğinin değişik 4. maddesinde ise "kısmi yapılaşma" tanımlanmıştır.

Belediye ve mücavir alan sınırları içinde ve dışındaki alanlarda kısmi yapılaşmadan söz edebilmek için, belirli bir kullanım amacına dayalı olarak ruhsat alınmış yapının en az subasman seviyesinde inşaatının tamamlanmış olması ve bu yapıların bulunduğu parsellerin sayısının veya kullanılan toplam taban alanının imar adasındaki toplam parsel sayısının veya toplam taban alanının yüzde ellisinden fazla olması gerekmektedir. Üzerinde birden fazla yapı yapılması mümkün olan parseller, en az subasman seviyesinde inşaatı tamamlanmış olmak kaydı ile toplam parsel sayısının ya da toplam taban alanının yüzde ellisinden fazla olmak koşulu aranmadan, kısmi yapı olarak kabul edilecektir. Sahil şeritlerinde kazanılmış hak olarak kabul edilip korunacak olan yapılar için ön görülen koşullar bunlardır. Bu ölçütler dışında, inşaatın daha önceki aşamalarının kazanılmış hak olarak nitelendirilmesi mümkün değildir. Danıştay'ın bu konudaki kararı, "... taşınmazın iktisap edilmiş oluşu, inşaata başlama iradesini ifade eden inşaat ruhsatnamesi alınması ya da mevcut imar planına uygun imar durumu belgesi verilmesinin, korunması gereken kazanılmış hak ölçütü olarak kabul edilmeyeceğini ..." belirtmektedir.

---

* A.Y.M Kararı 25.2.1986 tarih E: 1985/1, K:1986/4, 10.7.1986 tarih ve 19160 sayılı Resmi Gazete.

Bunun gibi, sözkonusu tarihten sonra yapımına başlanmış, subasman seviyesine kadar bitirilmemiş ya da henüz yapımına başlanmamış yapılar bakımından kazanılmış haktan söz etmek mümkün değildir. Kanununun 8. maddesinin ikinci fıkrası hükümlerini saklı tuttuğu için, eski yasa döneminde imar planlarında yer almış bile olsa, sahil şeritlerinde kazı yapılması, duvar, çit, parmaklık, tel örgü, hendek, kazık ve benzeri engellerin oluşturulması ve buralara moloz, toprak, cüruf, çöp gibi kirletici ve çevreyi bozucu etkisi olan atık ve artıkların dökülmesi mümkün değildir. Önceki yasal düzenlemeyle izin verilmiş olsa bile, imar planına alınmayan ve yürürlükteki mevzuata aykırı olarak inşa edilmiş yapılar kazanılmış hakkın kapsamına girmez. Söz konusu alanlarda, Kıyı Kanununun yürürlüğe girdiği tarihten önce, yukarıda kapsamı belirtilen nitelikte olmayan kazanılmış hak iddiaları ile kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonraki dönemdeki kazanılmış hak iddiaları geçerli değildir.

Sahil şeritlerinde hukuk dışı özel mülkiyet altında bulunan ve dolayısıyla özel yararlanmaya yönelik yerlerin Anayasanın 43. ve 46. maddeleri gereği kamulaştırılarak, toplumun yararlanmasına açılması gerekmektedir. Anayasa mülkiyet hakkını korumuş olup bu konuda hak iddia eden kişiler Anayasal haklarının hukuka aykırı olarak ellerinden alındığı gerekçesiyle dava konusu yapmakta ve bu durum bir takım sosyal ve hukuki sorunları ortaya çıkarmaktadır. Özel mülkiyetin olmadığı kamusal bir alanda müktesep hakkın varlığını kabul etmek mümkün değildir. Her ne kadar Anayasa koyucunun mülkiyet hakkı konusunda amacı, bu çerçevede, kazanılmış hakların güvence altına alınması olarak belirlenebilirse de, kıyıların kullanımı konusunda sahip olduğumuz düzenleme yetkisi, hiç bir şekilde kamu yararını ortadan kaldıracak veya engelleyecek nitelikte müktesep haktan söz edilmemelidir. Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan, üzerinde mülkiyet kurulamayan kıyıların, doldurma ve kurutma yoluyla elde edilen arazilerin büyük bir kısmı, bugün özel kişiler ya da kamu tüzel kişileri adına tapuda kayıtlı bulunmaktadır. 3621 sayılı Kıyı Kanununun getirdiği sisteme aykırı olarak, söz konusu alanlarda, özel yararlanmalara yönelik müktesep hak iddia edilerek özel yapıların yer aldığı bilinmektedir. Dolayısıyla kıyı planlanmasında kıyı kenar çizgisi belirlenmesi işlemleri kadar mükteseplik durumunun da netliğe kavuşturulması gerekmektedir. Anayasanın 43. ve 3621 sayılı Kıyı Kanuna uygun olarak kazanılmış hak kavramının mevcut uygulamalar ve yargılama süreci de dikkate alınarak kıyı alanlarında, sahil şeritlerinde ve dolgu alanlarında kazanılmış hakkın niteliği üzerinde durulmalıdır.

3.2.3. Kıyı kadastrosu işlemleri

Kıyı alanlarının planlanma öncesi söz konusu alanda herhangi bir hukuki uyumsuzluğa neden olacak mülkiyet, sınır uyumsuzlukları ve kazanılmış hak gibi hukuki bir çok sorunun bulunması ve bu sorunların çözümlenebilmesi için planlamanın amacına uygun kadastro işlemlerinin yapılması gerekmektedir. Planlanacak kıyı alanının kıyı kenar çizgisi tespiti ve müktesep hakkın varlığının tespiti kadar ilgili alanın kadastro durumunun da belirlenmiş olması gerekmektedir. Kadastro, kıyı kenar çizgisinin belki bir sistem içinde raporlanarak tanımlanmasının yanında planlanacak alanın mülkiyet durumu konusunda temel belirleyici bir işlevi olacaktır. Türkiye’de yapılmakta olan kadastro çalışmaları “mülkiyet kadastrosu” dur. Hukuksal kadastro, ya da sınır kadastrosu olarak da ifade edilmektedir. Günümüzde, 21.06.1987 tarih ve 3402 sayılı Kadastro Kanunu hem kent hem de köylerde uygulanmakta iken, 1950 tarih ve 5602 sayılı kanununu yürürlükten kaldıran 1966 tarih ve 766 sayılı Tapulama Kanunları uygulamaya konmuştur. Böylece ayrı kanunlarla, uygulamalar, kentsel ve kırsal alanlarda 1987 yılına kadar devam etmiş ve iki uygulama birleştirilerek 1987 tarih ve 3402 sayılı Kadaströ Kanunu yürürlüğe girmiştir.

Kıyı kadastrosunun esas görevi, kıyı alanlarındaki mülkiyet yapısını tespit ederek teknik esaslara bağlamak olmalıdır. Bunun yanında kadastro ürünlerinden, ekonomik projelerin planlanmasında, hukuki problemlerin çözümünde, tarımsal faaliyetlerde, orman ve mera arazilerinin tespitinde, kentsel arazi kullanımının planlanmasında, hazine ve kamu mallarının belirlenmesinde, bilimsel araştırmalarda, istatistikte birinci derecede yararlanılmalıdır. Kadastro bu görevleri yaparken tapu bilgileri ile harita bilgileri arasındaki ilişkiyi kurmaktadır. Özel ve tüzel kişilerin mülkiyetindeki taşınmaz malların sahiplerinin, sınırlarının, yüzölçümlerinin, üzerindeki mütemmim cüz ve teferruatların, mülkiyetten başka diğer aynı hakların ve arazilerin yükseklik modellerinin belirlenmesi, arazi ve her türlü taşınmaz mal mülkiyetine yönelik tecavüzlerin giderilmesi ve anlaşmazlıkların çözümü davalarının aydınlatılması açısından büyük önem taşıdığı için özel anlamda “kıyı kadastrosu” konusunda yeni düzenlemeler yapılması kıyıların geleceği açısından önem taşımaktadır. Kıyıya dayalı hakların belirlenmesi ve devlet güvencesi altında kayda bağlanması şeklinde de tanımlayabileceğimiz kıyı kadastro işlemini, bu konuda ihtisası olan görevlilerce yapılması zorunludur. Bu anlamdaki işlem yıllardan beri Tapu ve Kadaströ Genel Müdürlüğüne yürütülmektedir.

6831 ve 4342 Sayılı Kanunlar çerçevesinde ilgili kurumlarca kadastro anlamında yapılmakta olan sınırlandırma, tespit ve haritalandırma işlemlerinin mülkiyet haklarının belirlenmesine ilişkin kriterlere uygun olarak yapıldığı söylenemez. Bu durum ise özellikle kıyı alanlarında özel mülkiyet haklarını aramak durumunda olan taşınmaz malikleri ile devleti karşı karşıya getirmektedir. Kıyı kenar çizgisinin özel mülkiyet sınırlarını belirlediği durumlarda ilgili hukuki düzenlemelerin ve uyuşmazlıkların Kadastro Kanunu hükümleri çerçevesinde ve Kadastro Mahkemelerince çözülmesi gerekmektedir. Yargıtay'ın konuya ilişkin vermiş olduğu kararda uyuşmazlık çözüm makamının Kadastro Mahkemesi olması yönündeki kararı Kıyı Kanunu ile çelişkili bir durum ortaya çıkardığı için Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu kıyı çizgisinin gerek özel mülke sınır olması gerekse hazineye ait bir gayrimenkule sınır olması halinde de tespit işleminin valiliğin belirleyeceği komisyonca yapılması yönünde karar vermiş ve Kıyı Kanunu ile uyum sağlanmıştır.

Kıyı Kanununun 9. maddesi kadastro konusunda yeni bir kadastro modeli koyduğu gerekçesi ile tartışmalı bir durum yaratmıştır. Bu durum mahkeme kararlarına da yansımış olup ilgili 9. madde ile getirilen sistemin önceden konulmuş olunan kıyılara yönelik sistemi ortadan kaldırıp yeni bir "kıyı kadastrosu" sistemi öngörmüş olduğu kabul edilmektedir*. Fakat Kıyı Kanununun öngördüğü kıyı kenar çizgisinin idare tarafından belirlenecek olması kabul edilen kıyı kadastrosu sistemiyle Kadastro Mahkemeleri ve diğer adli yargı organlarının görevlerine son verdiği yönündeki görüş yerinde değildir. Bu işlem sadece kıyı alanlarındaki mülkiyet hakkının belirlenmesine ilişkin bir hukuki işlemdir. Bu konudaki tartışma genel kadastro veya kıyı kadastrosu olsun sadece hukuki uyuşmazlıkların çözümünde kullanılan yargı sistemi ile ilgilidir. Tartışılması gereken konu genel kadastro sistemi içerisinde kıyı kadastrusunun pilot bölge seçilerek uygulamaya geçilmesidir. Dolayısıyla birçok kıyı ilçe ve beldeleri arasındaki mülkiyete ilişkin hukuki uyuşmazlıkta orman kadastrusunun yeterli olmadığı ortaya çıkmıştır. Kıyı kadastrosu yeni bir kavram olması nedeniyle kıyı kullanımı, yönetimi ve planlanması sürecinde göreceği işlev çok yönlü olacaktır.

---

* Y.İ.B.H.G.K. 28.11. 1997 tarih ve E 1996/5, K.1997/3, 30.12. 1997 tarih ve 23216 sayılı R.G.

3.3. Kıyı Planlamasında Görev ve Yetki

3030 sayılı Büyükşehir Belediyesi Yasası'nın 6/b Maddesi "Büyük şehir nazım imar planlarını yapmak, yaptırmak ve onaylayarak uygulamak, ilçe belediyelerinin nazım plana uygun olarak hazırlayacakları tatbikat imar planlarını onaylamak ve uygulanmasını denetlemek" yetkisini Büyükşehir Belediyesi'ne vermesine karşın, Büyükşehir Belediye sınırları içerisinde kalan ve 1580 sayılı Belediyeler Yasası'na göre kurulan belediyelerin sahip olduğu imar yetkileri ile, 3030 sayılı yasa çelişmektedir. 1580 sayılı yasa kapsamında kalan belediyeler Nazım İmar Planlarını kendileri yapmak veya yaptırmak ve kendi meclislerine onaylatmak yetkisine sahiptirler. 2.9.1999 onay tarihli Yönetmeliğin" 10. maddesi'nde Çevre Düzeni Planı'nı "... ülke ve varsa bölge planı kararlarına uygun olarak konut, sanayi, tarım, turizm, ulaşım gibi yerleşme ve arazi kullanılması kararlarını belirleyen, 1/100.000, 1/ 50.000 veya 1/25.000 ölçekte Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca İmar Kanunu çerçevesinde yapılan, yaptırılan ve onaylanan, bir bütün olan plan ..." olarak belirtilmiştir.

3030 sayılı yasada genel bir planın yetkisi Büyükşehir Belediyesi'ne verilmesine karşın, 2.9.1999 tarihinde onaylanan Yönetmelik ile bu yetki Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'na verilmiştir. 3194 sayılı yasanın uygulanmasına ilişkin 2.09.1999 tarihli yönetmelik kendi yasasına ters düşen bir durum yaratmıştır. Söz konusu yönetmeliğin 3. madesinde "Mevzi İmar planları" tanımı yer almaktadır. "Mevcut planların yerleşmiş nüfusa yetersiz kalması veya yeni yerleşim alanlarının kullanıma açılması" durumu zaten Nazım İmar Planlarının yapılmasını gerektirecektir. Bu tür plan bütünlüğünden ayrı bir mevzi plan tanımı gereksiz ve yanlışır. 3194 sayılı yasanın 9.maddesi İmar planlarında Bakanlığın yetkisini tanımlamıştır; Bakanlık gerekli görülen hallerde, kamu yapıları ile ilgili imar planı ve değişikliklerinin, umumi hayata müessir afetler dolayısıyla veya toplu konut uygulaması veya Gecekondu Kanununun uygulanması amacıyla yapılması gereken planların ve plan değişikliklerinin, birden fazla belediyeyi ilgilendiren metropoliten imar planlarının veya içerisinde veya civarından demiryolu veya karayolu geçen, hava meydanı bulunan veya havayolu veya denizyolu bağlantısı bulunan yerlerdeki imar ve yerleşme planlarının tamamını veya bir kısmını, ilgili belediyelere veya diğer idarelere bu yolda bilgi vererek ve gerektiğinde işbirliği sağlayarak yapmaya, yaptırmaya, değiştirmeye ve re'sen onaylamaya yetkilidir. Bir kamu hizmetinin görülmesi maksadı ile resmi bina ve tesisler için imar planlarında yer ayrılması veya değişiklik yapılması gerektiğinde; bakanlık, valilik kanalı ile ilgili belediyeye talimat verir ve gerekirse imar planı re'sen yapar ve onaylar (Tablo 4).

Tablo 4. Kıyı Kanunu kapsamındaki alanlarda plan onama yetkisi (Kıyı semineri, 1998).

	ÖLÇEK		
	1/25.000	1/5.000	1/1.000
ONAY MAKAMI			
BAYINDIRLIK VE İSKAN BAKANLIĞI	ÇEVRE DÜZENİ PLANI	TURİZM BÖLGE ALAN VE MERKEZLERİNDE Kİ PLANLAR	DOLGU ALANLARI TURİZM BÖLGE ALAN VE MERKEZLERİNDEKİ TURİZM DIŞI KULLANIMLAR DAHİL
TURİZM BAKANLIĞI			TURİZM BÖLGE ALAN VE MERKEZLERİNDE TURİZM AMAÇLI UYGULAMA İMAR PLANLARI (TURİZM AMAÇLI DOLGU PLANLARI DAHİL)
GAP İDARESİ	GAP BÖLGESİNDE KALAN ALANLARDA	GAP BÖLGESİNDE KALAN ALANLARDA	DOLGU ALANLARI DIŞINDA GAP BÖLGESİNDE KALAN YERLER
ÖZEL ÇEVRE KORUMA	Ö.Ç.K BÖLGESİ İLAN EDEN YERLER	Ö.Ç.K BÖLGESİ İLAN EDEN YERLER	DOLGU ALANLARI DIŞINDA ÖÇK BÖLGESİ İLAN EDİLEN YERLER
VALİLİK / BELEDİYE (YETKİ ALANI)		DOLGU VE TURİZM BÖLGE ALAN VE MERKEZLERİ GAP VE ÖÇK HARİÇ PLANLAR	DOLGU PLANI DIŞINDAKİ ALANLAR TURİZM BÖLGE ALAN VE MERKEZLERİ TURİZM DIŞI KULLANIMLAR

Yasa maddesinde sözü edilen durumlar için olumlu görülen bu madde uygulamada büyük sorunlar çıkarmaktadır. (Özellikle orman alanlarında üniversitelere verilmek üzere yapılan plan değişiklikleri). Yapılan bir yönetmelik değişikliği ile "Resmi Bina" tanımı değiştirilerek özel üniversite binaları "Resmi Bina" tanımı içine sokulmuştur. Bu şekilde yasanın bu maddesi işletilmiştir. Yerel yönetimlerin imar yetkileri ile ilgili olarak; 3194 sayılı yasaya eklenen fıkranın daha sonra Anayasa Mahkemesi'nin 26.9.1991 tarih ve E:1990/38, K:1991732 sayılı iptal kararında, "3194 sayılı kanunla planlama konusunda yetkilerin merkezle yerinden yönetim birimleri arasında ayrıntılı bir biçimde paylaşıldığı, merkezi yönetime bırakılan yetkilerin İmar Yasası'nın 9. Maddesinde sayılan somut yerlerle sınırlı düzeyde yetkiler olduğu, yerel imar planlarının düzenlenmesinin her aşamasında insan ve yerel ortak gereksinmelerinin ön planda yer aldığı gözardı edilemeyeceği" dir.

Anayasa Mahkemesi'nin bu kararı ışığında bakıldığında, 3194 sayılı yasanın 9. maddesindeki ifadelerden, metropoliten kentlerin, metropoliten çaptaki planlarının yapımının Büyükşehir Belediyelerinin yetkisinde olduğu ve Bakanlığın bu planlarla sınırlı alanlarda ve belirli konularda tadilatlar getirebileceği anlaşılmaktadır. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, İstanbul Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde 3213 nolu Madencilik Kanunu'na dayanarak özel madencilik bürolarına maden çıkarma izni vermektedir. Maden çıkarma izni için ruhsat il özel idarelerinden alınmaktadır. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından verilen maden çıkarma izni ile Karadeniz Kıyıları'nda var olan kumul, bitki örtüsü sökülme ve yok edilmektedir. Ayrıca maden çıkarımı sırasında oluşan molozların sahil şeridinde dökülmesi kıyıya zarar vermektedir.

Madencilik Yasasının 46. Maddesi madencilik yapılan arazilerin firmalar tarafından restore edilmesi ve ağaçlandırılarak kullanılabilir hale getirilmesini şart koysa da yasanın yetkili olmamasından dolayı bu şart gerçekleşmemiştir. Son zamanlarda yapılan ağaçlandırma çalışmaları ise kullanılan alanın çok küçük bir bölümünü kapsamaktadır. Yukarıda İmar ile ilgili yasa ve yönetmelikler arasında uygulamadan kaynaklanan boşluklar ve çelişkili durumlar verilmeye çalışılmıştır. Bu örnekler çoğaltılabilir. Ancak, doğru olan çelişkileri defalarca ortaya koyup çözümsüzlük sürecini uzatmaktansa, ilgili kurumlar arasında ortak bir paydanın bulunabilmesi, ortak çalışma zemininin oluşturulabilmesidir. Yasa ve yönetmeliklerdeki çelişkili durumları ortadan kaldırmak, özellikle kentlerimizdeki imar sürecinin daha sağlıklı yaşanması sonucunu doğuracaktır.

3.4. Kıyı Planlaması ve İmar Hukuku Uygulamaları

Kıyının hukuki statüsüne bağlı alanları kıyı, sahil şeridi ve dolgu alanları olmak üzere üç kategoriye ayrılmaktadır. Bu alanların her birisinin planlanmasında bir takım farklı hukuki durum söz konusu olmakla birlikte temelde birbirine benzer planlama ve yapılanma hukuku söz konudur. Bu bölümde Kıyı Kanunu ve ilgili yönetmelik çerçevesinde her bir alan için uygulanan planlama ve yapılanma şekilleri üzerinde durulacaktır.

3.4.1. Kıyı alanlarında imar planlarının yapılması

Kıyılarda ve kıyının hukuki rejimine tabi olan, dolgu alanlarında ve sahil şeritlerinde kamu yararına uygun kullanımın sağlanabilmesi ve kıyıların korunması amacıyla uygun faaliyetlerin özelliği gereği kıyıda yapılmaları zorunlu olan ve 3621 sayılı Kıyı Kanununun yapılmasına izin verdiği yapı ve tesislerin inşasına başlanabilmesi için, bu bölgelere ilişkin imar planlarının yapılması yasal bir zorunluluktur. Kıyı Kanununun 6* ve 7'nci maddeleri** ve Uygulama Yönetmeliği'nin 12'nci maddesi*** ile 18'nci maddesinin**** birinci fıkrasında planlamadan bahsedilmiştir. Doldurma ve kurutma yoluyla elde edilen alanlarda, kentsel ve kırsal alanlarda imar planı uygulaması için ilave imar planı ve mevzii imar planı ayrımı yapılarak imar planları hakkındaki hükümlerin uygulanması gereklidir.

Yönetmeliğin 12'nci maddesine göre de, bu alanlarda yapılacak uygulama imar planları 3194 sayılı İmar Kanunu uyarınca, bakanlık, valilik veya ilgili belediyelerce onaylanarak yürürlüğe girer. Kıyı Kanununda, belirtilenler dışında, kıyıda, doldurma ve kurutma yoluyla elde edilen arazilerde ve sahil şeritlerinde zorunlu kılınan imar planlarının yapılmasında uygulanacak başka hüküm bulunmamaktadır. Bununla beraber, genel hüküm niteliği taşıması sebebiyle, belirtilen alanlarda, imar planlarının yapılması ve yürürlüğe girişi hakkında, Kıyı Kanununun kıyıda planlamaya ilişkin hükümleri saklı kalmak ve Kıyı Kanunu ve Yönetmeliğe aykırı olmamak üzere 3194 sayılı İmar Kanunu hükümleri uygulanacaktır.

*Kıyı Kanunu mad.6/4 "... kıyıda uygulama imar planı kararı ile .... yapılabilir." Dolayısıyla imar planı bulunmayan bir kıyı alanında kullanım veya koruma amaçlı hiç bir işlem yapılması mümkün değildir.

** Kıyı Kanunu mad.7/1 "... uygulama imar plan kararı ile doldurma ve kurutma yoluyla arazi elde edilebilir."

*** Kıyı Kanunu mad. 12/1 "... kıyılarda 1/1.000 ölçekli uygulama imar planı yapılıp onaylanmadan uygulama ve yapılanmaya gidilemez."

**** Kıyı Kanunu mad.18/1"... sahil şeritlerinde uygulama imar planı olmaksızın hiç bir yapı-tesis yapılamaz."

3194 sayılı İmar Kanununun 8'nci maddesine göre, "... varsa bölge planı ve çevre düzeni plan kararlarına uygunluğu sağlanarak, nazım ve uygulama imar planları, belediye ve mücavir alan sınırları içinde ilgili belediyelerce; belediye ve mücavir alan sınırları dışında kalan yerlerde ise valilik veya ilgili tarafından yapılır veya yaptırılır ...". Kıyıda, gerektiğinde ilgili kuruluşların görüşleri de alınarak* sadece Kanunun 6'ncı ve Yönetmeliğin 13'ncü maddesinde yer alan yapı ve tesisleri inşası amacıyla imar planı yapılabilir. Bu sebeple, imar planlarında, belirtilenler dışında kalan yapı ve tesislerin yer alması, kanun ve yönetmelikte yer alan düzenlemelere açıkça aykırı olacağından, bu imar planlarının, açılacak iptal davaları ile yürürlükten kaldırılması mümkündür. Kıyı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik, kıyıda imar planlarının yapılması zorunluluğunu getiren 3621 sayılı Kıyı Kanunu'na aykırı olarak, sabit olmayan duş, gölgelik, soyunma kabini, aralarında en az 150 metre mesafe olmak kaydı ile 6m²' yi geçmeyen büfe ve kirletici etkisi olmayan, fosseptik yapımını gerektirmeyen seyyar tuvalet ve ahşap iskeleler için ayrıca imar planı yapılması koşulu aranmıştır. Genel olarak imar planları, doğal güzelliklerin korunması, kentleşme ve sanayileşmenin sonucu olan hava ve su kirlenmesinin önlenmesi ve şehirleşmenin bir plan ve programa göre düzenlenmesi vb. amaçlarla yapılmaktadır. Bu planların kıyılarda yapılması ile güdülen amaç, kıyılarda, mevzuatla izin verilen yapıların belirli bir plana göre yapılmasıdır(Akın, 1998).

Kıyasal yerleşmelerin bir diğer fiziksel planlama girdisi olan "ikinci konut" gelişmeleri son yıllarda artmaktadır. Bu artış gözardı edilmemelidir. Birçok turizm alanları diğer aktivitelerden daha büyük kıyı bozulmalarına neden olan ikinci konut alanları ile kaplanmıştır. Bu gibi gelişmeleri kontrol altına almak için diğer planlama düzeylerinde olduğu gibi bu konuda da ulusal düzeyde önlemler alınmasına ihtiyaç vardır. Belki de sezonluk olsa da kasabalar kadar yeterli turizmde daha çok dikkate alınmalıdır. Birçok durumda gelişme planları özellikle ikinci konut ve turistik aktiviteler için taleplerin üzerinde birçok alanı yeni gelişmelere açmaktadır. Çoğu durumda doğal kaynakların taşıma kapasitesi ile turizm yapılarının doğası yoğun olarak çelişmektedir. Bu nedenle planlamada turistik alanın ileride ne olacağına dair farklı çeşitlilikte çözümler üretilmelidir. Ancak getirilen bu düzenlemeler göz ardı edilmekte ve her yer için benzer nitelikte planlar hazırlanmaktadır(Taner ve Ünal,1995).

---

* Bu konuda görüşleri alınacak kuruluşlar; Denizcilik Müsteşarlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, Turizm Bakanlığı, Özel Çevre Koruma Genel Müdürlüğü, GAP İdaresi, Maliye Bakanlığı vb. gibi kuruluşlardır.

Kıyı alanını tabii olduğu hukuki statüsü itibariyle üçlü bir yapıya ayırarak her bir alan için öngörülen yasal düzenleme çerçevesinde planlama süreci incelenmelidir. Kıyı alanlarında yapılacak yapıların neler olduğu Kıyı Kanununda belirtilmiş olduğu için bu yapıların ne şekilde planlanması gerekliliği önemlidir. Kıyı alanlarından nasıl yararlanacağına ilişkin ulusal bölgesel ve yerel ölçekte planlama yapılmadan kıyının toplum yararlanmasına yönelik kullanımından söz edilemez. Kıyı Kanunu ile tanımlanmış özellikle maksimum bina yükseklikleri ve binaların plajlardan minimum çekme mesafeleri tanımlanmıştır. Fakat tanımlanan bu konular istenilen sonuçlara ulaştırılamamıştır. Arazi ve kamu kullanımını artırmak amaçlı kıyı bandını genişletmeyi amaçlayan Kıyı Kanununda yapılan sürekli değişiklikler bir planlama kaosu yaratmıştır. Söz konusu kaosun giderilmesi için kıyı, sahil şeritleri ve dolgu alanları da kullanıma açılmasında uygulamaya geçebilmesi için planlanmaları gerekmektedir. Kıyı planlaması bu alanların bugünkü kullanım biçimlerinin belirlenmesi, kıyıların ve sahil şeritlerinin mevcut hukuksal durumlarının statülerine ilişkin kullanım gereklerine uygun şartların oluşturulması açısından önem taşımaktadır. Bu durumda kıyı planlamasından beklenen ölçüde verim alınabilmesi için planlamada mimari ve teknik yön bulunmalı, sosyal içerik taşımalı, ekonomik-mali yapı ile uyumlu, fiziksel ve hukuksal verilerle desteklenmiş olmalıdır.

Kıyı planlarına hukuki nitelikleri açısından baktığımızda bunların her kanun, tüzük ve yönetmelik gibi kişisel olmayan, genel, soyut, zorunlu ve objektif hukuk kuralı niteliği taşıdıkları görülmektedir. Bu niteliklerinin sonucu olarak kıyı planları zorunludur, objektiftir ve herkesin bilgisine açık olmak (planlar alenidir) durumundadır. Kıyı planlaması diğer planlamalardan farklı nitelik taşımaktadır. Hem su hem de karasal ortamın iç içe bulunduğu, kullanım amaçlarının çeşitlendiği ve spekülasyon olarak arttığı kıyı alanları içerik olarak toplum yararı göz önünde bulundurmak özel bir planlama anlayışıyla hazırlamak gerekir (Eke-Kararlan, 1997). Planlamada sadece fiziki manadaki kıyı alanının planlanması yanında çağdaş kent toplumunun ihtiyaçlarını karşılayacak ve iyileştirecek farklı sektörlerin planlanması (turizm-tarım-şehirleşme-rekreatif alan vb.) şekilde olmalıdır. Bu planlama sürecine kıyı alanlarının farklı kullanım olanakları arasında maksimum dengenin sağlanmasına dikkat edilmelidir. Ülkemizdeki Kıyı planlama süreci toplumsal yapıyı dışlarken özel kesimi ve yabancı ekonomiyi özendirici niteliktedir. Ege ve Akdeniz sahilindeki bir çok tatil köyü bölge halkı ile bütünleşmiş değildir. Halkın bu alanlara girmesi yasaklanmıştır (Resim 2). Bu durum yerel halk ile bütünleşmeyen kıyı planlarına özgü sorunları ortaya çıkarmaktadır.

Resim 2. Turizm Teşvik Kanununa göre kamunun kullanımına kapatılan kıyı (Asya Tur,2000)

Bugün özellikle Ege ve Akdeniz kıyılarında her yıl artan oranda çoğalan kıyı bölgeleri orman yangınları ile kıyı planları arasında bir oransal benzerlik bulunmaktadır. Bölge halkını dışlayan özel ve yabancı sermayeyi teşvik edici planlarında sistem dışı kalan yerli halk plana ekonomik ve sosyal anlamda yabancı kalmakta ve dışlanmaktadır. Ayrıca bireylerin sosyal devlet anlayışına uygun kıyı alanlarından en çok nasıl yararlanabilir olmasından çok kamu kurumlarının özel çalışanlarına tahsis edilmiş yaz kamp alanları planlanmıştır. Bu düşünce özelleştirme süreci ile kıyının halkın kullanımına açılması yerine tamamen kapatılmasına yol açacaktır. Başlanan özelleştirme düşük gelirli vatandaşların deniz ve kıyı ortamından yararlanması tamamen ortadan kaldırır görüşünü kazanmıştır.

Kıyı planlamasında ulusal ve uluslararası sektörler arası yarışmalar planlamayı güçleştirmiştir. Şöyle ki, Kıyı alanında uygun bir koy hem balık çiftlikleri için uygun bir alan hem de turizm alanı olabilmektedir. Bu alanın aynı zamanda özel işletme dışı kamunun da serbest olarak kullanımına sunulması gerekmektedir. Bu kullanım şekillerinin her biri ayrı bir yasal düzenleme ve bakanlık yetkisi dahilindedir. Bu durum kıyının kamu yararı amaçlı planlamasını zorlaştırmakta, planlama yarışması başlamaktadır. Bu süreçte daha çok Turizm Teşvik Kanunu çerçevesinde turizm yatırımlarını ön plana çıkarmaktadır. Merkezi yönetimin planlamanın önemli bir karar alma aşamasında olması nedeniyle yerel, bölgesel veya halkın kullanım gerekçelerine uygun planlama yapmamaktadır. Kıyı planlamasında üst ölçekte yönlendirici, yerel ve bölgesel ölçekte uygulayıcı, denetleyici ve talepleri değerlendirici planlama kriterleri seçilmelidir.

Planlama hukuku parçalı bir yapı arz etmektedir. Kıyı alanlarında 2000 nüfus kriteri göz önüne alınarak kurulmuş yerel idareler özerk planlamacı kurumların oluşmasına da zemin hazırlamaktadır. Yerel idareler arasında var olan siyasi çıkar çatışmaları bu konuda ağırlıklı olarak kendisini hissettirmektedir. Bu kritere uygun belediyelerin kurulması kamusal hizmet götürme açısından mümkün olmakla birlikte planlama sürecinde bir koordinasyonun sağlanması gerekmektedir. Kaynak ve kadro yetersizliği içersinde bulunan küçük kıyı belediyeleri aynı zamanda dış etkiye açık olup planlama sürecine hukuk dışı aktörler katılmaktadır. Dolayısıyla kıyı bölgelerinde kurulan yeni mahalli idareler planlama açısından kamu yararını ön planda tutması da mümkün değildir. Kıyı belediyelerinin kendi aralarında kuracakları üst ölçekli bir yönetim birimi parçalı planlamayı engeller nitelik taşıyacaktır. Ülkemizde idari anlamda fonksiyonel karar almayan Kıyı Belediyeler Birliği bu konuda işlevsel hale getirilmelidir. Son mahalli idareler yasa değişikliğindeki belli nüfus kriteri altında kalan belediyelerin kapatılması bu konuda olumlu bir gelişme olacaktır.

3.4.2. Sahil şeridinde imar planlaması

3621/3830 sayılı Kıyı Kanunlarında sahil şeritlerinin planlanması kıyı alanlarından farklı düzenlenmiştir. Kanuna göre deniz, tabii ve suni göllerin kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde yatay olarak en az 100 metre genişliğinde tanımlanan alanın (sahil şeridi) kullanıma açılması için planlanması gerekmektedir*. Sahil şeridi kıyı kenar çizgisinden itibaren 100 metre genişliğindeki alan olarak tanımlanmış bu durum hiç planı olmayan yerler için kullanılmıştır. Sahil şeridi, Kıyı Kanununda ve Uygulama Yönetmeliğinde iki kısma ayrılmaktadır**. İki farklı alana ve buna bağlı olarak farklı hukuki statüye ayrılmış her bir alan için farklı kullanım ve kullanıma ilişkin ayrı ayrı planlama ve uygulama gerekmektedir***. Bu alanın birinci bölümü sahil şeridinin tümü ile sadece açık alanlar olarak düzenlenen; yeşil alan, çocuk bahçesi, gezinti alanları, dinleme ve bu yönetmelikte tanımlanan rekreatif alanlardan ve yaya yollarından oluşan, kara yönünde yatay olarak 50 metre genişliğinde belirlenen bölümdür. Sahil şeridinin ikinci bölümü; birinci bölümden sonra kara yönünde yatay olarak en az 50 metre genişliğinde olmak üzere belirlenen ve üzerinde sadece kanunun 8 inci maddesinde ve bu yönetmelikte tanımlanan toplumun yararlanmasına açık günübirlik turizm yapı ve tesisleri****, taşıt yolları*****, açık otoparklar ve arıtma tesislerinin yer aldığı bölümdür. Sahil şeritlerinde deniz ve kıyı güvenliğini sağlamak amacıyla lojman ve konaklama niteliği taşımayan güvenlik binaları yapılabilir. Sahil şeridinde planlama yapılabilmesi için “kısmi yapılaşma” kavramının bilinmesi gerekmektedir. Planlama aşamasında sahil şeridi, planlı alanda ve plansız alanda olmak üzere farklı şekilde belirlenmektedir (Şekil 9).

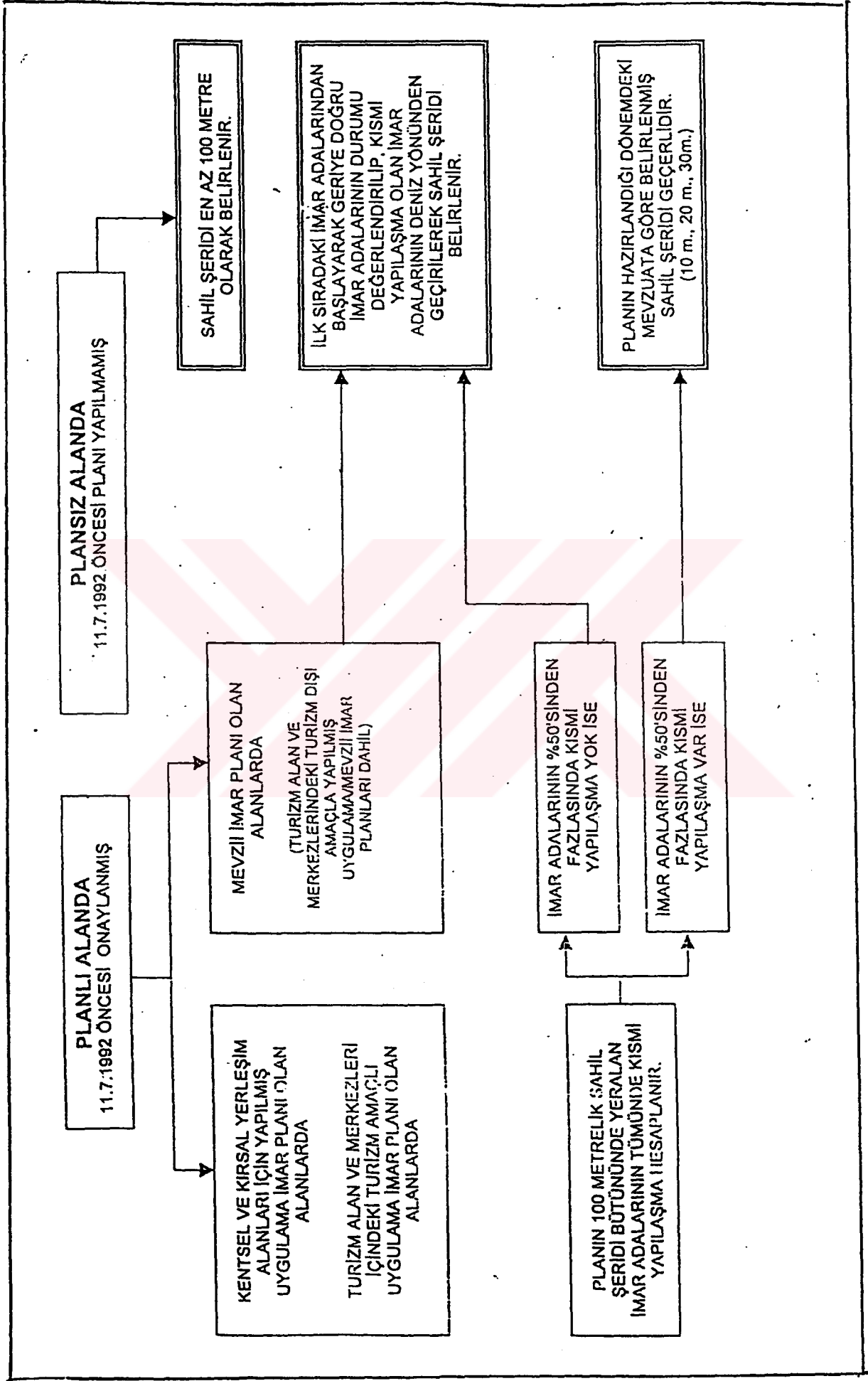
* A.Y.M Kararı 25.2.1986 tarih E: 1985/1, K:1986/4, 10.7.1986 tarih ve 19160 sayılı Resmi Gazete.

** Sahil Şeridi, (13/10/1992/21374 R.G.) Deniz, tabii ve suni göllerin kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde yatay olarak en az 100 metre genişliğindeki alandır. İki bölümden oluşan bu alan kullanım amacı ve doğal eşeklere göre belirlenir. Sahil şeridinin birinci bölümü; Sahil şeridinin tümü ile sadece açık alanlar olarak düzenlenen; yeşil alan, çocuk bahçesi, gezinti alanları, dinleme ve bu yönetmelikte tanımlanan rekreatif alanlardan ve yaya yollarından oluşan, kıyı kenar çizgisinden itibaren, kara yönünde yatay olarak 50 metre genişliğinde belirlenen bölümdür. Sahil şeridinin ikinci bölümü; Sahil şeridinin birinci bölümünde sonra kara yönünde yatay olarak en az 50 metre genişliğinde olmak üzere belirlenen ve üzerinde sadece Kanunun 8 inci maddesinde ve bu Yönetmelikte tanımlanan toplumun yararlanmasına açık günübirlik turizm yapı ve tesisleri, taşıt yolları, açık otoparklar ve arıtma tesislerinin yer aldığı bölümdür.

*** Y.17.H.D., 2.3.1992 tarih E:1992/1249, k:1992/1271, Y.K.D., Cilt 18, Sayı: 5 Yıl:1992, Sayfa:745.

**** Turizm yapı ve tesisleri, Türk veya yabancı uyruklu, gerçek veya tüzel kişilerce birlikte veya ayrı ayrı gerçekleştirilen ve turizm sektöründe faaliyet gösteren ticari işletmeler olarak ifade edilmektedir.

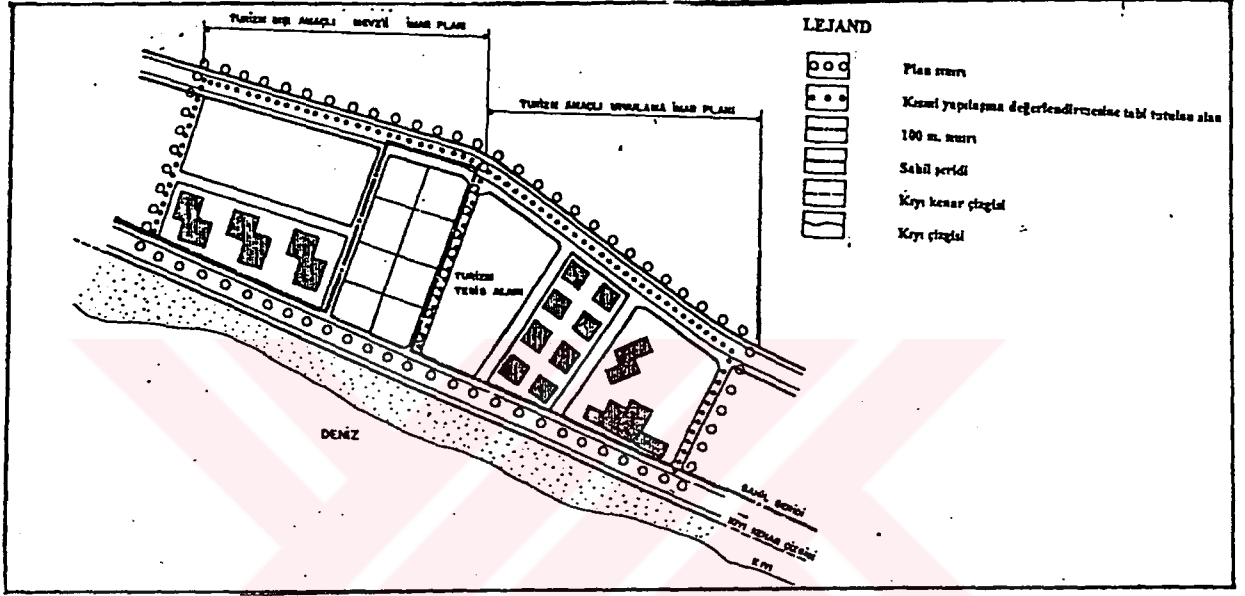
***** İlgili Kıyı Kanununun uygulanmasına ilişkin yönetmelikte taşıt yolu: (Ek: 13.10.1992/21374 R.G.) motorlu taşıt trafiğine açık olan yollar olarak tanımlanmıştır.

Şekil 9. Planlı ve plansız alanlarda sahil şeridi belirleme

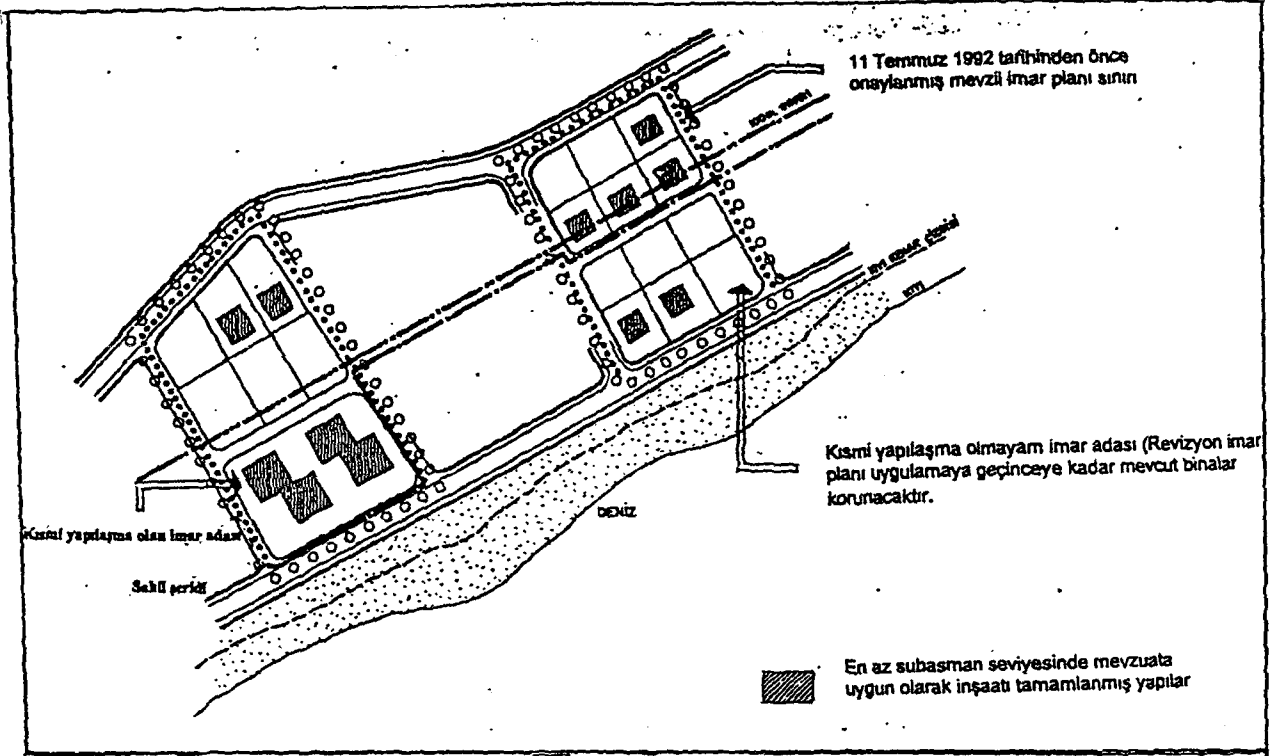
11.07.1992 tarihinden önce onaylanmış ve birbirine bitişik halde bulunan mevzii imar planlarında sahil şeridi planının kendi bütünlüğü içerisinde belirlenmektedir. Sahil şeridi kullanım amaçlarına uygun olarak farklı planlamaya konu olmaktadır. Turizm merkezlerinde sahil şeridi planlaması, kentsel uygulamanın yapılacağı yerlerde sahil şeridi planı, imar planı ilavesi ve revizyonu olan alanlarda kısmi yapılaşma farklı olarak belirlenerek kamu yararı öncelikli plânlaması yapılmalıdır*(Şekil 10).

Şekil 10. Mevzii imar planlarında sahil şeridi belirleme (Kıyı semineri, 1998).

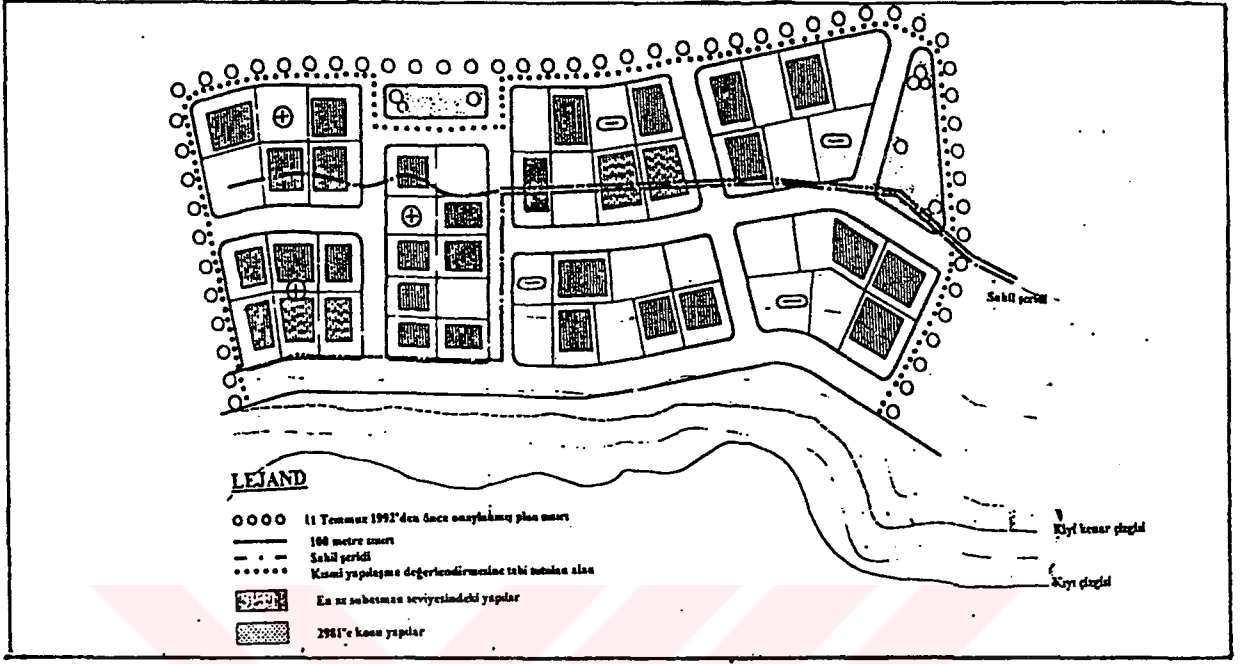
2634 sayılı Turizm Teşvik Kanununun göre belirlenen turizm alan ve merkezleri 11.7.1992 tarihinden önce onaylanmış turizm amaçlı uygulama imar planlarında kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde 100 metrelik bandı içerisinde kısmi yapılaşma aranır. Bu adaların sayısı %50'den fazla ise mevcut sahil şeridindeki duruma göre planlama yapılır. Aksi durum söz konusu ise mevzii imar planında olduğu gibi uygulama yapılarak sahil şeridi yeniden belirlenir. Turizm alan ve merkezlerinde kalmakla birlikte turizm amaç dışı kullanılan alanlarda yukarıda belirtilen tarihten önce onaylanmış planların kırsal ve kentsel yerleşmeleri içeren imar planı niteliğindeki alanlarda kısmi yapılaşma 100 m'lik sahil şeridinin tamamında aranmaktadır (Şekil 11).

* A.Y.M Kararı 25.2.1986 tarih E: 1985/1, K:1986/4, 10.7.1986 tarih ve 19160 sayılı Resmi Gazete.

Şekil 11. Turizm alan ve merkezlerinde sahil şeridi belirleme (Kıyı semineri, 1998).

Kentsel uygulamanın olacağı sahil şeritlerinde ise uygulama planının yapılması öncesi kısmi yapılaşmanın var olup olmadığı belirlenmelidir. 11.7.1992 tarihinden önce onaylanmış kentsel ve kırsal uygulama imar planlarında kısmi yapılaşma sahil şeridinin bütünü göz önüne alınarak hesaplanır. Öncelikli olarak ada bazında kısmi yapılaşma aranır. Daha sonra ise 100 metrelik alan içinde kalan imar adalarının %50'sinden fazlası için kısmi yapılaşmaya bakılır. Plan geneline bakıldığında %50'sinden fazla kısmi yapılaşmanın olduğu kabul edilirse yukarıda belirtilen tarihten önce onaylanmış olan sahil şeridi aynen korunur. Aksi durumda ise kısmi yapılaşma olan imar adalarının önünden geçirilerek yapılır (Şekil 12). Herhangi bir sahil şeridinde imar planı ilave edilmiş olması durumunda sahil şeridi planlaması farklıdır. Sahil şeridinin kıyı kenar çizgisi değişimiyle de plan revizyonu gerekebilir ya da uygulama aşamasında bulunan bir alanda mahkeme kararıyla kıyı çizgisi iptal edilirse bunun sonucu olarak da plan değişikliği olması halinde planlama süreci değişecektir. Sahil şeridinin herhangi bir şekilde değişmesi durumunda deniz yönünde kazanılan alan planlama olarak sahil şeridi prosedürüne bağlı olarak yeniden planlanacaktır.

Şekil 12. Kentsel alanlarda sahil şeridi belirleme (Kıyı semineri, 1998).

Kıyı Kanununa göre sahil şeritlerinde yeni bir düzenleme gündeme geldiğinde sahil şeridinde müktesep hak durumunun kabul edilmeyeceğine ilişkin Danıştay kararı bulunmaktadır*. Sahil şeridinde uygulamaya geçilebilmesi için bir planlama sürecinin ve bunun sonucu olarak da uygulamanın başlaması gerekmektedir. Kıyı Kanunu ve uygulama yönetmeliğine göre sahil şeridinin birinci bölümünde sadece kamunun kullanımına konu olacak açık alanlara ilişkin plânlama yapılabilir**. Bunun için kamuya açık olan alanların kamunun eline geçmesi yani önceden izin almaksızın eşit ve ücretsiz olarak yararlanması gerekmektedir. Bunun iki şekilde yapılması mümkündür, ya ilgili kurumun bu alanı kamulaştırması gerekir*** ya da İmar Kanunu 18. maddesi uyarınca arsa ve arazi düzenlemesi yapılarak belirlenen ortaklık payı oranında bedelsiz olarak kamuya terke konu edilerek kamunun eline geçmesi sağlanmış olmaktadır.

* Bakınız D.6.D. 8.12.1993 tarih ve E:1993/54, K:1993/5183, sayılı Kararı.

** A.Y.M Kararı 18.9.1991 tarih E: 1991/23, K:1991/29, 23.1.1991 tarih ve 21120 sayılı resmi gazete.

***Anayasanın 46. maddesindeki kamulaştırma başlığında kıyıların korunması ve turizm amacıyla kamulaştırılan toprakların bedellerinin ödenme şekli kanunla gösterilir." derken kıyı alanlarının korunması konusunda kamulaştırma işleminin yapılabileceği üzerinde durulmaktadır.

Sahil şeridinde yapılaşmaya ilişkin plan yapılması durumunda yapılaşmanın bir oransal sınırlandırılması söz konusudur. Şöyle ki sahil şeridinin ikinci bölümünde yapılacak günübirlik turizm yapı ve tesisleri için emsal hesabı %20 olarak belirlenmiştir. Bu yapılar 1 katlı, 4.50 m yükseklikte asma katlı olması durumunda ise 5.50 metre olacaktır. Kıyı Kanununun 13. maddesinde sayılan yapı ve tesisler kıyı alanının coğrafi durumu, topografik yapı, sahil şeridi gerisindeki alanın elverişsizliği nedeniyle Bayındırlık ve İskan Bakanlığı ve ilgili kuruluşların görüşü alındıktan sonra uygulama imar planı ile sahil şeridinin tamamı kullanıma açılacak olup bu şartları kimin nasıl ve ne şekilde belirleyeceği tartışmalıdır.

3.4.3. Dolgu alanlarında imar planlaması

Denizel ortam, tabii ve suni göller daha uygun alternatif alanın bulunmaması ve kıyı alanının yetersizliği nedeniyle Kıyı Kanunu'nda belirtilen yasal ve idari prosedüre uygun olarak doldurma ve kurutmaya konu olmaktadır. Dolgu alanlarının kullanım amaçlı planlanmasında kamu yararı sağlanması, ekolojik dengenin korunmasını ve sürdürülebilir kullanımını gerçekleştirecek nitelikte olması gerekmektedir (Akaya ve diğerleri, 2001). Kıyı Kanununda ve ilgili yönetmelikte doldurma ve kurutma planlarının sadece kamu yararının gerektirdiği zorunlu hallerde yapılabileceğini, keyfiyete bağlı dolgu ve kurutma faaliyetine ilişkin planlama yapılamayacağı, ekolojik özellikleri de dikkate alarak dolgu yapılması gerektiği belirtilmektedir. Uygulamadan sorumlu kamu kurumları kanunun öngörmüş olduğu kamu yararı ilkesine uygun olmayan gerekçelerle kıyı alanları doldurma planları yapmakta, (hatta bir çok defa planlama sürecine geçilmeden doldurma ve kurutma işlemi yapılmaktadır) doldurmaya konu olacak alanın zemininde kalan denizel canlı kaynakların ve ekolojik dengenin korunması(Abacıoğlu,1994) gündeme bile gelmemektedir. Dolgu alanlarına ilişkin planlamanın yapılabilmesi için kıyı alanında yapılacak ne tür işlemlerin dolgu olduğu açıkça belirlenmiş olması gerekmektedir. Bu konuda Kıyı Kanunu ve uygulama yönetmeliğinde açık bir hüküm yoktur*. Dolgu, arazi kazanma amacıyla, gündeme gelen bir planlama türü olmayıp, sadece kamu yararına bağlı olarak gündeme gelen bir yapılanma türü olmalıdır.

---

* Kıyı Kanunu ve uygulama yönetmeliği bir çok konuya ilişkin terimleri açıklamış (Su Ürünlerini Üretim ve Yetiştirme Tesisi, Günübirlik Turizm Tesisleri, Kısmi Yapılaşma, Rekreatif Alanlar, Taşıt Yolu ... vb.) olmakla birlikte kıyı planlamasında çok önemli kullanım alanları kıyı-sahil şeridi ve dolgu alanıdır.

Bugün denizlerde, içme ve kullanma su kaynağı olmamak kaydı ile tabii göllerde ve akarsularda; sadece kamu yararının gerektirdiği hallerde, daha uygun alternatifler bulunmaması veya kıyı alanlarının yetersiz olduğu alanlarda uygulama imar planı kararı ile doldurma ve kurutma planlaması yapılabilir*. Dolayısıyla dolgu yapılmasına konu olan planlama kamusal bir gerekliliğin sonucu olmalıdır**. Planların hazırlanması incelenmesi ve doldurma ve kurutma işleminin gerçekleştirilmesi aşamalarında ekolojik dengenin korunması, deniz tabii ve suni göl ve akarsularla bunların çevrelerinin ve bu çevredeki canlı hayatın olumsuz etkilenmemesi gerekmektedir***. Dolgu alanı planlanması konusunda tartışılması gereken en önemli konu dolgu plan teklifinde kamu yararının nasıl yorumlanması gerektiğinde kamu yararı kararını kimin vereceği sorun olup bu konuda yasada açık bir hüküm bulunmamaktadır. Kamulaştırma Kanununda “kamu yararı kararı” verecek makamlar sayılmış olup bu kanun hükümlerine atıf yapılarak kullanılması gerekmektedir****. Dolgu planlanmasında dikkat edilmesi gereken ikinci kriter dolgunun kıyı kullanımını konusunda ekolojik ve ekonomik sürdürülebilirliği olumsuz etkilememesi gerekliliğidir. Dolgu alanlarının planlanmasında yapılacak planlama hatası sürdürülebilir olmaktan çıkışın başlangıcı olacağından bu süreç içerisinde dolgu yapımı ve dolgunun kullanım planlanması bir takım teknik araştırma ve incelemeleri gerektirmektedir.

---

* Kıyı Kanunu mad. 5: “..kıyılar ve doldurma ve kurutma yoluyla kazanılan arazilerde ... kıyıyı değiştirecek boyutta ve kıyının doğal yapısını bozacak nitelikte kazı yapılamaz. ... kıyının doğal yapısını değiştirmeyecek boyut ve nitelikte yapılacak kazı işlemi izin şartlarına bağlıdır.”

** Bu konuda Danıştay'ın farklı zamanlarda kamusal niteliği değişik yorumlamış olduğunu görmekteyiz. Danıştay bu konuda 1992 yılında önemli bir yorum getirerek şehir içi trafiğinin rahatlatılması amacıyla kıyının doldurulması için planlanmasını hukuka uygun bulmuştur. Bakınız. D.6.D., 30.1.1992 tarih ve E:1991/2720, K:1992/398, Danıştay Dergisi, Sayı:86, Yıl:1993, sayfa:334.

*** Kıyı Kanunu Uygulama Yönetmeliğinin 14. maddesi “... planların hazırlanması, incelenmesi ve doldurma ve kurutma işleminin gerçekleştirilmesi aşamalarında, ekolojik dengenin korunması, deniz, tabii ve suni göl ve akarsularla bunların çevrelerinin ve bu çevredeki canlı hayatın olumsuz etkilenmemesi esastır.”

**** Kamulaştırma Kanununun 5. maddesinde kamu yararı kararı verecek merciler belirlenmiştir. a) Kamu idareleri ve kamu tüzelkişileri; 1. 3 üncü maddenin ikinci fıkrasında sayılan amaçlarla yapılacak kamulaştır malarda ilgili bakanlık, 2. Köy yararına kamulaştırmalarda köy ihtiyar kurulu, 3. Belediye yararına kamulaştırmalarda belediye encümeni, 4. İl özel idaresi yararına kamulaştırmalarda il daimi encümeni, 5. Devlet yararına kamulaştırmalarda il idare kurulu, 6. Yükseköğretim Kurulu yararına kamulaştırmalarda Yükseköğretim Kurulu, 7. Üniversite, Türkiye Radyo - Televizyon Kurumu, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu yararına kamulaştırmalarda yönetim kurulları, 8. Aynı ilçe sınırları içinde birden çok köy ve belediye yararına kamulaştırmalarda ilçe idare kurulu, 9. Bir il sınırları içindeki birden çok ilçeye bağlı köyler ve belediyeler yararına kamulaştırmalarda il idare kurulu, 10. Aynı illere bağlı birden çok kamu tüzelkişileri yararına kamulaştırmalarda Bakanlar Kurulu, 11. Birden çok il sınırları içindeki Devlet yararına kamulaştırmalarda Bakanlar Kurulu b) Kamu kurumları yararına kamulaştırmalarda yönetim kurulu veya idare meclisi, bunların olmaması halinde yetkili idare organları,c) Gerçek kişiler yararına kamulaştırmalarda bu kişilerin, özel hukuk tüzel-kişileri yararına kamulaştırmalarda ise; yönetim kurulları veya idare meclislerinin, yoksa yetkili yönetim organlarının başvuruları üzerine gördükleri hizmet bakımından denetimine bağlı oldukları köy, belediye, özel idare veya bakanlık olarak belirtilmiştir.

Dolgu planı teklifinin onaylı kıyı kenar çizgisini içeren, gerekiyorsa güncelleştirilmiş onaylı halihazır harita üzerine işlenmesi zorunlu olup bugün için hala bir çok kıyı kentinin tartışmasız kıyı kenar çizgisi tespit işlemleri tamamlanmış değildir. Dolgu alanlarına ilişkin planlama yapılabilmesi için uygulama imar planı kararı olmalıdır*.¹ Dolgu alanlarında yapılan imar planı ve kıyı mevzuatına aykırı olmamak kaydıyla İmar Kanunu hükümlerine göre hazırlanır. Planlar, belediye ve mücavir alan sınırları içinde ise Belediye Meclis Kararı, bu sınırlar dışında ise İl İdare Kurulunca tasdik edilir ve Bayındırlık ve İskan Bakanlığına gönderilir. Dolgu alanlarının planlanmasına ilişkin bugün uygulamada sık sık rastlanmış olduğumuz durum kıyı belediyelerinin imar plan kararı olmaksızın deniz kıyısının inşaat molozları ile doldurulmasına göz yumdukları gerçeğidir. Kıyı belediyeleri özellikle yıl içerisinde kış aylarında kıyı bölgesi içerisinde yapım aşamasında olan inşaat artık ve molozlarının denize dökülmesine izin vermekte, bir kaç yıl sonra kıyı çizgisinde büyük bir değişikliğin olduğunu görmekteyiz. Böylelikle yerel yönetimler denizel ortamdan hukuk dışı dolgu yapısıyla karasal alan elde etmektedirler. Yerel idareler planlamadan yoksun yeni kıyı alanına sahip olmakta bu alanlar birkaç yıl sonra otopark, çay bahçesi, spor tesisi vb. ticari işletme olarak ihaleye çıkarılmaktadır. Yasal temeli olmayan bir dolgu alanının yasaya uygun işletilmesi söz konusu olmamalıdır. Doldurma ve kurutma yoluyla arazi kazanmak ve bu arazide yapı yapılabilmesi için uygulama imar planının yapılıp onaylanması zorunludur. Bu arazilerde yapılan planların onayı konusunda sadece Bayındırlık ve İskan Bakanlığı ve Turizm Bakanlığı yetkili kılınmıştır. Buna göre, söz konusu alanlarda dolgu turizme dönük kullanımlara ait bir yapılanmanın devamı ve tamamlayıcısı niteliğinde ise, uygulama imar planları 2634 sayılı Kanun uyarınca Turizm Bakanlığı'nca aksi halde Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca onaylanır. Herhangi bir ölçekte planı olan bir alanda yapılacak dolgu planının bu planla ilişkilendirilmesi gereklidir. Kıyı Kanunu gereğince doldurma ve kurutma suretiyle kazanılacak arazilerde yapılabilecek sosyal ve teknik altyapı tesisler sayma yoluyla belirtilmiştir. Doldurma ve kurutma yoluyla kazanılan arazilerde yapılacak sosyal ve teknik altyapı tesisleri ile, 3194 sayılı İmar Kanunu ve Yönetmeliklerinde kastedilen sosyal ve teknik altyapı tesislerinin aynı değildir**.

¹Kıyı Kanununun uygulanmasına ilişkin yönetmelikte “.. kamu yararının gerektirdiği hallerde ... uygulama imar planı kararı ile ... arazi kazanılabilir.” hükmü yer almaktadır. Planların hazırlanması, incelenmesi ve doldurma ve kurutma işleminin gerçekleştirilmesi aşamalarında, ekolojik dengenin korunması, deniz, tabii ve suni göl ve akarsularla bunların çevrelerinin ve bu çevredeki canlı hayatın olumsuz etkilenmemesi esastır.

² İmar Planı Yapımı ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmelik”de sosyal altyapı kapsamında eğitim, sağlık, dini, kültürel ve idari yapılarla yeşil alanlar, teknik altyapıda is, ulaştırma, haberleşme, açık ve kapalı otoparklar sayılmaktadır.

Dolgu planı bir istisna haricinde Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca onaylanan bir plan türüdür. Bu konudaki istisna Turizm Teşvik Kanununa göre ilan edilen turizm bölge, alan ve merkezlerinde yapılacak dolgu planları ile ilgilidir. Dolgu alanları ile ilgili imar planlarının onayı konusunda diğer özel kanunlara göre belirlenen alanlarda her hangi bir istisna söz konusu olmayıp özel çevre koruma bölgeleri de dahil olmak üzere kıyı ve dolgu içeren her türlü bölge ve alanda Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca onaylanacaktır (Tablo 5).

Tablo 5. Dolgu alanlarında plan onama yetkisi

ONAY / ÖLÇEK	1/1.000	1/5.000	1/25.000
BAYINDIRLIK VE İSKAN BAKANLIĞI	Turizm Bölge Alan ve Merkezlerinde Turizm Fonksiyonu içermeyen Dolgular	Turizm Bölge Alan ve Merkezlerindeki Yer Alan Dolgular	Şematik Olarak Gösterilir
TURİZM BAKANLIĞI	Turizm Bölge, Alan ve Merkezlerinde 1/5.000 Nazım İmar Planlarına Uygun Olarak Hazırlanan		

Doldurma ve kurutma yoluyla elde edilen alanlar üzerine ancak, 6. maddede belirtilen teknik ve sosyal altyapı alanları yapılabilir. Yönetmeliğin 13. maddesinde belirtilen yapı ve tesislerle, kanunun 7. maddesi gereği yapılabilecek kara, deniz, hava ulaşımına yönelik altyapı tesisleri, yeşil alan düzenlemeleri kapsamında park, çocuk bahçesi, açık spor alanları ile açık alan ağırlıklı olmak üzere ve emsali aynı amaçla ayrılan alanın %3'ünü yüksekliği 5.50 m.yi aşmayan takılıp sökülebilir elemanlarla inşa edilen; lokanta, gazino, çay bahçesi, sergi üniteleri ve idare binalarını içeren fuar, piknik, eğlence alanları düzenlemek amacıyla doldurma ve kurutma işlemi yapılarak arazi kazanılabilir. Kentsel dolgu alanlarının düzenlenmesinde esas, kentin imar planı ile bütünleşen, kentin ve kentlinin ihtiyaçlara göre düzenlenen dolgu alanları olması gerekmektedir.

* Bu yapılar: iskele, liman, barınak, yavaşma yeri, rıhtım, dalga kıran, köprü, menfez, istinat duvarı, fener çekek yeri, kayıkhanesi, tuzla, dalyan, tasfiye ve pompaj istasyonları, tersane, gemi söküm yeri, su ürünlerini üretim ve yetiştirme tesisleri ... vb. yapı ve tesisler ile yol, açık otopark, park, yetil alan ve çocuk bahçeleri gibi.

Dolgu alanında planlamaya bir takım sınırlamalar getirilmiştir. Dolgu ve kurutma yapımı için içme ve kullanma su kaynakları planlamaya konu olamaz. Sulak alan olarak belirlenen ve mevzuata veya uluslararası sözleşmelerce koruma altına alınan alanlarda dolgu ve kurutma işlemlerine ilişkin planlama yapılamaz. Dolgu, arazi kazanmak, iskan alanı oluşturmak, sürekli depolama, sanayi faaliyeti ve turizm tesislerini genişletmek gibi amaçlarla da yapılamaz. Ülkemizdeki dolgu uygulamaları konusundaki örneklere baktığımızda farklı gerekçe ve uygulamalarla bu alanların planlamaya konu oldukları görülmektedir. Anayasa, Kıyı Kanunu ve uluslararası sözleşmelerce yasaklanan alanlarda dolgu sözkonusu değildir. Örneğin iç hukukumuzda Akdeniz Foklarının ve Deniz kaplumbağalarının üreme alanlarının bulunduğu Ege ve Akdeniz sahillerinde turizm amaçlı (kanunda dolgu kamu yararı amaçlı olmak zorundadır) yat inşaatına Aydın Bölge İdare Mahkemesinin iptal kararına rağmen (İzmir Kordonboyu-Bodrum-Yalıkavak Yat Limanı) dolgu yapım izni verilmiştir (Resim 3).

Son yıllarda dolgu alanı konusunda sürekli tartışılan ve dava konusu olan uygulamalardan biri dolgu yapımı ile sağlanan otoyollardır. Bu tür uygulamalara daha çok Doğu Karadeniz Bölgesinde rastlamaktayız. Samsun-Sarp sahil yolunun dolgu yolu ile genişletilerek büyütülmesi çalışmaları sırasında, Karadeniz sahil şeridindeki bir çok kamuya açık plaj ve kumsal alan kullanılamaz hale gelmiştir. Karadeniz kıyısında yok denecek kadar az olan kumsal ve sınırlı sayıdaki plaj duble otoyolun tamamlanmasından sonra yok olacaktır. Projenin tam anlamıyla uygulanması durumunda kıyısız bölgede beslenen ve barınan balıklar, deniz bitkileri, deniz atları, esmer yosunları ve deniz kabukluları kıyıların doldurulmasıyla yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalacaktır. Besin zincirinde değişime yol açan bu değişiklik balıkçılıktaki verim azalmakta, Batı Karadeniz'deki 5 değişik habitat (kayalık, kumluk, çamurluk, yosunluk ve lagünler) da yok olmak üzere kaderine terk edilecektir.

Başlangıçta iki geliş ve iki gidiş olarak planlanan ve 20-30 yıl ömür biçilen (Karayolları Genel Müdürlüğü Karadeniz Sahil Yolu Ön Etüdü Raporu 1993, sayfa 22, paragraf 5) bu yol son bir kararla üç gidiş ve üç gelişe dönüştürülmüştür. Doğu Karadeniz Double Yolu veya Sahil Yolu İyileştirilmesi sahildeki yerleşim yerlerinin önünde sur gibi yükselmeye, kara ile denizin arasına bir duvar gibi girmeye devam etmektedir. Keşap, Yolağzı kıyıları, Ağcakum, Köstembil, Yelkenkaya plajları tarihe karışmış, ünlü Espiye kumluğu tahrip olmuştur. Projenin her aşaması, etik yönü de dahil olmakla birlikte, bilimle ve kamu yararı ile çelişmektedir. Kısaca "Double yol, Karadeniz'i Karadenizliden ayıran bir yol olmuştur. Fırtına Vadisi ve sahil yolu için daha duyarlı olmak gereği vardır. Ardeşen için sahil

şeridi yerine bölge içersinden ulaşım ağı sağlanmalıdır. Karadeniz gibi hassas bir ekosisteme zarar vermemesi için projede değişiklikler gerekmektedir. Alternatif projede dışa bağımlılığı ve çevresel riskleri en az olan deniz yolunun değerlendirilmesi gerekmektedir. Bunun çözümü için elbette karayolu dışında da alternatifler vardır. Her türlü olumsuzluğa rağmen karayolu tercihi sürmekte olduğundan oto-yol, duble yol tartışmaları arasında demiryolu ve denizyolu alternatifini gözden kaçırılmıştır. İhale ve yol güzergahının seçimi ile ilgili yapılan eleştirileri, "Karadeniz'e yol yapılmasına karşı çıkıyorlar çığırkanlığı ile sindirmeye çalışan rant çevresinin bunda başarılı olduğu inkar edilemez. Yol güzergahının 20 km. içerden bir çevre yolu kuşağı olarak geçmesi düşünülürken, yüksek maliyet ve siyasi kaygılar nedeniyle sahilin doldurulması benimsemiştir.(Türkiye Mimar Mühendisi Odaları Birliği, 2002), uzman bir heyetle yaptıkları inceleme sonunda; yolsuzluklara, yağmaya konu olan ama mecliste karşılıklı aklamalarla örtbas edilen Karadeniz Otoyolu projesi kapsamında gerçek bir kıyı katliamı ile karşı karşıya olduğumuzun sayısız kanıtı toplanmıştır.

Kıyı alanlarında, herhangi bir dolgu ya da kurutma işlemleri yapılmaksızın yapılabilecek yapı ve tesislerle ilgili imar planlarının onay mercii, ilgili belediye veya valiliktir. Bu planların hazırlanması sırasında İmar Kanunu ve İmar Planlarının Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmelik hükümlerine uyulması gerekmektedir. Dolgu alanlarının düzenlenebilmesi için Maliye ve Gümrük Bakanlığı'nca onaylı uygulama planının, doldurma ve kurutma yoluyla kazanılan araziler için ek olarak işlemin onaylı projesine uygun yapıldığına dair olan ve projeyi onaylayan kurumun yazısının verilmesi gerekmektedir. Bu şartlar yerine getirildikten sonra, Maliye ve Gümrük Bakanlığı'ndan alınacak kiralama, tahsis ve irtifak hakkı belgesine dayanılarak, 3194 sayılı İmar Kanununun 21. ve 22. Maddelerine göre inşaat ruhsatı düzenlenmelidir.

Resim 3. İzmir Kordonboyu Dolgu Alanı

3.5. Kıyı İmar Planlarının Yürürlüğe Girişi

Kıyılarda, doldurma ve kurutma yoluyla elde edilen arazilerde ve sahil şeritlerinde yapılması zorunlu olan imar planları, Kıyı Kanunu'nda yetkili kılınmış idareler tarafından yapılmaktadır. Belediye ve mücavir alan sınırları içinde belediyeler, bunun dışında kalan alanlarda ise valilikler yetkilidir. Kıyı planları, belediye sınırları içinde kalan yerlerde belediye meclisi, bunun dışında kalan yerlerde ise valilik tarafından onaylanarak yürürlüğe girer*. Bununla birlikte dolgu yoluyla elde edilen alanlardaki planlar Kıyı Kanununun 7. Maddesine uygun olarak Bayındırlık ve İskan Bakanlığının onayı ile yürürlüğe girer. Kıyı Kanununun 7. ve 10. maddelerinde, 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu kapsamına giren alanlarda yapılacak planların, adı geçen kanunun 7. maddesine göre onaylayarak kesinleşeceğinin belirtilmiş olması ve de 3194 sayılı İmar Kanunu'nda, imar planlarının yapılması bakımından Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'na ayrıcalıklı bir yetkinin tanınmış olması nedeniyle, söz konusu alanlarda imar planlarının yapılması ve yürürlüğe girişinde kullanılacak yetkinin, ayrıca belirlenmesi gerekmektedir (Akın, 1998).

Kıyı Kanununun 7'nci maddesinde doldurma ve kurutma yoluyla elde edilen arazilerden ve 10'ncü maddesinde kıyılar ve sahil şeritlerinden, 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanununun kapsamına giren alanlarda yapılacak olan uygulama imar planlarının, söz konusu Kanunun 7'nci maddesine göre Turizm Bakanlığı tarafından onaylanarak yürürlüğe gireceği belirtilmiştir. Yönetmeliğin 12'nci maddesinin 2'nci fıkrasıyla, Turizm Bakanlığınca tanınan bu yetki 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanununa göre belirlenen turizm bölge, alan ve merkezlerindeki turizme dönük kullanımlar içeren yapı ve tesisler ile aynı alanlarda yer alan sahil şeritlerindeki günübirlik turizm alanlarına veya sahil şeridi dışındaki konaklama tesislerinin tamamlayıcısı ve devamı niteliğinde olan ve kıyının kamu yararına kullanımına ve kıyıyı korumak amacına yönelik alt yapı ve tesislere ilişkin imar planları bakımından sınırlandırılmıştır. Turizm Bakanlığının, belirtilen yapı ve tesisler dışında, kıyıda, doldurma ve kurutma yoluyla elde edilen arazilerde ve sahil şeritlerinde yapılacak imar planlarını onaylayarak yürürlüğe koyma yetkisi bulunmamaktadır. Kıyıda ve sahil şeritlerinde turizm amaçlı kullanımlar mümkün olmadığı için, faaliyet alanına girmeyen bir konuda Turizm Bakanlığınca böyle bir yetkinin tanınmış oluşu tartışmalıdır.

---

* İstisnai olan durum ise Kıyı Kanununun 7. Maddesine göre doldurma ve kurutma yoluyla kazanılan alanlar üzerindeki planların yürürlüğe girmeleri Bayındırlık ve İskan Bakanlığının onay aşamasından sonra gerçekleşmektedir.

Turizm Bakanlığı'na tanınan onama yetkisinin, sadece denetim amacıyla tanınan bir vesayet yetkisi mi olduğu, yoksa, aynı zamanda, bu alanlarda Turizmi Teşvik Kanununun uygulanacağı anlamına mı geldiğinin açıklanması gerekmektedir. 3621 sayılı Kıyı Kanununun gerekçesinde ve 10'ncu maddede yer alan düzenleme ile kanunun genel esas prensiplerine uygun planlama yapılmasının amaçlandığı belirtilmekle beraber, bu yetkinin, 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu'na göre belirlenen turizm bölge*, turizm alan** ve merkezlerindeki*** turizme dönük kullanımları içeren yapı ve tesislere ilişkin imar planlarının yürürlüğe girişini sağlamak işlevine sahip olduğunun belirtilmesi, açıkça olmasa da, yönetmeliğin kıyıda ve sahil şeridinde turizme dönük kullanımları mümkün kılmaktadır. Bu nedenle, söz konusu yetkinin niteliği, ancak, kıyıda ne tür faaliyetlerin mümkün olduğunun tekrar gözden geçirilmesi ve Turizm Teşvik Kanununda öngörülen faaliyetlerin, bu tür faaliyetlerden olup olmadığının incelenmesi gerekmektedir.

Kıyı Kanununda, ne tür kıyı alanlarının Turizmi Teşvik Kanununun kapsamına gireceği belirtilmemiştir. Turizm Teşvik Kanununun kapsamını belirleyen 2 inci maddesine göre, kanun, turizm bölgeleri, turizm alanları ve turizm merkezlerinde uygulanacaktır. Üçüncü madde ise, her üç alanın da Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın önerisi ve Bakanlar Kurulunun kararı ile tespit edileceğini belirtmektedir. Söz konusu alanların belirlenmesinde kullanılacak ölçütler, bütünüyle turizm amaçlıdır. Turizm bölgeleri, turizm alanları ve turizm merkezlerinin tespitinde; ülkenin doğal, tarihi ve arkeolojik ve sosyo-kültürel turizm değerleri göz önüne alınmalıdır. Bu konuda yetkili olan Bakanlar Kurulu siyasi sorumluluk ilkesi çerçevesinde kıyı alanlarında turizm bölgeleri ilan etmelidir. Kıyıların, doldurma ve kurutma yoluyla elde edilen arazilerin ve sahil şeritlerinin kullanımında kamu yararının gözetilmesi zorunluluktur.

Kıyı alanlarının kara ve su kütleleri arasında bir geçiş zonu-alanı olmasından dolayı, gerek kara ve gerek sudan yararlanmaya ilişkin bütün faaliyetlerin bu kapsama dahil edilmesi mümkündür. Kıyıları, dolgu ve kurutma yolu ile elde edilen araziler ve sahil

---

* Turizm Bölgesi, Sınırları Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın önerisi ve Bakanlar Kurulu Kararı ile tespit edilen bölgelerdir.

** Turizm Alanı, turizm bölgeleri içinde öncelikle geliştirilmesi öngörülen, mevkii ve sınırları Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın önerisi ve Bakanlar Kurulu Kararı ile tespit ve ilan edilen doğal veya sosyo-kültürel değerlerin yoğunlaştığı alanlardır.

*** Turizm Merkezi, turizm bölgeleri içinde veya dışında, yeri, mevkii ve sınırları Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın önerisi ve Bakanlar Kurulu Kararı ile tespit ve ilan edilen, turizm yönünden önem taşıyan yerlerdir.

şeritlerinden toplumsal düzeyde ve ortaklaşa yararlanımın, Anayasadan kaynaklanan bir hak olduğu da göz önünde bulundurulduğunda, bu alanlardan yararlanmada kamu yararını sağlayan kullanım biçiminin, sudan ve karadan, toplumsal düzeyde ve de ortaklaşa bütün yararlanmaları içermesi gerekmektedir. Turizm amaçlı kullanımlar ise, bu kapsamda yer almazlar. Bu, söz konusu kullanım biçiminin kamu yararına yönelik olmadığı anlamına gelmemelidir. Ancak, turizmin, kalkınmanın ve önemli miktarlarda gelir elde etmenin yollarından biri olarak görülmesi, bu yolla gerçekleştirilmesi amaçlanan kamu yararının farklılığını ortaya koymaktadır. Kıyılardan toplumsal amaçlı yararlanma ile buraların turizm amaçlı kullanımları birbirine zıt karakter taşımaktadır. Bu alanlarda turizm sektörünün kamu yararına sağlamaktan çok, tarım sektörü ve dolayısıyla yöre halkının yaşama biçimi üstünde geri dönülemez etkiler yarattığı ve ikinci konut, gerekse turistik tesisler yoluyla yapılaşma ve çevre kirliliğine yol açtığı bilinen gerçeklerdir. Özellikle bu gibi turistik yerleşkelerde, yaz aylarında görülen nüfus artışları sebebiyle, yerel yönetimlerin bu yörelere gerekli hizmetleri götürmede zorluklarla karşılaşması da eklenebilir. (Toprak,1989). Kıyı Kanununda, belirtilen kapsam ve biçimde kıyılarda kullanımı sağlamak ve kolaylaştırmak amacıyla, doldurma ve kurutma yoluyla elde edilen araziler ve sahil şeritlerinde ne tür yapıların yapılabileceği belirtilmiştir. Söz konusu yapıların; Kanunda, planlanan amaçlar yönünden tanımlanmış olması ve belirtilen amaçlar dışında kullanılmaları, bu amaçları taşımayan ve toplumun yararlanmasına yeterli açıklığın sağlanmadığı yapı ve tesislerin belirtilen alanlarda yapılabilmesi de mümkün değildir. Bir başka anlatımla, yapı yasağı, aynı zamanda söz konusu yapı ve tesislerin, kıyıda yada sahil şeritlerinde yapılmasını gerektiren amaçlar dışında kullanımını da içerdiğinden, kıyıda, doldurma ve kurutma yoluyla elde edilen arazilerde ve sahil şeritlerinde, faaliyetlerinin özelliği kıyıda yapılmalarını gerektirenlerde dahil olmak üzere, hiçbir yapının, kıyının kamu yararına kullanımını sağlamak ve kıyıyı korumak amacı dışında yapılabilmesi, bunun gibi, bu amaçlar dışında kullanılabilmesi mümkün değildir. Bu sebeple, 2634 sayılı Kanunun 6 ıncı maddesinin, turizm yatırım belgesi ve turizm işletmesi belgesi alan özel şahısların, söz konusu yapıları inşa ederek, turizm amaçlı olarak işletmelerini mümkün kılan ve turizm bölgeleri ve turizm merkezlerinde, devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlerde, buraların kamu yararına korunmasına veya kamu yararına kullanılmasına katkıda bulunacak yapı ve tesislerin, belirtilen bölgelere sahip olmak kaydıyla yapılabileceğini ve işletilebileceğini, "...bölgenin doğal ve kültürel özelliklerini bozmamak, turizm işletmelerine zarar vermemek kaydıyla, kamuya yararlı diğer yapı ve tesislerin yapılması ve işletilmesine izin vermektedir.

Kıyı Kanununda ve Yönetmeliğinde belirtilen hükümleri dışında, 3194 sayılı İmar Kanununun 9ncu maddesinde, Bayındırlık ve İskan Bakanlığına, imar planlarının yapılması konusunda ayrıcalıklı bir yetki verilmiştir. Bakanlığa verilmiş olan bu yetkinin, belirli konularda, kıyı ve sahil şeritlerinde uygulanması, doğal olarak mümkün değildir. Örneğin, kıyılar, doldurma ve kurutma yoluyla elde edilen araziler ve sahil şeritlerinde hava meydanı bulunamayacağı, toplu konut uygulaması veya Gecekondu Kanununun uygulanmasının mümkün olmadığı; yine buralardan demiryolu veya karayolu geçemeyeceği için Bakanlığın belirtilen amaçlarla, bu alanlarda imar planlarını yapma, yaptırma ya da değiştirme ve re'sen onaylama yetkisi bulunmamaktadır. Bakanlık, kıyıda yer alması mümkün olmayan, resmi bina ve tesisler bakımından kendisine tanınmış bulunan yetkiyi de kullanamaz. Bu sebeple, söz konusu hükmün kıyılar ve sahil şeritlerinde uygulanması, ancak Kıyı Kanunu'na aykırı olmayacak biçimde ve kıyılardan yararlanmanın niteliğine uyumu sağlanması koşuluyla mümkündür. Örneğin, Bakanlığın, umumi hayata müessir afetler dolayısıyla ya da denizyolu bağlantısı bulunan yerlerdeki imar ve yerleşme planlarının tamamı veya bir kısmının ilgili belediyelere veya diğer idarelere bu yolda bilgi verilerek ve gerektiğinde işbirliği sağlanarak yapılması, yaptırılması, değiştirilmesi ve re'sen onaylanması yetkisinin bulunduğu kabul edilebilir. Bu konuda benzeri bir yetki Başbakanlık Özelleştirme İdaresi Başkanlığına tanınmıştır. 24.11.1994 tarih ve 4046 sayılı kanunla tanınan bu yetki çerçevesinde belediye sınırları içerisinde özelleştirme programları kapsama alınan alanlarda imar tadilat ve planlarının özelleştirme Yüksek Kurulunca onaylanarak yürürlüğe girecek olması ve ilgili belediyelerin beş yıl süre ile bu planlar üzerinde değişiklik yapamayacaklarının belirtilmesi bu konuda bir takım sınırlandırmaları beraberinde getirmektedir. Bir çok kıyı alanında özelleştirmeye konu olan yapılar bulunmakla birlikte bu yapıların bulunduğu kıyı alanlarında ilgili kanun hükmünün uygulanmaması gerekmektedir. Kıyılar devir ve ferag edilemez olduklarından belediye sınırları içerisinde olma ya da özelleştirme kapsamı alanı içerisinde bulunma kıyı alanlarında özel mülke konu olmamayı hiç bir şekilde değiştirmeyecektir. İmar planlarının, onaylandıkları tarihi takip eden bir ay süre ile, yerine göre, belediye başkanlığı ya da valiliklerce belirlenen yerlerde ilan edilmesi gerekir. İlgililer, söz konusu planlara karşı, ilan süresi içinde, yerine göre, belediye başkanlıkları ya da valiliklere itiraz edebilirler. Belediye başkanlıklarına yapılan itirazlar, belediye meclisince; valiliklere yapılan itirazlar ise yine valiliklerce, itirazların yönelik olduğu imar planları da incelenerek, on beş gün içinde karara bağlanır. İlgili idareler, bu aleniyeti sağlamak görevleri gereği, imar planının tamamı ya da bir kısmını kopyalayıp kitapçıkları isteyenlere vermekle yükümlüdür.

Beş yıllık imar programları içinde yer alan kıyı ve sahil şeritlerindeki kamu hizmetlerine tahsis edilmiş olan yerlerin, ilgili kamu kuruluşları tarafından, beş yıl içerisinde kamulaştırılması gerekir. Kıyıda kazanılmış hak kabul edilmediği için, özel kişiler adına tapuda kayıtlı bulunan kıyı alanlarının, toplumun yararlanmasına yeniden açılması, kamulaştırma ile değil, tapu kayıtlarının iptali ile mümkündür. Dolayısıyla söz konusu hüküm, sadece sahil şeritlerinde uygulanabilir. Sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetileceği ve bu alanlarda, kamunun kullanımına açık olmayan ve kıyının kullanımını sağlayıp, bu kullanımı kolaylaştırmayan yapı ve tesisler yer alamayacağı için, ilgili idareler bakımından bu kamulaştırma işlemi zorunludur. Anayasa'nın "... kamulaştırmanın, kamu yararının gerektirdiği durumlarda yapılabileceği"ni belirten 46. ve "... yerleşme hürriyetinin kamu mallarını korumak amacıyla sınırlanabileceği"ni belirten 23. üncü maddeleri de, bu tespiti haklı çıkarmaktadır.

3.6. Kıyı Alanlarında İmar Planları Uygulaması

3621 sayılı Kanuna göre, Maliye ve Gümrük Bakanlığı'nın izni alınmadan turizm alanları da dahil olmak üzere kıyılarda ve kurutma ve doldurma yoluyla elde edilen arazilerde, hiç bir yapı inşa edilemez (Kıyı Kanunu mad. 11/1). Söz konusu iznin verilebilmesi için, talep sahiplerinin, taleplerine, onaylı uygulama imar planı ve dolgu veya kurutmanın plan ve projesine uygun olarak gerçekleştirildiğine ilişkin, plan ve projeyi onaylayan dairenin yazısını eklemeleri gerekmektedir(Kıyı Kanunu Yön. mad. 15). Bu yapılara ilişkin inşaat ruhsatının verilebilmesi için, Maliye Bakanlığı'nca kiralama, irtifak hakkı tesisi veya tahsis işleminin yapılmış olması gerekir*. Yapı ruhsatına ilişkin işlemler, 3194 sayılı İmar Kanunu'na göre yürütülür. 3194 sayılı İmar Kanununa göre, yapı ruhsatı almak için, ilgili idarenin, belediye ve valiliklere bir dilekçe ile başvurması gerekmektedir. Dilekçeye, Maliye ve Gümrük Bakanlığı'ndan alınan izin belgesinin** yanı sıra mimari proje, elektrik ve tesisat projeleri, resim ve hesapları, krokinin de eklenmesi gerekmektedir. Yapı ruhsatı, belgelerde bir eksiklik bulunmaması halinde, müracaat tarihinden itibaren en geç otuz gün içinde, belediye

* Kıyı Kanununun 11. Maddesine göre dolgu alanlarında Maliye bakanlığının izni gerekmekte iken sahil şeritlerindeki yapılacak yapılar için ilgili bakanlıktan izin almak gerekmemektedir.

** İmar Kanununa göre başvuru sırasında dilekçeye eklenecek belgeler arasında tapu senedi veya onun yerine geçecek belgeler kabul edilmektedir. Birinci bölümde ifade olunan şekliyle kıyı alanları tapu işlemlerine konu edilmemektedir. Fakat uygulamada dolgu alanlarında yapılaşmaya ilişkin durumun gösterilmesiyle ilgili Maliye Bakanlığınca alınan izin belgesi tapu sicili yerine kullanılmaktadır.

*** 3194 sayılı İmar Kanunu mad. 22/1.

ve valiliklerce verilir. Bununla beraber, Kanununun 26 ıncı maddesine göre, kamu kurum ve kuruluşlarınca yapılacak veya yaptırılacak yapılara, imar planlarında o maksada tahsis edilmiş olması plan ve mevzuata aykırı olmamak üzere mimari, statik, tesisat ve her türlü fenni mesuliyetin bu kamu kurum ve kuruluşlarınca üstlenilmesi ve mülkiyet belgelenmesi kaydıyla ruhsat verilir. Ruhsat sahiplerinin verildiği tarihten itibaren iki yıl içinde yapıma başlamaları gerekmektedir. Bu sürede yapıma başlanmaz yada süresi içinde yapıma başlanmış olup da, yapı, başlama müddeti de dahil olmak üzere beş yıl içinde bitirilemezse, verilen ruhsat hükümsüz sayılır. Bu durumda ve daha önce ruhsat alınmış yapılarda herhangi bir değişiklik yapılması halinde yeniden ruhsat alınması gerekir. Kıyı alanlarında imar planlarının uygulanmasına ilişkin yasal ve idari prosedür oldukça karmaşıktır. Belediyeler bu konuda genel yetkili iken belediyelerin dışında bazı bakanlıkların devreye girmesi siyasi istismarı gündeme getirmektedir.

3.7. Kıyı Planları Revizyonu ve Hukuki Statüsü

Plan, bir idari işlem olarak kıyı alanlarının mevcut ve gelecekteki kullanım olanaklarını bir zaman aralığı içerisinde öngörmektedir. Bu zaman aralığı bir uyum sürecidir. Bu süreç her ne kadar fiziki alanla uyumlu olursa olsun bir süre sonra beklenen hedeflerde sapmaların olduğu görülmektedir. Planlama en uygun alternatif ve seçeneğin bulunması düşüncesi ile yapılırken zaman içerisinde öngörülemezlik nedeniyle değişime gereksinim duyulmaktadır. Kıyı planlarında ve genel planlama sürecinde yüzde yüzlük bir öngörü mümkün değildir. Özellikle kıyı planlama sürecine katılan bilinçli yada bilinçsiz aktörler planlamanın amacından uzaklaşmasına neden olmaktadır. Bu katılım zaman içerisinde hukuka, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlara uygun olmayan kıyı planlarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu sürece ilave olarak sahil şeridinin ve kıyı kenar çizgisinin doğal yada yapay değişimi sonucu veya planın uygulama aşamasında mahkeme kararıyla kıyı çizgisi iptal edilmesi sonucu olarak da plan değişikliği ve revizyonu gündeme gelmektedir. Plan revizyonu teknik bir işlem olduğu kadar ortaya çıkaracağı hukuki sonuçları açısından önemli olup kazanılmış hak kavramıyla doğrudan ilgilidir.

---

* Kıyı alanlarında mülkiyet söz konusu olmadığına göre ancak dolgu alanlarına ilişkin özel durumu gösterir nitelikli Maliye Bakanlığından alınan izin belgesi ile bu durumu resmi olarak belgelendirmek mümkündür.

Uygulama imar planları ve nazım planları öngörülen ihtiyaca cevap vermediği veya uygulama aşamasında problem olduğu durumlarda yapılmış olan planın tamamının veya bir bölümünün plan yapım tekniklerine uygun olarak yeniden hazırlanmasını gerektirmektedir. Revizyon imar planları planlamanın ana kararları üzerinde etkili olan durumlar için söz konusu olmaktadır. İmar plan değişiklikleri temelde revizyon planları, ilave imar planları ve imar planı değişikliği şeklinde ortaya çıkmaktadır. İmar planlarında yönetmelikte öngörülen durumlara uygun olarak revizyonu dört başlık altında toplamak mümkündür. Bu değişiklikler; kıyı alanlarındaki sosyal ve teknik alt yapıya ilişkin değişiklikler, yoğunluğu etkileyen değişiklikler, ulaşım sistemine bağlı değişiklikler ve alan kullanımının değişimine bağlı olarak gündeme gelen değişikliklerdir(Tekinbaş, 1995).

Plan revizyonları farklı durumlarda söz konusu olabilir; konut, sanayi vb. kullanımda iken plan sınırları dışına çıkarılma, veya konut alanında iken koruma alanına dönüşüm, kat sayısı azaltılması, sit ve özel çevre koruma alanına dönüştürülme, iki taraflı olan yolun zamanla tek taraflı olarak planlanması, imar ve kadastro uygulaması ile yol vb. şekilde geçiş hakkı kurulması gibi nedenlerle kıyı alanlarında plan revizyonu değişikliği gündeme gelmektedir. Plan revizyonu teknik yani bir imar işlemi yanında hukuki bir sonuç da doğuracağından bu durumun hukuk tekniği ile birlikte ele alınması gerekmektedir. Müktesep hukuki bir kavram iken, plan revizyonu söz konusu olunca planlama üzerinde yapılacak değişiklik sürecinde plancılar için bir yasal engel olarak ortaya çıkmaktadır. Kıyı Kanununun ve Uygulama Yönetmeliği'nin temel ilkesi planların revizyonunda müktesep hakkın korunarak kısmi yapılaşmanın korunması yönündedir . Kısmi yapılaşmanın olmadığı alanlarda müktesep hakkın oluşmayacağı, mevcut yapının ise kamunun kullanımına açılabilmesi için kamulaştırma işleminin kamu yararı amacıyla yapılması gerekmektedir. Fakat bu durumda mülkiyet sahiplerinin plan değişikliği karşısında görmüş oldukları zarar giderilmelidir. Bu konudaki kamulaştırma, 18. madde uygulaması ve yer tahsis işlemleri kişilerin mağduriyetini gidermek için kullanılacak araçlardandır. Kıyı plan revizyonları kişilerin özel mülkiyet haklarıyla ilgi durum ortaya çıkardığı için söz konusu işlem ile bireylerin mağdur olmaması için uygulama konusu için Danıştay'dan zaman zaman görüş istenir. Danıştay 11.7.1992 tarihinden itibaren söz konusu kanunla verilen bir yıllık sürenin sahil şeritlerindeki imar planlarının ve revizyonlarının bir an önce bitirilmesi konusunda olduğunu, uygulama açısından sınırlayıcı bir nitelik taşımadığı yönünde görüş bildirmiştir. Fakat uygulamada bir çok tartışma yaratan durumla karşı karşıya kalınmıştır.

Kıyı bölgesinde ilk defa olmak üzere yapılan plan kanuna uygun olarak İmar Kanunu ek 7. 8. maddeleri hazırlanarak ilgili bakanlıkça onaylanmıştır. Onay aşamasından sonra imar uygulamasına tabi tutularak parsel bazında uygulama yapılmaya başlanmıştır. Bir yıllık süre içinde olmak üzere İller Bankası'na yapılan başvuru ile bu alanda kısmi yapılaşmanın oluşmadığı gerekçesiyle plan değişikliği hazırlanarak belediye meclis kararı ile onaylanmıştır. Aynı bölgeden sorumlu bulunan Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu kararında kıyı uyarlanması revizyon planının uygun bulunmadığı, mevzii imar planının koruma amaçlı plan niteliği taşımadığı, uygulamaların kıyı doğal yapısını olumsuz etkilediği gerekçesiyle kıyı bölgesini doğal sit alanı kabul ederek yapılan hem imar planını hem de revizyon planını iptal etmiştir. İptal sürecinden sonra ilgili belediye yeniden planlamayı ele alarak gerekli idari prosedüre uygun hazırlanmış plan Koruma Kurulunun onayını alarak uygulamaya konulmuştur. Uygulama aşamasında sahil şeridinde sehven veya hata ile yanlışlık yapıldığı görülmüştür. Planlamada yapılan hata ilgili imar adasında kısmi yapılaşmanın oluşmadığı halde müktesep hakların korunacağı gerekçesi ile kıyı yönünde farklı uygulamalara neden olduğu için kıyı bölgesinde kısmi yapılaşmanın getirdiği mükteseplik durumu korumayı öngörmediği için planlamasından uzaklaşmasına neden olmuştur.

3.8. Kıyı Planlarında Değişiklik Usulü ve Hukuki Niteliği

Planlamada asıl olan değişikliğin olmamasıdır. Fakat zaman içerisinde elde olmayan nedenlerle planların sosyal ihtiyaçlara cevap vermemesi durumunda değişiklik veya revizyon zorunlu hale gelmektedir. Fakat planlama hukuki boyutunun sonucu olarak kazanılmış bir takım haklar doğuracağından değiştirilmezlik asıl, değişiklik istisnai bir durum haline gelmiştir. İmar Planı yapılması ve değişikliklerine ait esaslara dair yönetmelikte değişiklik yapılmasına ilişkin esaslar belirlenmiştir. Kıyı planlamasına ilişkin imar planlarındaki değişiklikler İmar Kanunu hükümlerine uygun olarak yapılır (İmar Kanunu mad.6/2).

---

* İmar Planı yapılması ve değişikliklerine ait esaslara dair yönetmelik mad.6/3.

3.8.1. Bakanlıkça kıyı planı değişikliği istenmesi

İmar Kanununa göre bir kamu hizmetinin görülmesi amacıyla resmi bina ve tesisler için yeni bir bina yapılması veya bu amaçla değişiklik yapılması gerekiyorsa ilgili valiliğe bildirerek bu konuda belediye meclisinde karar alınması istenebilir. İlgili plan değişikliği kararının mecliste alınmaması durumunda plan önerisi ve değişikliği kesinlik kazanır. Bu durum aslında aşırı bir merkezîyetçi yapının sonucudur. Her konuda merkezi idarenin tam bilgi ve yetkiye sahip olduğu kanısı olmamalıdır. Bakanlığın doğrudan doğruya yetkisi olmamakla birlikte uygulamada bu yetki farklı siyasi çevreler üzerinde kıyı kullanımı konusunda söz konusu olabilir. Bu yetki bir takdir yetkisi olmayıp bağlı yetkidir. Bakanlıkların yerel idareleri atlayarak plan değişikliği yapma durumunun gerekçesi kamu hizmetlerinin gereklerine uygun olmalıdır (Keleş, 1990).

İmar Kanununda plan değişikliği ve onay süreci kanunun 8. Maddesine uygun olarak "... onaylanmış planlardaki değişiklikler de aynı usullere tabidir ..." kuralının bir istisnai durumu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu istisnai durumun hukuka uygun olarak işletilmemesi ve suiistimallere açık olması nedeniyle İdare Hukukunda sık sık uygulama aşamasında karşımıza çıkan "usulde paralellik" ilkesi ile uyum içersinde bulunmamakta ve bir çok defa şekil açısından iptal davasına konu olmaktadır. Merkezi idare tarafından yerel yönetimleri kıyı kullanımı konusunda görev ve yetki verilmemesi istenmektedir. Özellikle turizm bölge ve alanı ilan edilen yerlerde, yerel yönetimlerin görevleri son bulmakta planlamaya ilişkin yetkiler merkezi yönetime devredilmiş olmakta uygulamada bir takım hukuki sorunlarla karşılaşmaktadır.

3.8.2. Yerel yönetimlerce değişiklik yapılması

Kıyı alanlarının yönetim ve kullanımına ilişkin imar planı değişikliğinin olağan hukuki yolu yerel yönetimlerce yapılmasıdır. İmar Kanununda bahse konu olan "... onaylanmış planlardaki değişiklikler de aynı usullere tabidir ..." kuralı ilgili plan değişikliklerin yerel yönetimlerce yapılmasını gerektirmektedir. Şekilde ve usulde paralellik ilkesi gereği planı yapan organların aynı usul ve şekil esasları çerçevesinde plan değişikliklerini yapması gerekmektedir. Dava konusu plan değişikliklerine ilişkin Danıştay'ın

kararı da bu yöndedir.¹ Bayındırlık ve İskan Bakanlığı ilgili yerel idarelerden gelen değişiklik talepleri için bir takım ön şart ve esaslar belirlemiş olup bu ilkeler çerçevesinde plan revizyonlarının ve değişikliklerinin yapılmasını öngörmüştür. Değişikliğin makul, kabul edilebilir bir gerekçesinin bulunması gerekmektedir.² İlgili belediyelerin bu konuda bir talebi olması durumunda böyle bir değişiklik konusunun gerekli olup olmadığı³ önemlidir. İmar planlarının özellikle kıyı kullanımı konusunda özel kişilerin lehine bir takım değişikliklerin gündeme geldiği bir gerçektir. Danıştay bu konuda “kamu yararı” ve “kanunda belirtilen ön şartlar”ın gerçekleşmesine dikkat etmektedir.⁴

Kıyı kullanımına ilişkin Anayasanın ilgili hükmü ve Kıyı Kanunu'nun öngörmüş olduğu kullanım gerekçesi kamu yararının birincil öneme sahip oluşudur. Dolayısıyla hangi makam olursa olsun değişiklik önerlerinde kamu yararının bulunması gerekmektedir.⁵ Kıyı planlaması konusunda kendisine görev verilmiş olan bakanlıkla, Özel Çevre Koruma Kurumu yada yerel idareler özel çıkarları koruma konusunda değil kıyı alanlarının korunması, kamu yararı amaçlı kullanılmasına yönelik plan değişikliklerini önermelidir. Kıyı planlarında değişikliğe ilişkin diğer bir durum değişikliklerin kıyı kullanımına yönelik plan bütünlüğünü bozmaması, söz konusu plan değişikliğinin sadece ilgili kıyı alanının kısmi bir yerinde değil genel ölçekli bir bütünlük üzerinde olmalı, kıyının ulaşım, kullanım, çevresel şartlar, alt yapı vb. bir bütünlük arzeden genel yapısı üzerinde olumsuz nitelik taşımamalıdır.⁶

---

*D.6.D., 5.5.1994 tarih ve E:1993/2170, K:1994/1851, “... onaylanmış imar planlarındaki değişikliklerin de planın yapılışındaki usullerle gerçekleştirilebileceği ...” Danıştay Dergisi, yıl :26, Sayı:90, sayfa:633-635.

**D.6.D., 21.1.1998 tarih ve E:1998/32, K:1998/442 “... onaylanmış imar planlarındaki değişikliklerin yapılabilmesi için bu değişikliğin yapılmasını zorunlu kılan nedenlerin varlığı ...” halinde mümkün olabilecektir. Danıştay Dergisi, yıl :29, Sayı:97, sayfa:361.

***İDDGK., T:27.3.1998, E:1996/465, K:1998/159, D.D., yıl :29, Sayı:97, sayfa:67.

****D.6.D., 1.5.1963 tarih ve E:1963/964, K:1963/45 sayılı kararı

*****DİDDGK.,27.3.1998, tarih ve E:1996/465, K:1996/159, “... zorunlu nedenler ve kamu yararı bulunmaması halinde imar planında değişiklik yapılamaz...” Danıştay Dergisi, yıl :29, Sayı:97, sayfa:67.

***** D.6.D., 21.1.1998 tarih ve E:1998/442, K:1998/442, “... imar planının bütünlüğü genel yapısı, kapsadığı alanın nitelikleri ve çevrenin korunması gibi üstün kamu yararı niteliklerinin korunması gerekmektedir ...” Danıştay Dergisi, yıl :29, Sayı:97, sayfa:361.

3.8.3. Kıyı Planlaması Değişikliğine İlişkin Esaslar

Kıyı planlamasına ilişkin değişiklik önerilerine ilişkin taleplerin bakanlık, belediyeler ve ilgili kişiler tarafından gelmesi durumunda genel yetkili olan Bayındırlık Bakanlığı, değişiklik taleplerinin yerine getirilmesi veya sınırlandırılmasını sağlamak amacıyla bazı ölçütler koymak zorunda kalmıştır. Bu ölçütler:

Gereğe İlkesine Uyulması; Kıyı imar planları, planlanan yörenin bugünkü durumunun, olanaklarının gelişme sürecinin gerçeğe en yakın şekilde tespit edilebilmesi için zorunlu olarak bilinmesi gereken ve planlama sürecinde dikkat edilmesi gereken olmazsa olmaz gerekçeler bulunmaktadır. Bu gerekçelerin ortadan kalkması veya yeni zorunlu gerekçelerin ortaya çıkması söz konusudur. Dolayısıyla planlarının zamanla planlanan kıyı alanındaki koşulların zorunlu kıldığı şekilde kanunlardaki usullere uygun olarak değiştirilmesi mümkündür. Ancak bu değişikliği zorunlu kılan nedenlerin varlığı halinde yapılması gerekmektedir.

Kıyı planlamasına ilişkin genel değişiklik düşüncesine uygun değişikliğinin yapılması için öncelikle değerlendirilmesi gereken husus, böyle bir değişikliğe ihtiyaç olup olmadığıdır. Bu gün özellikle Ege ve Akdeniz kıyı kentlerinde kıyı plan değişiklikleri sürekli olarak gündem konusu olmaya devam etmekte, söz konusu kıyı alanları özel kişi çıkarları doğrultusunda plan değişikliğine konu olmaktadır. Danıştay, imar planında sonradan değişiklik yapılabilmesi için, ortada imar açısından kamu yararına uygun düşen kesin ve zorunlu nedenlerin varlığını aramaktadır. Sosyal ve teknik anlamda öyle bir zorunluluk ve kesinlik açık olarak belirtilmedikçe, kıyı alanına sınır olan belli parsel sahiplerinin özel çıkarlarını koruyacak nitelikte kıyı imar planı değişiklikleri planlama hukuku ilkelerine, planlamanın amacına ve kanuna aykırıdır.

Kamu Yararının Bulunması; Kıyı alanlarına ilişkin imar planı değişikliğinin yapılması için öncelikle değerlendirilmesi gereken husus, böyle bir değişiklikte kamu yararının bulunup bulunmadığının belirlenmesidir.¹ Anayasada, Kıyı Kanununda ve Uygulama Yönetmeliği'nde kıyının kullanımı kamu yararı amaçlı olması üzerinde durulurken planlamanın ve plan değişikliğinin amacının kamusal yarar içerikli olması

---

* D.İ.D.G.K 27.3. 1998 E:1996/465, K: 1998/159 Sayılı Kararı, Danıştay Dergisi sayı:97, Yıl 1999, Sayfa:361 " zorunlu nedenler ve kamu yararının bulunmaması halinde plan değişikliği yapılamaz "

gerekliliği ortaya çıkmaktadır.¹ Kıyı planlarına ilişkin değişiklikler (kamu kurumları, belediye, valilik, turizm yatırımcıları) bireysel çıkarları koruyucu nitelikte değil, kıyının kamu yararı amacına uygun fonksiyonlarını görmesini kolaylaştırıcı, halkın esenlik, güvenlik vb. sosyal ihtiyaçlarına yönelik, kıyının sürdürülebilirliğini sağlayan ve kamunun kıyıya ulaşımına olanak veren plan değişikliği olması gerekmektedir. İmar Hukuku ve Kıyı Hukukunun belirlediği teknik ölçütlere göre hazırlanan imar planlarının, zamanla planlanan kıyı alanındaki kamu yararı gerçekleştirilmeye yönelik koşulların zorunlu kıldığı şekilde ve kanunlardaki usullere uygun olarak değiştirilmesi mümkündür.

Planın Bütünlüğünün Bozulmaması; Yasal ve sosyal ihtiyaçlar gözönünde bulundurularak teknik ölçütlere göre hazırlanan imar planlarının zamanla planlanan hedef ve amaca uygun olması durumunda, kıyı alanındaki koşulların zorunlu kıldığı şekilde ve kanunlardaki usullere uygun olarak değiştirilmesi mümkündür. Kıyı planlarına ilişkin değişiklikler yapılırken, Danıştay'ın da belirttiği gibi, sadece plan değişikliği yapılan alanın değil, planın genel bütünlüğü gözönünde bulundurularak planlanan kıyı bölgesinin denizel ve kıyı gerisi karasal ortamı da içine alan yörenin tümünün kıyı-toplum ilişkisi kapsamlı bir şekilde ele alınarak kamu yararının bulunup bulunmadığının araştırılması gerekir.² Kıyı planlarıyla ilgili değişiklikler planlamanın genel çerçevesini, özellik ve bütünlüğünü bozmayacak nitelikte olması gerekmektedir. İmar plan değişikliğine ilişkin söz konusu kıyı alanında sosyal ve teknik altyapı alanlarının kaldırılması, küçültülmesi veya yerinin değiştirilmesi genel düşünce olarak plan bütünlüğüne aykırıdır.

---

* D.D., 17.6.1997, E:1996/5362, K:1997/3020, Danıştay Dergisi, Yıl:28, Sayı:96, 1998, S.353

✦* Danıştay kararında iki temel konu üzerinde durmuştur. "... imar planları ve plan değişikliğine ilişkin durumların yargısal denetiminde planlamanın şehircilik ilkelerine, imar planının bütünlüğünün sağlanıp sağlanmadığı ve üstün kamu yararı ilkesine uyulup uyulmadığının gözetilmesi zorunludur." D.6.D., 21.1.1998, E:1997/32, 1998/442, Danıştay Dergisi, Yıl:29, Sayı:97, 1999, Sayfa:361.

3.8.4. Kıyı imar planlarının hukuki sonuçları

Yerel kıyı planları ilgili kurumlar tarafından onaylanarak bağlayıcılık kazandıktan sonra idare ve bireyler açısından bir takım hukuki sonuçlar doğurmaktadır. Kıyı planları kıyı kullanım şekillerini ve kıyı kentlerinin özelliklerini ve yapılaşma şeklini gözeterek (AY. m. 57), kentleşme, fen, sağlık ve çevre şartlarına uyum sağlamak (İmar Kanunu mad.1) ve yapılan yerel planlarda toplumsal yararın sağlanması için sonuç olarak kişi ve kurumların kıyı kullanım haklarına sınırlama koymaktadır. Bu sınırlamalar kişi ve idare açısından incelenebilir;

İdare Açısından Planlamanın Hukuki Sonucu; Planlama ile ilgili yetkili bakanlıklar, yerel yönetimler, valilikler vb. kamu kurumları açısından kıyı imar planlarının onaylanmasının en önemli sonucu, bu idarelerin organlarının günlük işlem ve eylemlerinde bu planları bir ölçü ve dayanak olmasıdır(Kalabalık, 2002). İdare imar planına aykırı davranışta bulunamaz, imar planları idare açısından bağlayıcı nitelik taşımaktadır. İlgili idare, planların uygulanması için gerekli olan programları hazırlamak zorundadır. Valiliklerin kıyı kenar çizgisi tespit işlemlerini tamamlaması, kadastro işlemlerinin yapılması, İmar Kanununun 10'uncu maddesinin yürürlüğe girmesinden en geç 3 ay içinde ilgili planı uygulamak üzere 5 yıllık imar programlarının hazırlanması gerekmektedir.

İlgili idareler söz konusu plan kararlarını uygulama konusunda yükümlülüğünü yerine getirmezlerse (İmar Kanununda yaptırım öngörülmemiştir) 1580 sayılı Belediye Kanunu ve İdare hukuku ilkeleri doğrultusunda sorumlu olacaklardır. Bugün bir çok kıyı yerel idareleri yapılmış olan planları üzerlerinde bulunan siyasi ve ekonomik baskı ile uygulama konusunda tereddüte düşmektedirler. Planlamanın idare açısından diğer bir önemli yanı imar ve yapı faaliyetlerinin, (belde ve mücavir alan sınırları içinde belediyeler, il sınırları içinde ve belde ve mücavir alan sınırları dışında ise valilikler) imar planındaki ilke ve kurallara göre gerçekleştirilmesine izin verir, yer gösterir ve uygulamaları denetler. Dolayısıyla söz konusu alanda yetkili olan kamu kurumlarına bu konuda görev ve yetki verilmiştir. Hukuken görev aynı zamanda sorumlulukla paralel olduğu için görevlerin yerine getirilmemesinde idarenin görev ihmal ve kusuru bulunacak ve ilgili sorumlu tutulacaktır.

Özel Hukuk Kişileri Açısından; Kıyı imar planları özel hukuk gerçek ve tüzel kişilikleri yönünden de hukukî sonuçlar doğurmaktadır. Özel hukuk gerçek veya tüzel kişileri, imar sınırları içinde gireceği her türlü imar ve yapı faaliyetlerinde imar plan ve programlarına uygun davranmak, her türlü yapı için ilgili idareden izin almak ve izin ilkelerine uygun olarak yapıyı tamamlamak zorundadırlar (İmar Kanunu mad. 2, 3). Planlama bu yönü ile özel hukuk kişilerine bir sınırlayıcı ve yaptırım uygulayıcı nitelik taşıdığı için negatif işlevselliğe sahiptir. Kıyı imar planları aynı zamanda bireylere bir takım hukuki güvence vermesi açısından da önemlidir. Planlama süreci bireylerin kıyı alanlarına sınır olan mülkiyet hakkını toplum yararına aykırı olarak kullanmasını önleyerek, bunu kentin düzenli gelişmesini sağlaması bakımından güvence altına alacak bir belge olarak kabul etmektedir. Kıyı kullanımı konusunda halkın mutluluğu, sosyal tatmini ve sağlıklı ve dengeli bir deniz kıyısı ortamında yaşaması kıyı imar planlarının çizdiği hedeflere göre sağlanır. Dolayısıyla imar planlarının bireyler üzerindeki etkileri, bir taraftan onları belli şekilde hareket etmeye alıkoyduğu için olumsuz; diğer taraftan belli davranış ve eylemlerde bulunmaya yöneltici olduğu için olumlu bir nitelik taşır. Herhangi bir kıyı bölgesinde imar planlarının ilan edilmesi (askıya çıkarılması ve indirilmesi), hukuk tüzel kişileri için bazı haklar doğurur. Kişiler bu sürenin sonunda taşınmazın bulunduğu yerin imar durumuyla ilgili belediyeden bilgi ve belge isteme hakkı doğmaktadır. Özel hukuk gerçek ve tüzel kişilerinin imar planına ya da plan değişikliğine ilişkin olarak 2577 İdari Yargılama Usulü Kanununa uygun olarak itiraz etmeleri mümkündür.² İdare söz konusu plana ilişkin itirazı 60 gün içinde yanıtlar ya da reddeder. Özel kişiler onay süreci biten plan hakkında kişisel çıkarlarının zarar gördüğü gerekçesiyle idari yargıda dava açabileceklerdir. Bugün kıyı kullanım planlarına ilişkin birçok idare mahkemesinde dava açılmış ve kesinleşmiş yargı kararı olmasına rağmen yargı kararı hiçe sayılarak uygulanan ÇED raporu alınmamış hukuk dışı planlar bulunmaktadır.

---

* İmar Kanunu Mad. 10.

D.6.D, 15.10.1998, E:1997/5279, K:1998/4592, Danıştay Dergisi, Sayı: 99, Yıl:1999 Sayfa:270-272.

** Bkz, 2577 İdari Yargılama Usulü Kanunu ile düzenlenmiş bulunan "dava açma süresi" İ.Y.U.K mad.7.

IV. KIYI KULLANIMI VE HUKUKI STATÜSÜ

4.1. Kıyı Kullanımı

İnsanoğlunun doğasında var olan ihtiyaçlarını giderme isteği, sürekli artan tüketme ve lüks yaşam arzusu, iktisadi gelişme ve sanayileşme süreci ile günümüzde en yüksek düzeye ulaşmıştır. Sanayileşme sürecine bağlı olarak üretim sektörü insanların daha fazla refah içinde yaşamalarını sağlamaya yönelik olarak sürekli gelişme ve üretme çabası içinde doğal kaynakları kullanmaktadır. Bu kaynaklar içersinde kıyı alanları sağladığı avantajlar nedeniyle diğer bölgelerden ayrı olarak ulusal ve uluslararası bir çok kullanım alanı olarak çekim merkezi olma özelliğini korumaktadır. Hızlı nüfus artışı ve buna bağlı olarak yaygınlaşan plansız şehirleşme ve endüstriyel gelişim hızının beraberinde getirdiği kullanım baskısı, yoğun bir kıyı kullanımını içermektedir. Denizel ortamın belli başlı on sektör tarafından kullanılmasına karşın, kıyı alanlarının ellisektör tarafından kullanılması kıyı alanlarının üzerindeki kullanım baskısını da ortaya koymaktadır.

Kıyı kullanım seçenekleri her zaman rasyonel olmamakta, çevresel koşullarda, geri dönüşü olmayacak şekilde yerel, bölgesel ve küresel sorunlar doğurmakta, dolayısıyla kıyı alanının ekolojik ve ekonomik sürdürülebilirliği gündeme gelmektedir. Deniz ve kıyı alanlarının rasyonel olmayan kullanımına karşın bu alanların kullanımının sürdürülebilir gelişmeyi sağlayacak etkinlikte olmayışı, deniz ve kıyı kaynaklarının kullanım karşısında korunması ve geliştirilmesi için ulusal, bölgesel ve global düzeyde koruma kullanım arasında optimal bir dengenin kurulması için plan, program, proje ve yasal düzenlemeler yapılmaktadır.

4.2. Kıyı Kullanımının Gerekliliği ve Önemi

Kıyı alanları yaklaşık elli sektör tarafından kullanılmaktadır. Bütün bu kullanım süreci kullanıcıları iki temel açmaz ve karşıtlık arasında bırakmaktadır. Birincisi; kıyı kaynaklarının sosyo-ekonomik anlamda toplum yararı için kullanımı, ikincisi ise, bu kaynakların korunmasıdır. Birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de bu iki karşıtlık son derece kritik bir aşamaya gelmiş, kıyı alanları ve kaynakları telafisi mümkün olmayacak şekilde bozulma sürecine girmiştir. Kıyı kullanım sonucu yoğun olarak kıyı karakteristiğinin nicel ve nitel anlamda bozulmasının yanı sıra sektörel değişimlerden kaynaklanan sosyal, ekonomik ve ekolojik sorunların varlığı kıyı alanlarının sürdürülebilir kullanımının gereği ve önemini ortaya çıkarmaktadır.

Duyarlı ekosistemlerin oluşturduğu kıyı alanlarının yoğun gelişme baskısı ve kaynakların aşırı kullanılması kıyı alanlarına özgü çevre sorunlarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bütün bu sorunlar ortaya konurken kıyı kullanımının Anayasal konumundan hareketle sorunun çözümüne rasyonel olarak yaklaşım gerekmektedir. Kıyıların Anayasal konumuna baktığımızda yararlanmanın bireyler açısından bir hak olduğu, bu hakkın Anayasa sistematığında “sosyal ve ekonomik haklar ve ödevler” başlığını taşıyan üçüncü bölümünde düzenlenmiş olduğunu görmekteyiz**. Kıyı kullanım hakkı Anayasanın bireylere tanıdığı diğer haklarla da (çevre hakkı, yaşama hakkı, özel mülkiyet hakkı vb)doğrudan bir ilişki içerisinde bulunması*** nedeniyle kıyı kullanımının Anayasal bir hak**** olması ile korunması arasındaki dengenin sağlanması, konunun önemini ortaya koymaktadır.

---

* A.Y.M. 18..1991 tarih ve 19990/23, K:1991/29, 23.1.192 tarih ve 21120 sayılı R.G; 25.2.1986 tarih E:1985/1, K:1986/4, 10.7.1986 tarih ve 19160 sayılı R.G.

**D.6.D. 8.12.1993 tarih, E:1993/54, K:1993/5183, D.D., S.89, 1995, s.309.

*** Anayasa Madde 56. Sağlık hizmetleri ve çevrenin korunması başlıklı madde: Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek devletin ve vatandaşların ödevidir. Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak; insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi artırarak, işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler.

**** A.Y.M. 18..1991 tarih ve 19990/23, K:1991/29, 23.1.1992 tarih ve 21120 sayılı R.G;

4.3. Kıyı Kullanımına İlişkin Temel İlkeler

Kıyı alanları Anayasal ve yasal olarak doğal yapısı itibariyle herkesin serbestçe kullanımına açık olup kamu malı niteliği gereği kullanıma sunulmuş bakımından diğer kamu mallarından farklıdır. Kamusal malların kullanım gerekçesi ve şekli aynı hukuki gerekçelere bağlı olmayıp bireylerin bu mallardan yararlanması ve kullanım şekli, malın niteliği gereği “hizmet malı”, “özel mal” veya “kamunun doğrudan kullanımına sunulmuş mal” olması durumuna göre farklı hukuki statüye tabidir. Her ne şekilde olursa olsun kamusal mal olarak kıyı alanlarından yararlanmanın bir hukuki metne-kanuna bağlı olması gerekmektedir. Anayasada kıyıların kullanım şeklinin “... kanunla düzenleneceği ...” açıkça belirtilmektedir. Hukuk sisteminde kamusal mal niteliği ile özgülenmiş olan mallardan yararlanma üç şekilde düzenlenmiştir. Bu kullanımlar; olağan ortak kullanım, yoğun ortak kullanım ve ruhsattır*.

4.3.1. Kıyının olağan ortak kullanımı ilkesi

Kıyı alanlarından Anayasanın belirlemiş olduğu yararlanma şekli toplumsal düzeyde ortaklaşa yararlanmadır. Anayasanın 43. maddesinde ve 3621 sayılı Kıyı Kanununda “... kıyıları herkesin eşit ve serbest kullanımına açıktır** ...” ifadesi bunu haklı gösterir nitelikte olup ortaklaşa kullanım şeklinin kıyının niteliğine ters düşmediğini ve özel bir hukuki sınırlama getirilmediği sürece fertlerin olağan ortak kullanımına açık olması gerekmektedir. Olağan ortak kullanım bireylere ayrıca bir talep hakkı sağlamakta olup bireyler devletten bu hakkın kullanımını engelleyici nedenlerin ortadan kaldırılmasını da isteme hakkına sahiptir***. İstisnai durumlarda kıyının niteliğine göre veya genel kolluk nedeniyle kullanım hakkına sınırlandırma getirilmesi mümkündür. 3621 sayılı Kıyı Kanunu’nun istisnalar başlığını taşıyan 3. maddesinde kıyı alanlarından toplumsal anlamda ortak kullanıma getirilebilecek sınırlamadan bahsedilmektedir(Kıyı Kanunu mad 1). Bunun dışındaki bir sınırlama nedeni kanuna aykırı olacaktır.

*Öğretide kamusal mallardan yararlanma şekli konusunda tam bir birlik olmamakla birlikte ifade edilmektedir. Fransız hukukunda ortak kullanım ve imtiyaz bağlı özel yararlanmadan bahsedilmektedir.

** A.Y.M kararı 25.2.1986, E:1985/1, K:19986/4 10.07.1986 tarih ve 19160 sayılı R.G., ... devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunmasından dolayı kamu malı olan kıyıları sadece bu taşınmazlara sınır olan malikler tarafından değil herkesin kullanımına açıktır. Yargıtay’ın da bu konuda kararı vardır. Y.7.H.D. 1.4.1996 tarih ve E. 19996/1813, K.1996/3213 sayılı kararında “... kıyıları devletin hüküm ve tasarrufu altında olup herkesin eşit ve serbest kullanımına açık olmak durumundadır” ifadesi bu niteliği doğrulamaktadır.

*** Anayasada bu hak dilekçe hakkı ile düzenlenmiş olup bireyler bu hakkı yok denecek kadar az kullanmakta yada söz konusu duruma ilişkin dilekçeler yanıtız kaldığı için sürekli başvuru bir istem kurumu olmaktan öteye gitmemektedir.

Devlet ancak kanunda belirtilen genel ve özel sınırlama nedenini kullanabilir. Bu sınırlama nedenini ve sınırını kıyı ve sahil şeritlerinden yararlanmada kamu önceliğini ortadan kaldıracak biçimde kullanamaz. Hatta kanunda güvenlik amaçlı kullanımlara da bir sınırlama getirilmiş olup askeri bölgelerde konut ve sosyal tesis yapılmasının uygun olmadığı belirtilmiştir*. Kamu malları üzerinde her bir ferdin kolektif mülkiyet hakkı bulunmaktadır. Herkes yasanın vermiş olduğu hukuk sınırları içerisinde kıyı alanından yararlanmak durumundadır. Kıyı alanları herkes tarafından doğrudan doğruya ve herhangi bir işlem ve izne bağlı olmaksızın ücretsiz olarak kullanılabilir. Bu ilkeler; Anayasa tarafından tanınan kıyı kullanım hakkının bir sonucu olup genellik, eşitlik ve serbestlik ilkelerine dayanmaktadır.

4.3.2.Genellik ilkesi

Kıyı kullanımında genellik ilkesinden bahsedebilmek için kamu malı olarak kıyının herkesin kullanımına açık olması gerekmektedir. Herkesin ortak olarak kullanmadığı kamu malında ortak kullanım söz konusu değildir. Kıyı kullanım konusunda Anayasal güvence altında olan bu ilke, kıyı alanlarından yararlanmayı bireyselleştirmeyi ve ayrıcalıklı olmayı önlemeyi amaçlamıştır. Anayasada, Kıyı Kanununda ve ilgili yönetmelikte kıyı kullanımı konusundaki genellik ilkesi temel felsefe olarak benimsenmiştir. Kıyı alanının bir bölümünün özel kişi veya kamu tüzel kişilerince kapatılmak suretiyle bu alanın bir kişi veya kurum çalışanlarının özel kullanımına ayrılmak istenmesi genellik ilkesine uygun değildir. Bugün en kullanışlı kıyı alanlarının bakanlık kampları olarak ayrılmış olması kıyı alanlarından ortak kullanımı engelleyici niteliktedir (Onar, 1966)**. Turizm Teşvik Kanunu ile bir çok kıyı bölgesi turizm merkezi ilan edilerek halkın kullanımına kapatılmıştır. Kıyı kullanımında genellik ilkesi ile uyumlu olmayan bu süreç sosyo-ekonomik yapısal sorunları da beraberinde getirmektedir. Son dönemde mali kriz içerisinde bulunan kamu ekonomisine kaynak oluşturma düşüncesiyle devletin kıyı alanlarını özel mülk olarak satışa sunması ihtimali olup bu durum hazine arazilerinin satışı ve kıyı bölgelerindeki orman arazilerinin satışı ile gündeme gelmiştir. Kıyı bölgelerindeki orman ve hazine arazilerinin bu şekilde satışı kıyı kullanımı konusunda kamu yararı ve genellik ilkesini olumsuz etkileyecektir.

* A.Y.M kararı 18.9.1991 tarih, E:1990/23, K:1991/29, 23.1.1992 tarih ve 21120 sayılı R.G.

**Fransız Danıştay'ı bir kararında Maliye bakanlığınca kıyı alanının bir bölümünün kişilerin bu alanı kullanımını kısıtlayıcı olarak kullanım yetkisini vilayete kiralaması işlemi iptal etmiştir. Bu konuda temel hukuk mantığını hukuk sistemimizde bulmak olası değildir. Kıyı alanları kamu kurumları tarafından kullanılmaktadır.

4.3.3. Serbestlik ilkesi

Serbestlik ilkesi, kıyı alanından yararlanmanın herhangi bir izne ve ücrete bağlı olmaksızın kullanıma açık olmasıdır. Kıyı alanında serbest kullanımı engelleyici yapılar kanun ve ilgili yönetmelikte yasaklanmıştır. Mevcut uygulamaların bir çoğunun kıyı alanında eşit ve serbestçe kullanımı engellediğine ilişkin dava konusu olay ve yargı kararı bulunmaktadır*. 3621 sayılı Kıyı Kanunu kendi içersinde de kıyı kullanımında serbestlik ilkesini gerçekleştirme konusunda tutarsız olup kanunda söz konusu "kısmi yapılaşma" durumu serbestlik ilkesini zedeler niteliktedir. Yine kıyı kullanımında serbestlik ilkesiyle uyum içersinde bulunmayan Turizm Teşvik Kanunu önemli bir engeldir. Kıyı alanlarında yapılan tatil köyleri ve özel kamp alanları serbest kıyı kullanımını engellemektedir.

4.3.4. Eşitlik ilkesi

Eşitlik ilkesi, kıyılarından Anayasa gereği her bireyin şahsına bağlı olmaksızın bir başka bireyin de kullanım hakkını sınırlamayacak şekilde kullanımını öngörmektedir. Kıyı alanları hiç bir ön şarta bağlı olmaksızın herkesin kullanımına açıktır**. Bu yararlanma şekli kesintiye uğrayacak şekilde yasaklanamaz ve önceden izin alma zorunluluğu gibi bir hukuk dışı gerekçe ileri sürülemez. Kıyı kullanımı sadece vatandaşlara tanınmış bir ulusal hak olmayıp yabancılara da tanınmıştır. İdare bu konuda bir kişi veya kurum lehine diğer kullanıcılar aleyhine sınırlama getiremez. Aksi bir durum olarak hiç bir kimse toplum yararlanmasına engel olacak nitelikte özel yararlanmanın bir hak olduğunu iddia ederek söz konusu kıyı alanı üzerinde toplumsal yararlanmayı belirli bir grup yararını gözeterek diğer şahısların kullanımını yasaklayamaz ve sınırlama getiremez***.

* Bakınız, Danıştay 6.Daire Kararı, 04.02.1980, E:1976/7118, K: 1980/274. D.6.D., kararı, 04.02.1980, Esas No:1976/7118, karar No: 1980/274.

** 3621 sayılı kıyı kanunu madde5. te "... kıyıları ve doldurma ve kurutma yoluyla kazanılan araziler devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Kıyıları, herkesin eşit ve serbest olarak yararlanmasına açıktır" ifadesi yer almaktadır. Aynı görüşü paylaşan Danıştay kararları da bulunmaktadır. D.6.D. 3.2.1981 tarih ve E:1977/5878, K: 1981/261 sayılı kararı, D.D., Sayı:40-41.

*** Kamu kullanımına açık olması gereken sahil, orman ve nehir gibi doğal sitin bir kamu kuruluşunun sadece kısıtlı sayıdaki mensuplarına kullanım gerekçesi ile yazlık konaklama için düzenlenmesi kamu yararı ve eşitlik ilkesine ters düşmektedir. D.6.D. 20.10.1982 tarih ve Esas No:1982/3193, Karar No: 1982/313, Yıl: 1983, D.D., S:50-51, s.230

4.3.5. Bedelsizlik

Olağan ortak kullanım ilkesinin diğer bir sonucu kıyı alanından kullanımın herhangi bir izne bağlı olmaksızın gerçekleşmesi ve kullanım amacına uygun olarak kullanıcılardan kullanım bedeli talep edilemeyeceği gibi, vergi, resim, harç vb. mali yükümlülükler de konulamamasıdır. Bireyler kıyı alanından serbestçe yararlanırlarken bu yararlanmalarının bir bedel karşılığı olması gerekmektedir. Kıyı kullanımına uygun olarak ücret ödeyen ile ödemeyen arasında kullanım açısından eşitsizlik olacağından ücretsiz kullanım temel ilke olmalıdır. Ancak kıyı alanından yararlanmayı kolaylaştırmak amacıyla kullanım sonucu olarak kısmi bir ücretin istenmesi mümkündür. Bu bedel kıyının kullanımına ilişkin değil kıyı alanında sunulan hizmet nedeniyle olması gerekmektedir. **Uygulamada durum böyle değildir***. Alınan bedelin de piyasa koşullarında belirlenmiş olması, herkesin ödeme gücüne göre bir bedelin olması, kamu yararının gereği ve sonucudur. Ödeme yapanların yararlanması ödeme yapamayanların yararlanamaması **Anayasanın öngörmüş olduğu toplum yararlanmasına açık yapı**** olmasıyla bağdaşmamaktadır. Kıyı kullanımının olağan ortaklaşa kullanım şeklinin kapsamına bakıldığında kıyı alanlarından ortaklaşa kullanımı yasaklayıcı ve engelleyici davranışlar **yasaklanmış*****, **ortaklaşa kullanımı kolaylaştırıcı olarak devlete görev verilmiştir**. İdare kendi görev ve yetki alanında bu konudaki önlemleri almakla yükümlüdür****.

---

* Bugün Akdeniz ve Ege kıyısında herhangi bir kıyı alanına kullanım için gittiğinizde girişte yerel idare tarafından konulmuş çelik halatla kapalı bir kapının bulunduğu araç başı (örneğin 5.000.000X1000 gün araçX100 gün 500.000.000.000 TL gibi) bir rakamın istendiği ve size bir makbuz verildiğini görürsünüz. Fakat sahilde almış olduğunuz hizmet kalitesinin yeterli olmadığı gibi, kullanmış olduğunuz şezlong, WC, duş vb. hizmetlerden de içeride bedel karşılığında yararlanmanın söz konusu olduğu gerçektir. Bu durumda girişte alınan bedelin hangi amaçla alınmış olduğu anlaşılmamakta bu durumun yerel idareye kıyı kullanımından ekonomik gelir elde etmesini sağlamaktadır.

** Kıyı kanununun 4. maddesinde toplumun yararlanmasına açık yapı "... getirdiği kullanımdan belirli kişi ve topluluklara ayrıcalıklı kullanım hakkı tanımaksızın yararlanmak isteyen herkese eşit ve serbest olarak açık bulundurulmuş ..." yapı olarak tanımlanmıştır.

*** Kıyı kanunu ilgili maddesinde kirletme yasağı, yapı yasağı ve kazı yapma yasaklarını düzenlemiş bulunmaktadır.

**** Bu konuda A.Y.M 25.2.1986, Esas No:1985/1, Karar No: 1986/4, 10.7.186 tarih ve 19160 sayılı R.G.

4.3.6. Kamu yararı ilkesi *

Yönetimin genel amacı kamuya yararlı olmak, kamusal içerikli hizmetleri düzenlemek ve mevcut ulusal kaynakların hukuka uygun olarak kamu yararına uygun tahsis işlemini yapmaktır. Ekonomik anlamda kalkınma ve iktisadi büyümenin gerçekleştirilebilmesi için doğal kaynakların tüketildiği, sürdürülebilir dengeli ve sağlıklı bir yaşam ortamının zaman içersinde yok olma eğiliminde olduğu bir gerçektir. Hukuk sistemi içersinde kıyının kullanımının “kamu yararı” amacına uygun olması gereklidir**. Çağdaş hukuk felsefesinin kabul ettiği temel prensip, sosyal adalet ve eşitlik ilkesine uygun, kamunun çıkarının özel çıkardan üstün tutularak Anayasada ve yargı kararlarında*** öngörülen “kamu yararı” (public interest) ilkesinin gerçekleştirilmesidir. Kamu yararı nedir sorusunun hukuk literatüründe kavramsal analizinin yapılarak kıyı kullanımı konusunda kamu yararı çerçevesinin çizilmesi gerekmektedir. Kamu yararının alanının ne olduğu Anayasada, yasada ve yüksek yargı kararlarında yer almıştır. Fakat bugün bu kavramın düzenleme alanı kanun koyucunun takdirine mi, bakanlıkların yetkililerine mi yoksa yargı organlarının vermiş olduğu kararlar doğrultusunda mı olacağı net değildir. Örneğin deniz kıyısı bölge halkı kıyının kendi kullanımına açık olmasını kamu yararı olarak kabul etmekte, yerel kuruluşlar farklı bir boyuttan olaya yaklaşmakta, kamu kurumları yazlık ve dinlenme tesisinin var olmasını kamu yararı olarak yorumlamakta****, turizm yatırımcıları yüksek döviz girdisi elde etmek için turizm yatırımını ve bunun gayri safi milli hasılaya yansımalarını kamu yararı olarak yorumlamaktadır.

---

*Kıyı kullanımında “kamu yararı” kavramı için bakınız. Akıllıoğlu Tekin, “Kamu Yararı Kavramı”, Amme İdaresi Dergisi, C:24, Sayı:2, S. 3-15. Ünal Özlem: “Kıyıların Yönetimi Ve Planlanmasında Kamu Yararı” Türkiye’nin Kıyı Ve Deniz Alanları Konferansı. 1997, Ankara. Mehmet. Ali Akkaya, Selmin Burak, Cem Gazioğlu, Zeki Yaşar Yücel. Kıyı Alanlarının Rasyonel Kullanımı ve Yönetiminde “Kamu Yararı” İlkesi “Türkiye’de Kıyı Alanları Yönetimi Ve Sorunları” Türkiye’nin Kıyı Ve Deniz Alanları Konferansı,1997:Ankara. Çevre Şurası, “Kıyı Alanlarının Rasyonel Kullanımı Ve Yönetimi”, Komisyon Raporu-1996.Doğan Ertuğrul-Erginöz M:Aykaç: Türkiye’de Kıyı Alanları Yönetimi Ve Yapılanması, Arion Yayınevi, İstanbul:1997.Keleş Ruşen “Kıyılar Ve Toplum Yararı”, Kıyılar Kolokiyumu 1988:Trabzon. Keleş Ruşen, “Kıyıların Korunması Ve Toplum Yararı” Ankara Üniversitesi SBF Dergisi,Cilt: XIV. Sayı:1-2, Ankara:1989.Oktay Ekinci: Kıyılar Ve Toplum Yararı, İmge Yayınları, İkinci Baskı , Ankara:1997.

** Kıyı alanlarında “... farklı kıyı alanlarında kamu yararı önceliği olan ve olmayan şekilde ayırmanın kamu yararı ilkesine uygun düşmediği ...” gerekçesiyle Anayasa mahkemesi kararı bulunmaktadır. A.Y.M 25.2.1986 E:1985/1, K:1986/4, 10.7.1986 tarih ve 19160 sayılı resmi gazete.

*** “... kıyılar devletin hüküm ve tasarrufu altında olup, herkesin eşit ve serbest kullanımına uygun kamu yararı amaçlı kullanılması gerekmektedir.” D.6.D, 3.2.1881 tarih E:1977/5878, K:1981/261 Danıştay Dergisi Sayı: 44-45, Yıl: 1982, Sayfa 386.

**** Danıştay’ın bu konudaki görüşü için bakınız. “... kamunun kullanımına açık olması gereken üç elamandan kıyı alanlarının bir kamu kuruluşunun sadece kısıtlı sayıda kişi tarafından kullanılması gerekçesi ile yazlık olarak düzenlenmesi kamu yararı ilkesine ters düşer ...” Danıştay 6. Dairesi, 20.10.1982 tarih ve 1980/1433, K:1982/3193 Danıştay Dergisi, sayı:50-51, yıl 1983, sayfa.230.

Hukuk sitemimiz içersinde kamu yararı kavramı ele alınmış ancak, 1982 Anayasası kamu yararı kavramını daha önceki Anayasalardan farklı olarak düzenlemiştir. 1982 Anayasası 43. maddesinde kıyı kavramı “kamu yararı” başlığı altında düzenlenmiştir. Anayasanın ilgili maddesinde “... kıyıların devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu, kıyılarla kıyıları çevreleyen sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararının gözetileceği ...” hükmü yer almaktadır. 3621 Sayılı Kıyı Kanunu, bu kanunda değişiklik yapan 3830 sayılı Kıyı Kanunu ve 20594 sayılı Kıyı Yönetmeliğinin amaç ve kapsamına bakıldığında “... kıyıların devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu, kıyılardan yararlanmada öncelikle kamu yararının gözetileceği, ayrıca kıyıların ancak kamu yararı ile doldurulmak suretiyle arazi kazanılabileceği ...” belirtilmiştir. Kamu yararının her bir somut olayda gerçekleşen fiilin topluma sağlayacağı yarar ölçüsünde boyutu değişmektedir*. Kamu yararı çok işlevli bir kavramdır. Bu kavramın içeriğinin önceden tahmin edilememesinden dolayı ancak biçimi açısından tanımlanabilmektedir. Dolayısıyla kıyı kullanımı konusunda kamu yararının tanımını içerik açısından değil biçim açısından tanımlanması gerekmektedir. Kamu yararı kavramı mutlak manada tartışmasız olmayıp yer, zaman ve mekan boyutuna bağlı olarak içeriği değişebilmektedir.

Bu süreç sürdürülebilir kalkınma (sustainable development) süreci olup insanoğlunun sürdürülebilir ve sağlıklı bir ortamda yaşama ve bu ortak doğal mirası gelecek kuşaklara ulaştırmasıyla ilgilidir. Amaç bugünün gereksinmelerini karşılarken gelecek kuşakların da gereksinimini karşılayıcı nitelikli kalkınma ve kıyılardan yararlanmak olmalıdır. Kıyı kullanımı konusunda geleceği konu almayan bir yaklaşım kamu yararı içerikli olmaktan uzaktır. Bu konudaki çalışmalar uluslararası platformlarda sıkça ele alınmış olup BM Çevre ve Kalkınma Komisyonu hazırlamış olduğu 1987 tarihli raporda “ortak geleceğimiz” üzerinde durmuştur. Kıyıların kamu yararı içerikli kullanımında gelecek kuşakların da kamusal içerikli çıkarlarının güvence altına alınması sosyal bir görevdir.

---

* Yönetmeliğinin 14. Maddesinde “planların hazırlanması incelenmesi ve doldurma ve kurutma işleminin gerçekleştirilmesi aşamalarında ekolojik dengenin korunması, deniz tabii ve suni göl ve akarsularla bunların çevrelerinin ve bu çevredeki canlı hayatın olumsuz etkilenmemesi esastır” hükmü, dolgu teklifine ilişkin kamu yararının nasıl yorumlanması gerektiğine ayrı bir boyut kazandırmıştır. Ekolojik ve çevresel değerlerin korunması ile kamu yararı arasında ilişki kurulmuştur.

Kıyı kullanımı konusunda kamu yararı kişisel takdire bağlı olmayıp yasayla belirlenmelidir*. Anayasal sistemimizde bunu öngörmektedir. Hatta birçok kez yasanın kabul ettiği ölçütler bile kamu yararını sağlamada yeterli olmamaktadır. Kıyı Kanununda kabul edilmiş olan kıyı bandı uzaklığın kamuya açılmış olması kamu yararının gerçekleşmiş olması anlamına gelmemektedir. Kıyı Kanununda belirtilen x mesafenin alt yapı ve üst yapı olanakları ile kamunun kullanımına hazır olacak şekilde donatılmamış olması kamu yararı konusunda farklı sonuçlar doğurmaktadır. Kamu yararı konusunda gündeme gelmeyen fakat asıl üzerinde durulması gereken konu kamu yararı nedirden çok, kıyı kullanımında “kamu yararı kararı”ni verecek kurum ve kuruluşların kimler olduğu önemlidir. Herhangi bir kıyı alanında farklı kullanım talepleri olması durumunda hangi kurumun ne gerekçelerle kamu yararı kararı vereceği ve bu karar doğrultusunda kıyının kullanımının söz konusu olacağı gündeme gelmeyen konulardandır. Asıl tartışılması gereken konu kıyı kullanımı konusunda kamu yararı kararını kimlerin vereceğidir. Örneğin Kamulaştırma Kanunu kamulaştırmada kamu yararı kararını düzenlenmiş olup kimlerin kamulaştırmada kamu yararı kararı vereceğini ayrıntılı olarak belirlenmiştir. Kıyı kullanımı konusundan kamu yararı kararını verecek olan kişi ve kurumların hangileri olduğu konusunda açıklık bulunmamaktadır.

Kamu yararı kavramı, kıyı mevzuatının bütününde şu ilkelere dayandırılmalıdır; Doğal kaynakların mutlak korunmasının gerekliliği, teklif edilen yapı ve tesisler toplum yararı açısından zorunlu ise alternatiflerine ve gerekçelerine titizlik gösterilmesi, kıyıda ve dolgudaki yapı, tesis ve faaliyetlere ilişkin teklifler çok boyutlu ele alınmalı ve bölge bütününde toplu halde çözülmeli, kıyıda ve dolgu alanında yapılacak zorunlu yapı ve faaliyetlerin, bir grup, kişi veya kesimin faydalanmasına yönelik izin verilmemesi, kullanıma ilişkin irtifak hakkının kamu adına tesis ve tescil edilmesi, yapı ve tesislerin yapımı ve işletilmesinde, verilen taahhütlere uyulup uyulmadığı denetlenmesini kamu yararı içerisinde ele almak gerekmektedir. Kıyı kullanımında kamu yararı kavramı her zaman hukuki bir sorun değil, bazen idari bazen de siyasi boyutu olan soyut bir kavramdır. Mevcut kıyı kullanımında kamu yararı ilişkisindeki sorunlardan çok konunun kaynağı aranmalıdır. Kamu bürokrasisi ve politikacıların her konuda olduğu gibi bu konuda da duyarsızlığı devam ederken bu konuya tepki gösteren kamu oyunun oluşturulması ve halkın eğitimi son derece önemlidir.

---

* “ ... yasa koyucuya verilen kıyı kullanımına ilişkin düzenleme yetkisi hiç bir şekilde kamu yararını ortadan kaldıracak şekilde kullanılamaz.” Anayasa Mahkemesi Kararı, 28.6.1989 tarih ve E:1988/61, K:1989/28, Anayasa Mahkemesi Kararları Dergisi Sayı 25, yıl 1990, sayfa 322.

4.3.7. Özel mülkiyet kurulamaması ilkesi

Kapitalizme paralel olarak ekonomik sistemler toprağın da özel mülkiyete konu olabileceğini gündeme getirmiş, kentlerde ve kıyılarda toprak kullanım şekli değişmiş, kıyıların ve kent topraklarının ticarete konu edilmeleri söz konusu olmuştur. Bugün kıyıları yalnız ekonomik değer olarak değil bir çok toplumsal faaliyet alanı haline gelmiş, kent nüfusunun artması ve artan konut ihtiyacı, tatil alışkanlıklarının değişmesi, ikinci konut tutkusu, yazlık ev ihtiyacı, kamu kurumlarının kıyılardaki dinlenme kampları, iç ve dış turizm, tasarruf sahiplerinin mevcut kaynaklarını kıyı bölgelerindeki gayri menkullere yatırması gibi nedenlerle kıyı alanları ulusal ve uluslararası bir rant merkezi haline gelmiş, kıyı bölgelerinde beklenilmeyen bir değer artışı olmuştur. Artan fiyat karşısında rantın söz konusu olması kaynakların artırılmaması kaynak üzerinde spekülasyon yağmalamaları gündeme getirmiştir. Bütün bu durumlar karşısındaki toplumsal talep kıyı alanlarında özel mülkiyeti gündeme getirmiştir.

Kentsel topraklarda özel mülkiyet tartışmasız olarak vardır ancak kıyıları genel ilke olarak umuma ait kamusal içerikli kullanılması gerekli olan yerlerdir. Kıyıların özel mülkiyete konu edilemeyeceği gibi, özel mülkiyete konu olmuş olsa bile temel ilke olarak kamu yararı amacına uygun kullanımın sağlanması gerekmektedir. Anayasanın 35. maddesinde de "... herkes mülkiyet ve miras hakkına sahip olmakla birlikte bu haklar kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilecek ...", dolayısıyla mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına hiç bir zaman aykırı olamayacaktır. Kıyıları Anayasanın kabul ettiği şekliyle kamu yararının dışında her ne şekilde olursa olsun mülkiyet hakkı gerekçesiyle kullanılamayacaktır.

Türk hukuk tarihi sürecinde uygulana gelen sistem kıyı alanlarında özel mülkiyetin kurulamaması yönündedir. Osmanlı döneminde toprağın mülkiyeti bütünüyle devlete ait olduğu gibi kıyıların mülkiyeti de devlete ait olup 1839 Tanzimat Fermanına kadar özel mülkiyetten söz edilmemiştir. Mecellede ve Arazi Kanunname-i Hümayunu'nda kıyıların umuma ait olduğu benimsenmiştir.

4.4. Özel Teşebbüs Hürriyeti ve Kıyı Kullanımı

İktisadi anlamda teşebbüs hürriyeti herhangi bir şekilde sınai ve ticari faaliyette bulunma özgürlüğü olarak ifade edilmekte, bireyler bu ticari faaliyetlerde bulunurken emek, sermaye ve doğal kaynaklardan yararlanmaktadır. Anayasa gereği özel teşebbüs kurmak serbest olup (Anayasa mad 48) herkes dilediği alanda çalışma hürriyetine de sahiptir. Devlet bu konuda milli ekonominin gereklerine uygun olarak yasal ve idari tedbirleri almak zorundadır. Özel veya kamusal ticari teşebbüse konu olan doğal kaynaklardan biri de kıyı alanlarıdır. Bunun sonucu olarak Anayasaya uygun olarak her girişimci istediği yerdeki kıyı alanında ticari girişimde bulunabilir mi sorusu gündeme gelmektedir. Anayasanın 13. maddesinde temel hak ve hürriyetlerin sınırlama sebebi belirtilmiş olup, bu sınırlama sebepleri (kamu yararı-koruma-genel sağlık) kıyı kullanımı konusundaki özel teşebbüs hürriyeti açısından da geçerlidir. Teşebbüs hürriyeti ve bu hürriyetin kullanım hakkına ilişkin sınırlama nedenleri bir çok mahkeme kararında da sayılmıştır. Temel sınırlama sebepleri olarak "kamu yararı", "koruma" ve "genel sağlık" sayılmıştır.

Kıyı kullanımı konusundaki özel teşebbüs hürriyeti ekonomi politikası ve hukuki uygulamalar açısından farklı sonuçlanabilir. Kıyı Kanunu, kendi içersinde kıyı kullanımı özel teşebbüs hürriyeti ilişkisinin sınırlayıcı olmayan ve istisnai durumları belirlemiş dolayısıyla kıyı kullanımına ilişkin teşebbüs hürriyeti kanundan kaynaklanan bir takım nedenlerle sınırlandırılmıştır. Kıyı kullanımına ilişkin getirilen kullanım ve özel teşebbüs hürriyeti ve serbest girişim özgürlüğü hukuk devleti ilkesine aykırı kabul edilip tartışma konusu yapılmaktadır. Kanun Anayasanın tanıdığı özel teşebbüsü kısıtlamamakta, özel teşebbüs faaliyetlerine ilişkin sınırlamaları sosyal kalkınma hedeflerine uygun kamusal içerikli olarak yapılmasının gerekliliği üzerinde durmaktadır. İktisadi kalkınma sürecini, büyüme ve sanayileşme ile aynı olarak kabul etmemek gerekmektedir. Kalkınmanın bir yönü de çevresel değerlerin korunması ve sürekliliğinin sağlanmasından hareketle kıyı kullanımı konusunda getirilen hukuki sınırlamaları özel teşebbüsü kısıtlayıcı değil bu hakkın kullanımında herkesin ve gelecek kuşakların da kullanım hakkı olduğundan hareketle hukuk devleti ve sosyal adalet ilkelerine uygun olduğunu kabul etmek gerekmektedir.

Özel teşebbüs hürriyeti açısından Kıyı yapılarında Çevresel Etki Değerlendirmesini düzenleyen Çevre Kanununun 10. maddesi ve ÇED Yönetmeliği bu konuda en çok tartışılan konu olması nedeniyle ayrıca değerlendirilmelidir. Yönetmeliğin amacı, kamu ya da özel girişimde bulunulacak sosyal yada ekonomik faaliyetlerin çevresel değerler ve kıyı alanlarında yapacakları etkileri değerlendirerek bu konuda izlenecek idari ve yasal prosedürün belirlenmesi ve kıyı yapılarının karasal ve denizel ekosistemde istenmeyen değişimlere neden olmaması amacını taşımaktadır. Bu amaçla, kıyı planlarının planlama aşamasında olabilecek çevresel etkilerinin değerlendirilmesi özel teşebbüs girişimini engeller nitelik taşımamaktadır. Buna rağmen balıkçı barınağı, liman, iskele ve römorkör barınağı gibi yapıların bir çoğunun ÇED çalışmaları gerçekleştirilmeden yapımın tamamlandığını görmekte bu uygulamanın olumsuz etkilerine bağlı olarak bir başka özel teşebbüs girişimi kısıtlanmakta hatta sektör dışı edilmekte bu durum özel teşebbüsü engelleyici olarak konu edilmemektedir.

ÇED yönetmeliği kapsamındaki faaliyetler sayma yolu ile belirlenmiştir. Kıyı kullanımıyla ilgili bu faaliyetler için ÇED raporu istenmektedir. ÇED Yönetmeliği ile Anayasada teminat altına alınan özel teşebbüs hürriyetinin kıyı yapılarındaki uygulamalarla özel teşebbüs hürriyetini kısıtladığı konusundaki tartışmalar yerinde değildir. Özel teşebbüs hürriyeti kamu yararı ve milli ekonominin gerekleri ve sosyal amaçlarla sınırlanabilir. Yönetmeliği bu hali ile ülkenin sanayileşmesi konusunda deniz ve kıyı yapılarının yapılmasına engel olarak görmemek gerekmektedir.

Kıyılarımızdaki ekolojik dengenin çok daha olması nedeniyle kıyı yapılarında çevresel etki değerlendirmesi çalışmalarının önemi daha da artmaktadır. Kıyılarımızın sonsuz doğal ortamlar olmadığı gerçeğinden hareketle bu alanlarda gerçekleştirilecek faaliyetlerde, sınırlı sayıda bulunan doğal kaynakların en akılcı yöntemlerle, sürdürülebilir kullanım esaslarına uygun tasarlanması gereğinden hareketle kıyı alanlarında, kıyı yönetim planlarının hazırlanarak ilgili kurum ve kuruluşlarca eksiksiz uygulanması temel çözümdür. Planlanan kıyı yapılarının, mevcut kıyı profili ve stabilitesine olacak etkilerinin incelenmesi ve gerekiyorsa kıyı koruma yapı ve önlemlerinin planlanması gibi çalışma sonuçları ile uygulama projelerine esas olmak üzere hazırlanan ön projelere ait ayrıntılı bir teknik raporun hazırlanması gerekmektedir. Kıyı yapılarına ilişkin ÇED çalışmaları kıyı kullanımında özel teşebbüs girişimini kısıtlayıcı bir durum değildir.

4.5. Kıyılardan Özel Yararlanma ve Hukuki Statüsü

Kıyı alanlarının kamu malı statüsünün sonucu olarak temel yararlanma şekli olağan ortaklaşa ve genel yararlanmadır. Kamu malı olan kıyılardan özel yararlanma kamu malının tamamı veya bir kısmı üzerinde tanınan ayrıcalıklı bir kullanım hakkı olarak ortaya çıkmaktadır. Hukuk sistemi içersinde sahipsiz mallardan özel yararlanmanın mümkün olup olmadığı sürekli tartışılan konulardandır. Sahipsiz mallar üzerinde devletin yetkisi ilgili malların korunması ve toplumun bu mallardan yararlanmalarının sağlanması ile sınırlıdır. Dolayısıyla bu mallar üzerinde özel mülkiyetin kurulmasının mümkün olmadığı gibi ayrıcalıklı olarak kullanılması da söz konusu olamaz. Kıyı alanlarında ve sahil şeridinde özel yararlanma şekilleri kumsaldan kum ve çakıl alımı, iskele, rıhtım ve plaj işletmesi kurma şeklinde olmaktadır. Bu şekilde kıyı alanlarında kıyının doğal dengesini bozucu ve halkın kullanımını engelleyici özel veya istisnai özel yararlanma şekli oluşturulmaz. 3621 sayılı Kıyı Kanununda kıyıların özel ve istisnai kullanımına olanak tanıyan hükümler bulunmaktadır*. Özel yararlanmanın kural olarak geçici bir nitelik taşıması gerekmekte** ve istisnai kullanım için kamu idaresinden izin alınması zorunlu olduğu gibi özel veya kamu kullanıcıları bu kullanım karşılığı bir ücret ödemeleri gerekmektedir. İdare ilgiliye özel veya istisnai olarak özel yararlanma imkanı sağlaması öncesinde bu yararlanmanın kıyının ortaklaşa ve doğal yapısını engellemeyecek nitelikte olup olmadığını araştırmakla yükümlüdür.

Kıyı Kanununun 6. ve uygulama yönetmeliğinin 13. maddesinde iskele, liman, barınak, yanaşma yeri, rıhtım, dalgakıran, köprü, menfez, istinat duvarı, fener, çekek yeri, kayıkhanesi, tuzla, dalyan, tasfiye ve pompaj istasyonları, faaliyetlerinin özelliği gereği kıyıda başka yerde yapılmaları mümkün olmayan yapı ve tesisler, tersane, gemi bakım ve onarım yeri, su ürünleri üretim ve yetiştirme tesisleri, duş, gölgelik, soyunma kabini, büfe ve kirletici etkisi olmayan fosseptik yapısını gerektirmeyen seyyar tuvalet ve ahşap iskeleler yapıları kıyının özel biçimde kullanımına yönelik yapılardır. Bu yapıların kıyılardan ortaklaşa yararlanma şeklini engeller nitelik taşıması gerekmektedir***.

* 2634 sayılı Turizmi Teşvik kanununa göre belirlenen turizm bölge, alan ve merkezlerindeki turizme dönük kullanımlar ile aynı alanlarda yer alan sahil şeritlerindeki günübirlik turizm alanlarının veya sahil şeridi dışındaki konaklama tesislerinin tamamlayıcısı ve devamı niteliğinde olan alanlarda özel kullanım vardır.

** "... idarenin vermiş olduğu ruhsata bağlı olarak ilgili ruhsat süresince kamu malı ruhsat verilen olarak verilen kıyı alanı üzerinde kesintisiz ve inhisari bir hak elde etmiştir..." D.3.D 13.10.1980 tarih ve E:1980/157, K:1980/181 D.D., S:44-45, yıl:1982 s.55

*** D.G.K. 13.04.1981 tarih ve 19881/4, 19811/25 sayılı kararında "... Amme emlakı özel ve istisnai istifadeler fertlerin umumî haklarını engeller nitelik taşımadığından..."

Kamu mallarından, özelde kıyılardan, belirtilen iki yararlanma biçimi dışında yararlanma mümkün değildir. Kıyılardan ya toplumsal düzeyde ve ortaklaşa olarak herkes yararlanabilir yada özel ve istisnai biçimde kullanılabilir. Bu halde de, yararlanmanın sebebini idareden alınan izin ya da idare ile yapılan sözleşme teşkil eder. Bunu dışında kalan, hiçbir hukuki statüye ve hakka dayanmayan yararlanımlar ise iki biçimde ortaya çıkabilir. Bir kişi, ya daha önce sahip olduğu yararlanma hakkı sona erdiği halde kamu malını terk etmeyerek, kamu malı olan kıyıyı fiilen kullanmaya devam etmektedir ya da zaten kullanmaya başladığı andan itibaren bu hakka sahip olmamıştır.

Her iki halde kamu malından bu yararlanma biçimi, “işgal” olarak adlandırılır. Kıyı alanında yapılan birçok özel kullanıma yönelik yapıların amaç dışı olduğu gerçektir*. ¹Danıştay konu ile ilgili vermiş olduğu kararında deniz kıyısına yapılan özel kullanım amaçlı balıkçı barınağını kıyı alanını korumaya ve kamu yararını sağlamaya yönelik yapılardan olmadığı gerekçesiyle özel kullanım ruhsatının iptaline ilişkin davayı kabul etmiştir**. ²

Fener, tuzla ve dalyan gibi yapılar kıyıların kamu yararı amaçlı kullanımından çok özel yararlanmaya ilişkin yapılardır. Bunun yanında kayıkhaneye, yanaşma yeri, çekek yeri, liman ve rıhtımlar kıyı alanlarının geçiş alanı olmasından kaynaklanan ve ulaşım sisteminin bir parçası olmasından dolayı ortaklaşa kullanım olmayıp ayrıcalıklı kullanımı gerektiren yapılardır. Bu kullanımlar özel istisnai durum olarak değerlendirilmektedir. Danıştay göl ve deniz kıyısında yapılan balıkçı barınaklarını kıyı alanlarını korumaya yönelik ve kamu yararı amaçlı kullanım olarak kabul etmemiştir***. ³

---

* “... kıyıların özel kişilerce ve özel spekülatif amaçlı kamunun kullanımına kapatılmasının önlenmesi ve halkın bu yerlerden tam eşitlik ve mutlak serbestlik içinde yararlanmanın sağlanabilmesi için deniz nehir ve göl kenarlarında belli bir alanın özel iyeliğe konu olmasında kamu yararı bulunmamaktadır ...”, D.6.D. 19.11.1979, tarih E:1979/410, K:1979/3307 sayılı kararı.

** D.6.D. 5.4.1978, tarih E:1975/7547, K:1979/1350 sayılı kararı.

*** D.6.D. 02.07.1998, tarih E:1998/1224, K:1998/50 sayılı kararı.

4.7. Kıyı Alanlarında Özel Mülkiyetin Doğurduğu Sorunlar

Toplumsal yapıdaki değişim ve gelişme trendi günden güne çeşitlenerek artmakta ve bu artış sosyal devletin gereği olarak kamusal alanın özel alan aleyhine genişlemesine neden olmaktadır. Bu alanlardan biri de özel mülkiyet kullanım alanıdır. Mülkiyet hakkı kişinin özel yaşamında önemli bir yere sahip olup bu hak tabii ve mutlak bir hak olmayıp toplum açısından sosyal hak, sahibi açısından ise ekonomik içerikli bir hak niteliği taşımaktadır. Özel mülkiyet, niteliği gereği kişi hak ve hürriyetleri içersindeki konumu nedeniyle Anayasal güvence altına alınmıştır. Fakat Anayasada da ifade edildiği şekliyle mülkiyet hakkının kullanımında kamusal alan lehine özel kişi aleyhine (kamu yararı amaçlı) bir takım kısıtlayıcı hukuki düzenlemeler bulunmaktadır*.

Özel mülkiyet kullanımı konusuna getirilen ve daraltıcı nitelik taşıyan bu durum sosyal alandaki birçok gelişmenin gereği ve sonucudur. Doğal kaynaklar, kentsel toprak, deniz ve kıyı alanları özgülenmiş oldukları kullanımları gereği kamu ile doğrudan ilgili olmaları nedeniyle zaman içersinde bu değerlerin ortak paylaşımı ve kullanımı bir takım hukuki sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Anayasada ve Kıyı Kanununda özel mülke konu olmayacağı belirlenen kıyı alanlarının uygulamada özel mülkiyet hakkı var olduğu savı ile yapılan kullanım, planlama, yönetim ve uygulama süreci beraberinde birtakım sosyal, ekonomik ve hukuki sorunların doğmasına neden olmaktadır. Bu sorunlar;;

Özel mülkiyet hakkı kıyı alanlarında planlamayı güçleştirir. Kıyı alanlarının bir üretim faktörü içersinde doğal kaynak kabul edilerek en verimli şekilde kullanılarak ekonomik büyümedeki payını sosyal adalet ilkelerine uygun, bireylerin eşit yararlanmasını sağlayacak şekilde planlanması gerekmektedir. Fakat kıyı alanlarında özel mülkiyet olmamasına rağmen mevcut idari sistem içersinde kıyı planlaması sistem dışı faktörler** tarafından planlamayı bir şekilde dolaylı veya doğrudan etkilemektedir. Kıyı alanlarında özel mülkiyet ulusal, bölgesel ve şehir planlarının uygulanmasını güçleştirmektedir. Kıyı kent planlarının uygulanma şeklini imar planları belirlemektedir. Planlamaya ilişkin imar yetkileri belediye meclislerine (yerel idareler) verilmiştir. Belediye meclislerinin üye gelir ve meslek

* Bakınız 1982 Anayasası mad. 35 "...herkes miras ve mülkiyet hakkına sahiptir. Bu haklar ancak kamu yararı amacıyla kanunla sınırlanabilir bu hakkın kullanımı toplum yararına aykırı olamaz"

** Uluslararası yatırımcılar, siyasiler, yerel idareler, özel teşebbüsler planlama sürecine sistem dışı aktörler olarak katılmaktadır. Bugün kıyı belde belediyeleri teknik donanım olarak yetersiz olup bu konuda kendi ihtiyaçlarını gideremedikleri için bu aktörlerin etkisi altında kalmaktadırlar. Ege'nin kıyı beldesinin birinde 8-10 araçlık bir temizlik aracı filosunun bölgeden çok uzak bir büyükşehir belediyesi tarafından hibe edildiğini görmemiz mümkündür. Bu tür ilişkilerin kıyı kullanımı planlama sürecini etkilediği kanısındayım.

dağılımlarına bakıldığında bu kişilerin o bölgedeki üst gelir grupları diyebileceğimiz kişilerin (emlakçı, müteahhit, alış veriş merkezi sahipleri) belediye meclislerinde karar alma sürecini etkileyebilecek derecede önemli bir ağırlığa vardır. Kıyı bölgelerindeki il, ilçe ve belde belediye başkanlığı ve belediye meclis üyeliği siyasi rantın ekonomik rantta dönüşüm yeri olarak bakılmaktadır. Dolayısıyla bu kurumlar kıyı kentleri üzerinde hareket eden rantın gelecekte kentin hangi kıyı bölgesine odaklanacağı ve bundan hangi sosyal sınıfın yararlanacağını belirleme yetkisine sahiptirler. Bu nedenle kıyı kent planları plan niteliği olmaktan çıkmakta, kentlinin yerel ihtiyaçlarına uygun değil, yerel siyasi iktidarın veya merkezi siyasi iktidarın ağırlıklı rant planları olmaktadır.

Kıyı kentlerindeki toprakta özel mülkiyetin olması ulusal kaynakların israf edilmesine sebep olmaktadır. Özel mülkiyet hakkı kişilerin sahip oldukları toprakta özgürce tasarruf imkanı vermekte bu şekilde bir serbest kullanım hakkı gelecekte tahmin edilemez sorunları karşımıza çıkarmaktadır. Bugün için kıyı alanlarındaki önlenemez sorunların temelinde özel mülkiyet hakkının var olduğu düşüncesi ve bu hakkın yanlış kullanımı vardır. Bugün bu kullanım serbestisi çerçevesinde özel mülkiyet hakkı varmış gibi kıyı alanlarında yoğun bir yapılaşmanın olduğu bir gerçektir. İç ve dış turizmin artmasıyla birlikte kıyı alanlarımızda ikinci konutlara önemli kaynak olmakta, yazlıklar, dinlenme evi vb. amaçlı büyük tasarruflar ayrılmaktadır. Bu tasarruflar milli gelir içerisinde azımsanmayacak ölçüdedir. Yaz aylarının kullanıma açık olan bu yapılar kış aylarında ve yılın 5-6 aylık bir süresinde kullanılmamakta atıl kalmaktadır. Dolayısıyla gizli bir kullanılmazlık söz konusudur. Ulusal kıyı kaynaklarının üretken yatırımlara değil yüksek spekülasyon kazancı getiren alanlara yapılması milli gelirin amaç dışı kullanılması anlamına gelmektedir.

Sosyal değerlerin paylaşılması sorunu; kıyıların değer kazanmasında tek başına kıyı çevresindeki özel mülk sahiplerinin özel çaba ve gayretlerinin var olduğunu söylemek mümkün değildir. Dolayısıyla kıyı alanlarındaki değer artışlarının kaynağında coğrafi, sosyolojik, tarihi, dini, ekonomik vs. nedenler bulunmaktadır. Özellikle kamunun kıyı bölgelerine yapmış olduğu alt yapı yatırımları (otoyol-havalimanı, liman, marina vb.) bu sürece eklenince kıyı kent toprağının kullanım değeri artmış olmaktadır. Kıyının ekonomik değer artışında kamu yatırımlarının önemli bir payı olduğu için sağlanan bu rant artışlarında kamunun katkısı bir şekilde hesaplanmalı ve bu rantın kamuya dönüşü sağlanmalıdır. Bu değer artışı malike değil kamuya mal edilmelidir. Aksine bir durum ulusal değerlerin ortak paylaşımı konusunda adaletsizliğe ve sosyal sorunlara sebep olmaktadır.

Kıyı kentlerinde “kamu yönetimi” ve “kamu hizmetleri” yozlaşmıştır. Kıyı kent planlarının hazırlanmasında, uygulanmasında, değiştirilmesinde kamu politikasının işlerliği kalmamıştır. Örneğin yeni bir il ve ilçe kurulmasına ilişkin bir takım teknik şartların bulunması gerekirken kıyı bölgelerinde küçük kıyı beldeleri kurulmaktadır. Bu yapı merkezi ve yerel idarelerin fonksiyonel çalışmasını engeller niteliktedir. Özel çıkara yönelik politik süreç işlerliğini devam ettirmektedir. Merkezi ve yerel düzeyde özel mülk sahiplerinin isteği doğrultusunda yasal düzenlemeler çiğnenmekte, planların içeriği değiştirilmekte, sık sık imar afları çıkartılmaktadır.

Özellikle kıyı alanlarında kapalı özel mülkiyet ilişkisi kamu kurumlarının yapacağı yatırımlarını engellemektedir. Kıyı kentlerinin rantını elinde bulunduranlar güçlü bir baskı grubu oluşturmaktadırlar. Kıyı kentlerindeki toprak spekülörleri kendi özel çıkarını gerektiren kişisel arazilerinin değer artışına neden olabilecek kamu yatırımlarının yapılması için baskı yapmaktadır. Yerel yönetimlerin ilgili karar verecek kurumlarında da aynı güç egemen durumda olunca baskı unsuru kendisini biraz daha fazla hissedilir kılmaktadır.

Kıyı alanlarına yapılacak bir yatırımı ya da turizm teşvikinin hangi kıyı bölgesine yapılacağına karar verenler yine aynı baskı gruplarıdır. Bir kente yapılacak bir otogar ya da şehirlerarası bir ulaşım ağını içeren kamusal içerikli bir kıyı yatırım planının birkaç defa yeri değiştirilmektedir. En sonunda bu baskı grupları içersinde de daha fazla güce sahip olan grup lehine sonuçlanmaktadır. Kıyı kentlerimizin planlanmasında, planların değiştirilmesinde ve uygulanmasında bu gruplar etkili olmaktadır. Kıyı alanları kamu yararına ve kent bilim ilkelerine uygun kararların alındığı yerler olmaktan çıkmış, toprak spekülörlerinin menfaat pazarlığının yapıldığı yerler durumuna gelmiştir*.

Kıyı alanlarına yüksek gelir grupları sahip olmakta bu durum belli sosyal statülü kişilerin ikamet ettiği veya eğlence ve dinlence yerleşim alanları haline geldiği, bu alanlarda yaşamının toplumsal bir ayrıcalık olması söz konusudur*. Böylece kişilere yaşamış oldukları kentsel bölgeye ek olarak sosyal bir statü verilmiş olmaktadır. Aynı sosyal statü içersinde ikamet edebilmek için bir bedelin ödenmesi gerekmektedir. Güneydeki turistik kıyı alanlarında yaşamak ayrıcalık haline gelmiştir. Bu şekilde işleyen bir yapısal mekanizma, sınıfsal farklılaşmayı fiziki mekana otomatik olarak yansıtılmaktadır.

---

* Kıyı kentlerimizden özellikle Antalya ve kıyı sahil şeridi belediye başkanları bu konuda yapmış oldukları hukuka uygun veya değil bir çok uygulamaları ile davalı konumuna düşmüşlerdir.

Kıyı alanları bölge sakinleri tarafından farklı ekonomik sektör olarak değerlendirilmektedir. Bu değişim Turizm Teşvik Kanunu çerçevesindeki farklı kullanım şekillerine dönüşüm sürecine girmiştir. Örneğin Bodrum geleneksel anlamda balıkçılık ve sünger avcılığı yapılan bir kıyı bölge kenti iken turizm yapılaşması sonrası gelir grubu değişmiş, turizmciler ortaya çıkmaya başlamıştır. Yerel halkın tamamı yeni gelişim süreci olarak turizme adaptasyonu sağlamakta güçlük çekmekte veya bu sektörden dışlanmaktadır. Kıyıların büyük bir kısmına turizm amaçlı tatil köyü, otel, motel ve yazlık evler yapılmış balıkçılık son bulmuştur. Bu şekilde bir gelir grubu ekonomik anlamda gelirinden yoksun olurken farklı bir gelir grubu ortaya çıkmıştır. Zaman içerisinde geleneksel olarak süre gelen ekonomik faaliyetler son bulmakta yerine bölge halkıyla teknik, kapasite veya kültürel anlamda uyumlu olmayan turizm veya diğer faaliyetler yer almaktadır. Sosyal planlanmadan uzak bir ekonomi politikası sosyal gruplar arasında var olan gelir dağılımı adaletsizliğine böylece bir yenisini daha eklemiş olmaktadır.

Kıyı alanlarında özel mülkiyet varmış gibi kullanımın en çok yaratmış olduğu sorunlardan bir diğeri ikinci konut ve çarpık kentleşmedir. Bu süreç doğrudan toprak kullanımıyla ilgilidir. Bütün ülke genelinde toprağın kullanım düzeni ne ise kıyılarda da aynı kullanım düzeni vardır. Toprak kıt kaynaktır. Kıt olan kıyı topraklarının artırılamaması var olan kaynağın kıyı alanlarındaki arsa fiyatlarındaki artış konut sorununun çözülmesini zorlaştırmaktadır. Kıyıya olan farklı talep bu bölgelerin arsa fiyatlarını aşırı bir şekilde artırması konut fiyatlarını da arttırmakta, dolayısıyla konut üretimi zorlaşmakta, özel mülkiyet şeklinde sahip olunamayan kamu arazileri yağmalanmaktadır. Şehir merkezi veya kıyı bölgelerine yakın alanlardaki arsalar yüksek fiyata turizmcilere satılmakta merkezden uzak hazine, orman vb kamu arazilerinde gecekondular oluşmaktadır. Dolayısıyla kıyı bölgesindeki kent tasarım ve görüntüsüyle aynı bölgenin iç alanlarında çarpık ve alt yapısı olmayan kıyı kentleşme olgusu ortaya çıkmaktadır. Kıyıların yönetimi ve bu alanlardaki sorunların temel kaynağını teşkil eden “özel mülkiyet” ilişkisini kırmak sadece bu alandaki toprakların kullanımıyla ilgili değil bütün ulusal toprakların kullanım düzeniyle ilgili bir planlama sorunudur.

4.8. Kıyı Kullanımına Getirilen Hukuki Sınırlamalar

1982 Anayasası kıyı bölgesine ilişkin iki kavramdan bahsetmiştir. Bu kavramlar jeomorfolojik bir tanım olan kıyı ve kıyıyı uzunlamasına çevreleyen sahil şeridi alanıdır. Her iki alan üretilmiş oldukları verilere uygun farklı hukuki kullanım rejimlerine bağlıdır. Kıyı ve sahil şeritlerinden yararlanma Anayasal bir hak olmakla birlikte sınırsız olarak kullanılacak bir hak değildir. Toplumun bütün fertlerinin en geniş anlamda bu alanlardan yararlanabilmesi için birtakım sınırlamaların getirilmesi kamu yararının gereğidir. Kıyı ve sahil şeridinde toplumsal ortaklaşa kullanımı sağlamak ve kıyının sürdürülebilir doğal ve sosyo-ekonomik devamlılığını sağlamak açısından bireyler ve kamu kurumları için bir takım kullanım yasakları ve sınırlamaları getirilmiştir. Bu sınırlamalar yapı yasağı, kazı yapım ve kirletme yasağı olarak sayılmıştır

4.8.1. Yapı yasağı

Kıyı alanlarının kullanımının kamu yararı amaçlı olması nedeniyle özel kullanımı engelleyici Kıyı Kanununda belirtilen istisnai durumlar*¹ hariç her türlü yapılaşma yasaktır. Kıyıda yapılacak yapıların kıyı alanlarının koruması amacına uygun, kıyı kullanımını kolaylaştırıcı, toplumsal gereksinimleri karşılar nitelikte ve zorunlu olarak denize bağlı sürdürülmesi gereken yapılar olması gerekmektedir. Kıyı Kanununun 6. maddesinde kıyıda yapı yasağı getirilmiş, istisnai kullanımlar sayma yoluyla belirtilmiştir. Kıyı alanlarında yapı yasağına istisnai üç durum söz konusudur. Kıyının kamu yararına kullanımını ve kıyı alanını korumaya yönelik yapılar** ile faaliyetlerinin özellikleri gereği kıyı alanlardan başka yerde yapılması mümkün olmayan yapı ve tesislerdir***. Kıyı Kanunu 1990 yılından sonra iki defa değişikliğe uğramış ve bunun sonucu 3621 sayılı kanunla kıyı alanında yapılaşmayı olanaklı kılan hükümler**** eklenmiştir.

* Bakınız Kıyı Kanunu madde 6.

** Kıyı Kanununun 6. maddesine göre kıyının kamu yararına kullanımına ve kıyıyı korumak amacına yönelik altyapı ve tesisler iskele, liman, barınak, yanaşma yeri, rıhtım, dalgakıran, köprü, menfez, istinat duvarı, fener, çekek yeri, kayıkhanesi, tuzla, dalyan, tasfiye ve pompaj istasyonları gibi alt yapı ve tesisler olarak sayılmıştır.

*** Kıyı kanununun madde 6 ve ilgili yönetmeliğin 1. maddesi faaliyetlerinin özelliği gereği kıyıda başka yerde yapılması mümkün olmayan yapı ve tesisler tersane, gemi söküm yeri, su ürünlerini üretim ve yetiştirme tesisleri gibi özelliği olan yapı ve tesislerdir. (Ek: 13.10.1992/21374 R.G.) a) ve (b) bentlerinde sayılan yapı ve tesis alanlarında, bu kullanımların tamamlayıcısı niteliğinde ve yapılması zorunlu alt ve üst yapı ve tesisleri yapılabilir. Günöbirlik turizm yapı ve tesisleri yapılamaz.

**** Bakınız Kıyı Kanunu madde 11.

Anayasa Mahkemesi bu duruma açıklık getirici karar vermiş* kıyı alanlarında yapılaşmayı düzenleyen 3086 sayılı Kıyı Kanununun getirmiş olduğu düzenlemeyi yeterli bulmayarak ilgili maddeyi iptal etmiştir**. Faaliyetlerinin özellikleri gereği kıyı alanlarından başka yerde yapılması mümkün olmayan yapı ve tesislerin özel yararlanma için yapıp yapılmayacağı açık olarak belirlenmemiştir. Uygulama yönetmeliğinin 11. maddesinde kıyı ve sahil şeritlerinde özel kullanıma yönelik arıtma tesislerinin yapılamayacağını belirtmiş olması ancak bu mekanlarda kamu yararı amaçlı arıtma tesislerinin yapılacağını belirtmiştir. Bu faaliyetler mutlaka kıyı ve sahil şeritlerinin kullanımını gerekli kullanımlarından dolayı da söz konusu faaliyetlerden bir ücretin alınması gerekmektedir. Bu faaliyetler için öncelikli olarak kamunun yoğun kullanımının olmadığı alanlar seçilmelidir(Akın,1998).

Kıyı ve sahil şeridinde yapılacak yapıların mutlaka yukarıda belirtilen yönetmelikteki üç istisnai yapı kategorisi içerisinde yer alması gerekli iken uygulama yönetmeliğinde kıyıda ayrıca uygulama imar planı yapılmadan sabit olmayan duş, gölgelik, soyunma kabini, aralarında en az 150 metre mesafe olmak kaydı ile 6 m² 'yi geçmeyen büfe ve kirletici etkisi olmayan fosseptik yapımını gerektirmeyen seyyar tuvalet ve ahşap iskeleler yapılabilir*** olması kanuna aykırı yeni bir yapı türüne olanak tanımış olmaktadır. Bu yapılardan duş, gölgelik, soyunma kabini kıyı kullanımını kolaylaştırıcı yapılar içerisinde nitelendirmek olası iken büfeleri ticari amaçla kullanıma özgülenmiş yapı olarak nitelendirmek mümkündür. Dolayısıyla Kıyı Kanunu ile uygulama yönetmeliği kendi içerisinde tutarsız olduğunu söylemek mümkündür. Bu şekilde kanunda olmayan nedenlerle kıyı alanlarına kanunla getirilmiş yapı yasağı yönetmelikle bir istisnai durum olarak yapılaşmaya izin verilmiş olmaktadır****. Kıyı Kanunu, kıyı alanını üç temel alt sınır (kıyı-sahil şeridi-dolgu alanları) içerisinde ele almış olmasından dolayı her bir alan için öngörülmuş olan yapı yasağı ayrı ayrı incelenmelidir. Kıyı alanı ve sahil şeridi için birbirine yakın hukuki gerekçe ile kullanım sınırlaması getirilmiş iken dolgu alanları için farklı prosedür gerekmektedir. Kıyı Kanunumuz ortaklaşa yararlanıma sunulması gereken dolgu alanlarındaki yapı yasağını kıyı alanlarından farklı olarak ele almaktadır. Bu alanlarda kanunda ve uygulama yönetmeliğindeki sayılan yapılara ek olarak sosyal ve teknik alt yapı ve tesislerin yapılmasına imkan tanımıştır*****.

* A.Y.M. 25.02.1986 tarih ve e.1985/1, K:1986/4 10.7.1986 tarih ve 19160 sayılı R.G.

** A.Y.M 25.02.1986 tarih E:185/1, K:1986/4 10.7.1986 tarih ve 19160 sayılı R.G.

*** Uygulama yönetmeliğinin madde (Değişik 30.3.1994/21890 R.G.) 13/1-c.

**** Anayasa gereği yönetmelikler kanunlara ve tüzükler aykırı olmazlar.

***** Sosyal ve teknik alt yapı ve tesisleri kıyı alanlarında sağlıklı bir çevre oluşturmak amacı ile yapılması gereken yol, meydan, park, çocuk bahçeleri, yeşil alan ve açık otopark olarak tanımlanmıştır.

1994 yılında yapılan değişiklikle bu alanlarda yapılacak yapılara yenisi eklenmiş* söz konusu değişikliğe göre dolgu alanlarında biraz daha ileri gidilerek (mevcut kıyı kanununa aykırı nitelik taşımaktadır) 7.maddede belirtilen teknik ve sosyal alt yapı alanları "... kara, deniz, hava ulaşımına yönelik altyapı tesisleri ..." olarak tanımlanmış ve bu yapılara imkan verilmiştir. Kıyı yapılarının yapılma amacı ve kullanım gerekçeleri kamu yararı nitelikli olması gerekmektedir. Farklı kullanım amacı taşıyan bu yapıların kıyı kullanımını kolaylaştırıcı nitelik taşıdığı da söylenemez. Danıştay'ın bu yapılara ilişkin vermiş olduğu karar da farklı bir nitelik taşımaktadır. Örneğin dolgu alanlarında şehir trafik yükünün kıyıya kaydırılarak hafifletici amaç taşıyan Maltepe-Dragos-Kartal-Pendik sahil yolu ve kıyı düzenleme çalışmalarına farklı bir yorum getirerek kamu yararını gerçekleştirmeye hizmet eder nitelikli yapı kabul etmiştir**. Kıyı Kanununa göre sahil şeritlerinin "... kıyı kenar çizgisinden itibaren ilk elli metrelik alanında yol ve açık otopark yapılmayacaktır..." hükmü yer almaktadır. Bu durumda ekonomik kriz nedeniyle döviz girdisi oluşturmak için kıyı ve dolgu alanlarında turistik tesislerin yapılmasında kamu yararı amacı var mıdır tartışması hangi kategoride değerlendirilecektir sorusunu gündeme getirmektedir. 3621sayılı Kıyı Kanununa göre sahil şeritlerinde yapı yasağı konmuş fakat sahil şeritleri kıyı alanlarından farklı olarak devletin hüküm ve tasarrufu altında olan yapılardan sayılmamıştır. Yapılaşma yasağı ilgili kanunun 1992 yılında yapılan değişiklikle imar planı olmayan alanlardaki sahil şeridinin tamamında imar planı bulunan sahil şeritlerinde ise ilk 50 m'lik mesafede geçerli olacağı belirtilmiştir. Sahil şeritlerinde Yönetmeliğin 13.maddesinde belirtilen yapıların dışında hiç bir yapıya izin verilmeyecektir****. Sahil şeritlerine yapılacak yapılara ilişkin tapuya şerh

* Söz konusu değişikliğe göre dolgu alanlarında lokanta, gazino, çay bahçesi, sergi üniteleri, idare binaları, fuar, piknik ve e ölençe alanları düzenlenebilecektir

** D.6.D. 30.01.1992 tarih ve E:1991/2720, K:1992/398, D.D., S:86, Yıl:1993, s. 334.

***Kıyı kanununun 8. maddesi ve uygulama yönetmeliğinin 16. maddesi gereği "... sahil şeridinde kıyıya geçişi engelleyecek şekilde; duvar, çit, parmaklık, tel örgü, hendek,kazık, ve benzeri engeller oluşturulamaz. Moloz, toprak, cüruf, çöp gibi çevreyi bozucu etkisi olan atık ve artıklar dökülmez, kazı yapılamaz..."

**** Yönetmelikte belirtilen bu yapılar; Madde 13- Kıyıda onaylı uygulama imar planlarına göre ve çevre kirliliğinin önlenmesine ilişkin tüm önlemler alınmak koşulu ile aşağıdaki yapı ve tesislere yapılabilir: a)Kıyının kamu yararına kullanımına ve kıyıyı korumak amacıyla yönelik altyapı ve tesisler: İskele, liman, barınak, yaşama yeri, rıhtım, dalgakıran, köprü, menfez, istinat duvarı, fener, çekek yeri, kayıkhanesi, tuzla, dalyan, tasfiye ve pompaj istasyonları b) Faaliyetlerinin özelliği gereği kıyıda başka yerde yapılması mümkün olmayan yapı ve tesisler: Tersane, gemi söküm yeri, su ürünlerini üretim ve yetiştirme tesisleri, c)(Değişik 30.3.1994/21890 R.G.) Kıyılarda ayrıca uygulama imar planı yapılmadan sabit olmayan duş, gölgelik, soyunma kabini, aralarında en az 150 metre mesafe olmak kaydı ile 6 m2 'yi geçmeyen büfe ve kiletici etkisi olmayan fosseptik yapımını gerektirmeyen seyyar tuvalet ve ahşap iskeleler yapılabilir. (Ek: 13.10.1992/21374 R.G.) a) ve (b) bendlerinde sayılan yapı ve tesis alanlarında, bu kullanımların tamamlayıcısı niteliğinde ve yapılması zorunlu alt ve üst yapı ve tesisleri yapılabilir. Günürbirlik turizm yapı ve tesisleri yapılamaz. (Ek: 30.3.1994/21890 R.G.) Sahil şeridinin ikinci bölümünde ve sahil şeridi gerisinde kalan özel kullanımlara ait artma tesisleri kıyıda yapılamaz.

verilmesi zorunlu olup zamanaşımı yoluyla toprak kazanılması mümkün değildir.¹ Sahil şeridini kıyının devamı niteliğinde bir mekan olması nedeniyle kıyının kullanımında önemli bir fonksiyonu bulunmaktadır. Dolayısıyla sahil şeritleri kıyı kullanımına yönelik hizmetlerin yer aldığı alan olması gerekliliğinden hareketle kamu yararı amaçlı olmayan bir yapı ve hizmeti bu alanda icra etmek söz konusu olamaz. Belirtilen ve sonradan ortaya çıkabilecek sorunların çözümü için sahil şeridi kesiminin Anayasa ve Kıyı Kanununda yapılacak değişiklik ile devletin hüküm ve tasarrufu altına alınması yoluna gidilmesi yararlı olacaktır.

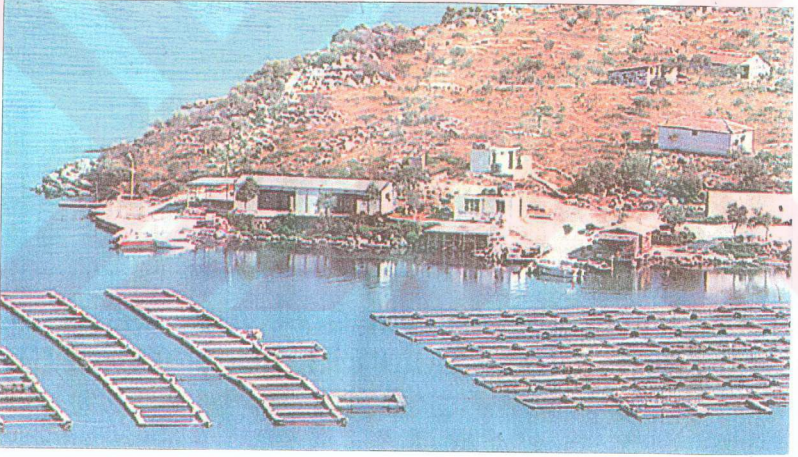
4.8.2. Kirletme yasağı

Kıyı Kanununda ve diğer koruma amaçlı kanunlarda kıyıların kirletilmemesine ilişki düzenlemeler bulunmaktadır. Kanun kıyılarda kirletici olabilecek atık ve artıkların kıyı alanlarına dökülemeyeceğini açıkça belirtmiştir. Kıyı Kanununun 8. maddesinde ve ilgili kanunun uygulanmasına ilişkin yönetmeliğin 18.madesinde sahil şeritleri kirletme yasağı bakımından kıyı alanlarından farklı bir ayrıma tabi tutulmuştur¹. Bu maddeye göre sahil şeritlerine kirlilik yasağı bu alanların uygulama imar planı bulunan yerlerle sınırlandırmıştır. Dolayısıyla imar uygulama planı bulunmayan sahil şeritlerinde söz konusu kirletme yasağının geçerliliği yoktur. Kanunun bu maddesinin içeriğini kapsamlı olarak irdelediğimizde mevcut durumun sahil şeritlerinde kirliliğe olanak tanıdığı için Anayasanın 43. ve 56. maddelerine açıkça aykırı olduğu ortaya çıkmaktadır. 618 sayılı Limanlar Kanununun 4. maddesine göre kıyı alanlarına kirletilme yasağı getirilmiştir. Kıyı alanlarına kişilerin gerek kullanımları sonucu gerekse tedbirsizlik ve dikkatsizlikten dolayı vermiş oldukları kirletici nedenlerle sorumlulukları söz konusudur. İlgililerin Kıyı Kanunu md.15/1-a-2 gereğince cezalandırılmaları gerekmektedir. Kıyı alanlarını kimlerin nasıl ve ne şekilde kirlittiklerinin gözetim, denetim ve adli soruşturmasına ilişkin denetim yetkisi belediye ve mücavir alanlar içerisinde belediyelere, bu sınırlar dışında valiliklerin denetimi altındadır. Kıyı alanlarının farklı amaçlarla kullanılarak kirletilmesi sonucu bir çok defa yerel idarelere ve valiliklere idari başvuruda bulunulmuştur. Bugün Ege ve Akdeniz kıyılarında denetimin az olduğu yerler balık çiftliklerinin işgali altındadır (Resim 4). Bu alanlardaki balık çiftliklerinin deniz ve kıyı ortamına vermiş oldukları kirletici etkisi bir çok defa dava konusu da

¹ * D.6.D. 8.12.1993 tarih ve E:1993/54, K:1993/5183, D.D., S:89, Yıl:1995, s.314.

yapılmıştır. Balık çiftlikleri tabii olarak ülke ekonomisi için gerekliliği kabul edilmekle birlikte gerekli denetim ve çevre önlemlerinin alınması gerekmektedir. Küçük koylar ve doğal sirkülasyonun olmadığı alanlarda bu tür balık çiftliklerine izin verilmemelidir. Kıyı kirliliğinin denetimi konusunda yeterli ekipman ve personel eksikliğinden dolayı sürekli olarak denetim yapılamadığı bir gerçektir. Belediyeler, deniz polisi, Sahil Güvenlik Komutanlığı deniz çevresinin korunması ve bu alanların sürekli kontrol altında tutmak ve gerekli önlemleri almakla yükümlüdürler. Yerel yönetimlerin deniz çevresinde kirlilik denetim yetkisi olmakla birlikte zaman zaman birtakım kirleticilere müdahale edilmediği bir gerçektir. Kıyı Kanununa aykırı kirlenici duruma sebebe olanlar için Türk Ceza Kanunu ve 3506/3591 sayılı kanun hükümleri uygulanmalıdır.

Resim 4. Güllük Körfezi ve çevresi balık çiftlikleri (Güney Ege, 12.04.2000)

¹ "... onaylı uygulama imar planı bulunan sahil şeritlerinde; kıyıyı geçişi engelleyecek şekilde oluşturulmuş duvar, çit, parmaklık, tel örgü, hendek, kazık ve benzeri engellerin derhal kaldırılması, ilgili valilik ve belediyelerce sağlanır" ifadesi yer almaktadır.

4.8.3. Kazı yapma yasağı

Kıyı alanlarının doğal yapılarının bozulmasına ve değişmesine neden olacak şekilde kazı yapılması Kıyı Kanununda ve Uygulama Yönetmeliğinde yasaklanmıştır*. Kanunda belirtilen yasak açık olmakla birlikte kıyının doğal yapısını değiştirmeyecek nitelikte ve boyutta kazının yapılmasına olanak tanır niteliktedir. Doğal yapıyı değiştirmemenin sınırı belirtilmemiş olmasına rağmen kıyıda kum ve çakıl alımı için kazı yapılması doğal yapıyı değiştirici olarak kabul edilmemiş olup konuya ilişkin yetki, sınırları içerisinde valilik makamına verilmiş olup bu yetki, kıyıların kamu yararı kullanımını engeller nitelikte kullanılamaz. Valilik makamının, kazının her aşamasında denetim yetkisi bulunmakta olup izin sınırının aşılması durumunda izin geri alınabilmekte, bireyler valilik makamının yetkisini hukuka aykırı kullandığı gerekçesiyle durumu İdari Yargıda dava konusu yapabilmektedir**.

Sahil şeritlerinde durum biraz daha farklı olup istisnasız her türlü kazı işlemi yasak olup hangi durumda olursa olsun idarenin bu alanlarda kazı yapmaya izin vermesi mümkün değildir. Yönetmelikten kaynaklanan istisnai bir durum bu uygulamaya açık kapı bırakmış olup sahil şeritlerindeki kazı yasağı imar uygulama planı olan yerler için geçerlidir. Uygulama imar planı olmayan yerler için ise kazı yapma yasağı uygulanmayacaktır. Kıyı alanında yapılacak kazı ile değişikliğe ilave olarak doldurma işlemiyle yapılacak doğal yapı değişikliğini de bu çerçevede değerlendirmek gerekmektedir. Doldurulan ve kurutulan yerler kıyı niteliğini değiştirmekte söz konusu yasak bu alanlar için de devam etmektedir. Bu durum ne kadar izne bağlı olarak yapılmış olsa da doğal yapıyı değiştirici nitelikte olup kazı yapılan ekolojik ortam bir şekilde az veya çok değişmektedir.

---

* Kıyı Kanunu madde 5-(Değişik: 13.10.1992/21374 R.G.) Kıyılardan kum, çakıl, vesaire alınamaz veya çekilemez. Kıyılarda kıyıyı değiştirecek boyutta ve kıyının doğal yapısını bozacak nitelikte kazı yapılamaz. Valilikçe uygun görülmesi ve yazılı izin verilmesi halinde Valilik denetiminde kıyının doğal yapısını değiştirmeyecek boyut ve nitelikte yapılacak kazı işlemi izin şartlarına bağlıdır. İzin şartlarına aykırı işlem yapılması halinde verilen izin iptal edilir ve Yönetmeliğin 21 inci maddesine göre cezai işlem yapılır.

** Bakınız, İ.Y.U.K. mad.1 ve Anayasa mad.125.

4.9. Kıyı Kullanımı ve Hukuki Sorumluluk

4.9.1. Sorumluluk hukuku kavramı

Sorumluluk hukuku bir borç ilişkisinde ortaya çıkan, zararın karşılanması haklı gösterecek temel ilkeleri belirleyen hukuk sistemidir. Devletin kamusal nitelikli görevlerinin artması, hukuk devleti ilkesinin gelişmesi, liberal devlet sisteminden sosyal devlet sistemine geçiş süreci devletin ve bireylerin sorumsuzluğu ilkesi yerini sorumluluk ilkesine bırakmıştır. Ülkemizde de bu süreç 1961 Anayasal düzenle önemli bir yere gelmiş ve bu ilke 1982 Anayasal sistemimizde de benimsenmiş olup* sorumluluk ilkesi hem özel hukukta hem de kamu hukukunda düzenlenmiş bulunmaktadır. Kıyı kullanımında sorumluluk hukukundan beklenen amaç, bütün vatandaşların ortak varlığı olan kıyının korunması, bugünkü ve gelecek kuşakların da yaşam düzeyinin güvence altına alınması gerekliliğinden hareketle herkesin denizel ve kıyı ortamını kirleten veya bozan faaliyetlerin durdurulmasını isteme ve bu kişi ve kurumların işlem ve eylemlerinden dolayı sorumlu olmaları ilkesine dayanmasıdır. Kıyı kullanımı konusundaki sorumluluk daha çok kamu hukukundaki hizmet kusuru** ve kusursuz sorumluluk*** olarak karşımıza çıkmaktadır. Kıyı Kanunu ve Çevre Kanununda sorumluluk ilkesinin gerekçelerini bulmak mümkündür. Çevre Kanununun 28. maddesi, çevreye zarar verenlerin kusur şartı aranmaksızın sorumlu olacağını belirterek, kıyı ve çevreye zarar verenlerin “sebepl sorumluluğu” veya “objektif sorumluluk” ilkesinin sonucu olarak sorumlu olacaklarına hükmetmiştir. Zarara neden olan kişi, kamu kurumu veya uluslararası bir hukuk kişisi olsa ister kusurlu olsun, isterse kusurlu bulunmasın fiili karşısında sorumlu olacaktır. Kıyı kullanımına ilişkin sorumluluk her zaman kıyı alanına zarar verme şeklinde ortaya çıkmamakta bazı durumlarda ise idarenin kusurlu tutum ve davranışından kaynaklanmaktadır. İdare, yargı kararına uymadığı zaman da, o idarenin başındaki sorumlu kişi (vali, belediye başkanı, bakan, genel müdür vb. ita amiri durumundaki gerçek kişiler) hakkında da tazminat davası açılmalıdır. Yargı kararına uymayan siyasiler ve kamu yöneticileri hakkında cezalar getirilmeli, meslek odaları ve sivil toplum kuruluşlarının kamu yararını gözeterek açtıkları kent, kıyı kullanımı, deniz kirliliği ve çevre davalarında mahkeme masraflarının bir engel oluşturmasına karşı önlem alınmalıdır.

---

* Anayasa madde 125.”... idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır.”

** Hizmet kusuru kavramı için bkz. A. Gözübüyük, Yönetmelik Yargı, Turhan Kitabevi, 1998 Ankara.

***Kusursuz sorumluluk kavramı için bkz.A.Gözübüyük, Yönetmelik Yargı, Turhan Kitabevi, 1998 Ankara

Bugün bir çok defa yerel idarenin Kıyı Kanunda yasaklamış olmasına rağmen denizel ortama ve kıyı alanına moloz dökümüne göz yumdukları bir gerçektir. Dolayısıyla idarenin gereken denetim ve gözetimi yapmaması durumunu da sorumluluk ilkesi içerisinde değerlendirmek gerekmektedir. Örneğin Mersin Kıyı dolgu alanlarında belediyece de tasarlanan rant tesislerine karşı Mersin Mimarlar Odası'nca açılan dava sürerken, belediye on yedi projesinden üçünü Kıyı Kanunu'na aykırı olarak tamamlamıştır. Akdeniz kıyı kuşağındaki orman alanlarının turizm merkezi uygulamalarına karşı dava devam ederken, Turizm Bakanlığı yeni turizm merkezi ilanlarına devam etmiştir. İzmir Kordonyolu dolgusu İdare Mahkemesinin iptal kararına rağmen hukuka aykırı olarak tamamlanmıştır.

Sorumluluğu sadece bireylerin amaç dışı kıyı kullanımı çerçevesinde dar kapsamlı olarak değil, yasama ve yürütme organlarının da görev ve yetkilerini amaç dışı kullanmaları göz önünde bulundurarak yeniden düzenlenmesinde yarar görülmektedir. Yasama ve yürütme organının kıyı alanlarının korunmasına ilişkin ilgili yasal düzenlemeyi geciktirmiş olmasını “sorumluluk hukuku” içerisinde incelemek mümkündür.

Anayasa Mahkemesinin 3086 Sayılı Kıyı Kanunu iptal etmesinden sonra 6 aylık bir süre içerisinde yeni bir kıyı kanununun yapılmasını gerekçeli kararında belirtmiş olduğu halde ilgili yasal düzenleme 4 yıl gibi bir süre sonra yapılmış olması kıyıya yönelik düzensiz kullanımın dört yıl daha devam etmesini sağlamıştır. Anayasa Mahkemesi kararları bağlayıcı olduğu halde yasama organı bu kanunların çıkarılmasını geciktirmiştir. İdarenin de bu konuda hukuki sorumluluğa neden olacak işlem ve eylemleri görevin kötüye kullanılması, yargı kararlarına uyulmaması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Genel anlamda kıyı kullanımı konusunda kişilerin hukuki sorumluluğu üzerinde durulmakta fakat idarenin ve yasamanın sorumluluğu gözden kaçırılmaktadır. Valiliklerin kıyı kenar çizgisi tespitini yaptırmamasını veya geciktirmesini “hizmet kusuru” olarak değerlendirerek sorumlu tutmak mümkündür*.

---

* “... kamu idarelerinin yerine getirmekle yükümlü buldukları görevlerin yerine getirilmesinde kanuna ve hukuka uygun hareket etmeleri gerekmektedir. İdarenin bu kurala aykırı davranışları sorumluluk hukukuna bağlı olarak hizmet kusuru niteliği taşımaktadır. Bu durumda kişi ve kurumlar verecekleri zarardan dolayı sorumlu ve zararını tazmine mecburdurlar...” Danıştay 5. Daire Kararı: Tarih: 20.10.1975, Esas: 72/3505, Karar No: 75/5331 sayılı kararı.

4.9.2.Cezai Sorumluluk

Kıyı alanlarını koruma amaçlı olarak idari, siyasi ve hukuki bir takım araçlara başvurulmuş olmakla birlikte her geçen gün bu araçların yeterli olmadığı daha da anlaşılmaktadır. Dolayısıyla kamu düzeninin bir parçası olan çevre, deniz ve kıyı kullanımına ilişkin kullanıcı sorunlarının çözülmesinde ve sonuca kavuşturulmasında Ceza Hukuku normlarına ihtiyaç duyulmuştur. Bu konuda girişimler uluslararası nitelikte değişik zamanlarda gündem konusu olmuş ve küresel ortak varlıkların ve uluslararası kamusal menfaatlerin zarar görmesini önlemek için bazı girişimlerde bulunulmuştur. Uluslararası Hukuk Komisyonunun hazırlamış olduğu konu ile ilgili taslakta “doğal çevreye yaygın, uzun dönemli ve ciddi zarar verme”nin çevresel suç sayılması benimsenmiştir(Turgut, 2001). Bu konu Uluslararası Ceza Hukuku Derneğinin girişimiyle 12. Ceza Hukuku Kongresinde ivedilikle gündeme alınması gereken konular arasında kabul edilmiş, konu Avrupa Birliği ölçeğinde de ele alınmış olup çevresel değerlerin ve kıyının Ceza Hukuku yoluyla korunmasını düzenleyen taslak rapor kabul edilmiştir*. Bugün konu ile ilgili girişimler Uluslararası Çevre Ceza Mahkemelerinin kurulması aşamasına gelmiş iken ülkemizde deniz, kıyı ve çevre konularına ilişkin suçlar için özel bir yargı organı kurulmamış ve bu konuda bir girişimde de bulunulmamıştır. Çevre değerlerinin ceza yargısı ile korunmasının gerekliliği Anayasanın 56. maddesinin düzenlemiş olduğu “herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir” hükmü ile destek bulmaktadır. Ceza Hukukunun çevresel değerleri korumadaki yararının ne olacağı sorusunun yanıtı “yaşama hakkı” ile ilgilidir. Ceza hukukunun muhatabı kıyı kullanımıyla ilgili görev ve yetkisi bulunan kamu görevlileri ve kullanıcı konumundaki özel hukuk tüzel kişileri ve bireylerdir. Bu sujelerin cezai sorumluluğu ortaya çıkmaktadır. Bu kişilerin doğrudan kirleten konumunda olmaları, kıyıyı bozucu ya da kirletici faaliyette bulunmaları, kıyı alanlarını koruma doğrultusunda kendilerine verilen görevleri zamanında yapmamaları ki bunlar arasında kirleten konumundaki kişilere karşı olan denetim, gözetim ve takibat görevleri önemli bir yer tutar. Kamu görevlilerinin öznel işlemlerin yerine getirilmesinde hukuka aykırı davranışları da hukuki sorumluluğu gerektirmektedir. Kıyı alanlarında veya dolgu işlemlerinde ruhsat, izin ve onay gibi öznel işlemlerin yapılmasında bireysel ve özel çıkarın gözetilmesi durumunda sorumlulukları Ceza Hukuku çerçevesinde değerlendirilmelidir.

---

* Bu konuda geniş bilgi için bakınız. Council of Europe Convention on the Protection of the Environment Through Criminal Law, November 4, 1998, 38 ILM. 1999, 259.

Çeşitli ülkelerin uygulamalarına bakıldığında genel olan durumun kamu görevlilerinin kıyı, çevre, doğal kaynaklar vb. konularla ilgili kanuni düzenlemelerin ihlallerine ilişkin özel bir cezai sorumluluğun düzenlenmemiş olduğudur. Ülkemiz de dahil olmak üzere bazı ülkeler bu ihlalleri genel hukuk ilkeleri çerçevesinde çözüme kavuştururken, bazılarında çevre konusundaki yaptırımlar kamu görevlileri için de uygulanmaktadır. Böylece, kamu görevlileri hem genel hukuk esasları hem çevre hukukuna ilişkin esaslar çerçevesinde sorumlu tutulabilmektedir. Kamu görevlilerinin yetkilerini kötüye kullanarak hukuka aykırı şekilde kıyı kullanımıyla ilgili ruhsat ve benzeri talepleri siyasi ve kişisel çıkar gözeterek yapmış olmaları cezai hukuki sorumluluğu gündeme getirmektedir.

Kıyı ile ilgili sorumluluk üstlenmiş kişilerin, yapmaları gereken görevleri yapmamaları durumunda “görevi kötüye kullanma” şeklinde sorumlu olmaları da gerekmektedir. Kıyı Kanununda öngörülen kazı yapma yasağı, kirletme yasağı, kıyıda özel artma tesisinin kurulamaması veya haber verme yükümlülüğünü yerine getirmeyen kişiler hakkında cezai sorumluluk kısmen de olsa Kıyı Kanununda yeterli şekilde düzenlenmemiştir. Dolayısıyla sorunu Ceza Hukukumuz çerçevesinde çözümlenmesi gereği vardır. Kıyı, çevre ve doğal kaynakların korunması mevzuatını yukarıda belirtilen şekillerde ihlal eden kamu görevlilerinin sorumluluğu konusunda “görevi ihmal” (savsaklama) (md. 230), “yetkiyi kötüye kullanma” (md. 240), “suçu haber vermeme” (md. 235) ve “suça iştirak” gibi genelde varolan bazı sorumluluk hallerinin uygulanması söz konusudur.

Kıyı ve çevre mevzuatına göre kontrol, denetim ve yaptırım gibi yükümlülüklerini yerine getirmeyen görevlinin görevi ihmal suçundan sorumlu tutulabilmesindeki hassas noktalar daha çok suçun manevi ögesine ilişkindir. Bu bağlamda görevlinin yetkisinin niteliği ile “kast”ın belirlenmesi önem kazanmaktadır. Buradaki kast görevin bilincine sahip olma ve isteyerek yerine getirmeme şeklinde görünmekte olup, bunun bulunmadığını söylemek çoğu durumda söz konusu olmamakta ve yalnızca davranışın yapılmasının zorunlu olduğu unsurlar üzerindeki fiili hata sorumluluğu ortadan kaldırmaktadır. Yetki açısından ise görevi yapmanın görevlinin takdir yetkisi içinde kaldığı yolunda bir itiraz görevliyi sorumluluktan kurtarmak için ileri sürülebilmektedir. Ancak bu yetkinin teknik nitelikte olması durumunda, bilim ve tekniğin gereklerine göre yapılan belirlemenin sonucunu kamu görevlisinin kabul etmesi gerekeceğinden söz konusu itiraz burada geçerli olamamaktadır. Yetkinin teknik nitelikte değil de gerçek anlamda bir takdir yetkisi olması halinde de bu yetkinin hukuk devleti ilkesi çerçevesinde kamu görevlisinin keyfi hareket etmesi anlamına gelmemesi ve onun "kamu menfaatinin somut bir

değerlendirmesine göre hareket etmesini" göstermesi gerekçeleri karşısında kamu görevlisi sorumluluktan kurtulamaz. Yetkiyi kötüye kullanma suçu yönünden ilgili izin ve ruhsatların hukuka aykırı olarak verilmesinin ötesinde ülkemizde özellikle son yıllarda kıyı bölgelerindeki santraller konusunda verilen İdari Yargı kararlarının yerine getirilmemesi örneği özel bir önem taşımaktadır. İdari yargı kararlarını yerine getirmeyen kamu görevlileri hakkında cezai sorumluluk yerine getirilmemektedir.

Kıyı konusunda cezai sorumluluğu gündeme getiren bir uygulama işletme izin ve ruhsatlarının hukuka aykırı olarak verilmesiyle ilgilidir. Çevre Kanununda cezai sorumluluğa ilişkin düzenleme bulunmaktadır. Çevre Kanununa göre işletme sahipleri "... tesis veya sistemleri kurulup işletmeye hazır hale getirmedikçe, kuruluş ve işletmelere, işletme ve kullanım izni verilmez". ÇED Yönetmeliğine göre (md.6/2) ÇED araştırmasına doğrudan tabi olan faaliyetler için Çevre Bakanlığında "olumlu kararı", ÇED ön araştırmasına tabii faaliyetler için de Mahalli Çevre Kurulundan "çevresel etkileri önemsizdir" raporu alınmadıkça bu faaliyetler için hiç bir teşvik, onay, izin ve ruhsat vb. herhangi bir kullanım işlemi yapılmasına izin verilmemesi gerekir. Fakat uygulama bu yönde değildir. Bu kapsamda Ege ve Akdeniz sahilindeki kıyı belediye başkanları hakkında ceza davası açılmayan başkan yok denecek kadar azdır. Sonuçta toplum bir hukuk sorunu ile karşı karşıya kalınmaktadır. Kıyı belediye başkanlarının görevlerini mi kötüye kullandıkları, yoksa kıyı hukuku sisteminden kaynaklanan bir sorun mu olduğu ayrıntılı olarak irdelenmesi gereken bir sorundur.

4.9.3. Hukuki sorumluluk şartları

Kıyı Kanunu ve Çevre Kanunu genel olarak yorumlandığında kıyı ve çevreyi kirletme ve doğal dengesini bozmaya sebep olan kişi veya kurumlar bu davranışlarından dolayı hiç bir kusur şartı aranmaksızın sorumlu olacaktır. Kıyı alanlarının kirlenme ve bozulmasına neden olan maddi, manevi ve olumsuz etkilere neden olan kişi ve kurumların hukuksal olarak sorumlu tutulabilmeleri için yapılan işlemlerin kıyının doğal dengesini bozması, kıyının amaç dışı kullanılması, bunun sonucu olarak da maddi veya manevi zararın ortaya çıkmış olması ve sebep olunan zarar ile yapılan fiil arasında bir ilişkinin kurulmuş olması gerekmektedir.

Kıyının Doğal Dengesinin Bozulması; Kıyının doğal dengesinin bozulmasına ilişkin faaliyetler genelde maddi müdahaleler olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanların her türlü faaliyetleri sonucu doğrudan veya dolaylı olarak kıyının kirlenmesine neden olan davranışlardır. Kıyı Kanununda kıyının kullanımı sırasında doğal dengeyi bozucu birtakım faaliyetler yasaklanmıştır. Benzeri düzenleme Çevre Kanunu”nda olup çevreyi kirletenler ve bozanların sebep oldukları kirlenme ve bozulmadan doğan zararlardan dolayı kusur şartı aranmaksızın sorumlu olacakları belirtilmiştir. Failin davranışı ya da herhangi bir faaliyet, mağdurun mutlak bir kişisel hakkını ihlale yönelik olmasa bile çevrenin kirlenmesine yol açmakla, sebep olduğu zararlardan sorumlu olacaktır (Çevre Kanunu mad.28/1). Bugün kıyı kullanımına ilişkin manevi nitelikli müdahalelerin de olduğu bir gerçektir. Bu müdahaleler, Medeni Kanunda yer alan “... gayrimenkul mülkiyetinin kullanımı ...”yla ilgili olarak belirlenmiştir. Bir taşınmazın kullanılması veya işletilmesine bağlı olarak komşu taşınmaz maliklerinin; ruhsal yapısının ve iç huzurlarının bozulması, manevi müdahale olarak algılanmaktadır. Bu durumda Kanunda öngörüldüğü şekliyle kamu yararı amacı dışında kullanımı olanaksız olan kıyı alanının zamanla kamu kurumlarınca halka kapatılması karşısında ilgililer manevî nitelikli bir kullanım haklarının ihlal edildiğini gerekçesiyle ilgili özel veya kamu kurumu hakkında davacı olabilmelidir.

Kıyı Alanlarının Amaç Dışı Kullanımı; Kıyı alanlarının Anayasal konumuna bağlı olarak kanunun öngörmüş olduğu gerekçeye bağlı olarak kamu yararı amacına ve kanuna uygun kullanılması gerekmektedir. Bu amacın dışındaki kullanım şekilleri hukuka aykırı olacak ve ilgili bu tutum ve davranışından dolayı sorumlu tutulacaktır. Kıyı Kanununa ve ona temel teşkil eden Anayasanın ilgili hükmüne göre amaca uygun kullanım şekli kamu yararı amacı taşımalı ve kullanım şekli kanunla düzenlenmiş olması gerekmektedir.

Ülkemizdeki olumsuz genel uygulamalardan bazılarını örneklendirilecek olursak; karayollarınca Ayvacık (Çanakkale) - Küçükkuşu (Çanakkale/Edremit) arasında yapımı süren karayolu ulaşım ağı için Edirne Koruma Kurulunun, almış olduğu "... yol inşaatını durdurulması ..." şeklindeki kararına rağmen yol inşaatı devam etmiştir. Söz konusu işlem açıkça hukuka aykırıdır. Yolun açıldığı Assos bölgesi, I.derece "doğal sit alanı"dır. Korumaya ilişkin yasal düzenlemelere bakıldığında bu alanlarda yol açmak, yolun projesini hazırlamak, kamulaştırma yapmak ve ihaleye çıkartmak öncelikle Koruma Kurulu kararıyla mümkün olabilir. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Koruma Kurulu onayı bulunmayan bir projeyi, kamulaştırma işlemlerini de yaparak kurul kararını beklemeden inşaat aşamasına geçmiştir. Kıyı Kanununun uygulanmasından sorumlu bakanlık Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'dır. SİT alanına yapılan kaçak müdahale, ağır cezalı bir suç olmalıdır. Kıyı yolunun doğal değerleri yok edeceği, Assos Lamponia gibi iki ören yerinin yakınından geçmesi nedeniyle tarihi sit alanın karakterini bozacağından böyle bir uygulamada kamu yararını bulmak son derecede güçtür*. Bu ve benzeri kıyı alanının amaç dışı kullanımına ilişkin hukuki sorumluluğu gerektirecek uygulamalar her geçen gün artmaktadır.

Zarar, bir kişi yada kurumun mal varlığında, rızası dışında meydana gelen lehte azalma olarak tanımlanır. Zarar kişiye ilişkin olabileceği gibi kamuya ait bir eşyaya ilişkin de olabilir. Eşyaya ilişkin zarar doğrudan doğruya eşyanın özüne etki yaparak onun tahrip olması veya kıymetinin azalması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Amaç dışı ve aşırı kullanımdan kaynaklanan kirlenme sonucunda kamusal mal olan kıyıya verilen zararın varlığı gerçektir**.

Söz konusu zarar verici fiilin kıyıya yapılan müdahale sonucu Kıyı Kanunu 6. maddesi ve Çevre Kanunu 28. maddesinde belirtilen zarar verici niteliğe dönüşmesi gerekir. Bu konuda özellikle son zamanlarda gündeme gelen deniz kazaları nedeniyle kıyı alanının kullanılmaması, balıkçılık veriminin düşmesi turizmden doğan kayıplar ... vb. zararlar gündeme gelmiştir. Yalnız kişilerin zarara uğramalarına yol açan kıyı ve çevre

---

* Çanakkale ili, Ayvacık İlçesi, Çanakkale-İzmir karayolunun-Ayvacık-Küçükkuşu arasındaki mevcut yolun iptal edilerek, 1. Derece Doğal Sit alanından ve ilk 50 metrelik sahil şeridinden geçirilmesi çalışmalarıyla ilgili olarak Kurulumuzun 1.6.2000 gün ve 6129 sayılı kararı gereği 27.9.2000 gün ve B.16.0.KTV.0.10.00.01.720/04968-4967 sayılı yazıları, T.M.M Odası Birliğinin 14.8.2000 gün ve 011/1058 sayılı yazısı, Çanakkale Valiliği İl Kültür Müdürlüğü'nün 25.8.2000 gün ve 16.0.İKM.4.17.00.00.720/2293 sayılı yazısı okundu, ekleri incelendi, yapılan görüşmeler sonunda; Çanakkale ili, Ayvacık ilçesi, Çanakkale-İzmir karayolunun Ayvacık-Küçükkuşu arasında kalan Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 6.4.1990 gün ve 923 sayılı kararıyla 1. Derece Doğal Sit Alanı ilan edilen bölgeyi de kapsayan alanda teklif edilen yol genişletmesinin uygun olmadığına, 1. Derece Doğal Sit kararının bölgeyi koruduğu ve bu bölgede yol genişletmesine ihtiyaç olmadığına karar verilmiştir.

** Bkz. 4.H.D. 20.9.1982, E. 1982/6043, K. 1982/7949, Y.K.D. C.9, 1983, S: 1, s. 46

müdahalelerinin kıyı alanında doğuracağı zararın tespiti zordur. Bu müdahalelerle kıyı alanına zarar verilip verilmediği, zarar verilmişse kişilerin etkilenip etkilenmediği nispetinde tazminat sorumluluğu işletilmelidir. Bu konuyla doğrudan bağlantılı olan bir durum ise siyasi sorumluluktan kaynaklanan zarardır. Anayasa Mahkemesi 3086 sayılı Kıyı Kanununu iptal ettikten sonra yasal bir boşluk oluşmaması için 6 aylık bir süre içerside yeni bir yasal düzenlemenin yapılmasını istemiştir. Fakat bu süre içersinde yeni bir kanunun çıkarılmaksızın yasal boşluk devam etmiş ve bu süre içersinde kıyı alanlarında yasal boşluktan kaynaklanan zarar söz konusu olmuştur. Kıyı alanlarının kullanımı ve yönetimine ilişkin yasal düzenlemenin gecikmiş olmasından kaynaklanan zarar söz konusu ise siyasi sorumluluk mekanizması işletilmelidir.

Kıyı alanlarında zarara söz konusu olan diğer bir hukuk uygulaması ise şudur. Anayasaya göre iptal olunan bir kanunun iptal kararının Resmi Gazetede yayımlanmasından itibaren yürürlükten kalkması gerekmektedir. Anayasa Mahkemesi gerekli görmesi halinde bu süreyi bir yılı geçmeksizin uzatabilecektir. Kıyı Kanununun iptal edilmiş olması halinde bile 6 ay süre ile yürürlükte kalmasının hukuk devleti ilkesi ile bağdaştırmak mümkün değildir. Bir kanun hükmü hukuka aykırı olduğu yüksek yargı organı tarafından kabul edilmiş ise artık bu kanunun bir süre daha uygulanmaması gerekmektedir. Aksi durumda devlete olan güven sarsılır, hukuk devleti ilkesi zedelenir.

İllyet Bağı; Kıyı alanının doğal dengesinin bozulmasına yol açan olumsuz etkiler ile ortaya çıkan zarar arasında illiyet bağı, sebep-sonuç ilişkisi bulunması gerekmektedir. Her şeyden önce olumsuz etkilerle zarar arasındaki illiyet bağı sorunun değerlendirilmesinde kıyı alanında olumsuz müdahale sonucu meydana gelen ekolojik zararların ödetilmesi ve mağdurun korunması konusunda önemli bir veri- delil olarak karşımıza çıkmaktadır. Zarara birden çok kirlenici sebep katılmışsa illiyet bağının değerlendirilmesinde çeşitli ihtimaller ortaya çıkar. Özellikle deniz kazaları sonucu oluşan veya kıyı alanına yapılan bir tatil köyünün çevre deniz ve kıyı doğal dengesinin bozulmasına neden olan sebep sonuç ilişkisini kurmak oldukça zor olduğu için birçok defa dava konusu tarafsız kalabilmektedir.

4.9.4. Kıyı kullanımı ve hukuki sorumluluğun sonuçları

Tazminat; Kıyı alanlarının amaç dışı kullanılarak kirletilmesi sonucu zarara uğrayan kimse (kamu-özel), uğradığı zararın tazminini kirletici faaliyete neden olan kişi veya kurumdan talep edilebilir. Kıyının kirletilmesinden zarar gören herkes, hiçbir sınırlama söz konusu olmaksızın dava açabilme hakkına sahiptir. Yalnız davacı zararını, zararla kirlenme arasındaki uygun sebep-sonuç ilişkisi veya illiyet bağı ve kirletmenin yönetmeliklerde tespit edilen standartları aştığını ispat etmelidir. Tazminat talebiyle ilgili olabilecek bir başka sorun, Çevre Kanunu m.3/e’de kabul edilen kirlenmenin önlenmesi ve sınırlandırılması için yapılan giderleri ödeme borcu ile ilgili hükümdür. Gerekli önlemlerin alınmasıyla gelecekteki zararın doğması önlenmişse artık zarar bulunmadığından sorumluluktan da bahsedilmeyecektir.

Kirleteni tanımlayan Çevre Kanunu m.2/d’ de gerçek ve tüzel kişilerin sorumluluğundan bahsedildiğinde, Türk ya da yabancı gerçek ve tüzel kişiler Çevre Kanununu m.28’deki sorumluluğa tabidirler. Ayrıca sorumluluk açısından özel hukuk tüzel kişileriyle kamu hukuku tüzel kişileri arasında da fark yoktur. Kamu tüzel kişilerinin özel hukuk çerçevesindeki faaliyetleri sonucu kıyıyı kirletmeleri halinde Kamu İktisadi Teşebbüslerin çevreyi kirletmelerinde de aynı sonuç geçerli olacaktır. Kamu tüzel kişilerinin kamu hizmetlerini görürken kıyı alanını kirletmeleri halinde de aynı sonuç benimsenebilir.

Kıyıyı koruma amacı karşısında, kamu menfaati ve özel menfaat ayırımına gitmenin haklı bir gerekçesi yoktur. Kirleteni tanımlayan Çevre Kanunu m.2/d fiilleri sonucu doğrudan veya dolaylı olarak çevre kirliliğine sebep olanları kirleten kabul etmektedir. Dolayısıyla kamu yada özel kişi olması sonucu değiştirmeyecektir. Günümüzde özellikle Ege ve Akdeniz kıyılarında kısa vadeli turizm amaçlı amaç dışı kıyı kullanımı devam ederken doğal yapı farklı bir şekilde etkilenmektedir. Bu etkileşim süreci kirlenme, nitelik ve nicelik olarak yok olmaya kadar gidebilmektedir. Kıyı alanının amaç dışı kullanımına sebep olan fiil bazen yasama ve yürütme organı veya görevlileri tarafından gelebilmektedir. Fethiye’nin Gemile Koyu, Kelebekler Vadisi olarak bilinmekte olup bu kıyı bölgesi ormanlık alanı da içermektedir. Söz konusu alan 10.09.1996 tarihinde 600 yataklı turizm amaçlı tatil köyü olarak tahsis edilmiştir. Bölgenin kıyı kullanımı şeklinde turizme açılmasında dönemin mevcut siyasi parti ve hükümet temsilcilerinin etkisi bulunmuştur. Bu nedenle kıyı kullanıma ilişkin alınan yasama, yürütme ve yargı kararlarının karar alım sürecine etki eden dış faktörlerin konu ile ilgisi değerlendirilmelidir. Bu konuda hiç olmazsa bilirkişilik kurumu işletilmeli, üniversite

temsilcileri, gönüllü çevre kuruluşları ve zarar gören yerel unsurların kararalma sürecine katılması sağlanmalıdır. Amaç dışı kıyı kullanımında tazminat bazen uluslararası sorumluluk* çerçevesinde de gündeme gelmektedir. Uluslararası çevre hukukunda devletin sorumlu tutulabilmesi için devletin uluslararası bir örf adet hukukunu veya bir sözleşme metnine aykırı davranması gerektiği üzerinde durmaktadır. Bu davranış şekli farklı olarak ortaya çıkabilmektedir. Söz konusu eylem kendi gözetim ve denetim alanında bir eylem olabileceği gibi kendi yaptığı veya yapılmasına izin verdiği bir konu da olabilir. Devletler bu konuda yargı sürecinden çok diplomatik yollarla süreci çözme yolunu tercih etmektedirler. Bu ise norm hukukunun oluşmasını engellemekte ve sorunun çözümünü geciktirmektedir.

1982 BMDHS ise bu konuda devletlere özel bir sorumluluk hukuku sınırı çizerek devletleri bu konuda işbirliğine zorlamakta ve çağdaş uluslararası çevre hukukuna uygun çözüm arayışlarına itmektedir. BMDHS bu konuda denizel çevre ortamının kirlenmesine neden olan kirletici kaynağı sorumluluk hukuku açısından muhatap kabul etmek için devletin denizel ortamdaki yetki alanının tanımı yapılmış ve hükümler hakkını belirlemiştir. Bu konuda içsular, karasuları, münhasır ekonomik bölge ve açık denizler gibi kavramları yerleştirmiş ve bu ülkelerin haklarını bu kavramlar ölçüsünde tanımlamıştır. Kıyı yönetim sürecini onu etkileyen karasal yada denizel ortamlardan bağımsız düşünmek mümkün değildir. Dolayısıyla bu alanlarının tabi olduğu hukuk sistemi kıyı yönetim hukuk sürecini doğrudan etkilemektedir. Türk hukuk sistemi bu konuda farklı bir yaklaşım içersinde bulunmuş, kıyıyı denizel alanı olmayan bir sistem olarak kabul etmiştir. Bu hukuki hata ulusal ve uluslararası ilişkilerde her zaman sorun yaratacağından bu tip yasal düzenlemelerin yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Zararın Giderilmesi; Türk hukuk sistemine göre kıyı alanlarının amaç dışı kullanılması sonucu ortaya çıkan zararın tazminine ilişkin düzenlemeler sorumluluk hukuku çerçevesinde incelenebilir. Zarara sebep olan kişi bir şekilde sorumlu olmalı ve sebep olduğu zararı tazmin etmelidir. Kıyı alanına vermiş olduğu zarardan dolayı sorumlu olacak suje her zaman kişiler olmadığı gibi kamu kurumları da olabilmektedir. Kamu kurumları kent, çevre, kıyı, deniz kirliliği ve imar konularında hukuka uygun olmayan plan, proje ve uygulamalar hakkında bireylerin, gönüllü kuruluşların ve meslek odalarının açtığı davalarda, mahkemelerin verdiği kararların uygulanmadığı, davalı konumunda olan kamu kuruluşları iptal edilen projelerin

---

* Uluslararası hukuk kişinin sebep olduğu uluslararası hukuka uygun faaliyetlerinden kaynaklanan etkilerinden zarar gören kişiler karşı sebep olunan zararı gidermeye yönelik uluslararası hukuk kurumudur.

uygulanmasını sürdürdüğü görülmektedir. İdare Mahkemelerinin genellikle davalı aleyhine karar vermesine rağmen çeşitli belgelerdeki sakıncalı karar ve uygulamalara neden olan plan ve projelerin davalı konumundaki kamu kuruluşları tarafından uygulanmasına devam edilmektedir. Kamu kuruluşlarının söz konusu olay hakkında kesinleşmiş yargı kararı olmasına rağmen devam ettirdikleri uygulamalar için yargı kararlarına uymayan yetkililer hakkında tazminat davası açılarak sebep oldukları zararın giderilmesi istenmelidir.

Eski hale iade ve tehlikenin giderilmesi talebi; Bireysel yada kamusal faaliyetlerin sonucu her zaman öngörülen veya belirlenen plan ve stratejiye uygun sonuçlanmamış olabilir. Dolayısıyla bu durumda kıyı üzerinde bir zararın varlığı söz konusu olup bu zararın veya oluşacak tehlikenin giderilmesi gerekmektedir. Her faaliyette olduğu gibi doğal kaynak olarak deniz ve kıyı kullanımında da, riskin sıfırlanması gibi bir durum olanaklı değildir. Ancak kabul edilebilir düzeyde riski içeren güvenlik ve kriz yönetimine dayalı kısmi bir dengenin devamlılığının sürdürülmesi gerekmektedir. Kıyının kirlenme ihtimalinin bulunduğu durumlarda kıyı koruma konusunda kendisine görev ve yetki verilmiş ilgililer kirlenmeyi önlemek, kirlenmenin meydana geldiği hallerde kirlenmeyi önleme faaliyetleri (özel-kamusal) durdurmak, kirlenmenin etkilerini gidermek veya azaltmak için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdürler. Kirlenme ihtimalinin bulunduğu durumlarda, zarar tehlikesi maruz bulunanlar kirlenme tehlikesinin önlenmesini, kirlenmenin meydana geldiği hallerde zarara uğrayanlar, kirlenmenin durdurulmasını ve etkilerinin giderilmesini dava yoluyla isteyebileceklerdir*. Kıyı Kanunu alanında sorumluluğa yol açan, çevreye müdahale teşkil eden hukuka aykırı işlem yada eylem sebebinin, bertaraf edilmesi ve ortadan kaldırılması gerekmektedir**. Kirlen (davalı) yabancı devlet ise özellikle denizel çevre zararları tam olarak tespit edilebilmek hayli zordur. Her iki halde de Türk mahkemelerinden elde edilen tazminat hükümlerinin nasıl icra edileceği, konunun diğer karmaşık boyutunu oluşturur***. Kıyıyı olumsuz etkileyecek zararın önceden tahmin edilerek olma olasılığı yüksek olan sonuçların öngörülerek kullanıcıların buna çözüm noktasında katkılarının olması araştırılmalıdır. Bu katkı bazen kıyının kullanımının engellenmesi dahi olabilecektir.

---

* 4. HD, 9.2.1989, E. 1988/7660, K. 1989/1046, YKD, 1989, S:5, s. 647-648

** Bakınız Çevre Kanunu mad. 8/2.

*** Uluslararası karakterleri çevre zararlarından doğan davalarda Türk mahkemelerinin yetkisi için bkz. ŞANLI, C. "Türk Milletlerarası Özel Hukuk Sistemine Göre Çevre Kirlenmesinden Doğan Zararların Tazmini". İnsan ve Çevre, s. 221 vd.

V. KIYI ALANLARI YÖNETİM SİSTEMİ VE HUKUKİ YAPISI

Sanayileşmenin ve kentleşmenin yoğunlaşması ile birlikte kıyılardan yararlanma isteğindeki artış, sosyal adalet ilkesine uygun olarak kıyı alanlarından yararlanma konusunda ekonomik anlamda optimal bir dengenin kurulması gereği duyulmuştur. Deniz ve kıyı kaynaklarının kullanımına yönelik sektörel bazda yoğunlaşan farklı taleplerin karşılanması ve kaynakların korunması kıyının yönetim sürecinin hukuk tekniği olarak önemini ortaya koymaktadır. Kıyı alanlarının sahip olduğu potansiyelin sürdürülebilir yaklaşıma uygun, sürekli ve dengeli iktisadi kalkınma prensipleri doğrultusunda, çevresel etkiler de dikkate alınarak , ekolojik sürekliliğin sağlanması multidisipliner bir yönetimi gerekli kılmaktadır.

Bilim dünyamızın lügatçesine 1970’li yılların sonunda ilk önce Amerika Birleşik Devletlerinde önce “kıyı yönetimi”, “kıyı bölgesi yönetimi”, “kıyı bölgesi kullanımı ve yönetimi” ve bugün için ulaşılmış olduğumuz nokta olarak da “entegre kıyı alanları yönetimi” yada “kıyı bölgesi kullanımı ve yönetimi bütünlüğü” başlığı altında bir kavram girmiştir (Kalo ve diğerleri, 1999). Kıyı yönetimi kavramı, ilk önce kıyı erozyonu, arazi kullanımı gibi konularla birlikte incelenirken, 1980’lerden sonra kıyı kullanımının farklılaşmasıyla birlikte çok sektörlü yaklaşımla ele alınmaya başlanmıştır. Türk hukuk sistemi içerisinde 1972 yılına kadar kıyuyu tüm boyutu ile ele almağa çalışan yönetsel ve yasal anlamda özel bir düzenlemenin mevcut olmadığı; yalnızca bazı yasaların kendi düzenleme konularını ilgilendirdiği oranda, kıyıya ilişkin hükümlere yer verdiği görülmektedir. 1980’li yıllarla birlikte tek boyutlu ve tek sektörlü kıyı yönetim yaklaşımı, sosyo-ekonomik gereksinimlere cevap vermediği ve sürdürülebilir olmadığı için, Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi adı altında yeni bir yönetim yaklaşımı gündeme gelmiştir. Kıyı alanlarının sürdürülebilir kalkınma anlayışı çerçevesinde, koruma-kullanma dengesini de içeren uluslararası ve ulusal planlanma süreci isteği kıyı yönetimi ve bu yönetim sisteminin hukuki zemininin oluşturulması gereği duyulmuş ve Anayasal ve yasal anlamda kıyı yönetimi kavramıyla uyumlu hukuki düzenlemeler yapılmıştır.

Kıyı alanlarının duyarlı, sınırlı ve baskı altındaki alanlar olması, bu alanlarda kaynak kullanımı ve sürdürülebilir bir gelişmenin sağlanması için kamunun ve yerel grupların uyumlu ve birlikte kullanımına olanak verecek entegre politika ve stratejilerin hukuk tekniği açısından bir yasal zemine oturtulmasını gerektirmektedir. Basit anlamda Kıyı Alanları Yönetimi yaklaşımında kıyı alanlarına ilişkin sorunlar tek tek ele alınmakta, bu sorunların birbirleriyle bağlantıları ve etkilerini dikkate alan bir süreç izlenmemektedir. Kıyı alanlarında yaşanan sosyo-ekonomik ve doğal süreçle birlikte yaygın, karmaşık, birbirini etkileyen, yarışan kullanımlar ve aktivitelerin varlığı bu alanlarla ilgili karar verme, kullanım, yatırım, kontrol ve izleme faaliyetleri, uyuşmazlıklar vb. ulusal ve yerel sorunlar özel bir yönetim yaklaşımını zorunlu hale getirmiştir. Bu süreç Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi olarak bilim dünyamıza girmiştir (UNEP, 1995).

Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi , kıyı alanlarını ve kaynaklarını etkileyen tüm sektörel faaliyetleri kapsamına alan, ekonomik ve sosyal boyutların yanı sıra çevresel ve ekolojik kaygılara da yer veren geniş kapsamlı bir yaklaşımı ifade etmektedir. Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi'nde temel hedef, kıyı alanlarının farklı kullanımları arasındaki karşıtlıkları en aza indirgeyerek bunları belirli bir denge içinde uyumlaştırmak ve kıyı alanlarını kendi içinde optimum faydacı kullanım ve yönetim sürecinin sağlanmasını amaçlamaktadır. Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi , kıyı alanlarında sürdürülebilir gelişmenin sağlanmasında sürekli, önlem alıcı ve uyarlanmış bir kaynak yönetim süreci olarak tanımlanmıştır.

Kıyı alanlarında çeşitli faaliyetlerden dolayı çevresel ve sosyo-ekonomik kazanımların optimize edilmesi ve bu faaliyetlerden doğan çelişki ve sorunların en aza indirilmesi, faaliyetler ve sektörler arasında denge kurulmasında Entegre Kıyı Alanları Yönetimi'nin başlıca amaçlarındandır(UNEP,1995). Gündem 21'de temel özellikleri belirleyen EKAY Rio'dan sonra daha da geliştirilerek, kıyı devletlerinin uygulamalarında yerini almaya başlamıştır. 1993 yılında Hollanda'nın Noorwijk kentinde düzenlenen "Dünya Kıyıları Konferansı'nda, Dünya Bankası Çevre Bölümü tarafından hazırlanan "EKAY Rehberi" ile ulusal düzeyde bu programın uygulanması için gerekli politik, kurumsal, yasal ve yönetsel araçlar konusunda sistematik bir çerçeve çizilmiştir. Rio sonrası Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi'ne ilişkin düzenlemeler Birleşmiş Milletler Bölgesel Deniz Programının da kapsamına alınmıştır.

Kıyı alanlarında sürdürülebilir gelişmenin aracı olarak geliştirilecek ve uygulanacak olan entegre kıyı alanı yönetimi sürecinde aşağıdaki ilkelere uyulmalıdır. Yönetimde yatay ve düşey entegrasyon ve eşgüdümün sağlanması, kara ve su kullanım planlarının entegrasyonu, sektörler arası iş birliği ve uyumun sağlanması, doğa uyumlu ekolojik planlama yaklaşımının benimsenmesi, değerli ve duyarlı ekosistemin korunması, sosyal eşitlik ve adalet ilkesine uyulması, teknik araçların uygulanması (ÇED, stratejik ÇED ve otokontrol), ekonomik araçların uygulanması (vergilendirme, kirletenin ödemesi, sübvansiyon, permi vb.), sürdürülebilir insan yerleşmelerinin (kentleşme, sanayileşme, turizm vb.) desteklenmesi, deniz, akarsu ve tatlısu kaynaklarının kirlenmesinin önlenmesi, orman ve tarım topraklarının korunması, kıyı karakterinin ve doğal plajların korunması, kıyı erozyonunun önlenmesi, doğal, kültürel zenginliklerin ve duyarlı ekosistemlerin (sulak alanlar, endemik türlerin habitat alanları, deltalar, lagünler, vb.) korunması gerekmektedir. Dolayısıyla Entegre Kıyı Alanları Yönetimi stratejileri politika, amaç ve hedefler ile uyumlu, yasal, kurumsal düzenlemeleri, planlama, insan kaynaklarının geliştirilmesi, finansman sağlanması ve uluslararası işbirliğine ilişkin eylem önerilerini kapsamaktadır. Kıyı alanlarının durumunu esas alan, geniş kapsamlı Entegre Kıyı Alanları Yönetimi programının başlatılması ve sürdürülmesi, temel stratejik hedef olarak benimsenmelidir.

5.1. Hukuk Sistemi İçerisinde Kıyı Yönetim Hukuku

Son elli yıl içerisinde insan çevre etkileşiminin artması sonucu ulusal ve uluslararası alanda doğal kaynaklar, çevre, sınıraşan sular, denizel alanlar vb. gibi bir çok sorunların çözümüne ilişkin bir takım hukuksal düzenlemelerde bulunulmuştur. Bu ve benzeri konuda son yarım yüzyıl içerisinde karşı karşıya kaldığımız sorunlardan birisi de kıyı bölgeleridir. Kıyı alanlarının yönetim ve kullanım politikalarının belirlenmesi için bir takım hukuki güvencelerin sağlanarak sorunların çözümüne hukuk tekniği açısından yaklaşım gereği ortaya çıkmıştır. Sorunun çözümüne diğer sistemler içerisinde yaklaşılması ve özel bir hukuki düzenlemenin yapılmamış olması sorunun çözümü için yeterli olmamış, kıyı alanına özgü bir hukuk sürecinin başlamasına neden olmuştur. Hukuk, kişisel ve toplumsal sorunların çözümünde en önemli teknik araçlardan olup toplumsal değerleri ve politik tercihleri esasa bağlayan kurallar sistemidir.

Çağdaş hukuk felsefesinin kabul ettiği temel prensip, doğal kaynakların paylaşımının sosyal adalete ve eşitlik ilkesine uygun, kamunun çıkarının özel çıkarın üstünde tutan bir hukuki araçlar sistemini öngörmesidir. Kıyı Hukuku sistemi, deniz ve kıyıların ekonomik olarak sürdürülebilir bir iktisadi kalkınma sürecinde yer almasını ve bu değerlerin toplum yararı ve eşitlik ilkesi doğrultusunda kullanılmasını sağlayan, ekolojik dengesinin korunarak gelecek nesillere aktarılmasına hizmet eden bir araç üretmek durumundadır. Türk Anayasal sistemi ve alt hukuk normları buna paralel düzenlenmeye gitmiş olmakla birlikte söz konusu hukuk normları ve Kıyı Kanunu olumlu girişim olmakla birlikte ideal bir kıyı yönetim hukuku aracı değildir. Kıyı hukuku veya kıyı yönetim hukuku sistemi uygulamalarıyla insanın doğayı koruyarak geliştirmesine hizmet eder nitelikli tüm unsurları içermelidir. Bu konudaki asıl sorun hukuk sisteminin kendi içerisinde sürdürülebilir olup olmamasıdır.

Doğal kaynakların korunması konusunda hukuk sistemimizin sürdürülebilirlik ilkesiyle uyumlu olduğunu söylemek güçtür. Ulusal hukuk sistemi dinamik olmayan, statik ve zor değişime uğrayan katı yapısını korumaktadır. Sosyal yapı dinamik bir süreç ise ve kıyı toplum ilişkisi yer ve zaman olarak değişikliğe konu olabiliyor ise buna bağlı olarak Kıyı Kanununun da bu boşlukları doldurucu ve sistemin aksayan yönlerini giderici değişikliğe açık olması gerekmektedir. Kıyıların hukuki durumlarının düzenleyen mevzuat çokluğu ve idareler arası koordinasyon eksikliğinden kaynaklanan görev ve yetki karmaşası kıyı yönetim hukukunun temel sorunudur. Hukuk sistemi içerisindeki yetki karmaşıklığına son verilmeli, kıyı, İmar, tapu-kadastro, orman, turizm, çevre vb. yasalar ve ilgili bakanlıklar revize edilmeli, kamu yararı ve ulusal çıkarlarımızı ön planda tutacak bir planlama ve yönetim politikasıyla uyumlu kıyı yönetim hukuk sistemi oluşturulmalıdır. Kıyı hukuk sisteminin uluslararası boyutu bulunmakta olup Türkiye üzerinde bulunduğu deniz ve kıyı varlığı olarak bölgesel kıyı devletleri ile ayrı ayrı denizel çevre ve kıyı yönetim hukuk normlarını uygulama durumundadır. Sorun sadece kıyı ve denizde kıyısı bulunan ulusların koruma programları değil, o doğal kaynağı kullanan tüm ulusların ortak sorumluluk duygusu içerisinde denizel çevre yönetim hukuku sistemine dahil edilmesidir. Türkiye bölgesel deniz kıyılarının korunması amacı ile gerek ulusal gerekse uluslararası denizel çevre yönetim hukuku sistemlerine özel bir önem vermekte ve uygulamakta olduğu denizel yönetim sistemleri ile uluslararası sürecin içerisinde bulunmaktadır. İdari ve hukuki açıdan AB ülkelerinde başarılı olarak uygulanmış bulunan kıyı bölgelerinin kamulaştırılması, satın alınması, özel korunan alan ilan edilmesi vb. hukuki modeller üzerinde durulmalıdır.

Bu uyum süreci motomod bir model alımı ve uyarlanması olmayıp AB ile ortak plan ve programlarda çalışabilmek için kabul edilir ortak hukuk standartları üzerinde uzlaşmak, ulusların bilgi birikiminden ve uygulanabilir başarılı hukuk modellerinden faydalanmak ve özellikle de mali hukuk konularında doğal kaynakların korunmasında yeterli olmayan ülkemizin AB ve bu birlik içersindeki ülkelerden ve uluslararası mali kuruluşlardan mali destek alması yolunda gerekli girişimlerde bulunmaktadır. Başarılı bir kıyı yönetim hukuku karşılaştırmalı kıyı alanları yönetim hukukuna dayanmaktadır. Kıyı Hukuku sistemi tez çalışmasında uluslararası ve iç hukuktaki kıyı yönetim hukuku ve uygulamaları olarak iki alt başlıkta incelenmiştir.

5.1.1. Uluslararası hukuk ve kıyı alanları yönetimi süreci

Kıyı alanı, deniz ve kara ekosistemlerinin bulunduğu ve her iki sistemin birbirini etkilediği kadar birbirlerinden de etkilenen, bu yüzden de çok zengin bir yaşam ortamı oluşturan coğrafi bir bölge, insanlığın ortak malıdır (Mavi Plan,1998). Kendine özgü bir ekosistemi olan deniz ve kıyı ortamları ortak yaşamın gerekli bir unsuru olup bu değerlerin konumu itibariyle ulusal hükümetlerce korunması mümkün değildir. Deniz ve çevre kirliliği sınır tanımaz; onun etkileri, yerel veya bölgesel olduğu kadar, kıtasal ve küresel niteliktedir. Dolayısıyla kıyı alanlarına ilişkin sorunlar da hem ulusal hem de uluslararası ölçekte birbirine bağımlı entegre durumdadır. Ekolojik değerlerin korunması konusundaki ulusal egemenlik anlayışı sürdürülebilir olmadığı gibi doğal kaynak-ekonomi, ekoloji-ekonomi konusundaki karşılıklı olumsuz bağımlılık ilişkisi ve etkileşim süreci etkin bir uluslararası hukuki işbirliğini gerekli kılmaktadır*. Bu işbirliği sürecinin ortak standartlar ve hukuk temelleri üzerinde oturtulması, uygulanması ve denetlenmesi gerekmektedir. Türkiye bu konuda diğer sosyo-ekonomik alanlarda olduğu gibi uluslararası işbirliği ve dayanışmayı kabul etmekte, bölgesel deniz kıyılarının korunması amacı ile gerek ulusal gerekse uluslararası denizel çevre yönetim sistemlerine özel bir önem vermektedir. Avrupa Birliği uyum süreci bu yaklaşımlardan biridir. Uluslararası işbirliği süreci içersinde deniz kirliliği ve kıyıları ile ilgili sorunlar ayrı bir önem taşımaktadır.

---

* Avrupa Tek Senedi, Kopenhag Kriterleri, Avrupa Birliği Eylem Programları, Rio Çevre ve Kalkınma Konferansı, Paris, Bern, Barselona vb. uluslararası hukuk metinleri deniz ve kıyı kaynaklarının korunmasına yönelik kabul edilmiş ortak ikili, bölgesel ve küresel işbirliği sözleşmeleridir. Bu uluslararası hukuk metinlerinin ortak hareket noktasını uluslararası veya bölgesel antlaşmalar oluşturmakta ve bu iş birlikteliği milli devletlere birtakım ulusal idari, yasal ve sosyo-ekonomik yükümlülükler getirmektedir.

Son 50 yıl içerisinde dünya denizlerinin kirlenmesiyle başlayan global denizel çevre krizi komşu ülkeleri de olumsuz etkilemekte ve bu süreç daha da hızlanmakta ve artmaktadır. Her geçen gün denizlerimiz daha hızlı kirlenmeye başlamış, özellikle Karadeniz, Akdeniz ve Ege Denizi'nde artan bir kirlilik söz konusu olmuştur. Türkiye'nin deniz, kıyı ve çevre kirliliğinin önemini kavraması ve kabullenmesi geç olmuştur (Tütüncü,2000). Denizlerin kirlenmesine engel olunması amacı ile tüm dünya ülkelerinde bir dizi önlemler ve hukuki kararlar alınmaktadır. Birleşmiş Milletlerin Denizcilik Örgütü olan Uluslararası Denizcilik Örgütü (IMO) bu koordinasyonu sağlamakta ve dünya ülkelerine bu konuda bazı sorumluluklar yüklemektedir. Gerek uluslararası mevzuat ve gerekse ulusal mevzuatlarımızdan kaynaklanan tedbirlerin uygulanabilmesi için uluslararası hukukun iç hukuk normu haline getirilmesi gerekmektedir. 1940 ve 1950'lerden sonra oluşturulan Milletlerarası Deniz Hukuku ile uluslararası ilan edilen sahaların dışında bu konunun uygulanmadığı açıkça görülmektedir. Deniz ve kıyı kirliliği ile ilgili sorunlar uluslararası kamuoyunun gündemine ağırlıklı olarak girmesi, 1960'lı yıllarda yaşanan deniz kökenli çevre facialarının sık sık gündeme gelmesiyle başlamış, deniz çevresinin ve kıyı alanlarının korunmasına ilişkin uluslararası düzeyde denizel çevre rejim oluşturabilmesi ülkeler arasındaki soğuk savaş koşullarının ortadan kalkması ile mümkün hale gelmiştir. Çevre sorunları ile karşı karşıya bulunan çeşitli denizlerde 1980'li yıllar uluslararası ve bölgesel denizel çevre rejimlerinin hukuksal ve teknik altyapısının başladığı bir dönemdir(Güneş, 1999) Bugün komşumuz Yunanistan ile bu konuda tam mutabık olduğumuz söylenemediği gibi, Karadeniz'de kıyısı bulunan ülkelerle de ortak bir çevre rejimi oluşturulmuş olsa da yavaş işleyen bir süreç olduğunu kabul etmek gerekmektedir.

5.1.2. Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi

21. Yüzyılda Uluslararası Deniz Hukukunun en önemli gündem maddelerinden biri deniz ve kıyıların kirliliğinin kontrolü, azaltılması, yok edilmesi ve sebep olan kişi ve kuruluşların sorumluluk hukuku çerçevesinde vermiş oldukları zararın tazminidir. Birleşmiş Milletlerin öncülüğünde 1958 ve 1960 yıllarında yapılan I. ve II. Deniz Hukuku Konferanslarında deniz kirliliği konusunda fazla üzerinde durulmamış olup zamanla konunun uluslararası gündemde artan oranda yer işgal eder hale gelmesiyle 1958 Cenevre Sözleşmesinde petrol vb. kirleticiler ile denizel çevreye verilen zararın tazmini gündeme

gelmiştir. Bu sözleşmeyi takiben 1972 Stockholm Çevre ve Kalkınma Konferansı yapılmış olup konferansta deniz ve çevresinin korunması ile ilgili birtakım tavsiye kararları alınmıştır. Bu döneme kadar yapılan uluslararası girişimlerin istenilen düzeyde olmaması nedeniyle 1982 yılında konu kapsamlı bir şekilde ele alınması gereği üzerine III. Deniz Hukuku Sözleşmesi yapılmıştır. Deniz ve kıyı alanlarının korunmasına yönelik uluslararası hukuk düzenlemeleri içersinde 1982 yılında yapılan ve 1994 yılında yürürlüğe giren Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS) özel önem taşır. Deniz ve kıyı alanları ile ilgili olarak birçok konuyu ve bu arada deniz çevresine ilişkin düzenlemeleri çağdaş bir bakış açısı ile düzenleyen uluslararası sözleşme, birkaç devlet dışında tüm dünya ülkeleri tarafından kabul edilmiş, küresel düzeyde bir belge niteliğindedir.

1992 BM Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda kabul edilen hukuki belgelerin, kıyı alanlarının korunması ve sürdürülebilir gelişmesinin sağlanmasına yönelik uluslararası hukuki bir araç olarak benimsenmesi, bu alandaki çalışmalar için bir dönüm noktası olmuştur. Sözleşme sadece koruma konusuyla sınırlı olmayıp uyumsuzlukların giderilmesi konusunda Deniz Hukuku Uluslararası Mahkemesi'ni de bu konuda yetkili görmesi açısından önemlidir. Üye devletler deniz ve kıyı kirliliğinin korunması konusunda kirliliği önlemek ve azaltma hususunda görevli kılınmış, tüm insanlığın ortak değeri kabul edilen açık deniz alanlarında ekolojik sistem ve yok olmaya yüz tutmuş canlıların korunması konusunu da düzenlemiş bulunmaktadır. (Sözleşme Madde/ 194/5) Uluslararası girişim her konuda olduğu gibi deniz ve kıyı koruma konusunda da ulus devletlerin iç hukukunu etkiler nitelik taşımaktadır. BMDHS 207. ve 212. maddelerinde ulus devletler uluslararası çevre ve uluslararası hukuk ilkelerine uygun iç hukukta düzenleme yapılması konusunda yükümlülükler yüklemektedir. Bu süreç insanlığın ortak malı olan denizel alanların korunması konusunda ortak standartlar çerçevesinde girişimlerin yapılmasının kabul edilmiş olması açısından büyük önem taşımakta olup bu konuda önemli ulusal girişimlerin yapılmasını öngörmektedir. Deniz çevresinin korunması konusunda görevi yerine getirmeyen ulus devletler uluslararası hukuka göre sorumlu olacaklardır. Çevre sorunlarına uluslararası düzeyde çözüm bulunması amacıyla toplanan 1972 Stockholm Çevre Konferansında da deniz kirliliği önemle ele alınmış ve konferans sonucu kurulan Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) öncülüğünde dünyanın on farklı bölgesinde, yüz otuz devleti, on altı Birleşmiş Milletler kuruluşuna ilaveten kırktan fazla kuruluşu ilgilendiren bölgesel deniz rejimleri oluşturulmuştur (Haas, 1991).

BM Çevre Programı bünyesinde başlatılan Bölgesel Deniz Programlarının ilki olan 1975 Akdeniz Eylem Planı'dır. Bu kavrama ilişkin ilk uygulamalar, kıyı erozyonu ve kıyı kullanımı gibi sektörel sorunların üstesinden gelmeyi amaçlamakta ve kıyının kara yönündeki ekonomik ve estetik değerlerinin korunması önceliğini içermekte, kıyının kara yönündeki ekonomik ve estetik değerlerin korunması gerekliliği üzerinde durmaktadır. Sözleşme taraf ülkeleri bu konuda yükümlülükler altına sokmuş olmasına rağmen iç hukukumuza bu hukuk siteminin yeterli ölçüde yansıtılmamış olduğu bir gerçektir. 1992 BM Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda kabul edilen en önemli belgelerden biri Gündem 21, deniz ve kıyı alanlarına ilişkin olarak ayrıntılı düzenlemelere yer vermektedir. "Okyanusların, Kapalı ve Yarı kapalı Denizler de Dahil Olmak Üzere Tüm Denizlerin Kıyı Alanlarının ve Canlı Kaynaklarının Korunması, Rasyonel Kullanımı ve Geliştirilmesi" başlığı altında yer alan bu düzenleme kıyı devletlerini, kıyı alanlarını ve kaynaklarını sürdürülebilir kalkınma anlayışına uygun olarak kullanmaları konusunda yükümlülük altına sokmaktadır. Gündem 21'in 17. Bölümü "Okyanusların, kapalı ve yarı kapalı denizlerde dahil Olmak üzere Tüm denizler ve Kıyı Alanlarının Korunması ile Buralardaki Canlı Kaynaklarının Korunması, Akılcı Kullanımı ve Geliştirilmesi" başlığını taşımaktadır. Bu belge küresel düzeyde varılmış bir siyasi irade uyuşmasını gösteren en güncel belge olması nedeniyle denizlerin korunması açısından özel bir önem taşımaktadır. Çevre ve kalkınmaya ilişkin temel ilkeleri ortaya koyan Rio Deklarasyonu, insan hakları, eşitlik, yoksullukla mücadele, sosyal ve ekonomik gelişme, insan yerleşmeleri, kara ve deniz kaynaklarının korunması vb. konularda insanlığa ulusal ve uluslararası alanda yeni sorumluluklar ve yükümlülükler getirmiştir. Deniz ve kıyı alanlarına ilişkin sorunların çok sektörlü ve çok disiplinli bir anlayış içinde çözümlenmesi gereği üzerinde durulan bu konferansta, Entegre Kıyı Alanları Yönetimi kavramı deniz ve kıyı alanlarının sürdürülebilir gelişimini sağlamaya yönelik bir araç olarak kabul edilmiştir. Konferansta kabul edilen ana ilkelerin ve bu ilkelerin gerektirdiği yönetim modelinin belirlendiği, "münhasır ekonomik bölgeler de dahil olmak üzere kıyı alanlarının entegre yönetimi ve sürdürülebilir gelişimi" başlığı altındaki düzenlemeye göre, kıyı devletleri kendi ulusal yetki alanlarına giren kıyı ve deniz kaynaklarının entegre yönetimi ve sürdürülebilir gelişimi görevini üstlenmektedirler. Bu amaçla ülkeler, kıyı alanlarına ilişkin olarak tüm sektörleri kapsayan entegre bir politika ve karar alma süreci oluşturmayı, önlemler almayı ve tarafların karar alma süreçlerine katılımını taahhüt etmektedirler.

Uluslararası işbirliğine açık olmak veya bu işbirliğinin sonucu bir takım anlaşma ve sözleşmelere taraf olmak farklı, bu uygulamaların iç hukukun parçası haline getirerek uygulamaya geçilmesi farklı şeylerdir. Mevcut uluslararası hukuki yapı iç hukuk sistemimize tam olarak yansıtılmamaktadır. Bu sözleşmede münhasır ekonomik bölge de dahil kıyı yönetiminden bahsetmektedir. Türk hukuk sisteminde kıyı yönetimine ilişkin yasal düzenleme kıyuyu sadece karasal alan olarak almakta kıyının deniz yönü itibariyle yönetiminden söz etmemektedir. Kıyı Kanunu genel olarak yorumlandığında bir kıyı yönetim hukuku olmaktan çok kıyı kullanımının şekilleri üzerinde duran bir hukuk metnidir. Ülkemizde bu konuda yapılan girişim yeterli değildir. Ekolojik, sosyal, kültürel, ekonomik özellikleriyle uluslararası denizcilik etkinlikleri nedeniyle zarara açık olan deniz ve kıyı alanları IMO tarafından “özellikle duyarlı deniz alanı” olarak koruma altına alınabilmektedir. Doğal yapısı açısından dünyanın en duyarlı deniz alanlarından biri olan Türk Boğazları, aynı zamanda taşıdığı deniz trafiği dolayısıyla çok büyük bir baskı altındadır. Bu baskıların doğal ve insan yapısı çevre üzerindeki olası yıkıcı sonuçlarını önlemek ve gidermek için, bu bölgeyi kullanan tüm deniz araçları ile bunların bayrak devletlerine ve kıyı devleti olan Türkiye Cumhuriyeti’ne sorumluluk düşmekte bu konuda uluslararası hukuk metinlerinde bu alanların korunması konusunda gerekli girişimleri yapılması gerekmektedir.

1976 yılında Akdeniz’de kirliliğin önlenmesine yönelik çevre rejiminin hukuksal altyapısını oluşturan Barselona Sözleşmesi yapılırken uluslararası bölgesel deniz rejimlerini karşılaştırmalı olarak ele alan bir çalışmada, Karadeniz’in gerek deniz, gerekse kıyı alanları ve kaynaklarında yaşanan bozulma açısından, en azından önümüzdeki yirmi yıl bakımından geriye dönülmesi imkansız bir konumda olduğu saptanması yapılmıştır (Sorensen, 1995). Ülkemiz bu konuda yasal süreci başlatmış, Rio sonrası denizel çevre programlarında yer alan EKAY, Türkiye’nin de bu programlara taraf olması dolayısıyla ulusal gündemimize girmiş, ancak bu konudaki yasal ve kurumsal altyapı yetersizlikleri nedeniyle ülkemizde kıyı alanları konusunda bütüncül bir uygulama henüz başlatılmamıştır (Güneş ve diğerleri, 2001).

Burada üzerinde durulması gereken asıl önemli gelişme, uluslararası denizcilik örgütünün (IMO) eşgüdümünde uygulanan evrensel bir antlaşma olan MARPOL 73/78 sözleşmesidir. Anılan sözleşmeye taraf devletler, sözleşme üzerinde 1978’de yapılan değişiklikleri kabul eden taraflar konferansında bir karar kabul etmiştir. 9 sayılı olan bu karar “... özellikle duyarlı deniz alanlarının korunmasına ...” ilişkindir. Bu kararla, sözleşmeyle

belirlenen ve aralarında Akdeniz ile Karadeniz'in de bulunduğu "özel alanların" ekolojik önemi yeniden vurgulanmaktadır. Kararda ayrıca, "gemilerin ve gemi kökenli boşaltımların neden olduğu deniz kirlenmesine karşı özet korunmayı gerektiren dünyadaki deniz alanlarının yenilebilen doğal zenginliklerin ya da bilimsel amaçlar bakımından özel duyarlılığı olan yerlerin makul derecede bir korunmaya kavuşturulabilmesi için gereken çalışmaların yapılacağı kabul edilmektedir. Kararda, bu belirleme sırasında anılan alanların öteki hukuki kullanımlarının da dikkate alınacağı dile getirilmektedir. Bir yerin "özellikle duyarlı deniz alanı" ilan edilmesi durumunda, o sulardaki deniz etkinliklerinin denetim altına alınabilmesi için özel önlemler yürürlüğe konabilmektedir.

Özellikle duyarlı deniz alanlarının belirlenmesine ilişkin yol gösterici ilkeler, IMO'ya bağlı Deniz Çevresinin Korunması Komitesi (MEPC) tarafından, 1991 yılında kabul edilen A.720(17) simgeli kararla oluşturulmuştur. 1999 yılına gelindiğinde ise , IMO'nun 15-26 Kasım 1999 tarihlerinde toplanan 21. Genel Kurulunda , "Özellikle Duyarlı Deniz Alanlarının belirlenmesi ve bileşik koruyucu önlemler ile A.720(17) sayılı kararda yer alan yol gösterici ilkelere ilişkin süreç" başlıklı yeni bir karar kabul edilmiştir. A.885(21) sayılı yeni bir karar, özellikle duyarlı deniz alanlarının ilanına ilişkin ölçütler konusunda son yıllarda sürdürülen çalışmalarının bir ürünüdür. Bu ilkelerle belirlenen ve esas olarak ekolojik, sosyo-ekonomik ve bilimsel özellikleri ile uluslararası denizcilik etkinlikleri nedeniyle zarara açık olmak başlıkları altında toplanan ölçütlere uyan alanlar "özellikle duyarlı deniz alanları" olarak ilan edilecektir. IMO kararları uyarınca bu ölçütlerin düzenli olarak gözden geçirilmesi gerekmektedir. Uluslararası Doğa Koruma Birliği (IUCN) ve Doğa İçin Dünya Çapında Fon (WWF), bu konuda biyo-coğrafik, ekolojik , doğallık , sosyal, kültürel ve ekonomik , bilimsel ve eğitsel , ulusal ve uluslararası önem ölçütü gibi kriterler verilmiştir.

Deniz ve kıyı kirliliğinin önemli bir boyutunu sanayileşmiş liman ve turizm kenetleri oluşturmaktadır. Gelişmiş liman kentlerinde meydana gelen kirlilik sadece o deniz çevresi ile sınırlı kalmamakta aynı zamanda bölgesel hatta uluslararası nitelik taşıyabilmektedir. Bu süreç uluslararası deniz çevrelerinin gündemini işgal etmesiyle birlikte BM kuruluşu olan IMO " Gemilerden Deniz Kirliliğinin Önlenmesi" MARPOL 73/78" sözleşmesi yapmıştır. Bu sözleşme günümüz denizel çevre yönetim sistemiyle uyumlu ve önem derecesi yüksek cezai yaptırımları da içermektedir. Bu sözleşme UNESCO'nun kabul ettiği "insanlığın ortak mirası" olarak nitelediği denizel alanların güvenliğinin sağlanması yönündedir. (IMO,1992)

5.2. Türkiye’de Kıyı Alanlarının Hukuki Yapısı

Deniz ve kıyı alanları ile ilgili ulusal mevzuat gözden geçirildiğinde konu ile ilgili doğrudan veya dolaylı olarak bir dizi kanun, yönetmelik ve tüzükleri içeren hukuk metinleri bulunmaktadır. Türk Hukuk sürecini Osmanlı İmparatorluğu dönemi ve Cumhuriyet dönemi olarak iki ana başlık ve Cumhuriyet Dönemini de kendi içersinde farklı Anayasal dönemler olarak incelemek mümkündür.

5.2.1. Osmanlı İmparatorluğu dönemi kıyı hukuku

Osmanlı İmparatorluğu döneminde kıyı mevzuatının şekillenmesinde rol oynayan iki temel ilke; kıyı olarak tanımlanan alandaki “toprak mülkiyeti” ve “toprağın kullanımına getirilen hukuki sınırlama”dır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde toprağın mülkiyeti bütünüyle devlete ait olduğu gibi kıyıların mülkiyeti de devlete ait olup 1839 Tanzimat Fermanına kadar toprak kullanımı konusunda özel mülkiyet söz konusu olmamıştır. Kapitalistleşme sürecine paralel olarak bir çok konuda olduğu gibi Osmanlı toprak sisteminde de yapısal farklılıklar meydana gelmiş, toprak özel mülkiyete konu olmuş, kentlerde ve kıyılarda toprak kullanım şekli değişmiştir. Osmanlı İmparatorluğu dönemi kıyının hukuki statüsüne ilişkin temel hukuki düzenlemeleri Mecelle ve Arazi Kanunname-i Hümayunu’nda bulmak , mümkündür. Arazi Kanunnamesi’nin 123. maddesi kıyı mülkiyetiyle ilgilidir. Buna göre “..kadim bir gölün ya da nehrin suyu çekilip de ziraata sahip arazi meydana çıktıkça bil müzayede talibine verilir ve hakkında Araziyi Emiriyye (miri arazi) muamelesi rica olunur...”* denilmektedir. Osmanlı döneminde kıyıları miri arazi olarak kabul edilerek özel mülkiyete konu olmamıştır. Kıyıların devletin malı olduğu ilkesi Osmanlı toprak hukuku sisteminde vardır. Arazi Kanunnamesi’nde dolgu alanları ile ilgili olarak; “... bir kişi sultanın izniyle denizden bir yeri doldurursa o yerin sahibi olacağı ve yine devletin izniyle aynı yer doldurma suretiyle başka birine verilebilecektir. Eğer izinsiz doldurulursa o yer hazinenin olup devlet tarafından normal rayiç bedeliyle o kimseye veya başka birine açık arttırmayla satılır ...” şeklinde düzenlenmiştir. Mecelle’nin 1234, 1237 ve 1264. maddelerinde, “... deniz ve göller herkesin ortak olduğu, başkalarına zarar vermeksizin bunlardan herkesin yararlanabileceği, özel mülkiyete konu olamayacağı yer almaktadır**.

---

* Bu konuda geniş bilgi için bakınız. Mecelle mad.1234.

**Bu konuda geniş bilgi için bakınız. Mecelle mad. 1237-1264.

Tablo 6. Türk Hukuk Tarihinde Kıyı Hukukuna İlişkin Kronolojik Yapı

TARİH	SAYI	KANUN ADI	MADDE
1858		Arazi Kanunname-i Hümayunu	96-97-123
1876		Mecelle	1234-1237-1254
1926	743	Medeni Kanun	636-641-912
1930	1580	Belediye Kanunu	159
1933	2290	Belediye Yapı Yollar Yasası	4-10
1934	2444	Tapu Yasası	8-10
1950	5516	Batalıkların Kurutulması Hk. Kanun	1-2-3-4-5-6-7
1970	7/52	Bakanlar Kurulu Kararı	Kıyı Özel
1972	1605	İmar Kanunu	Ek. 7-8
1975	15122	7-8 mad. Uy. Yönetmelik	Kıyı Özel
1981	2565	Askeri Yasak Böl. Ve Güv. Böl. Kanunu	
1982	2709	Anayasa	43-Geçici 8. mad
1982	2634	Turizm Teşvik Kanunu	3-4-5-6
1984	3086	Kıyı Kanunu	Kıyı Özel
1985	3086	3086 Uy. Yönetmelik	Kıyı Özel
1985	3194	İmar Kanunu	11-13
1986	19160	3086 İptali Anayasa Mahkemesi Kararı	Kıyı Özel
1987	3402	Kadastro Kanunu	16-17-18
1987	110	Genelge	Kıyı Özel
1990	3621	Kıyı Kanunu	Kıyı Özel
1990	3621	3621 Uy. Yönetmelik	Kıyı Özel
1991	3621	3621 iptali Anayasa Mahkemesi Kararı	Kıyı Özel
1992	3830	Kıyı Kanunu	Kıyı Özel
1992	3830	3830 Uy. Yönetmelik	Kıyı Özel
1993	3621/3830	6.-13. Mad. Uygulamaya İlişkin Genelge	Kıyı Özel
1993	3621/3830	6. mad. Uygulamaya İlişkin Genelge	Kıyı Özel
1993	1387	Boru Hatları-Yanaşma Platformları özel	Kıyı Özel
1994	3830	3830 Bazı Mad. Değiş. İlişkin Yön.	Kıyı Özel
1994	19946	8. mad. Uygulamaya İlişkin Genelge	Kıyı Özel

5.2.2. Cumhuriyet dönemi kıyı mevzuatı

Sosyo-ekonomik kalkınma süreci beraberinde getirmiş olduğu hızlı kentleşme ve yoğun sanayileşme süreci ile birlikte kıyı kullanımına yönelik talepleri yoğunlaştırmıştır. Deniz ve kıyı kaynaklarının kullanımına yönelik 1921-1924 Anayasal dönemde yoğunlaşan bu taleplerin karşılanması, esasen sonlu bir kaynak olan kıyı alanlarının yönetimini oldukça karmaşık bir hale getirmiştir. Bütün bunlar kıyı alanlarının geliştirilmesi ve yönetiminde yeni yaklaşımların ve kavramların gündeme gelmesine neden olmuştur. Ülkemizin sahip olduğu kıyı alanları potansiyelinin sürdürülebilir bir yaklaşımla, çevresel etkiler de dikkate alınarak geliştirilmesi, sosyo-ekonomik kalkınmada sürekliliğin sağlanması açısından büyük önem arz etmektedir. Kıyı alanlarının gittikçe artan kullanım yoğunluğu, kentleşme, turizm yatırımları, yat limanları, ikinci konut yerleşimleri yanında ekolojik dengenin korunması zorlanmakta, doğal ve kültür varlıklarının değerlendirilmesi, aynı denklemin çok bilinmeyenli verilerini oluşturmaktadır. Bu nedenle bu bölümde güncel olarak ülkemizde kıyıların korunmasına ilişkin olarak yürütülen ve yasal mevzuata destek veren çeşitli çalışmalarının incelenebilmesi için tarihsel bir kıyı kullanım kültürünün hukuksal temeli Anayasal dönemler olarak incelemekte fayda bulunmaktadır. Bu bölümde Kıyı alanlarının hukuki temelini oluşturan Anayasal dönemler ve bu dönemlerde çıkarılan kıyı ile ilgili hukuki metinler, uygulamalar ve yargı kararları incelenecektir.

1921-1924 Anayasal Dönemi; 1921-1924 Anayasalarında kıyıların hukuki durumlarıyla ilgili bir hüküm yoktur. Kıyının Türk hukukundaki ilk yasal tanımı ve korunması ilkesi 1926 yılında kabul edilen 643 sayılı Medeni Kanunda yer almıştır. Medeni Kanun'un 641 ve 912. sayılı maddelerinde "... sahipsiz şeyler ve menfaati umuma ait mallar devletin hüküm ve tasarrufu altındadır ...."* ifadesi kıyı kullanımını ile doğrudan ilgilidir. Kıyının kamu malı sayılması, özel mülkiyete konu olmaması, devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunması vb. hukuki düzenlemeler kısmi değişikliklerle günümüze kadar Medeni Kanunda yer almaya devam etmiştir. Bu kanunu 2644 sayılı Tapu Yasası izlemiştir. Bu yasada kıyı ile ilgili "... denizin doldurarak özel mülke konu edilmesi"ne ilişkin 8. Maddesini bulmak mümkündür.

---

* 1926 tarih ve 643 sayılı Medeni Kanunu mad. 912.

Bu Anayasal dönemde çıkarılmış olan 2290 sayılı Belediye Yapı Yollar Yasası (1933-1957) 4 (f) maddesi ile kıyıda 10 metre içeriye kadar bir alan kıyı şeridi olarak sayılmış ve korunmuştur. 4 Ekim 1926'da kabul edilen 643 sayılı Türk Medeni Kanununun 641. maddesinde "... kıyıların kamuya ait yerlerden olduğu ve bu yerlerin tescil dışı bırakılması gerektiği ..." belirtilmiştir* ve 1930 tarih ve 1580 sayılı Belediyeler Kanununun 159. maddesinde, "belediye sınırı içinde sahipsiz arazi mahiyetindeki seyrangah, harman yeri, çayır, mera, koruluk ve bataklıkların ve belediye marifetiyle deniz, nehir ve göllerden doldurulmuş olan yerlerin ve yıkılmış kale ve kulelerin metruk arsaları ve enkazının tasarruf, idare ve nezareti belediyelere devr olunacağı ..." ifade edilmiştir**. 1933 yılında yürürlüğe giren 2290 sayılı Belediyeler Yapı ve Yollar Yasasına göre, deniz ve göl kenarlarında, ya da rıhtım yapılabilecek noktalardan 10 m. genişliğindeki yer, kamu yararına ayrılmış ve korunmuştur. Bu Anayasal dönemlerde kıyı alanlarının hukuki statüsüne ilişkin özel bir yasal düzenlemenin olmadığını sadece farklı hukuk metinleri içersinde kıyı alanlarının kullanımıyla ilgili hukuki düzenlemeleri görmek mümkündür.

1961 Anayasal Dönemi Kıyı Mevzuatı; 12.01.1970 gün ve 7/52 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı; 12.01.1970 gün ve 7/52 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı kıyı planlamasında önemli bir yere sahiptir. Bakanlar Kurulu kararında fiziksel planlamaların yapılmasına kadar deniz ve göl kıyılarında turizme uygun alanlarda ve tarihsel dokuya sahip alanlarda kamu arazilerinin satılmaması, dağıtılmaması, kamu kurumlarına kamp yeri olarak ayrılmaması, irtifak yada farklı bir şekilde gerçek yada tüzel kişilere verilememesi, amaç dışı kullanımın engellenmesi öngörülmüştür.

11.7.1972 tarih ve 1605 sayılı Yasa ; Ülkemizde deniz göl, akarsu kıyıları ile bu yerlerin etkisi altında olan veya devamı niteliğindeki sahil şeritlerinde kullanım, planlama ve yapılanmaya ilişkin ilk yasal düzenleme 11.7.1972 tarihli ve 1605 sayılı yasa ile 6875 sayılı yasaya eklenen Ek. 7. madde ile olmuştur. Ek 7.madde ile "... deniz, göl ve nehir kıyılarında 10 metreden az olmamak üzere İmar ve İskan Bakanlığı'nca tespit edilecek mesafe dahilinde özel kişilerce kamunun kullanımına uygun olmayan yapıların yapılmasının mümkün olmadığı ve mevcut yapılara ilave yapı yapılamayacağı..." hükme bağlanmıştır. Kıyı alanlarında yapılaşmaya ilişkin olarak "... deniz, göl ve nehir kıyılarında bölgenin şartlarına uygun olarak İmar ve İskan Bakanlığının teklifi ve Bakanlar Kurulu kararı ile tespit ve ilan

* 1926 tarih ve 643 sayılı Türk Medeni Kanunu mad. 641.

** 1930 tarih ve 1580 sayılı Belediyeler Kanunu mad. 159

olunan yerlerde öncelikli olarak imar planlarının yapılacağı ve uygulanacağı ...” belirlenmiştir. Ek maddede belirtilen mesafe içersinde bulunan alanlar hiç bir şekilde özel mülkiyete konu olmayacağı gibi denizden doldurma ve kurutma bataklık kurutma yolu ile de özel mülkiyet adına arazi kazanılamayacaktır. Ek 7. maddenin uygulanmasına ilişkin bir süre uygulama yönetmeliği çıkarılmamış bu boşluk genelgeler ile doldurulmuştur. Ancak 18.1.1975 yılında 15122 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak çıkarılan uygulama yönetmeliğinde ile ilk defa Türk Hukuk sistemi içersinde kıyıya ilişkin kıyı, kıyı çizgisi ve kıyı kenar çizgisi kavramlardan söz edilmiştir. Bu dönemde kıyı kenar çizgisi tespit işlemleri bakanlıkça yapılmaktadır. Bu yönetmelik bir çok yönü ile kıyı kullanımında mutlak korumacılıktan yana olup kullanımda eşitlik, serbestlik ve kamu yararının ön planda olması gerekliliği üzerinde durmuştur.

Ek 7. ve 8. madde yönetmeliğinin kıyı kullanımına ve korunmasına ilişkin en önemli özelliği kıyı alanının dar olduğu yerlerde kıyuyu 30 m’ye kadar çıkartan 1/7 maddesidir. Bu madde sahil şeridi olarak bugünkü hukuk sistemimizde yer alan alanı 100 metre olarak kabul etmiş ve burada kamunun kullanıma açık olmayan yapılaşmanın olmaması gerekliliği üzerinde durulmuştur. Bu yönetmeliğin kıyı mevzuatına bakış açısı olarak getirmiş olduğu yenilik reform niteliği taşımaktadır(Eke, 1995). Bu yönetmeliğin günümüz kıyı hukuku sürecine etki edecek diğer bir maddesi de 100 metrelik kuşak içersinde yer alan kamu arazilerinin hiç bir şekilde özel mülke konu edilmemesi gerekli iken bu gün bir çok kıyı bölgesindeki kamu arazileri özelleştirme veya satışa konu edilmiştir. Bu yönetmelik Kıyı kullanımı ve imar uygulamalarının esaslarını belirleyebilmek için İmar ve İskan Bakanlığı bünyesinde bir “Eşgüdüm Kurulu” meydana getirilmiş bu kurul kıyıya ilişkin bir uygulamada çeşitli sorunlar ortaya çıkınca ek yasa ve yönetmeliği yorumlayarak ilgili karar almış ve bu kararları da bundan sonraki uygulamalar için ilke karar olarak kabul etmiştir. Bugün kıyı kullanımı konusunda hala Bakanlıklararası “Kıyı Koordinasyon Kurulu” oluşturulamamıştır.

1982 Anayasal Dönemi Kıyı Mevzuatı: 1982 Anayasası 43. Maddesi; Kıyı alanlarına ilişkin ilk olarak Anayasal düzenleme 1982 Anayasası ile başlamıştır. Bu döneme kadar kıyı alanlarının hukuk sistemimiz içerisinde farklı da olsa bir koruma sürecinin başladığını, uluslararası hukuk ve iç hukukta varlığını hissettirmeye başlayan çevreci akımın kıyı kullanımı ve korunmasını, bu değerlerin gelecek kuşaklara da ulaşması düşüncesinin Anayasal bir görev olmasından hareketle ilk defa kıyıları Anayasal sistemimizde yer almıştır. 1982 Anayasası 43. Maddesi ile kıyı alanlarını düzenlemiştir¹ ve Anayasanın geçici 8. Maddesinde kıyı alanlarına ilişkin T.B.B.M ilk toplantısını izleyen bir yıl içerisinde çıkartılması gereken kanunlar arasında saymıştır.

1982 Anayasası kıyı alanlarının hukuk sistemini belirlerken farklı bir yol izlemiş bulunmaktadır. Kıyının sadece korunmasından yola çıkmış olmayıp kıyı kullanımını ve ondan yararlanmayı bir sosyo ekonomik hak olarak ele almış ve kullanımda kamu yararı üzerinde durarak bu alanların devletin hüküm ve tasarrufu altında olması gerekliliğinden bahsetmiştir. Anayasa kıyı ile iç içe olan farklı bir kavramı hukuk sistemimize kazandırmış ve “sahil şeridi” kavramından bahsetmiş bu kurgusal alanı da bir tür kıyı bölgesi kabul ederek kıyı ile sahil şeridinin kullanımında hukukiliği sağlamak için kıyı kullanımının kanunla düzenlenmesi gerekliliğinden söz etmiştir. 1982 Anayasanın bu amir hükmüne uygun olarak ilk defa kıyı alanlarına özgü 3086 sayılı Kıyı Kanunu 01.12.1984 tarihinde Resmi Gazetede ilan edilmiştir.

3086 Sayılı Kıyı Kanunu ve Uygulama Yönetmeliği; 3086 Sayılı Kıyı Kanunu ve Uygulama Yönetmeliği kıyı alanlarından herkesin serbest ve eşit kullanımını benimsemiş olmakla birlikte bu konuda bir çok istisnai durum da getirmiştir. Kanun kıyı alanlarının korunması ve özelliği gereği kıyı alanlarında yapılması gereken yapıların yapılmasına olanak tanımaktadır. Bu yapılara ek olarak kıyı alanı dışında başka alanlarda da yapılması mümkün olmayan su ürünleri tesisi, eğitim, spor ve turizm amaçlı yapıların yapılmasına imar planı kararı ile olanak tanımıştır. 3086 sayılı Kıyı Kanunu kamu önceliği olan yerler dışında Bakanlar Kurulu kararı ile kıyı alanlarında yapılanmaya olanak tanımaktadır. Yasanın bu durumu ile kendi içerisinde çelişkili olduğu ortadadır. Yürütme yasama karşısında güçlü

---

¹ 1982 Anayasasının üçüncü bölüm Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler başlığını taşıyan Kamu yararını düzenleyen alt başlığı içerisinde kıyılardan yararlanma konusu 43. Maddede tanımlanmıştır “... kıyıları, devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Deniz, göl ve akarsu kıyılarıyla, deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir. Kıyılarla sahil şeritlerinin, kullanılış amaçlarına göre derinliği ve kişilerin bu yerlerden yararlanma imkan ve şartları kanunla düzenlenir” hükmü yer almıştır.

kılına olarak yasanın olanak tanımadığı durumlarda Bakanlar Kurulu devreye girerek kıyı kullanımını konusunda karar alabilecektir. 3086 sayılı kanunun geçici 2. Maddesi bu konuda çok esnek davranmayı gerekli kılan hüküm içermekte olup bu dönem öncesi yapılan yapılar ile 1.12.1983 tarihinden önce kıyı ve sahil şeridinde izinsiz ve kaçak olarak yapılan yapıların kamu yararı ve milli ekonomiye katkısı olması doğrultusunda korunacağı ve af edileceği kabul edilmiştir. Sürekli olarak kıyı koruma konusunda yetersiz olduğu konusunda tartışılan 3086 sayılı Kıyı Kanununun olumlu yönleri de bulunmaktadır. Sonuçta bu girişimlerin her biri bir deneyim süreci olup önemli olan her bir hukuki aşamada daha ileri adım atma hedef olmalıdır. Yasanın olumlu yönleri; kıyı kenar çizgisinin tespitine ilişkin yasal prosedür, dolgu alanlarının planlanması ve denetlemeye ilişkin kesin kavramları tanımlamış olmasıdır. Kanunun uygulanmasına ilişkin 18 Mayıs 1985 tarihinde kısa bir süre içerisinde uygulama yönetmeliği çıkarılmıştır. Kıyı kenar çizgisinin tespit edilmesinde hassas davranılması gerekliliği ve kıyı çizgisinin tespit edilmesi gereken akarsuların sayılmış olması önemli bir gelişmedir. Kıyı Yasası ile Ek 7. ve 8. maddelerde kabul edilen ülke “niveleman ağı”na göre kabul edilen 30 metrelik kıyı çizgisi belirleme süreci iptal edilmiştir.

3086 Kıyı Kanununun İptaline ilişkin Anayasa Mahkemesi Kararı; 3086 sayılı Kıyı Yasasının 4-5-6-9-12-13-17. ve geçici 2. maddelerinin iptaline ilişkin Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunulmuş, Anayasa Mahkemesi yukarıda söz konusu edilen ilgili maddeleri “... kıyı alanlarının korunması konusunda yeterli yasal düzenlemeyi içermediği ...” gerekçesiyle 10 Temmuz 1986 gün ve 19160 sayılı Resmi Gazetede yayımlayarak iptal etmiştir*. Anayasa Mahkemesi 4. Maddeyi iptal etmesindeki gerekçesi kayalıkların kıyı alanı içerisinde yer almamış olması nedenine bağlamış ve kıyı alanını daha geniş anlamada yorumlayarak kanunu iptal etmiştir. Yüksek Mahkeme kanunun ilgili maddesini iptal ederken Medeni Kanunun sahipsiz şeyler ve İmar Kanununun ek. 7. ve 8. maddelerine atıf yaparak Türkiye'nin genel kıyı profili de dikkate alınarak kayalıkların kıyı alanı içerisinde yer alması gerekliliği üzerinde durmuştur. Anayasa Mahkemesi 4. maddenin iptaline ilişkin temel yorumu 43. maddede öngörülen kıyı kullanımında kamu yararının sağlanmadığı gerekçesidir **.

* A.Y.M K., 25.2.1986 tarih ve E. 1985/1, K:1986/4 sayılı karar Resmi Gazete.

** Anayasa Mahkemesinin ilgili kanunu maddesini iptal gerekçesi için bakınız. Feral Eke, Kıyı Mevzuatının Gelişimi ve Planlama, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Yayın No:77. Ankara:1995.

3086 sayılı Kıyı Kanununun kıyı ile sahil şeridini farklı olarak ele almış olup iki kavramın bir bütünün parçaları olması gerekmektedir. Anayasa Mahkemesinin bazı üyeleri kanunun bu maddesinin Anayasaya aykırı olmadığı görüşündedirler*. Anayasa Mahkemesi kıyı alanlarında faaliyetleri gereği yapılacak yapılara ek olarak bazı yapılardan bahsetmiştir. Anayasanın kıyılardan yararlanma başlığını taşıyan sosyal ve ekonomik haklarla bağdaşır nitelikte Kıyı Kanununun düzenlenmesi gerekmektedir. Anayasa Mahkemesi Kazanılmış hakları hukuk devleti ilkesinin gereği ve sonucu olarak kabul ederek kanundan önce hukuka uygun olarak elde edilmiş özel hakları da korumuştur. Hukuk devleti ilkesi açısından tartışılan önemli bir nokta Anayasa Mahkemesinin ilgili kanun maddesini iptal etmiş olmasına rağmen iptal kararının yayımlanmasından itibaren altı aylık bir süre sonrasında yürürlüğe girecek olması hukuka aykırıdır. Bir işlem yasama veya yürütme işlemi olarak hukuka aykırı olduğu halde iptal edilmiş olup hukuka aykırı değilmiş gibi altı veya üç aylık süre olarak hukuka uygun gibi kabul edilerek uygulanmasını hukuk devleti ilkesi ile bağdaştırmak mümkün değildir. Anayasa Mahkemesi ilgili kanunu iptal ettikten sonra 6 aylık bir süre içerisinde yasal boşluk olmaması için yeni bir düzenleme yapılması istemiştir. Anayasa gereği mahkeme kararları bağlayıcı nitelik taşımakta iken yasama organı bu karar ile kendisini bağlı görmeyerek ilgili yasal düzenlemeyi 3.8.1990 tarihinde yapmıştır**. 4 yıl bir ay 22 gün sonra ancak yeni bir yasal düzenleme yapılmıştır. Bu kadar bir yasal boşluk içerisinde kalan kıyı kullanımı konusunda yasama görevi yerine getirilmemiş olmasının sonucu siyasi sorumluluğu tartışılmalıdır.

110 Sayılı Genelge; 3086 Kıyı Yasası kıyı alanlarının korunması konusunda yeterli yasal düzenlemeyi içermediği gerekçesiyle 10 Temmuz 1986 gün ve 19160 sayılı Resmi Gazetede yayımlayarak iptal edilmiştir. Anayasa Mahkemesi yeni bir yasal düzenleme yapılması için 6 aylık bir süre tanımış olmakla birlikte bu süre içerisinde uygulanmak üzere Anayasa Mahkemesi kararları ve önceki yasal düzenlemeler de dikkate alınarak Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından 15.7.1987 tarihinde 110 sayılı genelge hazırlayarak yürürlüğe koymuştur***.

---

* Anayasa Mahkemesi üyelerinden Muammer Turan ve Selahattin Metin bu görüşe katılmamışlardır.

** Anayasa Mahkemesi kararları bağlayıcıdır. Anayasanın 153. maddesinin son fıkrasında "... Anayasa Mahkemesi kararları Resmi Gazetede hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlar" demektedir.

*** Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Sayı:B.01-Gn. Md./110 sayılı genelge.

Kıyı kullanımı Anayasal olarak bireylere tanınmış bir sosyo-ekonomik haktır. Bir hakkın kullanımına ilişkin düzenleme Anayasa gereği olarak ancak kanunla düzenlenmesi gerekir. Genelge ile temel hak ve hürriyetlerin düzenlenemeyeceği hukuk devleti ilkesinin gereği ve sonucudur. 110 sayılı genelgenin bu yönü tartışılmamıştır. 110 sayılı genelge bir yasal düzenleme olmamakla birlikte yasa kadar kuvvetli ve uzun süreli uygulama alanı bulmuştur. Bu genelge ile İmar kanununda ek 7. ve 8. maddeler ile yapılan değişiklik ve 3086 sayılı yasa ile getirilen hükümlerden oluşan karma yeni hukuki düzenlemeyi içermektedir. Aslında 3086 sayılı yasada kıyı kenar çizgisi tespit komisyon üyelerinin beş üyesinin sadece ikisinin kamu görevlisi olması gerekirken bu genelgede üyelerinin tamamının kamu görevlisi olma zorunluluğunu getirilmiştir. Kamu görevlisi olmayan kişiler yerine yerel idareciler, üniversite temsilcisi veya gönüllü kuruluş üyelerinin bulunduğu bir tespit komisyonunun oluşmasına olanak tanınmamıştır. Merkezi devlet düşüncesi yerine daha geniş katılımcı uzlaşmacı ve bilimsel etiğe dayalı tespit komisyonu oluşumu bu hukuki düzenleme ile de sağlanmamıştır. 110 sayılı genelge ana hatlarıyla irdelendiğinde kıyı alanlarının amaç dışı kullanımında cezai müeyyidelerde artış olduğu, kıyı ve sahil şeritlerindeki faaliyetlerin kısıtlandığı, kıyı kenar çizgisi tespit işlemlerindeki usul ve prosedür ayrıntılı olarak ele alınarak kapalı hususlara açıklık getirilmiştir.

3621 Sayılı Kıyı Kanunu ve Uygulama Yönetmeliği; 110 sayılı genelge uzun bir süre uygulama alanı bulmuş olmakla birlikte Anayasa tarafından yasa ile kullanımı öngörülmuş olan bir alanın genelge ile yönetilmesi hem hukuk devleti ilkesine hem de Anayasanın hukuk tekniğine aykırıdır. Dolayısıyla böylesine önemli olan bir toplumsal alan ancak tartışmadan uzak olarak kanunla düzenlenebilir. Bu doğrultuda 17 Nisan 1990 tarih ve 20495 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak 3621 sayılı Kıyı Kanunu yürürlüğe girmiştir. 3621 sayılı Kıyı Kanunu temel amacı daha önce ki kanuni düzenlemeleri de göz önüne alarak kıyı kullanımı ve korunmasında asgari ölçülerden hareketle kamunun yararının ön planda tutulmasını öngörmektedir. Kanun, deniz ve göl kıyılarında sahil şeridi ve kıyı kenar çizgisi kavramını getirmiş iken akarsular için sadece kıyı kavramından bahsetmiş, akarsular için sahil şeridi kavramından bahsetmemiştir. Sahil şeridi 3621 sayılı kanunda üçlü bir ayrıma tabi tutulmuştur. 20, 50 ve 100 metrelik alanlar olarak ayrı ayrı düzenlenmiş, uygulama imar planlarına öncelik verilmesini istemiştir.

Genel esaslar içersinde temel ilke olarak; kıyıların devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu, özel mülkiyete konu edilemeyeceği, kıyıların planlanmasında kamu yararı öncelikli planlamanın yapılması gerektiği, uygulama yapılması için mutlaka kıyı çizgisinin belirlenmesi zorunlu kılmıştır. Kanun kıyı alanlarından kamunun yaralanmasında öncelik tanımış olması nedeniyle bunu engelleyici hükümleri kaldıracak ve amaç dışı kullanıma idari ve adli ceza sistemini de öngörmüştür. Yasanın uygulanmasına ilişkin cezai müeyyide diğer kanunlarda öngörülmüş olan cezanın iki katı olarak verilecektir. Yasayı yanlış uygulayan yada görevde kusur yapan kamu görevlileri hakkında kanuni takibatın yapılması üzerinde durulmuştur. 3621 sayılı yasanın 3-4-5-9-10. ve 11. maddelerinin Anayasanın 43-46-56-127-158 maddelerine aykırılığı gerekçesiyle bu maddelerin iptaline ilişkin dava açılmıştır. Anayasa Mahkemesi iptal edilmesi istenen maddeleri gerekçesiyle birlikte 23.1.1992 tarihli 21120 sayılı Resmi gazetede yayımlayarak iptal etmiştir.

3621 Sayılı Kanununun Bazı Maddelerinin İptaline İlişkin A.Y.M. Kararı; İptal davasına konu olan 3621 sayılı kanunun iptal gerekçeleri şu noktada toplanmaktadır. Anayasa kıyı alanlarının özel mülkiyete kapalı tutarken bu yasa kıyı alanlarında özel mülke ve yapılaşmaya izin verir nitelik taşımaktadır. Anayasa kıyı kullanım şeklinin yasa ile düzenlenmesini öngörmüş olduğu halde kullanım şekli bu kanunla ayrıntılı olarak düzenlenmemiştir. 3086 sayılı yasanın iptalinden sonra 4 yıllık uzun bir süre içersinde kıyıları yağmalanmış olduğundan bu zararları giderici yasal düzenleme olması gerekirken kazanılmış hak kabul edilerek “kısmi yapılaşma” ile bu yapılara izin verilmiştir. Kıyının doğal özellikleri dikkate alınmaksızın global bir kullanım sınırlaması kıyının doğallık niteliğine aykırıdır*. Anayasa Mahkemesi iptal gerekçeleri doğrultusunda ilgili kanunu incelemiş ve kanunun bazı maddelerinin değişmesine ilişkin iptal kararı vermiştir.¹ Anayasa Mahkemesi 3621 sayılı kıyı yasasını iptal ederken temel norm olarak şu kriterleri kullanmıştır; 1982 Anayasası çağdaş devlet anlayışına uygun kıyı ve sahil şeridinden yararlanmada asgari ölçüleri belirlemiştir. Kişilerin denizden ve güneşten yaralanabilmeleri için kıyı alanı asgari bir derinliğe sahip olmalı bu derinlik 100’den az olmamalıdır. Bu derinlikten daha az bir yasal düzenlemede yer alacak derinlik kıyı alanında kamunun kullanımını engelleyeceğinden 50 metrelik bir sahil şeridinin varlığından yanadır. Anayasa Mahkemesi bu alanın derinliğinin yeterli olmadığını kabul etmiş olduğu için bu kanuna

* 3621 sayılı Kıyı Kanununun iptaline ilişkin SHP ve TBMM Grubu adına onur Kumbaracı başkanın açmış olduğu iptal davasına ilişkin gerekçeli dilekçesinden alınmıştır.

uygun olduğu iddia edilen kazanılmış haktan da bahsedilemeyecektir. Yasalara aykırı olarak elde edilmiş bir durumda kazanılmış hakkın varlığı söz konusu olamaz. Anayasada kıyı alanlarında özel mülkün olamayacağı bu alanların devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu kabul edilmiş ise bu dönemde mevcut kanuni boşluktan yararlanarak kıyı alanında kazanılmış hakkın varlığından söz edilemez. Sahil şeridinin plansız yerlerde 30 metre planlı yerlerde 10 metre olması bunun dışına çıkılacak olması durumunda kamulaştırma bedelinin fazla olacağı** düşüncesine katılmak mümkün değildir***. Anayasanın 46. Maddesinde kıyıların korunması konusunda kamulaştırma yapılacağından bahsedilmektedir. Kıyıların korunması konusunda kamulaştırma bedellerine bağlı olarak büyük sorunların ortaya çıkacağı tezinden hareketle sahil şeridinde kazanılmış hak kavramı var kabul edilerek sahil şeridi çizgisinin daraltılması yönündeki bakanlık görüşü yerinde değildir****. Anayasaya baktığımızda kıyı ve sahil şeridinin derinliğinin belirlenmesinde temel bir norm ölçüt kullanmıştır. Bu ölçüt “kullanış amaçlarına göre derinliğin belirlenmesi”dir. Aslında mevcut kanuni düzenlemeyi de bu konuda tartışmaya açmak mümkündür Kanunun x mesafe ile sahil şeridini sınırlamış olması Anayasanın öngörmüş olduğu derinlik ölçütü ile uyumlu değildir. Kıyı alanları yönetimi konusunda merkezi yönetime ağırlık verilmiş hatta kıyı kenar çizgisi tespit işlemlerinde bile komisyon üyelerinin memur (kamu görevlisi) olması öngörülmüş, Kıyı Kanununda ise mahalli idareler görev kapsamı dışında bırakılmıştır.

3830 Sayılı Kıyı Yasası ve Uygulama Yönetmeliği; Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesinden sonra iptal kararları gerekçeleri ve yabancı ülke deneyimleri de göz önüne alınarak geniş bir literatür taraması ve kamu-özel kuruluş temsilcilerinin de fikir ve görüşleri de dikkate alınarak yeni bir yasal düzenlemeye gidilmiştir.¹ Yasada Anayasa Mahkemesinin de vaz etmiş olduğu ülke gerçeklerine uygun değişik coğrafi koşullar, yerleşme düzeni, yaşam biçimi farklılığı gibi sosyal ve ekonomik şartlara uygun bir yasal düzenleme yapılması gerekli iken kanun değişikliği acil bir düzenlemeye gidilerek tamamlanmıştır.

*A.Y.M.K., 18.9.1991 tarih ve e:1990/23, k:1991/29 sayılı kararı.

**Bayındırlık Bakanlığının bu konudaki görüşü için bakınız. Meclis tutanak dergisi.

*** “... devlet ve kamu tüzel kişileri; kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamını veya bir kısmını, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, kamulaştırmaya yetkilidir. Ancak, ... kıyıların korunması ... amacıyla kamulaştırılan toprakların bedellerinin ödenme şekli kanunla gösterilir” 1982 Anayasası madde 46.

****Her ne kadar karayollarının yapılmasında kamulaştırma bedeli fazla görülüyor ise kıyı alanlarının sınır çizgisinin geri çekilmesi konusu kamulaştırma bedelinin fazla olacağı endişesi ile bu derinliğin yeterli olduğu düşünülemez.

5.3. Kıyı Alanlarına Yönelik İşlemlerin Denetimi

5.3.1. İdari denetim

Kıyı alanlarındaki işlem ve eylemlerin denetimi Kıyı Kanunu, Çevre Kanunu ve İdari Yargılama Usulü Kanunlarında düzenlenmiştir. Genel anlamda kıyı ile ilgili idari başvuru hakkını Anayasanın 74. maddesinde düzenlenen “dilekçe hakkı” ile kullanmak da mümkündür. Bireyler kendi ve kamu ile ilgili dilek ve şikayetlerini yetkili makamlara yada TBMM’sine yazılı olarak başvuruda bulunabileceklerdir. Kıyı Kanununun 13. Maddesinde, Çevre Kanununun 30. Maddesi ve İYUK’nun 10. Maddesinde idari başvuruya ilişkin dava yolu düzenlenmiştir. Kıyıların denetimi, Kıyı Kanununun 13. maddesi gereği, belediye sınırları ve mücavir alan sınırları içinde belediyeler, bu alanlar dışında ise valilikler kontrol ve denetim yapmakla yükümlüdürler**. ². Belediye başkanlıklarının ve valiliklerin bu konudaki görevleri önemli olup, kanunun 15. maddesi gereği, bu kanunda öngörülen iş ve işlemleri süresinde yapmayan veya geciktirenler hakkında kanuni takibat yapılması mümkündür. Bununla beraber, kamu mallarının, kişiler tarafından, hukuka uygun olmayan amaç ve gerekçe ile kullanımının denetimi, çeşitli yasalar tarafından öngörülmüştür. 1580 sayılı Belediye Kanununun belediyelerin görevlerinin belirtildiği 15 inci maddesinin 11 numaralı bendinde, yol, meydan, pazar, iskele, köprü ve nehirler gibi umuma ait yerlerden ve denizlerden bir kısmının ruhsatsız işgallerini menetmek belediyelerin görevleri arasında sayılmıştır. 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanununun 52 inci maddesinde ise işgal harcının alınması, 2886 sayılı Devlet İhale Kanununun 75 inci maddesinde de, fuzuli işgal durumunda, ecrimisil talep ve tahsil edileceği belirtilmiştir. Kıyı alanlarında ilgili bakanlıkların teftiş ve kontrol yetkileri saklıdır. Birinci derecede denetim yetkisini Bayındırlık ve İskan Bakanlığı kullanmaktadır. Bazı durumlarda ise diğer bakanlıklar yetkilidir. Bu bakanlıklar ve ilgili kurumlar; Milli Savunma Bakanlığı, Turizm Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, özel Çevre Koruma Kurumu ve GAP idaresidir.

---

* 1.7.1992 tarih ve 3830 sayılı Kıyı Kanunu Resmi Gazete, Sayı: 21281.

** Kıyı Kanununun 13. Maddesinde “... bu kanun kapsamında kalan alanlardaki uygulamaların kontrolü; belediye ve mücavir alan sınırları içinde belediye, dışında ise valilikçe yürütülür. İlgili bakanlıkların teftiş ve kontrol yetkileri saklıdır. Bu Kanun kapsamında kalan alanlarda ruhsatsız yapılar ile ruhsat ve eklerine aykırı yapılar hakkında 3194 sayılı İmar Kanununun ilgili hükümleri uygulanır.

*** Bu Kanun kapsamında kalan alanlarda ruhsatsız yapılar ile ruhsat ve eklerine aykırı yapılar hakkında 3194 sayılı İmar Kanununun ilgili hükümleri uygulanır. Kıyıda ve uygulama imar planı bulunan sahil şeritlerinde; 1. Duvar, çit, parmaklık, tel örgü, hendek, kazık ve benzeri engelleri oluşturanlara kum, çakıl alan veya çekenlere 5 milyon lira, 2. Moloz, toprak, cüruf, çöp gibi kirlenici ve çevreyi bozucu etkisi olan atık ve artıkları dökenele 10 milyon lira para cezası verilir. 3. Kıyıyı değiştirecek boyutta kazı yapan, kum, çakıl alan veya çekenlere 50 milyon lira, Para cezası verilir.

5.3.2. Yargısal denetim

Hukuk devleti ilkesinin gereği ve sonucu olarak Türk idari yargı sisteminin kabul ettiği temel prensip Anayasanın 125. Maddesi gereği idarenin yapmış olduğu bütün eylem ve işlemlerin yargı denetimine açık olmasıdır. Kıyıya ilişkin idare bir çok işlem ve eylem yapmaktadır. Kıyı kenar çizgisi tespiti, sınır uyuşmazlıkları, kıyı belediyeleri sınır değişiklikleri, tapu iptalleri, kıyı kullanım izni, amaç dışı kıyı kullanımı vb. bir çok konuda idare ile kişiler karşı karşıya gelmektedir. Bu süreç içerisinde yargısal denetimi konu olan bir takım uyuşmazlıklar söz konusu olmaktadır. Bu işlemler yargısal anlamda idari yargı veya adli yargı sistemi içerisinde mütalaa edilebilir. Genelde kıyıya ilişkin işlemler idari yargıya daha çok konu olmaktadır. 2577 İYUK'nun 3. maddesinde idarenin yapmış olduğu işlemler karşısında mağdur olan kişileri veya idareyi iptal davası, tam yargı davası ve idari sözleşmelere ilişkin davalar açısından ile korumakta veya sorumlu tutmaktadır. İYUK'nun 1994/4001 değişikliğinde idarenin “çevre, imar uygulamaları ve kamu yararını ilgilendiren durumlar ...” için bireylerin genel anlamda davacı olabilecekleri belirtilmektedir. Dolayısıyla kıyı ancak kamu yararı amaçlı kullanılacağından kıyı ile ilgili her türlü işlem ve eylem idari yargıda dava konusu olabilecektir. İdari yargıda genel anlamda dava başvuru süresi 60 gün olarak tespit edilmişken Kıyı Kanununda bu süre 7 gün gibi kısa bir süreye indirilmiştir. Hukuk sistemi içerisinde genel ilkedan ayrık bir durum yaratılmıştır.

Kıyı kullanımına ilişkin yargısal denetimin kanuni dayanaklarını Çevre Kanunu ve Ceza Kanunu hükümleri içerisinde bulmak mümkündür. Yargı denetimine konu olan konu için hem kamu tüzel kişileri hem de bireyler davalı ve davacı olmak durumundadır. İdarenin yapmış olduğu işlem eylem ve yargı kararlarını uygulaması açısından yargısal denetimi yapılmaktadır. En sık ihlal yargı kararına uyulmaması noktasında çoğalmaktadır. Kanunda her iki durum düzenlenmiş olmakla birlikte uygulamada yeterli işletilmemektedir. Kıyı ile ilgili yargı denetimine konu olan bir dava olur olmaz idari yargı konunun önemi gereği “yürütmenin durdurulması” yolunu ivedilikle işletmelidir. Tam yargı davalarında ise idarenin kıyıya vermiş olduğu zararı söz konusu ise bu durumda da gerekli tazminatı ödemesi gerekmektedir. Yerel yönetimler bu konuda plan dışı uygulama yapmakta fakat tam yargı davası sonucu verecekleri tazminat miktarları çok sınırlı kalmaktadır. Zarar ile tazminat arasında paralellik bulunmamaktadır.

Kıyı Kanununun 15 inci maddesinde, Kıyı Kanunu'nda yer alan kurallara uymayanlar veya aykırı davranışta bulunanlar hakkında verilecek cezalar düzenlenmiştir(Tablo 7). Kıyı kanununa aykırı uygulamalar hakkında 3506 ve 3591 sayılı kanunların uygulanacağı kesindir. Bu kanunlar uyarınca çeşitli tarihlerde yürürlüğe girmiş para cezaları her yıl artan memur maaş katsayısı oranında artırılabacaktır. 2004 yılı için Kıyı Kanunda öngörölmüş olan para cezalarına ilişkin uygulamanın şu şekilde hesaplanır.

a.1. Duvar, çit, parmaklık, tel örgü, hendek, kazık ve benzeri engelleri oluşturanlara kum, çakıl alan veya çekenlere verilecek ceza (Kanunun yürürlük tarihindeki ceza 5 milyon lira) 2004 yılı için bu ceza oranı; 36650 (2004 yılı memur maaş katsayısı)- 255 (kanunun yürürlük tarihindeki memur maaş katsayısı)/ 75 olarak formüle edilebilir. $5.000.000 \times 486 = 2.425.000.000$ TL'dir.

a.2. Moloz, toprak, cüruf, çöp gibi kirletici ve bozucu etkisi artıkları dökenlere verilecek para cezası 2004 yılı için; $10.000.000 \times 486 = 4.860.000.000$ TL'dir.

a.3. Kıyıyı değiştirecek boyutta kazı yapan, kum, çakıl alan veya çekenlere 2004 yılı için verilecek ceza; $50.000.000 \times 486 = 24.300.000.000$ TL'dir.

b) Bu Kanun kapsamında kalan alanlarda, kanun hükümlerine uyulmadan ruhsatsız, ruhsat ve eklerine aykırı olarak yapılan yapıların sahiplerine ve müteahhidine, 3194 sayılı İmar Kanunu hükümleri uygulanır. Bu tür yapılara karşı kanunda öngörölen para cezalarının iki misli para cezası verilir. Dolayısıyla bu ceza için memur maaş katsayısı 3194 sayılı kanunun yürürlüğe girmiş olduğu tarihteki memur maaş katsayısı göz önünde bulundurularak hesaplanacaktır. 3506 sayılı yasanın yürürlüğe girdiği tarihteki memur maaş katsayısı 84 olduğuna göre bu rakam 2004 yılı için en az $1.500.000 \times 435 = 652.500.000 \times 2 = 1.305.000.000$ TL olmalıdır. En çok ise: $75.000.000 \times 435 = 32.625.000.000 \times 2 = 65.250.000.000$ TL olmalıdır.

Tablo 7. Amaç dışı kıyı kullanımına ilişkin 2004 yılı için öngörülen para cezaları

SUÇUN KONUSU	ÖNGÖRÜLEN CEZA	
	Yürürlük Tarihi Öngörülen Ceza	2004 yılı için Öngörülen Ceza
Duvar, çit, parmaklık, tel örgü, hendek, kazık ve benzeri engelleri oluşturanlara kum, çakıl almak	5.000.000 TL	2.425.000.000 TL
Moloz, toprak, cüruf, çöp gibi kirletici ve çevreyi bozucu etkisi olan atık ve artıkları dökmek	10.000.000 TL	4.860.000.000 TL
Kıyıyı değiştirecek boyutta kazı yapan, kum, çakıl almak	50.000.000 TL	24.300.000.000 TL
Bu Kanun kapsamında kalan alanlarda, kanun hükümlerine uyulmadan ruhsatsız, ruhsat ve eklerine aykırı olarak yapılan yapıların sahiplerine ve müteahhidine, 3194 sayılı İmar Kanunu hükümleri uygulanır.	En az: 1.500.000 TL En Çok: 75.000.000 TL	En az: 1.305.000.000 TL En Çok: 65.250.000.000 TL

Ruhsata bağlanması mümkün olmaması nedeniyle 3194 sayılı İmar Kanununun öngördüğü süre içerisinde yapısını yıkandan tahakkuk ettirilen para cezası alınmaz. Para cezası, ilgisine göre doğrudan doğruya Vali veya Belediye Başkanı tarafından verilir. Cezalara karşı, cezanın tebliğ tarihinden itibaren en geç 7 gün içinde yetkili idare mahkemesine itiraz edilebilir. İtiraz, idarece verilen cezanın uygulanmasını durdurmaz. Bu Kanunda öngörülen iş ve işlemleri süresinde yapmayan veya geciktirenlere veya Kanunu yanlış uygulayan mahalli yönetici ve diğer kamu görevlileri hakkında ayrıca kanuni takibat yapılır. Para cezalarının ödenmemesi halinde 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümleri uygulanır. Kıyı Kanunu'nda belirtilen cezaların verilmiş olsa bile ilgili idarelerin, kıyıyı haksız olarak işgal eden kişi ve kuruluşlardan bu işgallerinin sonucu olarak ecrimisil almaları gerekmektedir. Dava konusu olan işgal ile ilgili uyuşmazlıklarda Danıştay'ın görüşü bu yöndedir*.

* D.6.D. 6.12.1993 tarih E: 1993/1828, K:1993/5159, D.D., Sayı: 89, yıl: 1995., s.365. Danıştay "...dava konusu olayda herkesin eşit şekilde kıyı alanlarından yararlanma hakkını sınırlandıracak şekilde şezlong ve şemsiye kullanımıyla kıyı alanının işgal edildiği ve ilgili idarenin bu kişilerin yapmış oldukları kıyı işgali dolayısıyla ecri misil almasında hukuka aykırılık olmadığı ..." kanaatindedir. D.10.D. 21.3.1994 tarih E: 1992/2421, K:1994/1092., D.D., sayı:90., Yıl: 1996, s. 1071.

Kıyılarda, doldurma ve kurutma yoluyla kazanılan alanlarda ve sahil şeritlerindeki uygulamalar ve bu uygulamaların kontrolü ile söz konusu cezaların verilmesi işi, belediye ve mücavir alan sınırları içinde belediye başkanı ve bu alanlar dışında valiler tarafından yerine getirilir. Bunun dışında, Kıyı Kanununun 14 ve Yönetmeliğin 20 inci maddelerinde, imar mevzuatına aykırı olarak inşa edilen yapılar hakkında 3194 sayılı İmar Kanununun 32 inci maddesi gereği işlem yapılacağı belirtilmiştir. Adı geçen maddeye göre, imar mevzuatına aykırı yapı, ruhsat alınmadan başlanan ve ruhsat ve eklerine aykırı olarak yapılan yapıları içermektedir. İmar Kanununun 32 inci maddesine göre, imar mevzuatına aykırı yapı; durumun ilgili idare yada fenni mesulün tespiti ve ihbarı veya herhangi bir biçimde öğrenilmesi üzerine, belediye ve valiliklerce yapılacak durum tespitinden sonra mühürlenerek, derhal durdurulur. Durdurma kararının ilgili idareye tebliği, yapı tatil zaptının yapı yerine asılmasıyla yerine getirilmiş olur. İlgili kişi idarenin kendisine tebliğ tarihinden itibaren en çok bir ay içinde yapıyı ruhsata uygun hale getirmiş yada yeni ruhsat almış olarak belediye veya valiliğe başvurması gerekir. İlgili, idarenin süresi içinde, yapıyı ruhsata uygun hale getirmemesi yada yeni ruhsat almaması halinde, ruhsatı iptal edilir. Bu halde, ruhsata aykırı veya ruhsatsız yapılan bina, belediye encümeni veya il idari kurulu kararıyla ve belediye veya valilikçe yıktırılır.

Kıyı Kanununun 15 inci maddesi, söz konusu cezalara karşı ilgililerin itiraz etme olanağını ifade etmektedir. Adı geçen maddeye göre, cezalara karşı, cezanın tebliğ tarihinden itibaren en geç 7 gün içinde yetkili idare mahkemesine itiraz edilebilir. İtiraz, idarece verilen cezanın uygulanmasını durdurmamaktadır. Kanunda geçen “itiraz” ifadesinin, idari yargıda yeni bir dava türü mü öngördüğü yoksa ayrıksı bir durumu mu düzenlediği açık değildir. İtiraz yolunun niteliğinin ortaya konması gerekmektedir. 3621 sayılı Kıyı Kanununda düzenlenmiş bulunan itiraz yolu, bir dava biçimi olarak ilk defa, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 3622 sayılı Yasanın 26 ıncı maddesi ile getirilen ek 3 üncü maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu maddeye göre, “kanunlarda bölge idare, idare ve vergi mahkemeleri nezdinde itiraz edilebileceği belirtilen işlemlere karşı, ilgililer tarafından işlemin tebliğinden itibaren 7 gün içinde, bu Kanun’ un yetki kurallarına göre davaya bakmaya yetkili olan idari yargı mercii itiraz edilebilir, mahkemece evrak üzerinde inceleme yaparak 1 ay içersinde karar verir; verilen kararlar kesin olup, bu kararlara karşı herhangi bir kanun yoluna başvurulamaması” hukuk devleti ilkesine aykırıdır.

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 2'inci maddesinde, idari işlemlere karşı üç dava türü öngörülmüştür*. İtiraz yolunun bu durumda ayrıca ele alınması gerekmektedir. İtiraz yolu, tam yargı davaları yada idari sözleşmelerden doğan davalardan değildir. Fakat Kıyı Kanununun düzenlemiş olduğu "itiraz yolu" İdari Yargılama Usulü Kanununun ek 3 üncü maddesinde yer alan düzenleme ile bir paralellik sağlamaktadır. İtiraz terimi ile ifade edilen başvuru yolu, idarenin bir işlemine karşı, bu işlemin hukuka aykırılığının ileri sürüldüğü bir dava biçiminde olmakla, aslında tipik bir iptal davasıdır.

Eğer itiraz yolu bir idari dava türü olarak kabul ediliyorsa, 2577 sayılı İYUK'nda iptal davaları için ön görülmüş bulunan 60 günlük dava açma süresinin 7 güne indirilmesinin hukuka uygunluğu tartışmalıdır*. Dolayısıyla Kıyı Kanunu'nda yer alan bu düzenlemenin Anayasaya uygunluğu tartışma konusu olacaktır. 3621 sayılı Kıyı Kanununun 15 inci maddesinde, belirtilen idari cezalara karşı itiraz için 7 gün gibi kısa bir sürenin verilmiş oluşu, Anayasanın 36 inci maddesinde yer alan hak arama hürriyetinin kullanımını önemli ölçüde kısıtlamaktadır. Hukuk Devleti'nin başlıca amacı, kamu gücü karşısında kişinin hak ve özgürlüklerini korumak olup bu amaca ulaşabilmek için kullanılan araçlar, aynı zamanda hukuk devleti kavramının öğeleridir. İptal davaları bu amaçla kabul edilmiş araçlardan biridir. Hak arama özgürlüğünün kanun ile iptal davasından farklı olarak 7 günlük bir süre ile sınırlandırılmış olması hukuk devleti ilkesini zedelemekte ve kıyı alanının amaç dışı kullanıcılarına karşı kullanılacak araç olmaktan çıkarmaktadır. İdarenin yapmış olduğu işlem ve eylemlere karşı yargı denetiminin süre ön koşulu ile kısıtlanarak, bireylerin yargı yolunu kullanmasını güçleştirmek, kısıtlamak, hak arama özgürlüğünü hukuk devleti ilkesini ve yargı güvencesini olanaksız hale getirmektedir. Genel idari yargıdaki 60 günlük başvuru süresinin yargı denetiminin etkisi azaltacak ve hak arama hürriyetinin kullanılmasını güçleştirecek biçimde 7 günlük gibi bir süre şeklinde kısa tutulması, Anayasada öngörülen hukuk devleti, idarenin yargısal denetimi ve hak arama hürriyeti ilkelerine aykırıdır.

---

* Bu davalar, idari işlemler hakkında yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduklarından dolayı iptalleri için menfaatleri ihlal edilenler tarafından açılan iptal davaları, idari eylem ve işlemlerden dolayı hakları muhtel olanlar tarafından açılacak tam yargı davaları ile genel hizmetlerden birinin yürütülmesi için yapılan idari sözleşmelerden dolayı taraflar arasında çıkan uyuşmazlıklara ilişkin davalardır.

5.4. Yargılama Sürecinin Kıyı Alanları Yönetimine Etkisi

5.4.1. Anayasa Yargısı ve kıyı alanları yönetimi

Anayasa Yargısı hukuk devletinin gelişmesi ve yerleşmesinde önemli bir görev üstlenmiştir. Yasama organının da zaman zaman yürütme organı gibi kişi temek hak ve hürriyetlerinin kullanımına olumsuz müdahale edebileceği dolayısıyla hukuk devleti ilkesinin gereği olarak kişilerin yasama organı karşısında korunması gerektiğinden hareketle yasama işlemi olarak kanunların Anayasaya uygunluğunun sağlanması gerekmektedir. Anayasa Yargısı en geniş anlamıyla her türlü yasama işlemlerini doğrudan doğruya Anayasaya uygunluğunu denetlenmektedir. Anayasa Yargısı yapmış olduğu hukuka uygunluk denetimi ile o konunun hukuk sistemi içerisindeki tüzel yapısının oluşumuna olumlu katkıda bulunmaktadır. Dolayısıyla kıyı kullanımına ilişkin Anayasanın uygunluk denetimi kıyı alanlarının bu günkü hukuk tüzeliği sürecine olumlu katkısı vardır.

Anayasanın 43.maddesinde kıyılarla sahil şeritlerinin, kullanılış amaçlarına göre derinliği ve kişilerin bu yerlerden yararlanma imkan ve şartları kanunla düzenleneceğinden bahsetmektedir. Dolayısıyla kıyıların ve sahil şeritlerinin kullanım şeklinin kanunla düzenleneceği, kanun dışı bir hukuki düzenleme Anayasaya aykırı olacaktır. Dava konusu olan 3086 sayılı Kıyı Kanununda Anayasa Mahkemesinin kıyı hukuk sistemi üzerinde özenle dikkate durduğu konu şu şekilde karşımıza çıkmaktadır. Kanunun kıyı tanımlamasının dar yorumlamış olduğu “kayalık” kavramının Kıyı Kanunu içerisinde ele alınmamış olduğu gerekçesi ile iptal etmiştir. Yüksek Mahkeme kıyı kavramını kanunun tanımlamış olduğu alandan daha geniş yorumlamaktadır. Anayasanın buradaki kıyı alanları yönetim sürecine katkısı Türkiye kıyıları geneli itibariyle göz önüne alındığında kayalıkların kıyı kavramı içerisinde ele alınmamasının uygulamada sorun yaratacağı düşüncesinden hareketle ilgili kanun maddesi iptal edilmiş, sonraki hukuki düzenlemede kayalıklar kıyı tanımı içersine alınmıştır.

---

* “... hukuk devleti ilkesinin temel niteliğinin en doğal gereği, hukuka uygunluğu sağlama, aykırılığı giderme için yararlanılan hak arama özgürlüğünün gerçekleşmesi bakımından, etkili bir yargısal denetimin, dava açma süresinin yeterli bir uzunlukta sağlanması ile gerçekleşeceğinde kuşku yoktur. Sınırlı bir hak arama özgürlüğü kısıtlı bir idari yargı ise hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmaz. Dava açma süresinin, hak arama hürriyetinin bir biçimi olan, idari dava açma hakkının kullanılmasına engel olmayacak bir uzunlukta olması gerekir...” A.Y.M. K., 1.10.1991 tarih ve E.1990/40, K.1991/33 sayılı kararı.

Anayasa kıyılardan yararlanma başlıklı 43. maddesinde sahil şeritleri ve kıyılardan yararlanım ve kullanım şeklinin kamu yararı amacına uygun olacağı bu alanlardan yararlanım şeklinin kullanım amacına uygun kanunla düzenlenmesi gerekliliği üzerinde durmaktadır. Bu alanın kanunda belirlenen şekli ile imar planı olan yerlerde 10 metre olmayan yerlerde 30 metre olarak belirlenmesi kişilerin kullanımını engelleyici niteliktedir. Anayasada kıyı ve sahil şeridinin belirlenmesinde “kullanış amaçlarına göre” terimi yorum açısından önemlidir. Kıyı tanımı genel anlamda x metre olarak değil kullanım amacına uygun belirlenmesi gerekmektedir. Dolayısıyla kanunun Anayasanın tanımını daha dar yorumladığı için Anayasa Mahkemesi ilgili maddeyi Anayasaya aykırı bulmuştur. Kanunla sahil şeridinin belirlendiği fakat bu alanlardan kamunun kullanım şeklinin ne olacağı konusunda bir açıklama bulunmamaktadır. Anayasanın yorumuna göre sahil şeridi kıyı alanı gibi tümü ile kamunun kullanımına özgülenmiş olmalıdır.

Anayasa Mahkemesi kıyı alanındaki yapılaşma ile ilgili kanuni düzenlemedeki “faaliyetleri gereği kıyıda yapılacak yapılar” ve “kıyıda yapılması zorunlu tesisler” ibarelerinin çok geniş yorumlanacağını dolayısıyla kıyı alanlarında özel mülkiyete konu edileceği endişesi içersindedir. Bu madde ile ilgili Meclis görüşmeleri sırasında “sahil şeritlerinde özel kişilerce toplumun yararlanmasına ayrılmayan yapı yapılamaz” ibaresinin de reddedilmiş olmasının bu endişeyi artırıcı nitelikte olduğu yolundadır. Kıyıdaki yapılarla ilgili eğitim, spor ve turizm amaçlı yapıların her ne şekilde olursa olsun yapılmasının uygun olmadığı görüşündedir*. Anayasa Mahkemesinin kıyı alanlarına ilişkin vermiş olduğu kararlarında iki ölçüt üzerinde durarak kıyının tüzel yapısının oluşumuna katkıda bulunmuştur. Kıyılardan yarmalanmanın sosyal ve ekonomik bir hak olduğu, bu alanlardan yarmalanmada öncelikli olarak kamu yararının amaçlandığı, sahil şeridi içersinde kısmi yapılaşma alanlarında kazanılmış haktan söz edildiği ancak devletin bu alanları kullanım olarak kamunun hizmetine sunabilmesine olanak tanıyan Anayasanın 47. Maddesindeki şartlarda “kamulaştırma” yolunun kullanabilmesi gerekmektedir. Kıyı alanlarının korunması amacıyla kamulaştırma sistemi uygulamada kamulaştırma bedelinin çok olduğu gerekçesiyle kullanılmamaktadır.

---

*3086 sayılı kıyı kanununun Anayasa Mahkemesi tarafından , 3621 Sayılı Kıyı kanunu 18.9.1991 tarih ve E:1990/23, K:1991/29 anayasa mahkemesi tarafından iptal edilmiştir.

...devletin kamu mallarını korumakla yükümlü yönetsel ve hukuksal birimleri Anayasaya aykırı işgal, işleme ve eylemleri kime ait olursa olsun hukuksal işlemleri yapmakla yükümlüdür ...” A.Y.M. 18.9.1991 tarih ve E:1990/23, K:1991/29 23.1.1992 tarih ve 21120 sayılı Resmî Gazete.
 ** A.Y.M., 25.2.1986 tarih ve E, 1985/1, K:1986/4, 10.7.1986 tarih ve 19160 sayılı resmî gazete
 *** 3621 sayılı Kıyı Kanunu kıyı ile sahil şeridini farklı hukuki rejimlere bağlanmış gibi gözüksün farklı hukuksal uygulamalara konu olamaz. Anayasa mahkemesini sahil şeridinin de derinliğinin kayarlanmasını engelleyecek kadar dar tutulmasını Anayasaya aykırı olarak kabul etmektedir. A.Y.M. 18.9.1991, tarih ve E:1990/23, K:1990/29 sayılı karar 23.1.1992 tarih ve 21120 sayılı resmî gazete.
 **** ... idarenin takdir hakkını ... ne zaman yapacağı belli olmayan bir planın gerekçe gösterilerek kamu yararına saptanmış genişliğin daraltılması somucunu doğuracak uygulamalara olanak verecek şekli kullanılmaz ...” A.Y.M. K. 18.9.1991, tarih ve E:1990/23, K:1990/29 sayılı karar 23.1.1992 tarih ve 21 sayılı resmî gazete.

Kıyı Kanununda 1972 yılından önce kıyıda yapılan yapılar ile kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önceki mevzuata uygun yapılar kazanılmış hakta sığır 1972 yılından önce kaçak yapılaşma söz konusu ise kazanılmış hakta s edilemeyecektir. 3086 sayılı Kıyı Kanununun kıyı alanlarının korunması konusunda yete yasal düzenlemeyi içermediği gerekçesiyle 10 Temmuz 1986 gün ve 19160 sayılı Res Gazetede yayımlanarak iptal edilmiş, fakat yürürlük süresinin 6 aylık bir süre daha devr etmesi yönünde karar vermiştir. Anayasa Mahkemesi kararları ve önceki yasal düzenleme de dikkate alınarak Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından 15.7.1987 tarihinde 110 sayı genele hazırlanarak yürürlüğe koymuştur. 110 sayılı genele bir yasal düzenleme değil Anayasada kıyı alanlarına ilişkin tüm hukuki düzenlemelerin kanunla yapılması gerekl olduğu önemli bir konuya ilişkin bir konu olmasına rağmen uzun bir süre genele yönetilmiş olması hukuk devleti ilkesine aykırıdır*. Anayasa Mahkemesinin kıyı alanlarının konusunda üzerinde durduğu diğer önemli bir nokta kamu yararı ilkesidir. Kıyı alanlarının şekli ve amacının kamu yararına özgülümlü olması gerekmektedir. Kıyı alanlarının toplumsal önceliği olan alanlar ve olmayan alanlar şeklinde ayırım yapmak mümkün değildir**. Yasa koyucu kıyı kullanımında kamu yararının sağlanması gereği olarak temel görev üstlenmiş, kıyının ortaklaşa kullanımına engel olacak yapılaşmaya engel olma ve kıyının doğal yapısını bozacak kırılmaya karşı idari ve yasal düzenlemeleri yapma zorundadır. Anayasaya göre kıyı ölçütüne göre belirlenirken sahil şeridi yapay olarak yaratılmada da kamu yararı gözönünde tutulmalıdır. Anayasa Mahkemesi sahil şeridinin derinliğinin kamu yararı sağlamaya yönelik olması istenmiş, imar planı yapılacak alan sahil şeridinin en az 20 metre olmasını da hukuka aykırı bulmuştur. ****

5.4.2. İdari Yargı sürecinin kıyı alanları yönetimine etkisi

İdare günümüz modern devlet anlayışına uygun olarak kamusal hizmetlerin yapılması için bir takım idari işlem, eylem ve sözleşme yapmak durumundadır. Dolayısıyla idare olarak gerek merkezi yönetim gerekse yerel idareler kıyı alanlarına ilişkin denetim, kullanım izni, planlama, uygulama vb. birtakım yönetim sürecine katılmakta ve hem kişi hem de kıyı alanlarının hukuki statüsünde değişiklik olmaktadır. İdari yargı sistemimiz olarak Danıştay “yargılama” ve “danışma-inceleme” organı olup hem yönetsel hem de yargısal görevleri bulunmaktadır. Kıyı alanlarının kullanımı, yönetimi, planlaması ... vb. bir çok konu idari yargı sistemine konu olmaktadır. Kıyı alanlarının kullanılması, kıyı kenar çizgisi tespit işlemleri, müktesep hak, idari cezalar, kıyı ile ilgili idareden istenilen talep ve onay başvuruları, itiraz ve iptal işlemleri gibi bir çok işlem, eylem ve idari sözleşme idari yargı süreci ile kıyı yönetimi arasında doğrudan fonksiyonel anlamda idari yargı-kıyı ilişki sürecini başlatmaktadır. Kıyı ile ilgili İdare Mahkemelerinin veya Danıştay’ın vermiş olduğu kararlar kıyı kullanımı konusunda belirleyici nitelik taşımakta hatta kıyının bugünkü tüzel yapısının oluşumuna önemli katkısı bulunmaktadır. İdare Mahkemelerinin ve Danıştay’ın kıyı ile ilgili uyuşmazlıklarda vermiş olduğu nihai kararlar ve mahkeme kararları arasında bir bütünlük sağlayan İçtihadı Birleştirme Kurulu Kararları kıyı hukuku ve tüzel yapısı üzerindeki etkili bir konuma sahiptir. İdari yargının kıyının tüzel yapısının şekillenmesinde önemle üzerinde durduğu konular; kıyının tanımlanması, kıyı kenar çizgisi tespit işlemleri, kıyı alanları kamusal mal niteliği, kıyı kullanımında kamu yararının öncelikli olması gerekliliği, özel mülkiyetin kamu tüzel kişilerince ya da özel hukuk kişilerince kurulamayacağını benimserken kıyı alanlarında kısmi yapılaşmanın olduğu yerlerde kazanılmış hakkı kabul etmiştir. Bakanlıklar Kıyı Kanununun uygulanmasına ilişkin bir konuda uygulama aşamasında teretdüte düşmeleri durumunda Danıştay’dan görüş isteyebilirler. Danıştay’ın bu konudaki görüşü ilgili idareyi bağlamamaktadır*.

---

* Örneğin Kaş-Çubukdağ yarımadasının Mevzii İmar planı değişikliği ve imar planının bütününe revizyonu konusunda Danıştay’dan görüş istenmiştir. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı 22.2.1996 tarihinde kıyı alanında yapılan planın revizyonu ile ilgili görüş istemiştir. Görüş istenen konu kıyı Kanunu ile gündeme gelen müktesep hak ve kısmi yapılaşmadır. Bakanlığın bu konudaki Danıştay’dan istişari bir görüş isteyerek bir yıllık kıyı revizyonuna ilişkin sürenin sınırlayıcı bir süre olup olmadığı konusundadır. Danıştay’ın bu konudaki görüşü Kanunda adı geçen 1 yıllık sürenin sınırlayıcı bir süre olmadığı, sahil şeritlerindeki imar planları ve kıyı uyarlamalarının bir an önce tamamlanması amacına yönelik olduğu, bundan sonra da yapılacak kıyı imar planları için bir yıllık sürenin geçerli olacağı görüşündedir. Yerel yönetim söz konusu bir yıllık süre içerisinde kısmi yapılaşmanın oluşmadığını belirterek kıyı sahil şeridindeki imar adalarında İller Bankasınca yaptırılan kıyı plan revizyonuna ilişkin plan değişikliği ilgili yerel idare meclisi tarafından onaylanmıştır. Danıştay’ın bu konudaki katkısı kıyı hukuku sürecine yön verici olmaktadır.

İdari yargı sürecinin kıyı tüzel yapısının oluşmasında daha çok etkili olduğu aşama yargılama sürecidir. Danıştay ve İdare Mahkemelerinin kıyı alanlarının yönetimine ilişkin hukuki uyuşmazlıklardaki ilişkin nihai kararları önemlidir. Örneğin Danıştay bu konuya ilişkin uyuşmazlıkta kıyı oluşumunu “ ... deniz, kara ve hava hareketlerinin etkileri sonucu oluştuğu ...” yönündeki kararı ile kanunun daha dar ifade ettiği kıyı alanını, kıyı oluşumunu ve sınırını daha geniş olarak yorumlamıştır*. Kanunda kıyı oluşumu sadece su hareketlerine bağlanmış, su hareketlerinin dışında yer sarsıntısı veya rüzgarın etkisi ile kıyı oluşumu sayılmamış fakat Danıştay bu oluşumları da kıyı olarak nitelendirmiştir**. Danıştay'ın bu kararlardaki tutumu kıyı alanının dar yorumlaması değil daha geniş yorumlanması yönünde olup kanunun uygulanmasına farklı bir yorum getirmiştir. Yine kıyı çizgisi tespit işlemleri en çok idari yargı dava konusu olan uyuşmazlıklardandır. Bir uyuşmazlıkta ilgili idare yapılan kıyı kenar çizgisi tespit işlemi sonrasında kıyı çizgisi sınırı belirlemiş ve kıyıya ilişkin sınırı kanunda belirtilen doğal sınırını ölçüsü olmak yerine suni olan karayolu sınırını kıyı kenar çizgisi olarak nitelendirmiştir. Doğallık ölçütünü dikkate almadığı için, Danıştay idarenin bu işlemi iptal etmiştir***. Eğer Danıştay idarenin bu tip kararını iptal etmemiş olsaydı bugün bir çok kıyı şeridinde geçen karayolunun kara yönünde kalan kısmı kıyı alanı olarak kabul edilmeyecekti. Fakat kara yolunun kara yönündeki istikametinde kıyı özelliği taşıyan geniş bir alanın olma durumu göz önüne alınarak Danıştay yapay kıyı çizgisi ölçütlerini kabul etmemiştir. Kıyı alanları Anayasada, kıyı kanunda ve uygulama yönetmeliğinde belirtildiği şekliyle özel mülkiyet kurulamaz. Kıyı alanlarında özel mülkiyetin kurulamaması kıyının devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunmasının sonucudur****. Danıştay 6. Dairesi 1983 yılında aynı görüşte iken 1984 yılında bu konudaki görüşü değiştirmiştir. Türk hukuk sistemi açısından devletin hüküm ve tasarrufu altında olmak, özel mülkiyete konu olmamak anlamına gelmemektedir. Dolayısıyla kamunun özel malları ile devletin hüküm ve tasarrufu altındaki kamusal mallarının birbirinden ayrılması gerekmektedir. Danıştay'ın görüşü bu yöndedir*****.

*D.6.D.19.9.1979. tarih ve E 1976 410 k 1979/ 3397 sayılı kararı, Danıştay Dergisi Sayı: 38-39 Yıl:1980. Sayfa 235. D.6.D. 19.6.1980 tarih E. 19792035, K:1980/1940 Danıştay Dergisi: 40-41, yıl: 1981. sayfa:212.

** “... rüzgarın etkisiyle oluşan kumul alanlarının kıyı kenar çizgisi içersinde bırakılması gerektiği ...” Bakanız. D.6.D., 21.2.1983, E:1981/2035, K:1983/731,D.D., Sayı:52-53, Yıl: 1984, Sayfa:221.

*** “... bu sebeple kıyı kenar çizgisinin asfalt yola dayandırılması düşünülemez ...” Bakanız. D.6.D., E:1987/384, K:1987/1246, Danıştay Dergisi, Sayı:70-71, Yıl: 1988, Sayfa:301.

**** Bakanız Danıştay 6. Daire 21.3.1990 tarihli kararı, Esas No: 1990/2209, Karar No: 1990/625. Danıştay Dergisi , Sayı:89, sayfa:408, Yıl 1990.

***** Bakanız D.D.D.K., 29.2.1980, tarih ve, E: 1978/1204, K: 1980/158. Danıştay Dergisi, Sayı:40-41, sayfa:408, Yıl 1981, sayfa:97.

Kıyı ve ormanların özel hukuk hükümlerine göre özel mülkiyete konu olmayacağı kesindir. İdarenin mülkiyet hakkı olması durumunda idarenin bu mallar üzerinde alım, satım, kiralama ve irtifak kurma gibi özel hukuk işlemleri yapmasına olanak tanıyacağından idarenin de bu mallar üzerinde mülkiyet hakkı bulunmamaktadır*. Danıştay'ın kararı ile Yargıtay kararı arasında da farklı görüş bulunmaktadır. Yargıtay'ın bu konudaki görüşü kamu hükmi şahıslarının kıyı vb. kamu malları üzerinde bu malların korunması amacıyla medeni hukuk hükümlerinden yararlanabilecektir**. İki yargı organı nihai kararı arasında farklı bir durum söz konusudur. Bu durum kıyı hukuku tüzel yapısı konusunda oluşacak durum açısından önem taşımaktadır. Devletin gözetim ve denetim yetkisinin olması gerektiği görüşü kuvvetlidir. Kıyı alanlarından yararlanmada Anayasanın da özellikle üzerinde durduğu temel ilke kamu yararının sağlanmasıdır. Ancak bu konunun da netliğe kavuşmasında hukuki uyumsuzlukların olumlu etkisi bulunmakta, İdare Mahkemelerinin ve Danıştay'ın vermiş olduğu kararlar belirleyici olmaktadır. Kamu yararını tek olarak yorumlamak mümkün değildir Danıştay'ın bu konudaki görüşü kamu yararı kararını geniş ve açıklayıcı yorumlayarak genellik, serbestlik, eşitlik ve bedelsizlik kavramları ile zenginleştirmiştir. Danıştay, kıyı alanında Turizm Teşvik Kanunu çerçevesinde kısmen de olsa özel kullanıma konu edilen alanların kullanımını kamu yararını engeller nitelikte bulmuştur. Danıştay yine benzeri bir kararında "... sahil şeridini sadece o bölgede ki tatil köyü turistlerinin kullanımını özgülenmesi diğer kişilerin kullanımına kapatılmasını kamu yararını engeller nitelikte olduğu"nu belirtmektedir. Bu konudaki yorumun mahkeme kararları doğrultusunda tekrar gözden geçirilmesi gerekmektedir***. Kıyı kullanımında idarenin algılamış olduğu kamu yararı düşüncesi ile mahkemenin vermiş olduğu kamu yararı düşüncesi arasında farklılık bulunmaktadır. Kamu yararını yargı organlarının daha kapsamlı ve gerçekçi yorumladığı bir gerçektir. Danıştay'ın bu konudaki ilginç bir kararı "... kıyı alanlarında toplumun kullanımına sunulması gerekli alanlardan sadece bir kamu kuruluşunun mensuplarına tahsis edilmesinde idarenin öngördüğü şekilde kamu yararı olduğu..." savı yerinde değildir****. Danıştay'ın vermiş olduğu yargı kararları ile kıyının tüzel yapısının oluşumunda önemli katkı sağladığı bir gerçektir.

*D.3.D., 13.10.1980 tarih ve E: 1980/157, K: 1980/181, D.D, Sayı:44-45, sayfa:55, Yıl 1982.

** Y.16.H.D., 22.1.1996., tarih ve E: 1996/70, K: 1996/1, YKD, Sayı:11, sayfa:1776, yıl:1996.

*** Danıştay'ın kıyı kullanımı sırasında şezlog ve şemsiye kullanımını eşitlik ilkesini zedelediği gerekçesiyle ilgili işletmeciden işgaliye harcının alınmasının uygun olduğu görüşündeki kararıyla kıyı kullanımı konusunda eşitliği sağlama noktasında her bir olayı kendi içinde yorumlamıştır.

**** D.6.D., 20.10.1982 tarih ve E: 1982/3193, K: 1982/1433, D.D. , Sayı:50-51, sayfa:230, yıl:1983.

5.4.3. Adli Yargı süreci ve kıyı alanları yönetimi

Kıyı alanlarının yönetimine ilişkin hukuk tüzesisinin oluşumunda Anayasa Yargısı ve İdari Yargı kararları kadar Adli Yargı sisteminin de önemli bir katkısı bulunmaktadır. Adli yargı süreci daha çok özel hukuka konu olan durumlar için geçerli olan kıyının tanımlanması, sınırlandırılması, kullanımı ve korunması ile ilgili kararlar da odaklaşmaktadır. Adli sistem kıyının tanımlanmasını yaparken daha çok jeomorfolojik tanımla örtüşen kıyı tanımlanmasında bulunmakta, "... kıyıyı denizin en alçak çizgisi ile kara arasındaki temas bölgesi ..."* , "... her türlü su ortamını çevreleyen toprak şeridi, kara ile deniz ortamı arasında mücadelenin sonucunda ortaya çıkan alan ..." anlamında kullanılmaktadır. Yargıtay'ın görüşü kıyının suyun bir uzantısı olduğu yönündedir**.

1970'li yıllarda adli yargı sistemi kıyı tanımına giren alanı Anayasa Yargısı ve İdari Yargı sisteminden daha dar anlamda yorumlamış olmakla birlikte 1990 yıllardan itibaren Anayasa Mahkemesinin iki defa Kıyı Kanununu iptal etmesinden sonra bu görüş farklılığı giderilerek yargı sistemleri arasında ortak bir uzlaşma noktasına kısmen de olsa gelinmiştir***. Yargıtay bir çok kararında kıyının sosyo-ekonomik açıdan bireylerin deniz, güneş ve kumsaldan yararlanmasına olanak tanıyacak genişlikte ele alınması gerekliliği üzerinde durmakta****,

kıyı alanının alt sınırını suya göre, üst sınırını ise karasal özelliklerle göre belirlenmesi gereken alan olarak ele almaktadır. Yargıtay bu görüşü ile kıyının Anayasada öngörülen şekli ile "... kullanım amaçlarına göre belirlenmesi ..." ilkesiyle uyumludur. Kıyının tanımlanması ve doğal sınırlarının belirlenmesinde idari işlem niteliği taşıyan kıyı kenar çizgisi işlemleri bir çok defa sınır uyumsuzluk konusu olarak adli uyumsuzluklarda gündeme gelmektedir. Mülkiyet hukuku açısından dava konusu olan bu uyumsuzluklarda kıyı kenar çizgisi işleminin tesbitinin mahkemeler tarafından yapılması***** gerektiği konusunda kararı bulunmaktadır.

---

* Y.İ.B.K., 13.3.1972 tarih ve, E:1970/7, K:1972/4, 16.4.1972 tarih ve 14161 sayılı Resmi gazete, Kıyı Adli yargı sisteminin kararında vermiş olduğu tanıma uygun olarak bir çizgi değil, bir şerittir.

** Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kıyıyı "... ister kumluk, ister çakılık, ister kayalık olsun denizin temadisi olup ... ondan ayrılması mümkün olmayan ..." bir alan olarak tanımlamaktadır. Y.H.G.K.'nun 27.2.1980 tarih ve E:1978/967, K:1980/1365 sayılı kararı, Yargıtay Kararları Dergisi, cilt 6, sayı.8 yıl 1980 sayfa 1059.

*** "... bugün bu yerler artık salt olarak kara ile su arasında bir sınır çizgisi değil denizden karaya doğru şeritler halinde ilerleyen kıyının korunması ve kullanımını sağlayan ve buranın doğal yapısının uygun uzunlamasına ve derinlemesine olmak üzere iki boyutlu bir takım bölgeleri kapsayan bir alandır ..." Y.20.H.D., 5.7.1994 tarih ve E:1993/2427, K:1994/9004 sayılı kararı.

**** Y.17.H.D., 2.3.1992 tarih ve E:1992/1249, K:1992/1271, Yargıtay Kararları Dergisi, Cilt:18, Sayı:5, Yıl: 1992. Sayfa:745.

***** Y.16. H.D.,22.1.1996, tarih ve E:1996/70, K:1996/1, Y.K.D, Cilt 22, sayı 11, yıl 1996, sayfa:1766.

Kanunda kıyı kenar çizgisi işlemini ilgili idare yapması gerekli iken Yargıtay kararında bu tespit işlemini mahkemenin yapması yönünde karar vermiştir. İctihadı Birleştirme Kurulu konuya ilişkin uyuşmazlığı daha sonra gidermiştir*. Kıyı kullanımında adli yargı sürecinde dava konusu olan durum daha çok kıyı kullanımında eşitlik ilkesine uyulmadığı noktasında yoğunlaşmaktadır. Kıyı kullanımında eşitlik ilkesini Yargıtay vatandaşlık açısından değil yabancı uyruklu kişilerin de bu alanlardan güvenlik gerekçelerine uymak şartı ile kullanabilmeleri yönünde yorumlamaktadır. Yargıtay bir çok kararında kıyı alanını daha geniş olarak kamunun kullanımına sunma hareket ve düşüncesinde olup ilgili dava konusu kararları da bu yöndedir. Uygulamada zamanla kıyının amaç dışı kullanılması dava konusu olmakta, gerek özel hukuk kişileri gerekse kıyı kullanımı konusunda gözetim ve denetim yetkisine sahip kişi ve kurum amirleri hakkında ceza davası açılması söz konusu olmaktadır. Adli yargı süreci içerisinde kıyı kullanımı ve hukuki sorumluluk ayrı bir önem taşımaktadır. Kıyının hukuki statüsüne ilişkin Anayasa ve idari yargı sistemine paralel olan görüş kıyının devletin hüküm ve tasarrufu altında olması özel mülkiyete konu edilmemesi şeklindedir. Anayasa tabii servetleri ve doğal kaynakları Medeni Hukukun belirlemiş olduğu şekliyle özel mülkiyet sistemi dışına bırakmıştır**. Kıyı alanlarında kişilerin özel mülkiyet hakkı var olduğu gerekçesiyle dava konusu yapılan durumlar söz konusu olmakla birlikte dava konusunu haklı gösterecek idari bir makamın izin vermiş olması durumunda bile kıyıların Anayasal konumu ve hukuki niteliği gereği özel mülke imkan verilmemiştir. Yargıtay'ın son günlerde özenle üzerinde durmuş olduğu bir konu özelleştirme kapsamında kamuya ait tesislerin bulunduğu kıyı alanlarındaki yer alan tesislerin özelleştirmesinin hukuka aykırı olacağı yönündedir***.

---

* Yargıtay bu konudaki mahkemeler arasında görev uyuşmazlığının giderilmesine ilişkin İctihadı Birleştirme Kararı vermiş olup, kıyı çizgisinin belirlenmesine ilişkin uyuşmazlıklar mahkemeler tarafından değil kanunda öngörüldüğü şekli ile valilik tarafından belirlenecek tespit komisyonu tarafından belirlenecek, kıyı uyuşmazlıkları kadastro mahkemelerinde değil diğer adli yargı organlarınca da çözümlenecektir. Y.İ.B.H.G.K., 28.11.1997 tarih ve E: 1996/5, K:1997/3, 30.12.1997 tarih ve 23216 sayılı Resmi Gazete.

** Bakınız. Y.H.G.K., 30.9.1981 tarih ve E: 1979/167, 1981/656, Yargıtay Kararları Dergisi, cilt 8, sayı 2, yıl 1982 sayfa 164.

*** Bakınız. Y.16.H.D., 22.1.1996 tarih ve E: 1996/70, 1996/1, Yargıtay Kararları Dergisi, cilt 22, sayı 11, yıl 1996, sayfa 1766.

5.4.4. Sayıştay kararlarının kıyı alanları yönetimine etkisi

Anayasaya göre Sayıştay genel ve katma bütçeli kuruluşların tüm gelir, gider ve mallarını, hesaplarını, denetimini, işlemlerini ve var ise ilgililerin bu konuda yargılanması için işlem yapan bir kurumdur. Sayıştay Kanununun ilgili maddesinde elde olan, alınan, satılan, yok olan ya da diğer nedenlerle elden çıkarılan kamu mallarının türü, sayısı, niteliği ve özelliklerini belirten kayıt ve belgelerin mal hesabında gösterilmesini öngörmüştür. Sayıştay Genel Kurulunun değişik dönemlerde vermiş olduğu kararlar da bu yöndedir. Sayıştay'ın bu konuda Maliye Bakanlığı ile yapmış olduğu bir çok çalışma olmakla birlikte hazine adına kayıtlı olmayıp Maliye Bakanlığınca yönetilen kıyı, diğer doğal varlıkların ve onlara ait taşınmazların idare hesapları kapsamına sokulması gerekmektedir. Söz konusu mal hesaplarına ilişkin sistemli olacak şekilde bir kayıt tutulamamıştır. Bu şekilde yapılacak bir çalışma ile devletin tüm taşınmazlarına ait mal sayım ve dökümünün yapılması gerekmektedir. Bunun olumsuz yönünü Volga Neft tanker kazası sonrası hasar tespit komisyonu çalışmaları sırasında açık ve net olacak şekilde gördük. Kaza sonrası kıyı alanında kazadan etkilenen kamu malları ve özel kişi mallarının nerede ve ne şekilde olduğu konusunda hazine avukatlarımız bile tespitte son derece güçlük çekmiştir. Kıyı alanlarına özgü mülkiyet haritasının acil olarak çıkarılması gerekli olup Sayıştay'ın kıyıya ilişkin mal hesaplarını tutma görevi fiilen uygulanmalıdır.

Sayıştay etkin olarak kamu taşınmazları içerisinde kıyı alanlarının yönetimi ve korunması konusunda önemli fonksiyonu olmalıdır. Kamu malı olan kıyı değerlerinin varlığının saptanması, konumu, sınırları, alan olarak büyüklüğü, kullanım amacı, bu alanlardaki alt ve üst yapıların niteliklerine ilişkin bilgilerin bir arada toplanması gerekmektedir. Bu konuda uzaktan algılama sisteminden yararlanılmalıdır. Sayıştay konumu itibariyle kıyı alanlarında özel kişilere sağlanan tapuların iptali, yapılan amaç ve hukuk dışı el atmaların önlenmesi hususunda önemli katkıları olacaktır. Devletin diğer kamusal içerikli mallarının denetimi gibi devletin sahip olduğu doğal kaynaklar ve kıyı alanlarına sahip çıkılması konusunda toprak taşınmazlarının denetimi olasıdır. Bu konuda kıyı alanlarının sınırı, konumu, kullanım şekli, bunlara ilişkin işlemler diğer mal hesapları gibi Sayıştay denetimine tabi tutulması kıyı alanlarının kullanım amacına özgülenmesi konusunda bir araç olacaktır.

5.5. Yargılama Sürecine İlişkin Bazı Sorunlar

Kıyı alanlarının hukuk araçları tarafından korunmasında önemli bir araç yargılama hukuku olmakla birlikte zaman içerisinde bir takım sorunların bulunduğu görülmüştür. Bu sorunlar genelde her zaman konu edilen Türk hukuk sistemindeki yargılama masraflarının fazlalığı, adil yargılanma hakkı ve zamanaşımı konularıdır.

Yargılama Masraflarının Fazlalığı; Yargılama sürecindeki masrafların fazla olması adil yargılama sürecince önemli bir engel olmaktadır. Avukatlık ücreti de dahil, dava harçları, teminat, bilirkişi ücreti ve davanın kaybedilmesi halinde karşı tarafa ödenmesi gereken yargılama masrafları gibi değişik türdeki yargılama giderleri oldukça yüksek miktarları bulabilmektedir. Geleneksel yargılama hukukun çevre ve kıyı sorunlarının çözümünde elverişli olmayan kurallarının bu davalarda işletilmemesi gerekmektedir. Kıyı alanlarına ilişkin bir uyuşmazlıkta davacının davayı kaybetmesi halinde davalının masraflarını ödemesi, bilirkişi incelemesine gidilmesi halinde bunun ücretini karşılaması ve mahkemenin gerekli görmesi halinde teminat yatırması gerekmektedir. Bu uygulama çevre ve kıyı davalarında uygulanmayabilir. Aslında kamuya ait bir kıyı alanının hukuk sistemi tarafından korunmasında bireyin çıkarı olduğu kadar kamunun çıkarı da bulunmaktadır. Dolayısıyla A kişinin bu konuda kamu yada özel bir teşebbüsün kıyıya vermiş olduğu zarardan dolayı dava edebilmesi için yukarıda belirtilen endişeleri taşıyarak dava konusu yapmaktan vazgeçmemesi gerekmektedir.

Genel yargılama kuralları kıyı ve çevre davaları yönünden yumuşatılmalıdır. Bu davaların bir kısmı doğrudan doğruya özel ya da genel nitelikli hukuki düzenlemelerde deniz, kıyı ve çevresel değerlerin korunması konusunda davacı konumundaki kişilere bazı mali olanaklar tanınmalıdır. Bu bağlamda davacı konumunda bulunan kişilere oluşturulacak fonlardan yardım yapılması ya da bunların kâr amacı gütmeyen kamuya yararlı dernekler statüsü çerçevesinde yasal yardımdan yararlandırılmaları gerekmektedir. Davada başarılı olan çevrecilere avukatlık ücretinin ve bilirkişi harcamalarının ödenmesi konusunda bazı yasalara açıkça hükümler konulması aynı paraleldeki bir yargılama giderinin karşılanması konusudur. Yargılama masrafları konusunda karar vermenin yargıcın yetkisine bırakıldığı ülke sistemlerinde görülen bu uygulamada davacı davayı kaybetse de onun karşı tarafın masraflarını ödemesine karar verilmeyebilmektedir. Aynı eğilim davacıdan teminat ve bilirkişi harcamalarının istenmemesi şeklinde de uygulanabilecektir. Deniz ve kıyı alanının korunması

konusunda girişimde bulunacak çevreci örgütün gücü ve kamu yararını temsil ediyor oluşu ile çevresel değerlerin toplumda yerleşme derecesinin de kararlarda etki yapacak genel nitelikli faktörler olduğu unutulmamalı, bu konularda bireyler yada gönüllü kuruluşlar rahat davacı olabilmelidir. İdari ve adli yargı süreçlerindeki avukatlık ve bilirkişi ücretleri ve olası güvence paralarının bu süreçlerin başlatılması ve devam ettirilmesinde bir engel olmamasını sağlayacak şekilde gerekli adımlar atılmalıdır. Özellikle başarılı olan davacıların makul şekilde yaptıkları tüm masrafları ya davalıdan ya da devlet fonlarından karşılanması sağlanmalıdır. Bu konudaki uygulama İngiltere ve Avustralya hukuk sistemi tarafından uygulanmaktadır.(Mumma, 1995) Ülkemizde idari yargıda olduğu gibi adli yargıda da genel kural olan kaybedenin dava masraflarına katlanması zorunluluğu yönündedir. Çevreciler açısından dava sürecini yumuşatan ve bu tür girişimler için fonlardan katkı sağlayan özel düzenlemeler bulunmamaktadır.

Yargılama Süreci ve Acil Yargılanma Hakkı; Deniz, kıyı ve diğer çevresel değerlerin korunması konusunda yargılamanın uzun sürmemesi ve bir an önce birtakım gerekli önlemlerin alınması istemiyle açılan davalarda bu önlemlerin biran önce alınması ilgili davadan beklenen kamusal yararın gerçekleşmesine katkıda bulunacaktır. Yargılamanın uzun sürmesi davadan beklenen kamu yararı amacının gerçekleşmesini engelleyebilecektir. Bu yüzden böyle acil durumlar için normal yargılama usulünün dışında seri ve çabuk yargılamaya yer veren düzenlemelerin yapılması zorunludur. Nitekim bazı Avrupa Birliği ülkelerinde bu gereksinimlerin giderilmesi için yasal düzenlemelere gidilmiştir. Hollanda'da bu konuda yetkili kılınmış mahkemenin başkanı durum gerektirdiği ve kendisi de uygun gördüğü takdirde geceleri de dahil olmak üzere haftanın her günü seri yargılama yapabilmektedir (Boerema, 1995). Yargılama sürecinden daha da önemli olan önlem alınması konusunda bile yeterli donanım ve teknik eleman ve cihazlara sahip değiliz. Bu konuda özellikle Volga Neft tanker yeterli teknik donanım ve acil yargılama sistemine sahip olmadığımızı göstermiştir.

Deniz ve kıyı alanına verilen zararın yargıya intikali ile ilgili sürecin bir boyutu yargı sisteminin içersinde bulunduğu yapılanma ile ilgilidir. Deniz, kıyı ve çevre davalarının, varolan genel mahkemelerin dışında özel çevre mahkemelerinde görülmesidir. Bu konuda bir çok Avrupa ülkesinde başarılı olarak uygulanan özel çevre mahkemesi bulunmaktadır. Deniz, kıyı ve çevresel sorunların özgünlüğü nedeniyle bu alanda uzmanlığın büyük önem taşıması, oysa, genel mahkemelerin bu çerçevedeki yetersizlikleri yüzünden isabetli kararlar verememeleridir (Turgut, 2001).

Kıyı alanlarının kullanımıyla ilgili davalarda bir çok defa bilirkişilik kurumundan yararlanılmaktadır. Bilirkişilerin seçimi, bilgi, tecrübe ve siyasi görüş ve düşüncesi de bu konuda etkili olmaktadır. Bu konunun yüksek rant ile birlikte iç içe olması bilirkişilerin de bilimsel gereklere uygun rapor yazmasını engelleyebilmekte, üniversite çevrelerinden katılan bilirkişiler özel çıkar çevrelerince tehdit edilmektedir.

Zamanaşımı; Deniz ve kıyı alanlarına amaç dışı kullanım sonucu verilen çevresel zararın kümülatif etkileri nedeniyle uzun yıllar sonra etkileri ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla geleneksel haksız fiil hukukundaki zamanaşımı kuralları, diğer kurallarda olduğu gibi, kıyı alanlarına ilişkin sorumluluk için elverişli değildir. Bu yüzden amaç dışı kıyı kullanımına karşı sorumluluğa ilişkin sürelerin genel sorumluluk ilkesinde kullanılan sürelerle eşit tutulmuş olması mahkemelerin önlerine gelen deniz ve kıyı kullanımına ilişkin birçok davada, davacının esasen haklı olmasına karşın, klasik zamanaşımı kurallarının uygulanması haksız sonuçlara neden olmaktadır. Bu nedenle çeşitli ülkelerin geleneksel uygulamalarında 1, 2 ya da 3 yıl ile 10 ve 15 yıl şeklinde saptanmış olan genel zamanaşımı sürelerinin çevre sorumluluğu alanında 3 veya 5 ile 30 yıla çıkarıldığı görülmektedir(Turgut, 2001). Örneğin 30 yıllık zamanaşımı Lugano Sözleşmesi ile Değiştirilmiş Viyana Nükleer Sorumluluk Sözleşmesinde kabul edilmiştir. Buna karşın konusunun çok önemli olmasına ve yakın bir tarihte yapılmasına karşın Basel Hukuki Sorumluluk Protokolünde süre 5 ve 10 yıl olarak benimsenmiştir. Lugano Sözleşmesinde kısa zamanaşımı 3 yıldır ve 30 yıllık sürede olayın süregelen bir nitelik taşıması halinde sonucu olayın bitiminde, olayın aynı kökenden gelen ve devam eden olaylar zinciri şeklinde olması durumunda bunlardan en sonuncusunun bitim tarihinde başlar (Preston, 2001). Zamanaşımı konusunda ülkemizde Borçlar Kanunu(mad. 60)'nda düzenlenmiş bulunan bir ve on yıllık zamanaşımı geçerlidir. Deniz, kıyı ve çevre konularına ilişkin zamanaşımı konusunda özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu konuda iç hukuktaki hukuki düzenleme uluslararası hukuk çevrelerince kabul edilmiş olan zamanaşımı süreleriyle uyumlu olacak şekilde 20-30 yıllık zamanaşımı süreleri öngörülmelidir.

VI. SONUÇ ve ÖNERİLER

Beş ana bölümden oluşan tez çalışmasıyla ilgili varılan sonuçta; kıyının kavramsal tanımı, kıyı kullanım şekilleri, planlama, uygulama, idari ve yargısal denetim konularında bir takım hukuki sorunların güncelliğini koruduğu gözlemlenmiştir. Çalışma sonucunda bugün için geçerli olan kıyı alanlarında temel hukuki sorunların neler olduğu ve gelecekte mevcut uygulamanın devam etmesi halinde ne tür sorunlarla karşılaşılacağına genel bir analizi yapılmıştır. Bu sorunların giderilmesi, “kamu yararı” amacına uygun “sürdürülebilir kıyı hukuku ve yönetim sistemi”nin kurulabilmesi için öneriler getirilmiştir. Bu öneriler; kıyı alanlarına ilişkin kavramsal analiz ve uygulamaya ilişkin hukuki sorunlar olmak üzere iki başlıkta verilmiştir.

6.1. Kavramsal Analize İlişkin Öneriler

Kıyıları sadece ekonomik değer olarak değil bir çok toplumsal faaliyetin var olduğu bir alandır. Bu alanlar yerleşme (kentleşme ve konut), ticaret (limanlar), sanayi (rafineri ve santraller), kaynak (madenler, kum ve çakıl alımı), turizm, rekreasyon (dinlenme), atık boşaltım (kentsel ve sanayi atıkları), gıda(balıkçılık), vb. amaçlarla kullanılmaktadır. Dolayısıyla bu kadar geniş bir sosyal ve ekonomik alanı ilgilendiren konunun dar anlamda fiziki bir alan olarak tanımlanması yeterli değildir. Kıyı, sadece jeomorfoloji biliminin tanımlamış olduğu bir alan değildir. Kıyı, jeomorfolojik bir terim olarak, karanın su ile temas ettiği yerden başlayan; genişliği, kullanım ölçütüne bağlı olarak değişen bir alandır. 3621 sayılı Kıyı Kanunu, kıyıyı, bu jeomorfolojik yaklaşıma uygun biçimde doğal bir alan olarak düzenlenmiştir. Bununla beraber, adı geçen Kanunda kıyının bütünüyle doğal bir yeryüzü biçimi olarak tanımlanmış oluşu, bir çok yerde kıyı bölgesini, kendisinden yararlanmayı olanaksızlaştıracak ölçüde daraltmıştır.

Kıyı kaynağını bir çevresel değer olarak kullanan sosyo-ekonomik kalkınma dinamiklerinin sürdürülebilirliğini sağlayacak politika ve stratejilere ulaşmak için teknik olduğu kadar kurumsal ve sosyal yapının hukuki araçları üzerinde yoğunlaşmak gerekmektedir. Hukuki olarak kıyı konusundaki kavramsal analiz kapsamlı ve sistemli olarak yapılmaya çalışılmış fakat uygulamada sorun olmaya devam etmiştir.

1982 Anayasasında, Kıyı Kanununda ve uygulama yönetmeliğinde kıyı alanlarına ilişkin üç temel kavram kullanılmıştır. Bu kavramlar; jeomorfolojik bir terim olan “kıyı”, kıyıyı uzunlamasına çevreleyen “sahil şeridi” ve yapay kıyı değişikliği şeklinde ortaya çıkan “dolgu” alanlarıdır. Kıyı jeomorfolojik bir terim olmakla birlikte sahil şeridi ve dolgu alanı jeomorfolojik bir kavram değildir. Kavramsal analizde temel sorun; jeomorfolojinin tanımı ile hukuk sisteminin kabul etmiş olduğu tanımın aynı mekansal özellikleri ifade etmemesidir. Jeomorfolojik anlamdaki kıyı tanımı hukuki düzenlemeye önemli araçlar sağlamakta fakat kıyının korunması ve kullanımı konusundaki hukuki tanım jeomorfolojik tanımla genelde örtüşmemektedir. Bu sebeple, her iki bilim dalının kıyı hakkında getirdikleri tanımın aynı olması da beklenmemeli, daha geniş kullanım olanakları yaratıyorsa, doğal tanımdan vazgeçilmeli; her bölgenin özellikleri göz önünde bulundurularak, kıyının, belirli bir mesafe içinde kalan bir alan olarak tanımlanmalıdır.

Kıyı kavramının Anayasanın 43. Maddesinde diğer kamusal mallardan ayrı ve özel olarak düzenlenmiş olması kıyının sosyal, ekonomik, hukuki vb. analizler açısından farklı kategoride analiz edilmesini gerektirmektedir. Söz konusu kavramın herhangi bir kanun yerine Anayasa tarafından düzenlenmiş olması kavrama sağlanan hukuki güvenceler açısından önem taşımaktadır. Kendisine bağlanan hukuksal sonuçlar itibarıyla hukuki kavram olan bu alanın; söz konusu düzenleme ile güdülen amacı gerçekleştirecek biçimde tanımlanması gerekir. Jeomorfoloji ile hukuk arasındaki yapısal farklılık birbiri ile uyumlu olarak Kıyı Kanunu, yönetmelik ve diğer yasal düzenlemelere yansıtılırsa kavram kargaşası da giderilmiş olacaktır. Kıyı Kanununda jeomorfolojinin kullandığı “kıyı boyu”, “kıyı bölgesi”, “kıyı gerisi”, “kıyı etkileme alanı” vb. kavramlar kullanılmamıştır. Kıyı, sahil şeridi ve dolgu alanlarına ilişkin “kıyı çizgisi” ve “kıyı kenar çizgisi” yardımcı kavramları kullanılmaktadır. Uygulamada Yargıtay tarafından sıkça kullanılan “iç kıyı” ve “dış kıyı” tanımı Kıyı Kanununda yer almamıştır. Kıyı çizgisinin kanunlarda tanımladığı gibi sabit bir çizgi olmayıp, yerel şartlara göre kısa ve uzun süreli değişimleri, periyodik salınımlar gösterebileceği temel ilke olarak kabul edilmeli, kanunda “bugünkü kıyı çizgisi” ve “eski kıyı çizgisi” kavramları yer almalıdır.

Kıyı çizgisi, kıyı kenar çizgisi, kıyı şekilleri ve özellikle de kumsal ve kumul alanlarının değerlendirilmesinde “bu günkü kıyı” ve “eski kıyı” tanımları kullanılması gerekmektedir. Kanunda kıyının “su hareketlerinin oluşturduğu alanlar” olarak kabul edilmesi bugün deniz seviyesinden çok uzakta kalan suyun kullanımıyla bir bağlantısı

olmayan kıyıların da bu kapsama alınmasını gerektirmektedir. Dar anlamda kıyı saptanmasıyla yetinilmeyip “sualtı kumsalı”, “eski ve yeni kıyı”; “ilerleyen, gerileyen yada değişmeyen kıyı”; “yüksek ve alçak kıyı” kavramlarına yer verilmelidir. Alçak-basık kıyı bölgesinde “denize doğru ilerleyen kumsal kıyıları” yada “eski kıyıları” bulunmaktadır. Bu alanların kıyı çizgisi tespit işlemleri sırasında göz önüne alınması gereken özel nitelikli kıyı alanları olduğuna dikkat edilmelidir. Kıyı Kanununun uygulanmasına ilişkin yönetmelikte alçak-basık kıyı tanımı yetersizdir. Delta ve deltaik ovalar yönetmelikte yer almadığı için kıyı etkileme alanı olarak tanımlanmamıştır. Bu eksiklik giderilmeli, planlama sürecinde delta kullanımına sınırlama getirilmelidir. Kıyı Kanunu kıyılarının topografik koşulları ve doğal verileri dikkate alarak yeniden düzenlenmelidir. Kıyı çizgisinin deniz tarafında bir “denizel kıyı kenar çizgisi”(DKKÇ), ve kara yönünde “karasal kıyı kenar çizgisi” (KKKÇ) bulunmakta olup Kıyı Kanununda her iki kıyı kenar çizgisi tanımlanmasına yer verilmemiştir. Kıyı kenar çizgisi sonuçları açısından kıyı kullanımının ön şartı olması nedeniyle kıyı tanımlanmasında önemli bir fonksiyona sahiptir. Dolayısıyla kıyı kanununda kıyı kenar çizgisi kavramları ile ilgili karasal kıyı kenar çizgisi ve denizel kıyı kenar çizgisi kavramları yer almalıdır. Kıyı Kanununda ve yargı kararlarında kıyı kenar çizgisi doğal etkenlerin oluşturduğu bir çizgi olarak kabul edilmekte, kıyı kenar çizgisinin belirlenmesinde yapay sınır kabul edilmemektedir. Kıyı çizgisinin belirlenmesinde hukuken önemli olan "taşkın durumları" kanunda dikkate alınmamıştır. Kıyı Kanunda kıyı oluşumundan bahsedilirken suyun etkisinden söz edilmiş, suyun dışındaki bir etken ile kıyı oluşumuna yer verilmemiştir. Örneğin rüzgarın etkisi ile oluşan kıyıda söz edilmemiştir. Alçak ve basık kıyıda rüzgar etkisi söz konudur. Dolayısıyla kıyı oluşumuna neden olan fiziksel şartları daha geniş yorumlamak ve kanuna yansıtılmak gerekmektedir. Kıyı öncelikli olarak karasal ve su ortamının iç içe bulunmasından kaynaklanan alan olması nedeniyle bu alanın alt sınırının su ve üst sınırının karasal mekana göre belirlenmesi gereken ve her iki alanı yönetim sürecine dahil eder nitelik taşımaktadır. Bugünkü Kıyı Kanunu kıyı alanına sadece karasal bir alan olarak bakmış olup deniz yönü konusunda herhangi bir hukuksal düzenleme bulunmamaktadır. Kıyı alanının belirlenmesinde karasal yönde 100 metrelik bir alan belirlenmişken denizel yönde de belirli bir sınır getirilmelidir. Bu sorun dolgu yapımı söz konusu olduğu alanlarda önemle ortaya çıkmaktadır. Bugün bir çok deniz tabanında deniz parkı olabilecek alanlar bulunduğu halde bu alanlarla ilgili yasal bir düzenleme bulunmamaktadır.

6.2. Uygulamaya İlişkin Sonuç ve Çözüm Önerileri

Kıyı kullanımını konusunda uygulamada hukuk tekniği açısından iki temel sorunla karşılaşmaktadır. Bu sorunlar kıyı, sahil şeridi ve dolgu alanlarının kullanımında “kamu yararı” ve “ekolojik ve sosyo-ekonomik sürdürülebilir kullanım”ın sağlanmasıdır. Anayasanın 43’üncü maddesinde kıyılardan yararlanmada öncelikle kamu yararının gözetilmesi gerektiğinden söz edilmiş oluşu karşısında, buralardan ne tür yararlanımların kamu yararına yönelik olduğunun belirlenmesi gerekir. Her şeyden önce, Anayasa’da kıyı kullanımının sosyal ve ekonomik bir hak olarak kullanım şekillerinden hangilerinin bu tür kullanımları içerdiği açık değildir.

Kıyı kullanımında “kamusal yarar” sürekli tartışılan genel konulardandır. Kıyı, dolgu ve sahil şeridi kullanımının Anayasal ve yasal statüsünün “kamu yararı” amaçlı olması gerekirken, kamu yararının ne olduğu tanımlanmış değildir. Neyin kamu yararı neyin özel yararı içerdiğine kimin karar vereceği, kanun koyucunun takdirine mi, bakanlıkların kullanım yetkililerine mi, yoksa yargı organlarının vermiş olduğu kararlar doğrultusunda mı olacağı net ve açık değildir. Kamulaştırma Kanunu’nda kamulaştırmada kamu yararı kararını verecek kişi ve kurumlar belirlenmiştir. Benzeri bir hukuki düzenleme Kıyı Kanunu’nda ya da uygulama yönetmeliğinde yer alarak kıyı kullanımında kamu yararı kararı verecek kişi ve kurumlar belirlenmelidir.

Kıyı konusunda kamu yararının her bir somut olayda gerçekleşen fiilin topluma sağlayacağı yarar ölçüsünde boyutu değişmektedir. Dolayısıyla kıyı kullanımını konusunda kamu yararının tanımını içerik açısından değil biçim açısından yapılması gerekmektedir. Kamu yararı kavramı mutlak manada tartışmasız olmayıp yer, zaman ve mekan boyutuna bağlı olarak içeriği değişebilmektedir. Bu nedenle bir yerde ulaşım amaçlı dolgu yapımı kamusal yarar olarak yorumlanmışken diğer yerde ulaşım ağı için dolguyu kamusal yarar olarak yorumlanmamak gerekmektedir. Bu konuda mahkeme kararları arasındaki kararlarda da içtihat birliği sağlanmamıştır. Kıyıların kamu yararı içerikli kullanımında geleceğe yönelmek ve gelecek kuşakların da kamusal içerikli çıkarlarının güvence altına alınmasını sosyal bir görev kabul etmek gerekmektedir.

Kıyı ve aynı statüdeki alanların kullanım içeriği Anayasal bir haktır. Bu hakkın Anayasanın bireylere tanıdığı olduğu diğer haklarla da (çevre hakkı, yaşama hakkı, özel mülkiyet hakkı vb)doğrudan bir ilişki içerisinde bulunması, dolayısıyla kıyı kullanımının

Anayasal bir hak olması ile korunması arasındaki dengenin sağlanması gerekmektedir. Kıyı kullanımına ve kullanım sınırlamasına ilişkin düzenlemelerin ancak yasa ile yapılması gerekmektedir. Yönetmelik, tüzük ve genelge ile temel hak ve hürriyetlerin kullanım şekli belirlenemez. Kıyı alanlarından ortaklaşa yararlanma kişi temel hak ve hürriyetleriyle doğrudan ilgili olduğu için kıyılardan yararlanma genellik, serbestlik, eşitlik ve bedelsizlik ilkeleriyle uyumlu olmalıdır.

Kıyı kullanımında kamu yararının sağlanabilmesi için hukuk sistemiyle desteklenmiş ve şekillenmiş bazı ilkelerin bulunması gerekmektedir. Anayasada yasada ve yargı kararlarında bu ilkelerin tanımlanmış olması yeterli değildir. Bu ilkelerin diğer ilkelerle bütünleşmesi gerekmektedir ki kullanım şeklinin kamu yararı amacına uygun sürdürülebilirlik çerçevesine ulaşabilsin. Bütünleştirici nitelikte ki bu ilkeler; Anayasanın 43. Maddesine uygun olarak kıyı alanlarından herkesin eşit ve serbest kullanımına açık olması, kıyının özel mülkiyet alanı dışında kalması, devir ve ferağ edilememesi, zamanaşımı ile mülkiyetinin kazanılmaması, haczedilememesi, özel bir korumaya alınması, kıyı alanlarından herkesin doğrudan doğruya ve herhangi bir işlem ve izne bağlı olmaksızın ücretsiz olarak kişilere Anayasa tarafından tanınmış kıyı kullanım özgürlüğünün genellik, eşitlik ve serbestlik ilkeleri çerçevesinde kullanılmasıyla ilgili olduğunu uygulayıcı ve kullanıcıların kavramış olması gerekmektedir. Uygulamada bu ilkelerden sapmalar olmaktadır. Bugün en kullanışlı kıyı alanlarının bakanlık kampları olarak ayrılmış olması kıyı alanlarından ortak kullanımı engelleyici niteliktedir. Dolayısıyla kıyı bölgelerindeki kamu kurumlarına ait özel kamplar yeni bir hukuki düzenleme ile kamuya açılmalıdır. Ege ve Akdeniz kıyılarındaki herhangi bir yerde ücretsiz olarak denizel ortamdan yararlanmak mümkün değildir. Böylelikle kıyı kullanımında bedelsizlik ve eşitlik ilkeleri zedelenmiştir. Özelleştirme süreciyle kıyı alanlarında hakim olan devir edilemezlik kuralı çiğnenmiştir. Kıyı kullanımıyla ilgili hukuki düzenlemeler arası ilişki kurulamamıştır.

Turizm Teşvik Kanunu ile bir çok kıyı bölgesi turizm merkezi ilan edilerek yerel halkın kullanımına kapatılmıştır. Kıyı kullanımında genellik ilkesi ile uyumlu olmayan bir süreç başlamış olup mali kriz içersinde bulunan kamu ekonomisine kaynak oluşturma düşüncesiyle devletin kıyı alanlarını özel mülk olarak satışa sunması, hazine arazilerinin satışı kıyı kullanımında kamusal yararın gerçekleşmesini engeller nitelikteki uygulamalardır. Turizm Teşvik Kanunu ile bir çok kıyı bölgesi turizm merkezi ilan

edilerek yerel halkın kullanımına kapatılmıştır. Kıyı kullanımında genellik ilkesi ile uyumlu olmayan bir süreç başlamış olup mali kriz içersinde bulunan kamu ekonomisine kaynak oluşturma düşüncesiyle devletin kıyı alanlarını özel mülk olarak satışa sunması, hazine arazilerinin satışı kıyı kullanımında kamusal yararın gerçekleşmesini engeller nitelikteki uygulamalardır.

Kıyılardan toplumsal düzeyde ve ortaklaşa biçimde yararlanımlar ile buraların yukarıda belirtilen özel ve istisnai biçimde kullanımları dışında yararlanım mümkün değildir. Ne tür faaliyetlerin bu kapsama girdiğinin, önceden tek tek belirtilmesinin güç olmasına karşın , turizm faaliyetleri, tartışılması gereken bir özellik taşır. Kıyıların, turizm sektörünün en gözde mekanları arasında yer almasından kaynaklanmaktadır. Bunun gibi, kıyılardan turistik amaçlarla yararlanımın, son tahlilde kamu yararına yönelik olduğunu ileri sürmek doğal olarak mümkündür. Turizmin gerçekleştirmeyi hedeflediği kamu yararı, toplumsal maliyeti oldukça ağır olan ve Anayasada devlete yüklenen birtakım ödevlerin yerine getirilmesi ile de çelişen sonuçlar doğurmaktadır. Nitekim, Anayasanın 44 üncü maddesi, devlete toprağın verimli olarak işletilmesini korumak ve geliştirmek ödevini yüklenmişken, turistik amaçlı kullanımlar sonucunda, tarım, hayvancılık, balıkçılık ve ticaretle uğraşan yöre halkının, giderek turizm sektörüne yönelmesi, kıyı alanlarının hemen gerisinde yer alan önemli tarım alanlarının ve tarımsal faaliyetlerin giderek ikinci plana itilmesine bazı yörelerde bütünüyle ortadan kalkmasına yol açmıştır. Turizmin, gerek ikinci konut ve gerek turistik tesisler dolayısıyla sebep olduğu yapılaşma ve kirlilik, bu sektörün, önemli bir gelir kaynağı olmasının maliyetleri olarak görülmektedir. Üstelik turizmin kıyı bölgelerinde yarattığı sosyo-ekonomik değişimler de geri dönülemez niteliktedir. Turistik yerleşimlerde, yaz aylarında görülen nüfus artışları, yerel yönetimlerin bu yörelere gerekli hizmetleri götürmede zorluklarla karşılaşmasına sebep olmaktadır. Görüldüğü gibi, turistik amaçlı kullanımlar ile kıyıların kamu yararına kullanımı birbirleriyle çatışmaktadır. Kıyıların turistik amaçlı kullanımlarının mutlaka kıyılarda yer alması gerekli de değildir. Bu amaçla kullanımlara yönelik yapı ve tesislerin, toplumun kullanımı altında bulunan kıyı ve sahil şeritlerinden kara yönünde, daha içlerinde yer alması, turizmden beklenen faydanın gerçekleştirilmesine engel değildir.

KAYNAKLAR

- ABACIOĞLU, M., (1994), Kıyı Kanunu ve Uygulama Yönetmeliği, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- AGENDA 21: (1993): Programme of Action for Sustainable Development, "Rio Declaration on Environment and Development", Report of the United Nations Conference on Environment and Development, Rio De Janeiro, 3-14 June 1992, *United Nations, New York*
- AKDENİZ, H.(1996), Kıyı Korumasında Yönetmelik ve Tüzel Boyutlar; Kuşadası ve Kemer Kıyılarındaki Yapılaşmalar, Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi A.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1996,
- AKILLIOĞLU., T. (1993)., "Kamu Yararı Kavramı", *Amme İdaresi Dergisi*, C:24, Sayı:2, S. 3-15.
- AKIN, Ü. (1998)., *İdare Hukuku Açısından Kıyıların Tabii Oldukları Hukuki Rejim*, Ytkin Yayınları, Ankara.
- AKIPEK, J., (1969): "Mülkiyet Kavramı Üzerine Bir İnceleme" *Banka Ve Ticaret Hukuku Dergisi* C.5, S.1 1969.
- AKKAYA, M.,A.(1997), "Türkiye'de Hukuk Devleti İlkesi ve Yargı Denetiminin Sınırlandırılması" *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilimdalı Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul,
- AKKAYA, M.,-BURAK., S.-GAZİOĞLU., C. YÜCEL., Z.(1997)., *Kıyı Alanlarının Rasyonel Kullanımı ve Yönetiminde "Kamu Yararı" İlkesi "Türkiye'de Kıyı Alanları Yönetimi Ve Sorunları" Türkiye'nin Kıyı Ve Deniz Alanları Konferansı*,1997:Ankara.
- ARDOS, M- PEKCAN, N., (1994): *jeomorfoloji sözlüğü kısmen yer bilimleri İ.Ü Edebiyat fakültesi yayınları İstanbul 1994.*
- ARTUKMAÇ, S,(1976), *Kıyıların Yağmasını Önleyici ve Turizmi Geliştirici Tedbirler* , *Türk İdare Dergisi*, S.1976/356, Y. 47 , s 10-25
- AYDEMİR, Ş., (1999): *Kıyı Potansiyeli, Potansiyel Kullanımı ve Kıyı Planlamasında Yeni Yaklaşımlar Arama Gereği*, *Kıyılarımız Mevzuat Planlama Uygulama Semineri, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Teknik Araştırmalar ve Uygulamalar Genel Müdürlüğü*, Yayın No:61, Ankara.
- BALLINGER, R., H. Smith, et al. (1994). *The Management of the Coastal Zone of Europe. Ocean and Coastal Management* 22: 45-85
- BARRAGAN-M., J., (1996). *Planning and Management in the Coastal Zone in Spain. Coastline*: 28-30. 1996.
- BAYRAMOĞLU, A. (1982) *Türkiye'de Yerel Yönetimler Arası İşbirliğinde Belediye Birlikleri*. Ankara.
- BİLGİN, P.,(1989), *İdari Hukuk Dersleri- İdare Malları*, Filiz Kitabevi, İstanbul.1996.
- BM Nüfus Raporu (2000), DİE Yayını 2000, Ankara.

- BONDESAN, M., Castiglioni, G.B., (1995). Coastal Areas at Risk from Storm Surges and Sea-level Rise in Northeastern Italy. J. of Coastal Research, v. 11, n. 4, pp. 1354-1379.
- BORN, S. and MILLER, A., (1988). Assessing Networked Coastal Zone Management Programmes. Coastal Management 16: 229-243.
- BOSTANOĞLU, Ö., (1993): Dünyada Kıyı Planlaması Örgütlenmeleri Üzerine, Kıyılarımız Mevzuat Planlama Uygulama Semineri, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Teknik Araştırmalar ve Uygulamalar Genel Müdürlüğü, Yayın No:61, Ankara.
- BURBRIDGE, P., (1998). A Generic Framework for Measuring Success in Integrated Coastal Management. Ocean and Coastal Management 37(2): 175-190.
- CAKIROĞLU, C., ve YURTERİ, C., (1998). Methodology for Predicting Cooling Water Effects on Fish, Journal of Environmental Engineering, v. 124, n. 7, pp. 612-618.
- CHUA, T., (1993). Essential Elements of Integrated Coastal Management. Ocean and Coastal Management 21 (1-3)
- CHURCIL L. and LOVE J.K., (1983). Coastal Dunes, Recreation and Planning. Proceedings of European Seminar, Castricum, The Netherlands, EUCC, Leiden
- CİCAN-SAIN, B., (1993). Sustainable Development and Integrated Coastal Management. Ocean and Coastal Management 21(1-3): 11-44.
- CİCİN, S. B. and ROBERT W. vd. (1998). Integrated Coastal and Ocean Managment, Island Press, Washinton.
- CİN, H.,(1982), Osmanlı Devletinde Kıyıların Hukuki Rejimi, L. Seha Meray'a Armağan. Ankara, s.79-104.
- CLARK J.,(1996): Kalkınmanın Demokratikleşmesi Gönüllü Kuruluşların Rolu Türkiye Çevre Vakfı Yayını Çeviren Serpil Ural Ankara: 1996.
- CLARK, J., (1998). Coastal Zone Planning for the New Century. Ocean and Coastal Management 37(2): 191-216.
- COCCOSSIS, H., (1997). Integrated Coastal Area and River Basin Management. ICARM Technical Reports Series No. 1. UNEP, Priorities Action programme.
- ÇEVRE BAKANLIĞI, (1997). Ulusal Gündem 21 (Taslak Rapor), Ankara
- ÇEVRE ŞURASI, (1996), "Kıyı Alanlarının Rasyonel Kullanımı Ve Yönetimi", Komisyon Raporu-1996.
- DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI (1998). Ulusal Çevre Eylem Planı (UÇEP), Ankara
- DOĞAN, E.-ERGİNÖZ, M, (1997) Türkiye'de Kıyı Alanları Yönetimi ve Yapılaşması , Arion Yayınevi, İstanbul.
- DOĞANAY, Ü.,(1971). "Kıyı ve Kıyı Şeridini Koruma " Cumhuriyet Olaylar ve Görüşler, 15.1.1971
- DURUKAN, M., (1997) Kıyı Alanları Konusunda Ulusal Mevzuat ve İdari Yapı, Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları 1. Ulusal Konferansı,24-27 Haziran 1997, Ankara, Türkiye Kıyıları97 Konferansı Bildiriler Kitabı, 59-68.

- DÜREN., A.(1976). “Kıyılarının hukuki düzeni”, mimarlık dergisi, y.14, S.147, (1976/2), s.80-84
- EKE, F, ve KARARASLAN, Ş. (1997): Kıyı Mevzuatına Ve Uygulamasına Eleştirel Bakış Ve Bazı Öneriler
- EKE, F., (1993): Türkiye’de Kıyı Kullanımı ve Mevzuatının Gelişimi, Kıyılarımız Mevzuat Planlama Uygulama Semineri, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Teknik Araştırmalar ve Uygulamalar Genel Müdürlüğü, Yayın No:61, Ankara.
- EKE., F., (1995). Kıyı Mevzuatının Gelişimi ve Planlama, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Yayınları, Yayın No:77, Ankara.
- EKİNCİ, O., (1997). Kıyılar Ve Toplum Yararı, İmge Yayınları, İkinci Baskı , Ankara:1997.
- EMEL., İ.,-KABDAŞLI. S.,(2001) Kıyı Alanları Yönetimi ile Akarsu Havzalarını Yönetimi Arasında Entegrasyon. Türkiye Kıyıları 01, Türkiye’nin Kıyı ve Deniz Alanları III. Konferansı Bildiriler Kitabı. s.21
- ERDOĞMUŞ, B. (1954): Roma Eşya Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul.
- ERGEN, A., (1998): Deniz ve Kıyı Kavramlarının Değerlendirilmesi, Kıyılarımız Mevzuat Planlama Uygulama Semineri, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Teknik Araştırmalar ve Uygulamalar Genel Müdürlüğü, Yayın No:61, Ankara.
- ERİNÇ, S. (2001), Jeomorfoloji, İstanbul.
- ERİNÇ., S.(1970), “Kıyılardan yararlanmada Hukuki düzenlemelere Jeomorfolojinin katkısı”, Jeomorfoloji Dergisi, 8.2.1970.İstanbul.
- EUROPEAN ENVIRONMENT AGENCY (EEA), (1998). Framework on Integrated Models and Indicators for European Coastal Zone Management. European Environment Agency. European Topic Centre on Marine and Coastal Environment. February 1998.
- EUROSTAT (1999). Towards Environmental Pressure Indicators for the EU. CEC, Luxembourg, 181pp
- FİSÜNOĞLU, M. (1997). Sürdürülebilir Kalkınma Ve Ekonomik Kalkınmanın Uygulanması Konferansı Türkiye Çevre Vakfı Ankara 1997.
- GERAY, C.(1976/2). “Kıyılarının Toplum Yararına Kullanılmasına İlişkin Sorunlara Genel Bakış”, Mimarlık Dergisi Y.14, S. 147, (1976/2), s.64-70
- GERAY, C.(1979), “Kamu Taşınmazları, Kıyılar Ve Sayıştay” Ankara Üniversitesi S.B.F.D, C.34 (1979), s 1-14
- GERAY, C., (1993): Anayasa Mahkemesinin Kıyı Yasasına İlişkin Yeni Bir Kararı, Kıyılarımız Mevzuat Planlama Uygulama Semineri, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Teknik Araştırmalar ve Uygulamalar Genel Müdürlüğü, Yayın No:61, Ankara.
- GERAY, C.,(1976) “Kıyılara İlişkin Düzenlemelere Toplu Bakış”, A.İ:D, C.10,S.1, s 62-81
- GİBSON, J., (1993). Coastal Zone Planning Law. Marine Policy 17(2): 118-129.

- GÖKÇER, F.(1973). “Mahalli İdareler Açısından Kıyılar, Kıyı, Şeridi Ve Turistik Alanların Korunması Ve Belediyelerimizi İlgilendiren Önemli Bir Yargıtay Kararı” İller Ve Belediyeler Dergisi, C.29, S.28. (1973), s. 73-76.
- GÖZÜBÜYÜK., A.Ş,(1997). Yönetmelik Yargı, 11. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara: 1997.s. 325.
- GUDELİS, V., Povilanskas, R. Roepstorff, A., (1995). Coastal Conservation and Management in the Baltic Region. Proceedings EUCC - WWF Conference, 3-7 May 1994, Riga - Klaipeda - Kaliningrad, EUCC Baltic Office.
- GÜLAN, İ., (1996). “Kıyıların hukuki düzeni”, Mimarlık Dergisi, y.14, S.147, (1976/2), s.80-84
- GÜLÖKSÜZ, Y.(1976)“ Kıyıların Toplum Yararına Kullanılması Üzerine Düşünceler “ Mimarlık Dergisi Y. 14, S. 147 , (1976/2), s. 54-59
- GÜNDAY, M., (2000) İdare Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara.
- GÜNDEM 21,(1998) Çevre Bakanlığı Yayını, Ankara.
- GÜNEŞ, Ş. ve diğerleri,(1992) *Rio Sonrası Entegre Kıyı Alanları Yönetimi;Türkiye Deneyimi*, BM Çevre ve Kalkınma Konferansı (1992). Gündem 21, Çevre Bakanlığı Yayını 1998, Rio de Janeiro.
- GÜNEŞ, Ş.,(1999) *Birleşmiş Milletler Bölgesel Deniz Programları; Karadeniz Çevre Rejimi*
- GÜNEŞ,Ş.-GÖRER., N.-NURAY, A. (1992), *Rio Sonrası Entegre Kıyı Alanları Yönetimi Türkiye Deneyimi*, BM Çevre ve Kalkınma Konferansı.
- HAAS, J., (1991). National and International Efforts at Integrated Coastal Management: Definitions, Achievement, and Lessons. *Coastal Management* 25: 3-41.
- HALİL, K.,(2002), İmar Hukuku, Seçkin Yayınları, Ankara.
- HEALY, M.G. and DOODY, J.P. (eds), (1995). *Directions in European coastal management*. EUCC, Samara Publishing, Cardigan.
- III. Çevre Şurası,(1996) “Kıyı Alanlarının Rasyonel Kullanımı Ve Yönetimi”, Komisyon Raporu-1996.
- IMO Raporu, (1992). *Birleşmiş Milletler Bölgesel Deniz Programları; Karadeniz Çevre Rejimi*, Çevre Vakfı Raporu. Ankara.
- International Institute for Sustainable, Development, (1996). *Global green standards: ISO 14000 and sustainable development*, 106 pp.
- İNAN, N., (1996). “Sorumluluk Hukukunda Yeni Bir Yaklaşım, Ekonomik Düşünceye Dayalı Sorumluluk” *Çevre Hukuku Araştırmaları*, İstanbul.
- İRTEM, E., ve KABDAŞLI, S., (2001), *Kıyı Alanları Yönetimi İle Akarsu Havzalarının Yönetimi Arasında Entegrasyon*. Türkiye Kıyıları 01, Türkiyecin Kıyı ve Deniz Alanları III. Konferansı Bildiriler Kitabı. S.21
- KALO, H and OBEN, D., (1999). *Coastal Zone Management. Selected case studies*, OECD, Paris.

- KALSIN, I., (1993), Değişimin Gündemi Gündem 21 ve Diğer Rio Anlaşmalarının Popüler Metinleri, Türkiye Çevre Vakfı Yayını Ankara:1993.
- KARABEY., H.(1982) Ülkesel Kıyı Kullanımının Ussal Kullanımı, Türkiye I. Şehircilik Kongresi ODTÜ Ankara:1982 S.354-359.
- KARABEY., H.,(1976) “Fransa’nın Yönetim Ve Planlama Düzeyinde Kıyıların Düzenleme Ve Koruma Çabaları” Mimarlık Dergisi Y.14, S.147, (1976/2), S.90-97
- KARAHASAN, R.,(1974): Gayri Menkul Hukuk Davları, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul.
- KARTAL, S.K.(1997) “Kent Topraklarında Özel Mülkiyet Hakkının Doğurduğu Sorunlar” Amme İdaresi Dergisi 1977.
- KAY., (1997)., Sonuç Bildirgesi
- KAY., (1998)., Sonuç Bildirgesi.
- KAY., (2001)., Sonuç Bildirgesi.
- KELEŞ., R.(1980), Kent Terimleri Sözlüğü Türk Dil Kurumu Yayını Ankara 1980 S.34.
- KELEŞ., R.(1989),“Kıyıların Korunması Ve Toplum Yararı” Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt: XIV. Sayı:1-2, Ankara:1989.
- KELEŞ., R.(1990), “Kıyılar Ve Toplum Yararı”, Kıyılar Kollokyumu, Trabzon.
- KELEŞ., R.-HAMAMCI., C.(1997) Çevre Bilim İmge kitabevi 2.B Ankara 1997
- KEYDER, Ç. ve Diğerleri, Doğu Akdenizde Liman Kentleri, Yurt Yayınları, İstanbul.
- KIYI SEMİNERİ, (1998), Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü, Kıyı Semineri Bildiriler, Ankara.
- KUNTALP., E.(1976). Kıyıları Hukuksal Düzeni Mimarlık Dergisi Y. 14 s. 147 1976/2 s.76-80
- KUNTALP., E.(1982) Kıyı Alanlarının Hukuksal Rejimi, Akgün Matbaası, İstanbul.
- KUNTALP., E.(1992). Kıyı Kenar Çizgisi I. Ulusal İdare Hukuk Kongresi 1.4.1990 Danıştay Matbaası Ankara 1992.
- KUTAY., İ. (1978), Kıyının Hukuksal Düzeni Yargı Aylık Dergisi s. 24, 1978 s.12-18
- LOUIS, K, (2000). The United Nations Programme of Action from Rio. New York, United Nations.
- METAP, (1997). Assessment of Integrated Coastal Area Assessment Initiatives in the Mediterranean: Experiences from METAP and MAP (1988-1996). Split, Croatia, PAP.
- METAP, Danışma Raporu, (1991), Türkiye’de kıyı alanları yönetimi
- MİMARLAR ODASI FAALİYET RAPORU, (2001), İstanbul.
- Ministry of Environment and Energy, (1997). Spatial Planning in the Coastal Zone of Denmark. Copenhagen, Denmark, Ministry of Environment and Energy, Spatial Planning Department.

- MUMMA, S., (1995). Towards an EU Strategy for Integrated Coastal Zone Management. European Environmental Law Review 4(January): 16-20.
- MUTLU, K., (1993): Kıyı Kanununda yapılması Gereken Değişiklikler, Kıyılarımız Mevzuat Planlama Uygulama Semineri, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Teknik Araştırmalar ve Uygulamalar Genel Müdürlüğü, Yayın No:61, Ankara.
- OECD, (1992). Recommendation of the Council on Integrated Coastal Zone Management, OECD.
- OECD, (1992): Türkiye’de Çevre Politikaları
- OECD, (1995). Guidelines for Aid Agencies on Global and Regional Aspects of the Development and Protection of the Marine And Coastal Environment. OECD Development Assistance Committee, Guidelines on Aid and Environment, No. 1, 51 pp.
- OECD, (1995). Technology and Environment - Policies to Promote Technologies for Cleaner Production and Products: Guide for Government Self-Assessment, Report OCDE/GD(95)21. 48 pp.
- OECD, (1996). Technology, Productivity and Job Creation. OECD Publication, Paris 35 pp.
- OECD, (1997). Information Technology Outlook. OECD Publication, Paris, 234 pp.
- OECD, (1997). Integrated Coastal Zone Management: Review of Progress in Selected OECD Countries, OECD, Paris.
- OECD, (1997). The Evaluation of Scientific Research: Selected Experiences Report, OCDE/GD(97)194. 112 pp.
- OLSEN, S., TOBEY, J., (1998). A Common Framework for Learning from ICM Experience. Ocean and Coastal Management 37(2): 155-174.
- OLSEN, S.B., (1993). A Learning Approach to the Management of Coastal Ecosystems: Lessons from High and Low Income Nations. Preparing to Meet the Challenges for the 21st Century: Proceedings of the World Coast Conference, Netherlands.
- ONAR, S.,(1966), İdare Hukukunun Umumi Esasları, 3. Baskı, Cilt:1, İstanbul.
- OUR COOMON FUTURE,(1987). Birleşmiş Milletler çevre ve gelişme dünya komisyonu Raporu, WCED, 1987.
- ÖNAL, İ., NURAY, A., Türkiye’de Kıyı Alanları Yönetimi ve Sorunları, Türkiye’ nin Kıyı ve Deniz Alanları 1. Ulusal Konferansı,24-27 Haziran 1997, Ankara, Türkiye Kıyıları 97 Konferansı Bildiriler Kitabı, 15-20.
- ÖNGÖR, S. (1961): Coğrafya Terimler Sözlüğü,. Türk Dil Kurumu Yayını Ankara 1980 S. 72, Ruşen Keleş Kent Terimleri Sözlüğü Türk Dil Kurumu Yayını Ankara.
- ÖNGÖR, S. (1980): Coğrafya Terimler Sözlüğü,. Türk Dil Kurumu Yayını Ankara 1980 S. 72, Ruşen Keleş Kent Terimleri Sözlüğü Türk Dil Kurumu Yayını Ankara.
- ÖZHAN, E., (1996) “Coastal Zone Management in Turkey”, Journal of Ocean and Coastal Management, Special Medcoast Volume, Elsevier Publications.

- PRESTON, R. (2001). : Enviromental Litigation , The Law Book company Limited 1989.
- SALTIK, A. (1997): Doğal Kaynakların sürdürülebilir yönetimi, kavramsal bir yaklaşım, kalkınmanın uygulanması konmferansı türkiye çevre vakfi ankara 1997.
- SALVATERO, D. M. (1954): Roma Hukuku, Çeviren Ziya Umur, İsmail Akgün Matbaası İstanbul.
- SALVATORE D. M.,(1954)., Roma Hukuku çev. Ziya Umur İsmail Akgün Matbaası, İstanbul 1954.
- SEROZAN, R., (1995). “Özel Hukukta Çevre Koruma” Türkiye’de ve Avrupa Topluluğunda Çevre Hukukunun Güncel Sorunları”, Sempozyum Bildirileri, İstanbul.
- SERT, S., (1993): Kıyı Yasası Turizm Yasası ve Planlama, Kıyılarımız Mevzuat Planlama Uygulama Semineri, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Teknik Araştırmalar ve Uygulamalar Genel Müdürlüğü, Yayın No:61, Ankara.
- SİRMEN., L. (1980), Kıyı Değişiklikleri 1. Yargıtay Dergisi cilt: 5 sayı 4 s. 809-828
- SORENSEN, J., (1995). National and International Efforts at Integrated Coastal Management: Definitions, Achievement, and Lessons. Coastal Management 25: 3-41.
- SÖNMEZ, R.,(1993): Kıyı Planlamasına Yeni Yaklaşım Önerileri, Kıyılarımız Mevzuat Planlama Uygulama Semineri, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Teknik Araştırmalar ve Uygulamalar Genel Müdürlüğü, Yayın No:61, Ankara.
- SÖNMEZ., R.,(1993). Karadeniz entegre kıyı alanları yönetimi politika ve stratejileri, 1993.
- ŞANLI, C., (1994). “Türk Milletlerarası Özel Hukuk Sistemine Göre Çevre Kirlenmesinden Doğan Zararların Tazmini” , İnsan ve Çevre, s. 221 vd.
- TANER İ.ve UNAL ., (1993): Kıyı Yasası Turizm Yasası ve Planlama, Kıyılarımız Mevzuat Planlama Uygulama Semineri, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Teknik Araştırmalar ve Uygulamalar Genel Müdürlüğü, Yayın No:61, Ankara.
- TOPRAK., Z.(1989), Çevre Değerlerimiz ve Kıyılar İzmir Barosu Dergisi Y:54 Sayı 3 1989 S.37-46 İzmir
- TOPRAK., Z.(1990), Kıyı yerleşimlerinde turizm faaliyetleri ve çevre değerlerimiz İdarecininin sesi dergisi cilt 14 sayı 5 sayfa 37-41
- TÜTÜNCÜ., A. (2000), Gemi Kaynaklı Deniz Kirliliği ve Uluslararası Hukuk, İstanbul.
- TURGUT, N. (1993), Çevre ve yurttaşlık savaş yayınları Ankara 1993
- TEKİNBAŞ, F., (1995). Kıyı Mevzuatının Gelişimi ve Planlama, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Yayınları, Yayın No:77, Ankara.
- TÜRKİYE MİMAR VE MÜHENDİSLER ODALARI BİRLİĞİ (2002), İstanbul.
- UÇAR M. A, “Mülkiyet Hakkımın Anayasal Gelişimi”, Yüksek Lisans Tezi İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul:1990.
- UÇEP, (1995): Deniz Kaynaklarının Yönetimi Ve Kirlilik Kontrolü Çalışma Grubu Raporu
- UMUR, Z., (1966), Genel Hukuk, Filiz Yayınevi, İstanbul.

- UNEP (1997/3). Mediterranean Action Plan and Convention for The Protection of Marine Environment and The Coastal Region of The Mediterranean and its Protocols, Informal Document, Athena
- UNEP, (1995). Guidelines for Integrated Management of Coastal and Marine Areas - with special reference to the Mediterranean Basin. Split, Croatia, PAP/RAC.
- UNEP, (1996). Guidelines for Integrated Planning Management of Coastal and Marine Areas in the Wider Caribbean Region. UNEP Caribbean Environment Programme, Kingston, Jamaica. 141 pp.
- UNEP, (1997). Coastal Tourism in the Wider Caribbean Region: Impacts and Best Management Practices. CEP Technical Report No. 38. UNEP Caribbean Environment Programme, Kingston, Jamaica. 84 pp.
- UNESCO, (1997/2). Methodological Guide to Integrated Coastal Zone Management. Intergovernmental Oceanographic Commission, Manuals and Guides, no. 36.
- USLU, O. (1997): Ekonomik ve Ekolojik Uygulamalarda Sürdürülebilir Kalkınmanın Yeri Sürdürülebilir Kalkınmanın Uygulanması Konferansı Türkiye Çevre Vakfı Ankara 1997.
- ÜNAL, Ö.,(1997) "Kıyıların Yönetimi Ve Planlanmasında Kamu Yararı", Türkiye'nin Kıyı Ve Deniz Alanları I. Ulusal Konferansı, Türkiye Kıyıları 97 Konferansı Bildiriler Kitabı, Ankara 1997.
- WCED (1987) Our Common future (The Brundtland report). Oxford, World Commission on Environment And Development. Oxford University Press. P.393.
- WEBER, M.(2000). Şehir. Modern Kentin Oluşumu, Bakış Yayınları, İstanbul.
- WORLD BANK (1994). Noordwijk Guidelines For Integrated Coastal Zone Management, Noordwijk, The Netherlands.
- WORLD BANK (1996-1997). Noordwijk Guidelines For Integrated Coastal Zone Management, Noordwijk, The Netherlands.
- WORLD COAST 2000, (1993). Preparing to Meet the Coastal Challenges of the 21st century. Noordwijk, The Netherlands, 5th November 1993.
- YAVUZ., N.(1975), Türk Hukukunda Kamu Malları Ankara Barosu Dergisi Cilt 32 Sayı 4 1975 S.486-493
- ZEVKLİLER., A.(1982), Kıyılarda Mülkiyet İlişkileri Amme İdaresi Dergisi Cilt 15 Sayı 2 S.71-84

İnternet Adresleri

www.ll.law.com/international/nav.asp
www.admiraltylawguide.com/periodical
[www.basbakanlik.gov.tr/bakanlarkurulu/ 57/program57](http://www.basbakanlik.gov.tr/bakanlarkurulu/57/program57)
www.cevre.gov.tr/yayinlar
www.cf.ac.uk/claws/gibson/iczm
www.coastal.ca.gov
www.coastallaw.lawoffice.com
www.çevre.gov.tr
www.dhkd.org/bilgivearastirma
www.dnr.state.oh.us/coastal/law
www.dpt.gov.tr
www.ekutup.dpt.gov.tr/cevre
[www.environmental-law.org/environment/ research/subject/oceans](http://www.environmental-law.org/environment/research/subject/oceans)
www.ia.metu.edu.tr/kw/tr/ia_kiyibolgesiyonetimi
www.izmircevre.gov.tr/surakararlar_II
www.kent.fisek.com.tr/bilimsel
www.law.berkeley.edu/faculty/ddcaron/Courses/oceans
www.law.ubalt.edu/courses/coastal
www.lawlibrary.uoregon.edu
www.listproc.ucdavis.edu/archives
www.mam.gov.tr/escae/calisma-alanlari/su
www.mimarlarodasi.org.tr/haber
www.oceanlaw.uoregon.edu
www.tapu.gov.tr
www.tubitak.gov.tr
www.tudav.org/bildiri
www.turtmepa.org
www.undp.org
www.unep.or.jp

<p>KANUN YAYIN TARİHİ: 20/07/1972 Tarih, 14251 Sayılı Resmî Gazete</p> <p>YÖNETMELİK YAYIN TARİHİ: 18/11/1975 Tarih, 15122 Sayılı Resmî Gazete</p>	<p>KANUN YAYIN TARİHİ: 17/11/1960 Tarih, 20485 Sayılı Resmî Gazete</p> <p>YÖNETMELİK YAYIN TARİHİ: 3/10/1960 Tarih, 20584 Sayılı Resmî Gazete</p>	<p>KANUN YAYIN TARİHİ: 11/07/1962 Tarih, 21281 Sayılı Resmî Gazete</p> <p>YÖNETMELİK YAYIN TARİHİ: 13/10/1962 Tarih, 21374 Sayılı Resmî Gazete</p>	<p>YÖNETMELİK YAYIN TARİHİ: 30/04/1994 Tarih, 21890 Sayılı Resmî Gazete</p>
<p>KANUN YAYIN TARİHİ: 20/07/1972 Tarih, 14251 Sayılı Resmî Gazete</p> <p>YÖNETMELİK YAYIN TARİHİ: 18/11/1975 Tarih, 15122 Sayılı Resmî Gazete</p>	<p>KANUN YAYIN TARİHİ: 17/11/1960 Tarih, 20485 Sayılı Resmî Gazete</p> <p>YÖNETMELİK YAYIN TARİHİ: 3/10/1960 Tarih, 20584 Sayılı Resmî Gazete</p>	<p>KANUN YAYIN TARİHİ: 11/07/1962 Tarih, 21281 Sayılı Resmî Gazete</p> <p>YÖNETMELİK YAYIN TARİHİ: 13/10/1962 Tarih, 21374 Sayılı Resmî Gazete</p>	<p>YÖNETMELİK YAYIN TARİHİ: 30/04/1994 Tarih, 21890 Sayılı Resmî Gazete</p>
<p>Deniz, göl (doğal ve yapay) ve nehirlerin kıyı çizgisi boyunca uzanan kilerin parçasıdır. Bu kara parçası, deniz ve gölde, taşkın durumları dışında, kara yüzünde en çok ilerlediği anda suların bozilediği kıyı çizgisi ile bu çizgiden sonra da devam eden, kıyı hareketlerinin oluşturduğu kumul, çukulluk, taşlık, kayalık, sazlık, bataklık alanın kara yüzündeki doğal sınır çizgisidir. Bu alanın sınırları, bu alanın sınırlarıdır.</p>	<p>Kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisi arasındaki alandır.</p>	<p>Kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisi arasındaki alandır.</p>	<p>Kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisi arasındaki alandır.</p>
<p>Deniz, tabii ve suni göl ve atarsuların, kamu yararına kullanımını kolaylaştırmak veya kıyıyı korumak amacıyla yönelik olan; iskele, liman, tesis ve yapıları, dalgakıran, ritim, dayanma duvarı, köprü, menlez, tuzla, dalyan, teknik altyapı ve tesisler, nehirler (akarsuyu), ya da kıyının kamu yararına kullanımını sağlamak amacıyla yönelik kamu yararlı yapı ve tesislerdir.</p>	<p>Plan kararı ile:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Iskele, liman, barmak, yanaşma yerleri, ritim, dalgakıran, köprü, menlez, istinat duvarı, fener, çökək yarı, kaykhanə, tuzla, dalyan, pompaj istasyonları, ritim, dalgakıran, ritim, dayanma duvarı, köprü, menlez, tuzla, dalyan, teknik altyapı ve tesisler, nehirler (akarsuyu), ya da kıyının kamu yararına kullanımını sağlamak amacıyla yönelik kamu yararlı yapı ve tesislerdir. 	<p>Onaylı uygulama imar planı kararı ve çevre düzenleme planına ilişkin tüm önlemler alınmak koşulu ile:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kıyının kamu yararına kullanımına ve kıyıyı korumak amacıyla yönelik altyapı ve tesisler; iskele, liman, barmak, yanaşma yerleri, ritim, dalgakıran, köprü, menlez, istinat duvarı, fener, çökək yarı, kaykhanə, tuzla, dalyan, pompaj istasyonları, ritim, dalgakıran, ritim, dayanma duvarı, köprü, menlez, tuzla, dalyan, teknik altyapı ve tesisler, nehirler (akarsuyu), ya da kıyının kamu yararına kullanımını sağlamak amacıyla yönelik kamu yararlı yapı ve tesislerdir. 	<p>Onaylı uygulama imar planı kararı ve çevre düzenleme planına ilişkin tüm önlemler alınmak koşulu ile:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kıyının kamu yararına kullanımına ve kıyıyı korumak amacıyla yönelik altyapı ve tesisler; iskele, liman, barmak, yanaşma yerleri, ritim, dalgakıran, köprü, menlez, istinat duvarı, fener, çökək yarı, kaykhanə, tuzla, dalyan, pompaj istasyonları, ritim, dalgakıran, ritim, dayanma duvarı, köprü, menlez, tuzla, dalyan, teknik altyapı ve tesisler, nehirler (akarsuyu), ya da kıyının kamu yararına kullanımını sağlamak amacıyla yönelik kamu yararlı yapı ve tesislerdir.
<p>Kıyıda yapılacak yapıların</p>	<p>Kıyıda yapılacak yapıların</p>	<p>Kıyıda yapılacak yapıların</p>	<p>Kıyıda yapılacak yapıların</p>
<p>Kıyıda yapılacak yapıların</p>	<p>Kıyıda yapılacak yapıların</p>	<p>Kıyıda yapılacak yapıların</p>	<p>Kıyıda yapılacak yapıların</p>
<p>Kıyıda yapılacak yapıların</p>	<p>Kıyıda yapılacak yapıların</p>	<p>Kıyıda yapılacak yapıların</p>	<p>Kıyıda yapılacak yapıların</p>
<p>Kıyıda yapılacak yapıların</p>	<p>Kıyıda yapılacak yapıların</p>	<p>Kıyıda yapılacak yapıların</p>	<p>Kıyıda yapılacak yapıların</p>

Ek. 1. Kıyı, Sahil Şeridi Ve Dolgu Alanlarına İlişkin Yasal Düzenlemeler.

DOLGU

<p>DOLURMA VE KURUMA YOLUYLA KAZANILACAK ARAZİLERDE YÖNTEM</p>		<p>Kuruma ve doldurmayı yapacak ilgili idarenin Valiğe iletilen teklifin, Valilik, görüşü eşliğinde Bayındırlık ve İskan Bakanlığına iletilir.</p> <p>Teklifin Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca uygun bulunması halinde ilgili idare tarafından plan hazırlanır.</p> <p>Planın onayından sonra doldurma ve kuruma işlemleri yürütülmeğe mevzuat hükümlerine göre yapılır.</p>	<p>İmar ve İskan Bakanlığınca onaylanmaz.</p>	<p>Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca onaylanmaz.</p>	<p>Kuruma ve kuruma işleminin yapılacağı alanın Valilik, görüşü eşliğinde Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca onaylanmalıdır.</p> <p>Doldurma ve kuruma işleminin yapılacağı alanın Valilik, görüşü eşliğinde Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca onaylanmalıdır.</p> <p>Valilik, doldurma ve kuruma işleminin yapılacağı alanın Valilik, görüşü eşliğinde Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca onaylanmalıdır.</p> <p>Valilik, doldurma ve kuruma işleminin yapılacağı alanın Valilik, görüşü eşliğinde Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca onaylanmalıdır.</p>	<p>İmar ve kuruma işlemlerinin yapılacağı alanın Valilik, görüşü eşliğinde Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca onaylanmalıdır.</p> <p>Doldurma ve kuruma işleminin yapılacağı alanın Valilik, görüşü eşliğinde Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca onaylanmalıdır.</p> <p>Valilik, doldurma ve kuruma işleminin yapılacağı alanın Valilik, görüşü eşliğinde Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca onaylanmalıdır.</p> <p>Valilik, doldurma ve kuruma işleminin yapılacağı alanın Valilik, görüşü eşliğinde Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca onaylanmalıdır.</p>
<p>DOLURMA VE KURUMA YOLUYLA KAZANILACAK ARAZİLERDE YÖNTEM</p>	<p>İmar ve İskan Bakanlığınca onaylanmaz.</p>	<p>İmar mevzuatına ve yerin özelliğine göre 2634 sayılı Turizm Teşvik Kanunu'nun 7. maddesine göre; Ulaştırma Bakanlığı, Demiryolları, Limanlar ve Hava Meydanları İnşaatı Genel Müdürlüğü, Deniz ve Liman İşleri Dairesi Başkanlığı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Yapı İşleri Genel Müdürlüğü ile Kültür ve Turizm Bakanlığı, Planlama ve Yatırım Dairesi Başkanlığının olumlu görüşlerinin alınmasından sonra onaylanır.</p>	<p>Turizm bölge, alan ve merkezlerindeki turizm dönük kulanımlara ait uygulama imar planları Turizm Bakanlığınca,</p> <p>Turizm bölge alan ve merkezlerindeki turizm dışı kulanımlar için uygulama imar planları ile doldurma ve kuruma yolu ile kazanan diğer alanlardaki uygulama imar planları Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca onaylanır.</p>	<p>Turizm bölge, alan ve merkezlerindeki turizm dönük kulanımlara ait uygulama imar planları Turizm Bakanlığınca,</p> <p>Turizm bölge alan ve merkezlerindeki turizm dışı kulanımlar için uygulama imar planları ile doldurma ve kuruma yolu ile kazanan diğer alanlardaki uygulama imar planları Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca onaylanır.</p>	<p>Doldurma ve kuruma işleminin yapılacağı alanın Valilik, görüşü eşliğinde Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca onaylanmalıdır.</p> <p>Valilik, doldurma ve kuruma işleminin yapılacağı alanın Valilik, görüşü eşliğinde Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca onaylanmalıdır.</p> <p>Valilik, doldurma ve kuruma işleminin yapılacağı alanın Valilik, görüşü eşliğinde Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca onaylanmalıdır.</p> <p>Valilik, doldurma ve kuruma işleminin yapılacağı alanın Valilik, görüşü eşliğinde Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca onaylanmalıdır.</p>	<p>İmar ve kuruma işlemlerinin yapılacağı alanın Valilik, görüşü eşliğinde Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca onaylanmalıdır.</p> <p>Doldurma ve kuruma işleminin yapılacağı alanın Valilik, görüşü eşliğinde Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca onaylanmalıdır.</p> <p>Valilik, doldurma ve kuruma işleminin yapılacağı alanın Valilik, görüşü eşliğinde Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca onaylanmalıdır.</p> <p>Valilik, doldurma ve kuruma işleminin yapılacağı alanın Valilik, görüşü eşliğinde Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca onaylanmalıdır.</p>
<p>DOLURMA VE KURUMA YOLUYLA KAZANILACAK ARAZİLERDE YÖNTEM</p>	<p>Toplumun yararlanmasına ayrılmış yapı</p>	<p>Kıyıda yapılabilecek yapı ve tesislerle birlikte yol, açık otopark, park ve çocuk bahçeleri gibi tekne ve sosyal atıyapı alanları düzenlenebilir.</p>	<p>Turizm bölge, alan ve merkezlerindeki turizm dönük kulanımlara ait uygulama imar planları Turizm Bakanlığınca,</p> <p>Turizm bölge alan ve merkezlerindeki turizm dışı kulanımlar için uygulama imar planları ile doldurma ve kuruma yolu ile kazanan diğer alanlardaki uygulama imar planları Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca onaylanır.</p>	<p>Turizm bölge, alan ve merkezlerindeki turizm dönük kulanımlara ait uygulama imar planları Turizm Bakanlığınca,</p> <p>Turizm bölge alan ve merkezlerindeki turizm dışı kulanımlar için uygulama imar planları ile doldurma ve kuruma yolu ile kazanan diğer alanlardaki uygulama imar planları Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca onaylanır.</p>	<p>Doldurma ve kuruma işleminin yapılacağı alanın Valilik, görüşü eşliğinde Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca onaylanmalıdır.</p> <p>Valilik, doldurma ve kuruma işleminin yapılacağı alanın Valilik, görüşü eşliğinde Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca onaylanmalıdır.</p> <p>Valilik, doldurma ve kuruma işleminin yapılacağı alanın Valilik, görüşü eşliğinde Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca onaylanmalıdır.</p> <p>Valilik, doldurma ve kuruma işleminin yapılacağı alanın Valilik, görüşü eşliğinde Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca onaylanmalıdır.</p>	<p>İmar ve kuruma işlemlerinin yapılacağı alanın Valilik, görüşü eşliğinde Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca onaylanmalıdır.</p> <p>Doldurma ve kuruma işleminin yapılacağı alanın Valilik, görüşü eşliğinde Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca onaylanmalıdır.</p> <p>Valilik, doldurma ve kuruma işleminin yapılacağı alanın Valilik, görüşü eşliğinde Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca onaylanmalıdır.</p> <p>Valilik, doldurma ve kuruma işleminin yapılacağı alanın Valilik, görüşü eşliğinde Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca onaylanmalıdır.</p>

tarhinden önce belirli bir kullanım amacına dayalı olarak onaylanmış 1/1000 ölçekli mevzül imar planlarının, kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde 100 m.lik kesim içerisindeki imar adalarında; bulunan plan ve mevzuata uygun olarak tamamlanmış yapılar ile ruhsat alınarak enaz subasman seviyesinde inşaatı tamamlanmış yapıların bulunduğu parsellerin sayısının veya kullanılan toplam taban alanının imar adasındaki toplam parsel sayısının veya toplam taban alanının yüzde ellisinden fazla olması durumudur. Üzerinde bir den fazla yapı yapılması mümkün olan parseller, enaz subasman seviyesinde inşaatı tamamlanmış olmaktadır. İle ilgili bu kapsamda değerlendirilir.

b) Kentsel ve rural yerleşimlerde; mekân ve gelişme alanlarını kapsamak, yerleşimin merdud ve projeksiyon nüfusuna dayalı gerekli tüm kullanım ve fonksiyonları içermek üzere hazırlanmış ve 11 Temmuz 1992 tarihinden önce onaylanmış uygulama imar planlarının kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde 100 m.lik bantı içerisinde kalan kesiminde yer alan imar adalarının sayısının yüzde ellisinden fazlasında, (a) bendindeki tanıma uygun yapılaşma olması durumudur. Aksi halde (a) bendi hükümleri geçerlidir.

c) Turizm alan ve merkezlerinde; Turizm Bakanlığınca 11 Temmuz 1992 tarihinden önce onaylanmış turizm amaçlı uygulama imar planlarının, kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde 100 m.lik bantı içerisinde kalan kesimindeki imar adalarının yüzde ellisinden fazlasında, (a) bendindeki tanıma uygun yapılaşma olması durumudur. Aksi halde (a) bendi hükümleri geçerlidir.

d) Turizm alan ve merkezlerinde, turizm dışı kulanımlara yönelik olarak hazırlanmış ve 11 Temmuz 1992 tarihinden önce onaylanmış uygulama imar planlarının ilgi ve kapsamına göre (a) veya (b) bendilerindeki tanımlara uygun yapılaşmış olması gerekmektedir.

bu parselin yapımı, imar ve mevzuatı rüblükte bulunan plan ve mevzuata uygun olarak tamamlanmış veya ruhsat alınarak enaz subasman seviyesinde inşaatı tamamlanmış yapıların sayısının veya kullanılan toplam taban alanının imar adasındaki toplam parsel sayısının veya toplam taban alanının yüzde ellisinden fazla olması durumudur. Üzerinde bir den fazla yapı yapılması mümkün olan parseller, enaz subasman seviyesinde inşaatı tamamlanmış olmaktadır. İle ilgili bu kapsamda değerlendirilir.

uzerine inşaatı yapılmış veya yapılmakta olan parselin yapımı, imar ve mevzuatı rüblükte bulunan plan ve mevzuata uygun olarak tamamlanmış veya ruhsat alınarak enaz subasman seviyesinde inşaatı tamamlanmış yapıların sayısının veya kullanılan toplam taban alanının imar adasındaki toplam parsel sayısının veya toplam taban alanının yüzde ellisinden fazla olması durumudur. Üzerinde bir den fazla yapı yapılması mümkün olan parseller, enaz subasman seviyesinde inşaatı tamamlanmış olmaktadır. İle ilgili bu kapsamda değerlendirilir.

uzerine inşaatı yapılmış veya yapılmakta olan parselin yapımı, imar ve mevzuatı rüblükte bulunan plan ve mevzuata uygun olarak tamamlanmış veya ruhsat alınarak enaz subasman seviyesinde inşaatı tamamlanmış yapıların sayısının veya kullanılan toplam taban alanının imar adasındaki toplam parsel sayısının veya toplam taban alanının yüzde ellisinden fazla olması durumudur. Üzerinde bir den fazla yapı yapılması mümkün olan parseller, enaz subasman seviyesinde inşaatı tamamlanmış olmaktadır. İle ilgili bu kapsamda değerlendirilir.

KISMİ YAPILAMA

KISMİ YAPILAMA

1/1000

<p>100 m. uzaklık içinde, başlanmış olup da bitirilmiş, ya da bitirilmemiş yapılarda kazanılmış haklar saklıdır. Yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarihten önce işe başlatılmış olup da yasalara uygun olarak kazanılmış olan oteki haklar saklıdır.</p> <p>18.1.1975 tarihinden başlayarak 3 ay içinde Ek 7-B Yönetmeliği kapsamına giren alanların hava fotoğrafları çekilerek son durum saptanacaktır. İmar planı uygulamaları sırasında hava ve fotoğrafları değerlendirilecektir. Kazanılmış haklarla ilgili anlaşmazlıkların mülâzimesinde bu fotoğraflardan yararlanılacaktır.</p>	<p>ve imar planına uygun olarak yapılan yapılar da kazanılmış haklar saklıdır. Bu yapılara eklenmi yapılamaz. Keyi ve sahil şeridinde hazırlanmış arazi ve arsalar ile Devletün hüküm ve tasarrufundaki yerler üzerinde gençlik ve tüzel kişiler tarafından 1 Ekim 1963 tarihinden önce izinsiz ve kaçak olarak inşa edilen liman, iskele, rihim, balıkçı barınakları ve diğer yapılar, binaların bulunduğu yerlerdeki zorunlu tesisler de sanayi ve turizm tesislerinden ilgili Bakanlıklarca milli ekonomiyne katkıları veya kamu yararı olduğu kararlaştırılarak, korunacak ve gerekli olan tahsisler verilecektir.</p>	<p>inçaya kadar mülkiyet hakkı saklıdır.</p>	<p>17 Nisan 1990 tarihinden önce mevzuat hükümlerine uygun olarak onaylanmış uygulamalar imar planlarının kısmi yapılmasına olumsuz etkiler yaratmamak üzere 20 m. olarak belirlenir. Bu alanlarda 17 Nisan 1990 tarihinden önce yürürlükte bulunan plan ve mevzuat hükümlerine uygun olarak yapılmış veya inşaat ruhsatı alınarak inşaatı başlatılmamış yapılar için de bu şekilde belirlenir. Bu hüküm çerçevesinde yapılacak inşaatlar, imar planları ile uyumlu olarak yapılacaktır. Bu alanlarda 17 Nisan 1990 tarihinden önce yürürlükte bulunan plan ve mevzuat hükümlerine uygun olarak yapılmış veya inşaat ruhsatı alınarak inşaatı başlatılmamış yapılar için de bu şekilde belirlenir. Bu hüküm çerçevesinde yapılacak inşaatlar, imar planları ile uyumlu olarak yapılacaktır.</p>	<p>17 Nisan 1990 tarihinden önce mevzuat hükümlerine uygun olarak onaylanmış uygulamalar imar planlarının kısmi yapılmasına olumsuz etkiler yaratmamak üzere 20 m. genişliğinde belirlenir. Bu alanlarda inşaat ruhsatı alınarak inşaatı başlatılmamış yapılar için de bu şekilde belirlenir. Bu hüküm çerçevesinde yapılacak inşaatlar, imar planları ile uyumlu olarak yapılacaktır.</p>
<p>17 Nisan 1990 tarihinden önce mevzuat hükümlerine uygun olarak onaylanmış uygulamalar imar planlarının kısmi yapılmasına olumsuz etkiler yaratmamak üzere 20 m. olarak belirlenir. Bu alanlarda 17 Nisan 1990 tarihinden önce yürürlükte bulunan plan ve mevzuat hükümlerine uygun olarak yapılmış veya inşaat ruhsatı alınarak inşaatı başlatılmamış yapılar için de bu şekilde belirlenir. Bu hüküm çerçevesinde yapılacak inşaatlar, imar planları ile uyumlu olarak yapılacaktır.</p>	<p>17 Nisan 1990 tarihinden önce mevzuat hükümlerine uygun olarak onaylanmış uygulamalar imar planlarının kısmi yapılmasına olumsuz etkiler yaratmamak üzere 20 m. olarak belirlenir. Bu alanlarda 17 Nisan 1990 tarihinden önce yürürlükte bulunan plan ve mevzuat hükümlerine uygun olarak yapılmış veya inşaat ruhsatı alınarak inşaatı başlatılmamış yapılar için de bu şekilde belirlenir. Bu hüküm çerçevesinde yapılacak inşaatlar, imar planları ile uyumlu olarak yapılacaktır.</p>	<p>inçaya kadar mülkiyet hakkı saklıdır.</p>	<p>17 Nisan 1990 tarihinden önce mevzuat hükümlerine uygun olarak onaylanmış uygulamalar imar planlarının kısmi yapılmasına olumsuz etkiler yaratmamak üzere 20 m. olarak belirlenir. Bu alanlarda 17 Nisan 1990 tarihinden önce yürürlükte bulunan plan ve mevzuat hükümlerine uygun olarak yapılmış veya inşaat ruhsatı alınarak inşaatı başlatılmamış yapılar için de bu şekilde belirlenir. Bu hüküm çerçevesinde yapılacak inşaatlar, imar planları ile uyumlu olarak yapılacaktır.</p>	<p>17 Nisan 1990 tarihinden önce mevzuat hükümlerine uygun olarak onaylanmış uygulamalar imar planlarının kısmi yapılmasına olumsuz etkiler yaratmamak üzere 20 m. genişliğinde belirlenir. Bu alanlarda inşaat ruhsatı alınarak inşaatı başlatılmamış yapılar için de bu şekilde belirlenir. Bu hüküm çerçevesinde yapılacak inşaatlar, imar planları ile uyumlu olarak yapılacaktır.</p>
<p>17 Nisan 1990 tarihinden önce mevzuat hükümlerine uygun olarak onaylanmış uygulamalar imar planlarının kısmi yapılmasına olumsuz etkiler yaratmamak üzere 20 m. olarak belirlenir. Bu alanlarda 17 Nisan 1990 tarihinden önce yürürlükte bulunan plan ve mevzuat hükümlerine uygun olarak yapılmış veya inşaat ruhsatı alınarak inşaatı başlatılmamış yapılar için de bu şekilde belirlenir. Bu hüküm çerçevesinde yapılacak inşaatlar, imar planları ile uyumlu olarak yapılacaktır.</p>	<p>17 Nisan 1990 tarihinden önce mevzuat hükümlerine uygun olarak onaylanmış uygulamalar imar planlarının kısmi yapılmasına olumsuz etkiler yaratmamak üzere 20 m. olarak belirlenir. Bu alanlarda 17 Nisan 1990 tarihinden önce yürürlükte bulunan plan ve mevzuat hükümlerine uygun olarak yapılmış veya inşaat ruhsatı alınarak inşaatı başlatılmamış yapılar için de bu şekilde belirlenir. Bu hüküm çerçevesinde yapılacak inşaatlar, imar planları ile uyumlu olarak yapılacaktır.</p>	<p>inçaya kadar mülkiyet hakkı saklıdır.</p>	<p>17 Nisan 1990 tarihinden önce mevzuat hükümlerine uygun olarak onaylanmış uygulamalar imar planlarının kısmi yapılmasına olumsuz etkiler yaratmamak üzere 20 m. olarak belirlenir. Bu alanlarda 17 Nisan 1990 tarihinden önce yürürlükte bulunan plan ve mevzuat hükümlerine uygun olarak yapılmış veya inşaat ruhsatı alınarak inşaatı başlatılmamış yapılar için de bu şekilde belirlenir. Bu hüküm çerçevesinde yapılacak inşaatlar, imar planları ile uyumlu olarak yapılacaktır.</p>	<p>17 Nisan 1990 tarihinden önce mevzuat hükümlerine uygun olarak onaylanmış uygulamalar imar planlarının kısmi yapılmasına olumsuz etkiler yaratmamak üzere 20 m. genişliğinde belirlenir. Bu alanlarda inşaat ruhsatı alınarak inşaatı başlatılmamış yapılar için de bu şekilde belirlenir. Bu hüküm çerçevesinde yapılacak inşaatlar, imar planları ile uyumlu olarak yapılacaktır.</p>
<p>17 Nisan 1990 tarihinden önce mevzuat hükümlerine uygun olarak onaylanmış uygulamalar imar planlarının kısmi yapılmasına olumsuz etkiler yaratmamak üzere 20 m. olarak belirlenir. Bu alanlarda 17 Nisan 1990 tarihinden önce yürürlükte bulunan plan ve mevzuat hükümlerine uygun olarak yapılmış veya inşaat ruhsatı alınarak inşaatı başlatılmamış yapılar için de bu şekilde belirlenir. Bu hüküm çerçevesinde yapılacak inşaatlar, imar planları ile uyumlu olarak yapılacaktır.</p>	<p>17 Nisan 1990 tarihinden önce mevzuat hükümlerine uygun olarak onaylanmış uygulamalar imar planlarının kısmi yapılmasına olumsuz etkiler yaratmamak üzere 20 m. olarak belirlenir. Bu alanlarda 17 Nisan 1990 tarihinden önce yürürlükte bulunan plan ve mevzuat hükümlerine uygun olarak yapılmış veya inşaat ruhsatı alınarak inşaatı başlatılmamış yapılar için de bu şekilde belirlenir. Bu hüküm çerçevesinde yapılacak inşaatlar, imar planları ile uyumlu olarak yapılacaktır.</p>	<p>inçaya kadar mülkiyet hakkı saklıdır.</p>	<p>17 Nisan 1990 tarihinden önce mevzuat hükümlerine uygun olarak onaylanmış uygulamalar imar planlarının kısmi yapılmasına olumsuz etkiler yaratmamak üzere 20 m. olarak belirlenir. Bu alanlarda 17 Nisan 1990 tarihinden önce yürürlükte bulunan plan ve mevzuat hükümlerine uygun olarak yapılmış veya inşaat ruhsatı alınarak inşaatı başlatılmamış yapılar için de bu şekilde belirlenir. Bu hüküm çerçevesinde yapılacak inşaatlar, imar planları ile uyumlu olarak yapılacaktır.</p>	<p>17 Nisan 1990 tarihinden önce mevzuat hükümlerine uygun olarak onaylanmış uygulamalar imar planlarının kısmi yapılmasına olumsuz etkiler yaratmamak üzere 20 m. genişliğinde belirlenir. Bu alanlarda inşaat ruhsatı alınarak inşaatı başlatılmamış yapılar için de bu şekilde belirlenir. Bu hüküm çerçevesinde yapılacak inşaatlar, imar planları ile uyumlu olarak yapılacaktır.</p>

MÜKTESEPLİK

REVİZYONLAR

MÜKTESEPLİK

REVİZYONLAR

EK 2.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI

Kabul Tarihi 7/11/1982
Kanun No 2709

BİRİNCİ KISIM

Genel Esaslar

II. Cumhuriyetin nitelikleri

Madde 2.- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devletidir.

V. Devletin temel amaç ve görevleri

Madde 5.- Devletin temel amaç ve görevleri, Türk Milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.

Kanun önünde eşitlik

Madde 10.- Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz.

XI. Anayasanın bağlayıcılığı ve üstünlüğü

Madde 11.- Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır. Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz.

İkinci kısım Temel Hak ve Ödevler Birinci bölüm

Genel Hükümler

I. Temel hak ve hürriyetlerin niteliği

Madde 12.- Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir. Temel hak ve hürriyetler, kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da ihtiva eder.

II. Temel hak ve hürriyetlerin kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler
III. Kamu Yararı

A. Kıyılardan yararlanma

Madde 43.- Kıyılar, devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Deniz, göl ve akarsu kıyılarıyla, deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir. Kıyılarla sahil şeritlerinin, kullanılış amaçlarına göre derinliği ve kişilerin bu yerlerden yararlanma imkan ve şartları kanunla düzenlenir.

B. Toprak mülkiyeti Madde 44.- Devlet, toprağın verimli olarak işletilmesini korumak ve geliştirmek, erozyonla kaybedilmesini önlemek ve topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçilikle uğraşan köylüye toprak sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri alır. Kanun, bu amaçla, değişik tarım bölgeleri ve çeşitlerine göre toprağın genişliğini tespit edebilir. Topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlanması, üretimin düşürülmesi, ormanların küçülmesi ve diğer toprak ve yeraltı servetlerinin azalması sonucunu doğuramaz.

D. Kamulaştırma

Madde 46.- (3.10.2001-4709) Devlet ve kamu tüzel kişileri; kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamını veya bir kısmını, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idari irtifaklar kurmaya yetkilidir. Kamulaştırma bedeli ile kesin hükme bağlanan artırım bedeli nakden ve peşin olarak ödenir. Ancak, tarım reformunun uygulanması, büyük enerji ve sulama projeleri ile iskan projelerinin gerçekleştirilmesi, yeni ormanların yetiştirilmesi, kıyıların korunması ve turizm amacıyla kamulaştırılan toprakların bedellerinin ödenme şekli kanunla gösterilir.

VIII. Sağlık, çevre ve konut

A. Sağlık hizmetleri ve çevrenin korunması

Madde 56.- Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek devletin ve vatandaşların ödevidir. Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak; insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi artırarak, işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler.

B. Konut hakkı

Madde 57.- Devlet, şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeterek bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alır, ayrıca toplu konut teşebbüslerini destekler.

DÖRDÜNCÜ KISIM
Mali ve Ekonomik Hükümler
İKİNCİ BÖLÜM

Ekonomik Hükümler

I. Planlama

Madde 166.- Ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı, özellikle sanayi ve tarımın yurt düzeyinde dengeli ve uyumlu biçimde hızla gelişmesini, ülke kaynaklarının döküm ve değerlendirilmesini yaparak verimli şekilde kullanılmasını planlamak, bu amaçla gerekli teşkilatı kurmak Devletin görevidir. Planda milli tasarrufu ve üretimi artırıcı, fiyatlarda istikrar ve dış ödemelerde dengeyi sağlayıcı, yatırım ve istihdamı

EK 3.

KIYI KANUNU

Kanun Numarası	: 3621
Kabul Tarihi	: 4.4.1990
Yayımlandığı R. Gazete	: Tarih : 17.4.1990
Sayı	: 20495
Yayımlandığı Düstur	: Tertip : 5 Cilt:29 Sayfa :76

BİRİNCİ BÖLÜM

Genel Hükümler Amaç

Madde 1 - Bu Kanun, deniz, tabii ve suni göl ve akarsu kıyıları ile bu yerlerin etkisinde olan ve devamı niteliğinde bulunan sahil şeritlerinin doğal ve kültürel özelliklerini gözeterek koruma ve toplum yararlanmasına açık, kamu yararına kullanma esaslarını tespit etmek amacıyla düzenlenmiştir.

Kapsam

Madde 2 - Bu Kanun, deniz, tabii ve suni göller ve akarsu kıyıları ile deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerine ait düzenlemeleri ve bu yerlerden kamu yararına yararlanma imkan ve şartlarına ait esasları kapsar.

İstisnalar

Madde 3 - Askeri yasak bölgeler ve güvenlik bölgelerinde veya ülke güvenliği ile doğrudan ilgili, Türk Silahlı Kuvvetlerine ait hareket ve savunma amaçlı yerlerde (konut ve sosyal tesisler hariç) özel kanun hükümlerine, diğer özel kanunlar uyarınca belirlenmiş veya belirlenecek yerlerde ise özel kanunların bu Kanuna aykırı olmayan hükümlerine uyulur.

Tanımlar

Madde 4 - Bu Kanunda geçen deyimlerden; Kıyı çizgisi:Deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, taşkın durumları dışında, suyun karaya değdiği noktaların birleşmesinden oluşan çizgiyi, Kıyı Kenar çizgisi: Deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, kıyı çizgisinden sonraki kara yönünde su hareketlerinin oluşturulduğu kumluk, çakıllık, kayalık, taşlık, sazlık, bataklık ve benzeri alanların doğal sınırını, Kıyı: Kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisi arasındaki alanı, Sahil şeridi: Kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde yatay olarak en az 100 metre genişliğindeki alanı, Dar Kıyı: Kıyı kenar çizgisinin, kıyı çizgisi ile çakışmasını, Toplumun yararlanmasına açık yapı: Mevzuata göre tespit ya da tasdik edilmiş kural ve ücret tarifelerine uygun biçimde, getirdiği kullanımdan belirli kişi ya da topluluklara ayrıcalıklı kullanım hakkı tanımaksızın yararlanmak isteyen herkese eşit ve serbest olarak açık bulundurulan ve konut dokunulmazlığı olmayan yapıları, İfade eder. (Son fıkra iptal: Ana. Mah.'nin 18/9/1991 tarih ve E.: 1990/23, K.: 1991/29 sayılı kararı)

Genel Esaslar

Madde 5 - Kıyılar ile ilgili genel esaslar aşağıda belirtilmiştir: Kıyılar, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Kıyılar, herkesin eşit ve serbest olarak yararlanmasına açıktır, Kıyı ve sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir. Kıyıda ve sahil şeridinde planlama ve uygulama yapılabilmesi için kıyı kenar çizgisinin tespiti zorunludur. Kıyı kenar çizgisinin tespit

geliştirici tedbirler öngörölür; yatırımlarda toplum yararları ve gerekleri gözetilir; kaynakların verimli şekilde kullanılması hedef alınır.

III. Tabii servetlerin ve kaynakların aranması ve işletilmesi

Madde 168.- Tabii servetler ve doğal kaynaklar Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bunların aranması ve işletilmesi hakkı Devlete aittir. Devlet bu hakkını belli bir süre için, gerçek ve tüzelkişilere devredebilir. Hangi tabii servet ve kaynağın arama ve işletmesinin, Devletin gerçek ve tüzelkişilerle ortak olarak veya doğrudan gerçek ve tüzelkişiler eliyle yapılması, kanunun açık iznine bağlıdır. Bu durumda gerçek ve tüzelkişilerin uyması gereken şartlar ve Devletçe yapılacak gözetim, denetim usul ve esasları ve müeyyideler kanunda gösterilir.

EK LİSTE

AKARSULARIMIZIN "NEHİR" TANIMINA GİREN KESİMLERİNİ BELİRTEN LİSTE

1. Meriç Nehri : Ana kolunun topraklarımıza girdiği nokta ile Ege Denizi arasındaki kesimi,
- 2.Sakarya Nehri : Sakarya Nehri ana kolunun, Gökçekaya Barajı ile Karadeniz arasındaki kesimi,
- 3.Filyos Çayı : Devrek ve Yenice Çayları kavşağı ile Karadeniz arasındaki kesimi,
- 4 Kızılırmak Nehri :Kızılırmak Nehri ana kolunun, Dicle Irmağı ile birleştiği nokta ile Karadeniz arasındaki kesimi,
- 5.Yeşilirmak Nehri :Yeşilirmak-Kelkit Çayı kavşağı ile Karadeniz arasındaki kesimi,
- 6.Çoruh Nehri :Çoruh Nehri ana kolunun Oltu Çayı ile Birleştiği nokta ile Türkiye-Sovyetler Birliği sınırı arasındaki kesimi.
7. Dicle Nehri :a)Dicle Nehri ana kolunun Bismil ilçesi ile Türkiye-Suriye Irak sınır arasındaki kesimi.
b) Batman kolunun Serkan (Hizan Deresi) kavşağı ile Dicle Nehri ana kolu kavşağı arasındaki kesimi.
c) Botan kolunun Büyükdere (Hizan Deresi kavşağı ile Dicle Nehri ana kolu kavşağı arasındaki kesimi,
8. Fırat Nehri : a) Ana kolunun Keban Barajı ile Türkiye-Suriye sınıra arasındaki kesimi,
b)Karası kolunun Kemah İlçesi merkezi ile Keban Barajı Gölü arasındaki kesimi,
c)Murat kolunun Muş'un kuzeyindeki Kara su Deresi ile birleştiği nokta ile Kaban Barajı Gölü arasındaki kesimi,
9. Asi Nehri : Antakya Şehri ile Akdeniz arasındaki kesim,
10. Ceyhan Nehri : Ceyhan Nehri ana kolunun Aksı Çayı ile birleştiği nokta ile Akdeniz arasındaki kesim 1.
11. Seyhan Nehri :Zamantı (Yenice) ve Göksu Irmakları Kavşağı ile Akdeniz arasındaki kesimi,
12. Göksu Nehri : Mut civarında, aynı adı taşıyan iki kolun (Göksu Çayları) birleşim noktasıyla Akdeniz arasındaki kesimi,
13. Manavgat Çayı : Oymapınar Barajı ile Akdeniz arasındaki kesimi,
- 14 Köprüçay : DSİ köprüçay regülâtörü ile Akdeniz arasındaki kesimi,
15. Büyükmenderes : Büyükmenderes ana kolunun Çine Çayı ile birleştiği nokta ile Ege Denizi arasındaki kesimi,
16. Simav Çayı : Simav Çayı ana kolunun Apolyont Gölü ayağı ile birleştiği nokta ile Marmara denizi arasındaki kesimi.

yapılaşma varsa, onaylı imar planındaki sahil şeridi geçerlidir. Aksi halde sahil şeridi (c) bendi uyarınca belirlenir.

c) 11 Temmuz 1992 tarihinden önce onaylanmış mevzi imar planı ve turizm merkez ve alanlarındaki turizm dışı kullanımlara yönelik mevzi imar planı bulunan alanlarda, planda belirlenen sahil şeridinin başlangıcından itibaren ilk sırada yer alan imar adalarının kısmen veya tamamen yapılaşmış olması durumunda, gerisindeki imar adalarında kısmen veya tamamen yapılaşma olup olmadığına bakılmaksızın onaylı plandaki sahil şeridine uyulur. İlk sırada yer alan imar adalarında kısmen veya tamamen yapılaşma olmaması durumunda geriye doğru diğer imar adalarının durumu değerlendirilerek kısmen veya tamamen yapılaşma bulunanlarının kıyı yönündeki cephe hattı esas alınarak sahil şeridi belirlenir."

yönünde en az 200 m.'lik alanı içeren kısmın 1/1000 ölçekli halihazır haritası ilgisince yaptırılarak onaylandıktan sonra geçirilir

4)Daha önce 1/1000 ölçekli onaylı halihazır harita paftaları üzerinde kıyı kenar çizgisi olmayan kısımların haritası yaptırılarak onaylatılır. Kıyı kenar çizgisi pafta bütününde tamamlanarak geçirilir.

5) Daha evvel 1/1000 ölçekli veya daha büyük ölçekli kadastro paftaları üzerine çizilerek onanmış kıyı kenar çizgilerinin, 1/1000 ölçekli halihazır harita üzerine aktarılması istenirse kıyı kenar çizgisi muhtemel kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde en az 200 m. lik alanı içeren 1/100 ölçekli halihazır harita ilgisince yaptırılarak onaylatıldıktan sonra bu harita üzerine aktarılır ve arşivlenmek üzere Bakanlığa gönderilir. Aktarma işleminde hata tesbiti halinde düzeltilmek üzere valiliğe iade edilir.

Tespit talepleri, haritaya ilişkin koşulların tamamlanarak valiliğe tesliminden sonra valiliğince 3 ay içinde sonuçlandırılır.

Kıyı kenar çizgisi tesbiti, talep üzerine yapılmış ise Bakanlığa gönderilen ozalit paftalar üzeren talep konusu taşınmaz veya taşınmazların mülkiyet sınırları da işlenir."

Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmeliğin" Kıyıda Yapı" başlıklı 13 üncü maddesinin (c) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

"c) Kıyılarda ayrıca uygulama imar planı yapılmadan, sabit olmayan duş, gölgelik, soyunma kabini, aralarında en az 150 metre mesafe olmak kaydı ile 6 m² yi geçmeyen büfe ve kirletici etkisi olmayan, foseptik yapımını gerektirmeyen seyyar tuvalet ve ahşap iskeleler yapılabilir."

İkinci fıkrasından sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiştir:

"Sahil şeridin ikinci bölümünde ve sahil şeridi gerisinde kalan özel kullanımlara ait arıtma tesisleri kıyıda yapılamaz. Bu alanlarda sadece kamu yararlı arıtma tesisleri yer alabilir."

Yine aynı yönetmeliğin "Doldurma ve Kurutma Yoluyla arazi kazanma" başlıklı 14 üncü maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Denizlerde, içme ve kullanma suyu kaynağı olmamak kaydı ile tabii ve suni göllerde ve akarsularda; sadece kamu yararının gerektirdiği hallerde, daha uygun alternatifler bulunmaması veya kıyı alanın yetersizliği nedeniyle ve uygulama imar planı kararı ile bu yönetmeliğin 13 üncü maddesinde belirtilen yapı ve tesislerle, Kanunun 7 inci maddesi gereği yapılabilecek kara, den, hava ulaşımına yönelik altyapı tesisleri, yeşil alan düzenlemeleri kapsamında park, çocuk bahçesi, açık spor alanları ile açık alan ağırlıklı olmak üzere ve emsali aynı amaçla ayrılan alanın a/o 3 ünü yüksekliği 5.50 m: yi aşmayan takılıp sökülebilir elamanlarla inşa edilen; lokanta, gazino çay bahçesi, sergi üniteleri ve idare binalarını içeren fuar, piknik, eğlence alanları düzenlemek amacıyla doldurma ve kurutma işlemi yapılarak arazi kazanılabilir."

Aynı Yönetmeliğin 13.10.1992 tarih ve 21374 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Yönetmelikle değişik "Sahil Şeridinin Belirlenmesi"başlıkla 16 ıncı maddesinin birinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bendleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"a) Uygulama imar planı ilk defa yapılacak alanlarda, köy yerleşik alanlarında ve iskan dışı alanlarda sahil şeridi, kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde yatay olarak en az 100 metre genişliğinde olmak üzere belirlenir. Bu alanlar kapsamında daha önce mevzii imar planı onaylanmış alanların kalması durumunda, mevzu imar planının kısmen veya tamamen yapılaşma bulunmayan imar adalarında da sahil şeridi en az 100 metre olarak belirlenir.

b) 11 Temmuz 1992 tarihinden önce onaylanmış uygulama imar planı bulunan kentsel ve kırsal yerleşmelerde, turizm merkez ve alanlarındaki turizm amaçlı alanlar ile turizm merkez ve alanlarındaki kentsel ve kırsal yerleşmelerde kısmen veya tamamen

1/100 ölçekli mevzii imar planlarının, kıyı kenar çizgisinden itibaren kar yönünde 100 metrelik kesim içerisindeki imar adalarında; üzerinde yapıldığı tarihte yürürlükte bulunan plan ve mevzuata uygun olarak tamamlanmış yapılar ile ruhsat alınarak en az su basman seviyesinde inşaatı tamamlanmış yapıların bulunduğu parsellerin sayısının veya kullanılan toplam taban alanının imar adasındaki toplam parsel sayısının veya toplam taban alanının yüzde ellisinden fazla olması durumudur. Üzerinde birden fazla yapı yapılması mümkün olan parseller, en az subasman seviyesinde inşaatı tamamlanmış olmak kaydı ile taban alanı veya yapı sayısı itibarıyla bu kapsamda değerlendirilir.

b) Kentsel ve kırsal yerleşmelerde; meskun ve gelişme alanlarını kapsamak yerleşmenin mevcut ve projeksiyon nüfusuna dayalı gerekli tüm kullanım ve fonksiyonları içermek üzere hazırlanmış ve 11 Temmuz 1992 tarihinden önce onaylanmış uygulama imar planlarının kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde 100 metrelik bandı içerisinde kalan kesiminde yer alan imar adalarının sayısının yüzde ellisinden fazlasında (a) bendindeki tanıma uygun yapılaşma olması durumudur. Aksi halde (a) bendi hükümleri geçerlidir.

d) Turizm alan ve merkezlerinde, turizm dışı kullanımlara yönelik olarak hazırlanmış ve 11 Temmuz 1992 tarihinden önce onaylanmış uygulama imar planlarının ilgi ve kapsamına göre (a) veya (b) bendlerindeki tanımlara uygun yapılaşmış olması durumudur.

Kıyı Kanunu'nun Uygulanmasına Dair yönetmeliğin "Kıyı Kenar Çizgisinin Tespiti ve Onayı" başlıklı 7 inci maddesi de 30 Mart 1994 tarihli yönetmelik ile aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

"Onaylı kıyı kenar çizgisi bulunmayan alanlardaki tespit işlemlerinin valiliklerce bir program dahilinde ve en kısa sürede gerçekleştirilmesi esastır. Valiliklerce yıllık tespit programları hazırlanır.

Tespit işlemlerinin Kanun, yönetmelik ve bu programlara uygun olarak yürütülmesi ve tamamlanması için her türlü önlem alınır. Ancak, ilgililerin tespit talebi halinde, yıllık programda olup olmadığına bakılmaksızın kıyı kenar çizgisi tesbiti; bu yönetmelik esaslarına göre öncelikle yapılır.

Kıyı kenar çizgisi tesbitleri, muhtemel kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde en az 200 m. lik alanı içeren halihazır haritalar üzerinde pafta bütününde geçirilir.

a) Valiliklerce yıllık programlarına uygun olarak yapılacak kıyı kenar çizgisi tespitleri 1/1000 ölçekli onaylı halihazır harita üzerine, yoksa 1/5000 ölçekli onaylı halihazır harita üzerine, bunun da bulunmaması halinde 1/1000 veya 1/5000 ölçekli standart topografik harita üzerine yapılır.

b) İlgililerince kıyı kenar çizgisi tesbit talebi halinde, kıyı kenar çizgisinin 1/1000 ölçekli onaylı halihazır harita üzerine geçirilmesi zorunludur.

1) Daha evvel 1/2000 veya 1/5000 ölçekli halihazır, fotogrametrik, kadastral veya şeritvari harita üzerine geçirilerek onaylanmış kıyı kenar çizgisi varsa; ilgililerince tespiti konu alanın 1/1000 ölçekli halihazır haritası yaptırılır. onaylatılır ve kıyı kenar çizgisi 1/1000 ölçekli onaylı halihazır harita üzerine aktarılarak bu Yönetmeliğin 9 uncu maddesi hükümlerine göre onaylanır.

2) Onaylı kıyı kenar çizgisi bulunmayan, 1/1000 ölçekli halihazır haritası bulunan yerlerde kıyı kenar çizgisi, muhtemel kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde en az 200 m. lik alanı içeren kısmın 1/100 ölçekli halihazır haritası ilgililerince tamamlattırılarak onaylatıldıktan sonra geçirilir.

3) Onaylı kıyı kenar çizgisi ve 12/100 ölçekli onaylı halihazır haritası bulunmayan yerlerde kıyı kenar çizgisi, muhtemel kıyı kenar çizgisinden itibaren kar

1) Duvar, çit, parmaklık, tel örgü, hendek, kazık ve benzeri engelleri oluşturanlara izinsiz veya izin şartlarına aykırı olarak kum, çakıl vesaire alan veya çekenlere 5 milyon TL

2) Moloz, toprak cüruf, çöp gibi kirletici ve çevreyi bozucu etkisi olan artık ve atıkları dökenlere 10 milyon TL.

3) Kıyı değiştirecek boyutta kazı yapan, kum, çakıl alan veya çekenlere 50 milyon TL. para cezası verilir.

Para cezalarında 7.12.1988 tarihinde kabul edilen 3506 ve 6.12.1989 tarihinde kabul edilen 3591 sayılı Kanun hükümleri geçerlidir.

d) (b) ve (c) bendlerinde belirtilen para cezalarına karşı cezanın tebliğ tarihinden itibaren 7 gün içinde idare mahkemesi nezdinde itiraz edebilir.

Ancak itiraz verilen cezanın uygulanmasını durdurmaz.

e) Kanunda ve bu Yönetmelikte öngörülen iş ve işlemleri süresinde yapmayan veya geciktirenler veya kanun yanlış uygulayan mahalli yönetici ve diğer kamu görevlileri hakkında ayrıca

kanuni takibatı yapılır.

f) Para cezalarını ödenmesi halinde 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümleri uygulanır.

Madde 22- Valilikler bu Yönetmeliğin uygulanmasını Bayındırlık ve İskan Müdürlükleri kanalıyla yürütür.

Yürürlük

Madde 23- Bu yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer

Yürütme

Madde 24- Bu Yönetmelik hükümlerini Bayındırlık ve İskan Bakanı yürütür.

Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmeliğin bazı maddeleri ; 30 Mart 1994 tarih ve 21890 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Kıyı Kanunu'nun Uygulanmasına Dair yönetmeliğin bazı maddelerinin değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik" ile değiştirilmiştir.

Kıyı Kenar Çizgisi:Deniz, tabii ve suni göl ve akarsuların alçak-basık kıyı özelliği gösteren kesimlerinde kıyı çizgisinden sonraki kara yönünde su hareketlerinin oluşturduğu, kumsal ve kıyı kumullarından oluşan kumluk çakıllık, kayalık, taşlık, sazlık, bataklık ve benzeri alanların doğal sınırı; dar-yüksek kıyı özelliği gösteren kesimlerinde ise şev ya da falezin üst sınırıdır.

Bu sınır doldurma suretiyle arazi elde edilmesi halinde de değiştirilemez.

Kıyı kenar çizgisi tesbitine konu olmayan akarsuların, deniz, tabii ve suni göllerle birleştiği yerlerde kıyı kenar çizgisi; deniz tabii ve suni göl ve kıyı kenar çizgisi olarak tesbit edilir."

Kıyı:Kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisi arasındaki alandır.

a) Dar-yüksek Kıyı: Plaj ya da abrazyon platformu olmayan veya çok dar olan, şev veya faleze son bulan kıyılardır.

b) Alçak-Basık Kıyı: Kıyı çizgisinden sonra da devam eden kıyı hareketlerinin oluşturduğu plaj, hareketli ve sabit kumulları da içeren kıyı kordonu lagün gölü, lagün alanları, sazlık, bataklık ile kumluk, çakıllık, taşlık ve kayalık alanları içeren kıyılardır."

Günübirlik Turizm Tesisleri: Kamping ve konaklama ünitelerini içermeyen, duş, gölgelik, soyunma kabini wc, kafe-bar pastane, lokanta, çayhane, açık spor alanları, spor tesisleri, golf alanları, açık gösteri ve eğlence alanları, lunapark, fuar su oyunları parkı ve özellik taşıyan el sanatları ürünlerinin 20 m2 yi geçmeyen ergi ve satış ünitelerini içeren yapı ve tesisleridir."

a) Kısmi Yapılaşma: Belediye ve mücavir alan sınırları içinde ve dışında; 11 Temmuz 1992 tarihinden önce belirli bir kullanım amacına dayalı olarak onaylanmış

Onaylı uygulama imar planı bulunan sahil şeritlerinde; kıyıyı geçişi engelleyecek şekilde oluşturulmuş duvar, çit, parmaklık, tel örgü, hendek, kazık ve benzeri engellerin derhal kaldırılması, ilgili valilik ve belediyelerce sağlanır.

Sahil şeridinde inşaat ruhsatı verilebilmesi için onaylı uygulama imar planı hükümlerine uygun olarak 3194 sayılı İmar Kanunu ve Yönetmeliklerine göre işlem yapılarak imar parsellerinin oluşturulması ve kamuya açık alanların kamu eline geçmesi şarttır.

İnşaat ruhsatı ve yapı kullanma izni ile ilgili işlemler 3194 sayılı İmar Kanununun Hükümlerine göre yürütülür. Sahil şeridinde inşaata başlanabilmesi için yapılacak toplumun yararlanmasına ayrılmış yapı olduğunu tapu kütüğünün beyanlar hanesine işlenmesi zorunludur.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Kontrol, İmar Mevzuatına Aykırı Yapı ve Ceza

Kontrol

Madde 19- Kıyılarda, doldurma ve kurutma yoluyla kazanılan alanlarda ve sahil şeritlerindeki uygulamalar ve bunların kontrolü belediye ve mücavir alan sınırları içinde belediyeler, bu alanlar dışında valiliklerce yürütülür.

İlgili bakanlıkların teftiş ve kontrol yetkileri saklıdır. Yapılan işlemlerden Bakanlığa bilgi verilir.

Kanun kapsamında kalan alanlar belediye veya valiliklerce imar mevzuatına aykırı yapılanmaların önlenmesi amacıyla sürekli denetim altında tutulur. Bu amaçla gerekli tüm önlemler valilik ve belediyelerce alınır.

İmar Mevzuatına Aykırı Yapı

Madde 20- Kıyılarda, doldurma ve kurutma yoluyla kazanılan alanlarda ve sahil şeritlerinde kanun, plan ve yönetmelik hükümlerine uyulmadan ruhsatsız, ruhsat ve eklerine aykırı yapı yapılması halinde, 3194 sayılı İmar Kanununun 32 inci maddesi hükümleri uyarınca, aynı kanunda belirlenen yasal süreler içinde gerekli işlemler yapılır.

Ceza

Madde 21- Kanunun 15 inci maddesinde açık ve ayrıntılı olarak belirtildiği gibi;

a) Kanunla getirilmiş olan para cezaları, belediye ve mücavir alan sınırları içinde belediye başkanları, belediye mücavir alan sınırları dışında valiler tarafından verilir.

b) Kıyıda ve doldurma ve kurutma yoluyla kazanılan alanlarda ve sahil şeritlerinde,

Bu Yönetmeliğin 20 inci maddesi kapsamında kalan yapıların sahiplerine ve müteahhidine ayrı ayrı para cezası verilir. Para cezası, 3194 sayılı İmar Kanununun 42 inci maddesinde aynı durum için belirlenen cezanın 2 misli olarak tahakkuk ve tahsil edilir.

Bu Yönetmeliğin 20 inci maddesi kapsamında işlem gören ve inşaat ruhsatına bağlanması mümkün olmayan yapıların, sahiplerince süresi içinde yıkılması halinde mal sahibi adına tahakkuk eden para cezası tahsil edilmez.

Ruhsat ve eklerine aykırı kısımları yıkılarak ruhsat ve eklerine uygun hale getirilmesi gereken yapılarla ilgili yıkım işlemlerinin süresi içerisinde sahiplerince yerine getirilmesi halinde mal sahibi adına tahakkuk eden para cezası tahsil edilmez. Fenni mesuller hakkında 3194 sayılı İmar Kanununun 42 inci maddesi uyarınca ceza uygulaması yapılır.

c) Kıyıda ve uygulama imar planı bulunan sahil şeritlerinde;

birden fazla yapı yapılmak üzere ruhsat alınmış parsellerdeki en az su basman seviyesindeki yapılar içinde geçerlidir.

Sahil şeridinin birinci bölümünde yeni taşıt yolları açılmaz. Ancak 11 Temmuz 1992 tarihinden önce onaylanmış uygulama imar planlarının kısmi yapılaşma bulunmayan alanları ile ilgili gerekli revizyonlar en çok 1 yıl içinde Kanun ve bu Yönetmelik hükümlerine göre yapılır. Boş ve kısmi yapılaşma bulunmayan alanlarda bu işlemler yapılmadan yapı ruhsatı verilmez.

Sahil şeridinde kıyıya geçici engelleyecek şekilde; duvar, çit parmaklık tel örgü, hendek, kazık ve benzeri engeller oluşturulamaz. moloz, toprak, curuf, çöp gibi çevreyi bozucu etkisi olan atık ve artıklar dökülemez, kazı yapılamaz.

Sahil şeridinde 11 Temmuz 1992 tarihinden önce yürürlükteki plan ve/veya mevzuata uygun olarak yapılmış veya inşaat ruhsatı alınarak en az su basman seviyesine kadar inşaatı tamamlanmış yapılardaki müktesep haklar saklıdır. bu hüküm, üzerine birden fazla yapı yapılmak üzere ruhsat alınmış parsellerdeki en az su basman seviyesindeki yapılar içinde geçerlidir.

Sahil şeridinin birinci bölümünde yeni taşıt yolları açılmaz. Ancak 11 Temmuz 1992 tarihinden önce mevzuat hükümlerine uygun olarak onaylanmış planlara göre yapımına başlanmış veya kullanılmakta olan Devlet Karayolları ile yapımı gerçekleştirilmiş imar yollarındaki müktesep hakla saklıdır. İnşaatına başlanmış imar yollarında ise mümkün olan en kısa mesafede iç yollarla bağlantı sağlanmak üzere imar planı revizyonu yapılır. Sahil şeridi birinci bölümünde ancak iç yollarla dolgu alanlarındaki yapılmış veya yapılacak yolları bağlayan kısa geçişler için imar yolları planlanabilir.

Sahil şeridinin ikinci bölümünde yapılacak planlar, bu Yönetmeliğin 13 ve 14 üncü maddesinde sayılan yapı ve tesisler ile toplumun yararlanmasına açık olmak şartı ile konaklama hariç bu Yönetmelikte tanımlanan günübirlik turizm yapı ve tesislerini kapsayacak şekilde düzenlenir.

Sahil şeridinin ikinci bölümünde yapılacak günübirlik turizm yapı ve tesisleri için emsal 0.20' yi, bir (1) katı, H=4.50 metreyi, asma katlı yapılması halinde H=5.50 metreyi geçmemek üzere plan kararları getirilebilir.

2634 sayılı Turizmi Teşvik kanununa göre belirlenen turizm bölge, alan ve merkezlerinden sahil şeridini kapsayanlarda uygulama imar planları, aynı Kanunun 7 inci maddesi uyarınca düzenlenip onaylanarak yürürlüğe girer.

Yukarıdaki fıkra kapsamı dışında kalan uygulama imar planları 3194 sayılı İmar Kanununun ilgili maddeleri uyarınca Bakanlık, Valilik veya belediyesince onaylanarak yürürlüğe girer.

Sahil Şeridinde Yapılanma

Madde 18- (Değişik: 13.10.1992/21374 R.G.) Bu Yönetmeliğin 16 ıncı maddesine göre belirlenen sahil şeritlerinde uygulama imar planı olmaksızın hiçbir yapı ve tesis yapılamaz.

(Ek: 30.3.1994/21890 R.G.) Sahil şeridinin ikinci bölümünde veya sahil şeridi gerisinde kalan alanlarda yer alan özel yapı ve tesislere ait arıtma tesisleri sahil şeridinin birinci bölümünde yer alamaz. Bu tür arıtma tesisleri ait oldukları tesislerin mülkiyetinde ve kamuya terk edilmesi gerekli olmayan alanlarda inşa edilebilir.

(Değişik: 30 3.1994/21890 R.G.) Sahil şeridinin ikinci bölümünde sadece onaylı uygulama imar planında belirlenmiş toplumun yararlanmasına açık günübirlik turizm tesisleri, bu Yönetmeliğin 13 ve 14 üncü maddesinde belirtilen yapı ve tesisler ile ilgili kıyı ve deniz güvenliğini sağlamak amacıyla lojman, konaklama ve benzeri tesisler içermek üzere inşa edilecek karakol ve bu gibi güvenlik yapıları yer alabilir.

Kıyıda, Doldurma ve Kurutma Yoluyla Kazanılan Arazilerde İnşaat Ruhsatı

Madde 15- Kıyıda, doldurma ve kurutma yoluyla kazanılan araziler üzerinde yapılacak olan ve bu Yönetmeliğin 13 üncü maddesi ile 14 üncü maddesinin (e) bendinde sayılan yapı ve tesislere yapı ruhsatı verilebilmesi için Maliye ve Gümrük Bakanlığı'nda gerekli iznin alınması zorunludur.

(Değişik : 13.10.1992/21374 R.G.) Maliye Bakanlığı'nca bu iznin verilmesi için; onaylı uygulama imar planı ile dolgu veya kurutmanın plan ve projesine uygun olarak gerçekleştirildiğine ilişkin plan ve projeyi onaylayan daire yazısının bulunması gerekir.

İnşaat ruhsatı verilmesi için Maliye Bakanlığı'nca kiralama, irtifak hakkı tesisi veya tahsis işleminin yapılmış olması şarttır. Bu belgeler tapu yerine geçecek belgeler olarak kabul edilir. İnşaat ruhsatı işlemleri 3294 sayılı İmar Kanununun ilgili hükümlerine göre yürütülür.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Sahil Şeridi, sahil Şeridinde Planlama ve Yapılanma Sahil Şeridinin Belirlenmesi

Madde 16- (Değişik: 30.3.1994/21890 R.G.) Sahil Şeridinin belirlenmesinde aşağıdaki esaslara uyulur.

a) Uygulama imar planı ilk defa yapılacak alanlarda, köy yerleşik alanlarda ve iskan dışı alanlarda sahil şeridi, kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde yatay olarak en az 100 metre genişliğinde olmak üzere belirlenir. Bu alanlar kapsamında daha önce mevzii imar planı onaylanmış alanların kalması durumunda, mevzii imar planı onaylanmış alanların kalması durumunda, mevzii imar planının kısmen veya tamamen yapılaşma bulunmayan imar adalarında da sahil şeridi en az 100 metre olarak belirlenir.

b) 11 Temmuz 1992 tarihinden önce onaylanmış uygulama imar planı bulunan kentsel ve kırsal yerleşmelerde, turizm merkez ve alanlarındaki turizm amaçlı alanlar ile turizm merkez ve alanlarındaki kentsel ve kırsal yerleşmelerde kısmen veya tamamen yapılaşma varsa onaylı imar planındaki sahil şeridi geçerlidir. Aksi halde sahil şeridi (c) bendi uyarınca belirlenir.

c) Temmuz 1992 tarihinden önce onaylanmış mevzi imar planı ve turizm merkez ve alanlarındaki turizm dışı kullanımları yönelik mevzu imar planı bulunan alanlarda; planda belirlenen sahil şeridinin başlangıcından itibaren ilk sırada yer alan imar adalarının kısmen veya tamamen yapılmış olması durumunda, gerisindeki imar adalarında kısmen veya tamamen yapılaşma olup olmadığına bakılmaksızın onaylı plandaki sahil şeridine uyulur. İlk sırada yer alan imar adalarında kısmen veya tamamen yapılaşma olmaması durumunda geriye doğru diğer imar adalarının durumu değerlendirilerek kısmen veya tamamen yapılaşma bulunanların kıyı yönündeki cephe hattı esas alınarak sahil şeridi belirlenir.

11 Temmuz 1992 tarihinden önce onaylanmış uygulama imar planlarının kısmi yapılaşma bulunmayan alanları ile ilgili gerekli revizyonlar en çok 1 yıl içinde Kanun ve bu Yönetmelik hükümlerine göre yapılır. Boş ve kısmi yapılaşma bulunmayan alanlarda bu işlemler yapılmadan yapı ruhsatı verilmez.

Sahil şeridinde kıyıya geçişi engelleyecek şekilde; duvar, çit, parmaklık, tel örgü, hendek, kazık, ve benzeri engeller oluşturulamaz. Moloz, toprak, curuf, çöp gibi çevreyi bozucu etkisi olan atık ve artıklar dökülmez, kazı yapılamaz.

Sahil şeridine 11 Temmuz 1992 tarihinden önce yürürlükteki plan ve/veya mevzuatta uygun olarak yapılmış veya inşaat ruhsatı alınarak en az su basman seviyesine kadar inşaatı tamamlanmış yapılarındaki müktesep haklar saklıdır. Bu hüküm, üzerine

b) Faaliyetlerinin özelliği gereği kıyıda başka yerde yapılması mümkün olmayan yapı ve tesisler: Tersane, gemi söküm yeri, su ürünlerini üretim ve yetiştirme tesisleri,

c)(Değişik 30.3.1994/21890 R.G.) Kıyılarda ayrıca uygulama imar planı yapılmadan sabit olmayan duş, gölgelik, soyunma kabini, aralarında en az 150 metre mesafe olmak kaydı ile 6 m² 'yi geçmeyen büfe ve kirletici etkisi olmayan fosseptik yapımını gerektirmeyen seyyar tuvalet ve ahşap iskeleler yapılabilir.

(Ek: 13.10.1992/21374 R.G.) a) ve (b) bendlerinde sayılan yapı ve tesis alanlarında, bu kullanımların tamamlayıcısı niteliğinde ve yapılması zorunlu alt ve üst yapı ve tesisleri yapılabilir. Günübürlük turizm yapı ve tesisleri yapılamaz.

(Ek: 30.3.1994/21890 R.G.) Sahil şeridinin ikinci bölümünde ve sahil şeridi gerisinde kalan özel kullanımlara ait arıtma tesisleri kıyıda yapılamaz.

Bu alanlarda sadece kamuya yararlı arıtma tesisleri yer alabilir.

Kıyılarda yapılan yapı ve tesisler, yapım amaçları dışında kullanılamazlar.

Doldurma ve Kurutma Yoluyla Arazi Kazanma

Madde 14- (Değişik: 30.3.1994/21890 R.G.) Denizlerde, içme ve kullanma suyu kaynağı olmamak kaydı ile tabii ve suni göllerde ve akarsularda; sadece kamu yararının gerektirdiği hallerde daha uygun alternatifler bulunmaması veya kıyı alanının yetersizliği nedeniyle ve uygulama imar planı kararı ile bu Yönetmeliğin 13 üncü maddesinde belirtilen yapı ve tesislerle, Kanunun 7 inci maddesi gereği yapılabilecek kara, deniz, hava ulaşımına yönelik altyapı tesisleri, yeşil alan düzenlemeleri kapsamında park, çocuk bahçesi, açık spor alanları ile açık alan ağırlıklı olmak üzere ve emsali aynı amaçla ayrılan alanın%3unu yüksekliği 5.50 m. yi aşmayan takılıp sökülebilir elemanlarla inşa edilen; lokanta, gazino, çay bahçesi, sergi üniteleri ve idare binalarını içeren fuar, piknik, eğlence alanları düzenlemek amacıyla doldurma ve kurutma işlemi yapılarak arazi kazanılabilir.

Planların hazırlanması, incelenmesi ve doldurma ve kurutma işleminin gerçekleştirilmesi aşamalarında, ekolojik dengenin korunması, deniz, tabii ve suni göl ve akarsularla bunların çevrelerinin ve bu çevredeki canlı hayatın olumsuz etkilenmemesi esastır.

Doldurma ve kurutma işleminin yapılabilmesi için;

a) Doldurma ve kurutma işlemini yapacak olan ilgili idarece doldurma ve kurutma işlemine ilişkin talep valiliğe iletilir.

b) Valilik, doldurma ve kurutma yapılmasında sakınca olup olmadığına dair gerekçeli görüşünü, teklifle birlikte Bakanlığa iletir.

c) Bakanlık, konusuna ve bölgenin özelliğine göre ilgili kuruluşların görüşünü alarak teklifi inceler.

d) Teklifin Bakanlıkça uygun bulunması halinde, doldurma ve kurutma alanını ve bu alandaki uygulamayı içeren uygulama imar planı, talep sahibi idarece yapılır veya yaptırılır.

e) Doldurma ve kurutma suretiyle kazanılacak arazi, 2634 sayılı Turizmi teşvik Kanununa göre belirlenen turizm bölge, alan ve merkezlerinden ve bu Yönetmeliğin 12 inci maddesinin ikinci fıkrasında sayılan kullanımlara, yapı ve tesislere ait ise, uygulama imar planları aynı Kanunun 7 inci maddesi uyarınca Turizm Bakanlığınca onaylanır.

Turizm bölge, alan ve merkezlerinde turizm dışı kullanımları içeren uygulama imar planları ile doldurma ve kurutma yoluyla arazi kazanılan diğer alanlardaki uygulama imar planları 3194 sayılı İmar Kanunu hükümleri uyarınca yapılır veya yaptırılır. Bakanlıkça onaylanarak yürürlüğe girer.

f) Doldurma ve kurutma işlemleri onaylı imar planlarına uygun olarak yapılır.

EK 4.

KIYI KANUNUNUN UYGULANMASINA DAİR YÖNETMELİK

BİRİNCİ BÖLÜM

Genel Hükümler

Yasal Dayanak

Madde 1- (Değişik: 13.10.1992/21374 R.G.) Bu Yönetmelik, 1.7.1992 tarih ve 3830 sayılı Kanun ile değişik 4.4.1990 tarih ve 3621 sayılı Kıyı Kanununun 5 ve 16 ncı maddeleri gereğince düzenlenmiştir.

Amaç

Madde 2- Bu Yönetmeliğin amacı, deniz, tabii ve suni göller ve akarsularda kıyı kenar çizgisinin tespiti, kıyıların kullanılması ve korunması ile kıyılarda, doldurma ve kurutma yoluyla kazanılan alanlarda, deniz ve göllerin kıyılarının devamı niteliğinde olan sahil şeritlerinde planlama ve uygulama esaslarını belirlemektir.

Kapsam

Madde 3- Bu yönetmelik, deniz, tabii ve suni göller ve akarsu kıyıları ile sahil şeritlerini, bu yerlerden kamu yararına yararlanma imkan ve şartlarını, kıyılarda ve sahil şeritlerinde planlama ve yapılanma esaslarını doldurma ve kurutma yolu ile arazi kazanma ve kullanma esaslarını, kıyı kenar çizgi i tespit komisyonunun teşekkülü, görev ve yetkileri, çalışma şekli ile Kanunun uygulanmasına açıklık getiren esasları kapsar.

Tanımlar

Madde 4- Bu yönetmelikte kullanılan deyimler aşağıda tanımlanmıştır.

Kanun: (Değişik: 13. 10. 1992/21374 R.G.) 1/7/1992 tarihi ve 3830 sayılı Kanun ile değişik 4/4/1990 tarihi ve 3621 sayılı Kıyı Kanunudur.

Bakanlık: Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'dır.

Kıyı Çizgisi: Deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, taşkın durumları dışında, suyun kara parçasına değdiği noktaların birleşmesinden oluşan meteorolojik olaylara göre değişen doğal çizgidir. Tabii ve suni göllerde Devlet Su İşleri, Genel Müdürlüğünce belirlenen maksimum su kotu kıyı çizgisini belirler.

Kıyı Kenar Çizgisi: (Değişik: 30.3.1994/21890 R.G.) Deniz, tabii ve suni göl ve akarsuların, alçak basık kıyı özelliği gösteren kesimlerinde kıyı çizgisinden sonraki kara yönünde su hareketlerinin oluşturduğu kumsal ve kıyı kamularından oluşan kumluk, çakıllık, kayalık, taşlık, sazlık, bataklık benzeri alanların doğal sınırı; dar- yüksek kıyı özelliği gösteren kesimlerinde ise şev yada falezin üst sınırıdır. Bu sınır doldurma suretiyle arazi elde edilmesi halinde de değiştirilemez.

Kıyı kenar çizgi tespitine konu olmayan akarsuların, deniz, tabii ya suni göllerle birleştiği yerlerde, kıyı kenar çizgisi olarak tesbit edilir.

Kıyı (Değişik: 30.3.1994/21890 R.G.) Kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisi arasındaki alandır.

a) Dar-yüksek Kıyı:Plaj ya da abrazyon platform olmayan veya çok dar olan şev veya falezle son bulan kıyılardır.

b)Alçak-Basık Kıyı: Kıyı çizgisinden sonra da devam eden, kıyı hareketlerinin oluşturduğu plaj, hareketli ve sabit kumulları da içeren kıyı kordonu lagün alanları, sazlık, bataklık ile kumluk, çakıllık, taşlık ve kayalık alanları içeren kıyılardır.

Sahil Şeridi:(Değişik: 13/10/1992/21374 R.G.) Deniz, tabii ve suni göllerin kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde yatay olarak en az 100 metre genişliğindeki alandır.

İki bölümden oluşan bu alan kullanım amacı ve doğal eşeklere göre belirlenir.

Sahil şeridinin birinci bölümü;

Sahil şeridinin tümü ile sadece açık alanlar olarak düzenlenen; yeşil alan, çocuk bahçesi, gezinti alanları, dinleme ve bu yönetmelikte tanımlanan rekreatif alanlardan ve yaya yollarından oluşan, kıyı kenar çizgisinden itibaren, kara yönünde yatay olarak 50 metre genişliğinde belirlenen bölümdür.

Sahil şeridin ikinci bölümü;

Sahil şeridinin birinci bölümünde sonra kara yönünde yatay olarak en az 50 metre genişliğinde olmak üzere belirlenen ve üzerinde sadece Kanunun 8 inci maddesinde ve bu Yönetmelikte tanımlanan toplumun yararlanmasına açık günübirlik turizm yapı ve tesisleri, taşıt yolları, açık otoparklar ve arıtma tesislerinin yer aldığı bölümdür.

Toplumun Yararlanmasına Açık Yapı: Mevzuata göre tespit ya da tasdik edilmiş kural ve ücret tarifelerine uygun biçimde, getirdiği kullanımdan belirli kişi ya da topluluklara ayrıcalıklı kullanım hakkı tanımaksızın yararlanmak isteyen herkese eşit ver serbest olarak açık bulundurulmuş ve konut dokunulmazlığı olmayan yapıdır.

Akarsu: Devamlı akış gösteren ve ekli listede belirlenen akarsulardır.

Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği :2872 sayılı Çevre Kanunu gereğince hazırlanan, 4.9.1998 sayılı resmi Gazete'de yayımlanan Yönetmeliktir.

Teknik yönetmelik: 31.1.1988 tarih ve 19711 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Büyük Ölçekli Haritaların Yapım Yönetmeliğidir.

Su Ürünlerini Üretim ve Yetiştirme Tesisi: 1380 Sayılı Su Ürünleri Kanununda tanımlanan ve sadece su ürünlerini üretmek ve yetiştirmek için yapılan tesislerdir.

Günübirlik Turizm Tesisleri: (Değişik : 30.3.1994/21890 R.G.) Kamping ve konaklama ünitelerini içermeyen, duş, gölgelik, soyunma kabini, wc, kafe-bar, pastane, lokanta, çayhane, açık spor alanları, spor tesisleri, golf alanları, açık gösteri eğlence alanları, lunapark, fuar su oyunları parkı ve özellik taşıyan el sanatları ürünlerinin 20 m2' yi geçmeyen sergi ve satış ünitelerini içeren yapı ve tesislerdir.

Kısmi Yapılaşma: (Değişik: 30.3.1994/21890 R.G.) a) Belediye ve mücavir alan sınırları içinde ve dışında; 11 Temmuz 1992 tarihinden önce belirli bir kullanım amacına dayalı olarak onaylanmış 1/1000 ölçekli mevzi imar planlarının kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde 100 metrelik kesim içerisindeki imar adalarında; üzerinde yapıldığı tarihte yürürlükte bulunan plan ve mevzuata uygun olarak tamamlanmış yapılar ile ruhsat alınarak en az su basman seviyesinde inşaatı tamamlanmış yapıların bulunduğu parsellerin sayısının veya kullanılan toplam taban alanının imar adasındaki toplam parsel sayısının veya toplam alanın yüzde ellisinden fazla olması durumudur.

Üzerinde birden fazla yapı yapılması mümkün olan parseller, en az su basman seviyesinde inşaatı tamamlanmış olmak kaydı ile taban alanı veya yapı sayısı itibariyle bu kapsamda değerlendirilir.

b) Kentsel ve kırsal yerleşmelerde; meskun ve gelişme alanlarını kapsamak yerleşmenin mevcut ve projeksiyon nüfusuna dayalı gerekli tüm kullanım ve fonksiyonları içermek üzere hazırlanmış ve 11 Temmuz 1992 tarihinden önce onaylanmış uygulama imar planlarının kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde 100 metrelik bandı içerisinde kalan kesiminde yer alan imar adalarının sayılı yüzde ellisinden fazlasında, (a) bendi hükümleri geçerlidir.

c) Turizm alan ve merkezlerinde; Turizm Bakanlığınca 11 Temmuz 1992 tarihinden önce onaylanmış turizm amaçlı uygulama imar planlarının, kıyı kenar

çizgisinden itibaren kara yönünde 100 metrelik bandı içerisinde kalan kesimindeki imar adalarının yüzde ellisinden fazlasında, (a) bendindeki tanıma uygun yapılaşma olması durumudur. Aksi halde (a) bendi hükümleri geçirlidir.

d) Turizm alan ve merkezlerinde, turizm dışı kullanımlara yönelik olarak hazırlanmış ve 11 Temmuz 1992 tarihinden önce onaylanmış uygulama imar planlarının ilgi ve kapsamına göre (a) veya (b) bentlerindeki tanımlara uygun yapılaşmış olması durumudur.

Taşıt Yolu: (Ek: 13.10.1992/21374 R.G.)Motorlu taşıt trafiğine açık olan yollardır.

Rekreatif Alanlar: (Ek:13.10.1992/21374 R.G.)Halkın eğlence ve dinlenme gereksinimlerini karşılamaya dönük, açık olarak düzenlenen oturma ve yemek yerleri, yemek pişirme yerleri, çeşmeler, oyun ve açık spor alanları, açık gösteri alanları ve yeşil bitki örtüsü bulunan alanlardır.

Emsal, İnşaat Alanı Kat Sayısı :(Ek: 13.10.1992/21374 R.G.) Yapı inşaat alanının imar parseli alanına oranıdır.

Genel Esaslar

Madde 5- Kıyılar ve doldurma ve kurutma yoluyla kazanılan araziler Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Kıyılar, herkesin eşit ve serbest olarak yararlanmasına açıktır.

Kıyı ve sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir.

Kıyı, herkesin eşitlik ve serbestlikle yararlanmasına açık olup, buralarda hiçbir yapı yapılamaz; duvar, çit, parmaklık, tel örgü, hendek, kazık ve benzeri engeller oluşturulamaz.

(Değişik: 13.10.1992/21374 R.G.) Kıyılardan kum, çakıl, vesaire alınamaz veya çekilemez. Kıyılarda kıyıyı değiştirecek boyutta ve kıyının doğal yapısını bozacak nitelikte kazı yapılamaz. Valilikçe uygun görülmesi ve yazılı izin verilmesi halinde Valilik denetiminde kıyının doğal yapısını değiştirmeyecek boyut ve nitelikte yapılacak kazı işlemi izin şartlarına bağlıdır. İzin şartlarına aykırı işlem yapılması halinde verilen izin iptal edilir ve Yönetmeliğin 21 inci maddesine göre cezai işlem yapılır.

Kıyılara moloz, toprak, curuf, çöp gibi kirletici etkisi olan atık ve artıklar dökülemez. Ayrıca Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği hükümleri de geçerlidir.

1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu, 2872 sayılı Çevre Kanunu ve aynı Kanun gereğince çıkartılan yönetmelik hükümleri saklıdır. Kıyıda ve sahil şeridinde planlama ve uygulama yapılabilmesi için onaylı kıyı kenar çizgisinin bulunması zorunludur.

İKİNCİ BÖLÜM

Komisyonunun Teşekkülü, Çalışma Usul ve Esasları

Kıyı Kenar Çizgisinin Tespiti ve Onayı

Kıyı kenar Çizgisi Tespit Komisyonunun Teşekkülü

Madde 6-Kıyı kenar çizgisi tespit komisyonu valiliklerce, kamu görevlilerinden en az beş kişiden oluşturulur. Komisyonda aşağıda belirlenen meslek gruplarının her birinden en az bir kişinin bulunması zorunludur.

a) (Değişik: 13.10.1992/21374 R.G.) jeoloji mühendisi ve/veya jeolog, ve/veya jeomorfoloğ

b)Harita ve kadaströ mühendisi

c)Ziraat mühendisi

d)Mimar ve/veya şehir plancısı

e)İnşaat mühendisi

Bu üyeler arasından valinin belirleyeceği bir üye komisyon başkanlığını yürütür.

Kıyı Kenar Çizgisinin Tespiti ve Onayı

Madde 7- (Değişik: 30.3.1994/21890 R.G.) Onaylı kıyı kenar çizgisi bulunmayan alanlardaki tespit işlemlerinin valiliklerce bir program dahilinde ve en kısa sürede gerçekleştirilmesi esastır. Valiliklerce yıllık tespit programları hazırlanır.

Tespit işlemlerinin kanun, yönetmelik ve bu programlara uygun olarak yürütülmesi ve tamamlanması için her türlü önlem alınır. Ancak ilgililerin tespit talebi halinde, yıllık programda olup olmadığına bakılmaksızın kıyı kenar çizgisi tespiti, bu Yönetmelik esaslarına göre öncelikle yapılır.

Kıyı kenar çizgisi tespitleri muhtemel kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde en az 200 metrelik alanı içeren halihazır haritalar üzerinde pafta bütününde geçirilir.

a) Valiliklerce yıllık programlarına uygun olarak yapılacak kıyı kenar çizgisi tespitleri, 1/1000 ölçekli onaylı halihazır harita üzerine, yoksa 1/15000 ölçekli onaylı halihazır harita üzerine, bunun da bulunmaması halinde 1/1000 veya 1/5000 ölçekli standart topografik harita üzerine yapılır.

b) İlgilerince kıyı kenar çizgisi tespit talebi halinde, kıyı kenar çizgisinin 1/100 ölçekli onaylı halihazır harita üzerine geçirilmesi zorunludur.

1) Daha evvel 1/2000 veya 1/5000 ölçekli halihazır fotogrametrik, kadastral veya şeritvari harita üzerine geçirilerek onaylanmış kıyı kenar çizgisi varsa; ilgilereince tespiti konu alanın 1/1000 ölçekli halihazır haritası yaptırılır ve onaylatılır ve kıyı kenar çizgisi 1/1000 ölçekli onaylı halihazır harita üzerine aktarılarak bu Yönetmeliğin 9 uncu maddesi hükümlerine göre onaylanır.

2) Onaylı kıyı kenar çizgisi bulunmayan, 1/1000 ölçekli halihazır haritası bulunan yerlerde kıyı kenar çizgisi, muhtemel kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde en az 200 m. lik alanı içerek kısmın 1/1000 ölçekli halihazır haritası ilgisince tamamlattırılarak onaylatıldıktan sonra geçirilir.

3) Onaylı kıyı kenar çizgisi ve 1/1000 ölçekli onaylı halihazır haritası bulunmayan yerlerde, kıyı kenar çizgisi, muhtemel kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde en az 200 metrelik alanı içeren 1/1000 ölçekli halihazır harita ilgisince yatırılarak onaylandıktan sonra geçirilir.

4) Daha önce 1/1000 ölçekli onaylı halihazır harita paftaları üzerinde kıyı kenar çizgisi olmayan kısımların haritası yaptırılarak onaylatılır. Kıyı kenar çizgisi pafta bütününe tamamlanarak geçirilir.

5) Daha evvel 1/1000 ölçekli veya daha büyük ölçekli kadastral paftaları üzerine çizilerek onanmış kıyı kenar çizgilerinin 1/1000 ölçekli halihazır harita üzerine aktarılması istenirse; kıyı kenar çizgisi, muhtemel kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde en az 200 metrelik alanı içeren 1/1000 ölçekli halihazır harita ilgisince yaptırılarak onaylandıktan sonra bu harita üzerine aktarılır ve arşivlenmek üzere bakanlığa gönderilir. Aktarma işleminde hata tespiti halinde düzeltilmek üzere valiliğe iade edilir.

Tespit talepleri haritaya ilişkin koşulların tamamlanarak valiliğe tesliminden sonra valiliğin 3 ay içinde sonuçlandırılır.

Kıyı kenar çizgisi tespiti talep üzerine yapılmış ise bakanlığa gönderilen ozalit paftalar üzerine talep konusu taşınmaz veya taşınmazların mülkiyet sınırları da işlenir.

Kıyı Kenar Çizgisinin Arazide Tespiti ve Haritalara Geçirilmesi

Madde 8- Kanun ve bu yönetmeliğin 4 üncü maddesinde belirlenen esaslara göre kıyı kenar çizgisi arazide tespit arazide tespit edilir. Bu Yönetmeliğin 7 inci maddesinde belirtilen onaylı halihazır haritalar üzerine işlenir.

Arazide teknik yönetmelik esaslarına göre tespit edilen noktaların meydana getirdiği kıyı kenar çizgisi, usulüne uygun olarak harita üzerine geçirilir. Bu şekilde

düzenlenen kıyı kenar çizgisi geçirilmiş halihazır haritalar ve bunların dayanağı belgeleri komisyon tarafından imzalanır.

Arazide tespit edilen ve harita üzerine geçirilen kıyı kenar çizgisinin hangi esas ve verilere göre geçtiğini açıklayan bir tutanak düzenlenir ve komisyon tarafından imzalanır.

Kıyı Kenar Çizgisinin Onayı

Madde 9- Orijinal pafta, bu paftadan çoğaltılmış bir takım ozalit pafta, mahallindeki tutanak ve ölçü işlemleri ile ilgili belgeler valiliğe sunulur. Valilik uygun görüşü ile birlikte bu belgeleri ve konu ile ilgili diğer belgeleri Bakanlığa gönderir.

Uygun görülen kıyı kenar çizgileri bakanlıkça onaylanarak yürürlüğe girer. Onaylı orijinal pafta valiliğe gönderilir. bakanlıkça uygun görülmeyen kıyı kenar çizgisi paftaları, gerekli düzeltmeler veya yeniden tespit yapılmak üzere valiliğe iade edilir.

Paftaların Çoğaltılması ve Dağıtımı

Madde 10- Bakanlıkça valiliğe gönderilen onaylı orijinal kıyı kenar çizgisi paftaları, valilikçe çoğaltılarak tapu sicil müdürlüğüne, yerel maliye teşkilatına ve tespit belediye hudutları içinde ise, ilgili belediyesine gönderilir Onaylı orijinal kıyı kenar çizgisi paftaları valilikçe muhafaza edilir.

Tespit sonucunda, kıyıda kalan özel mülkiyete konu arazilerle ilgili tapu iptal işlemleri ilgili defterdarlıkça yürütülür.

Kıyı Kenar Çizgilerinin Aleniyeti

Madde 11- Kıyı kenar çizgisi paftaları alenidir. Belediye veya valilikler kıyı kenar çizgisi paftalarının tamamını veya bir kısmının kopyalarının tespit edilecek ücret karşılığında isteyenlere verir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Kıyıda ve Doldurma ve Kurutma Yoluyla Kazanılan Arazilerde Planlama ve Yapılanma

Kıyıda Planlama

Madde 12- Kıyılarda 1/1000 ölçekli uygulama imar planı yapılıp onaylanmadan uygulama ve yapılanmaya geçilemez. Kıyıda gerektiğinde ilgili kuruluşların görüşleri alınarak sadece Kanunun 6 ncı maddesi ve bu yönetmeliğin 13 üncü maddesindeki yapı ve tesislerin inşası amacıyla, imar planı yapılabilir.

2634 sayılı Turizmi Teşvik kanununa göre belirlenen turizm bölge, alan ve merkezlerindeki turizme dönük kullanımlar ile aynı alanlarda yer alan sahil şeritlerindeki günübirlik turizm alanlarının veya sahil şeridi dışındaki konaklama tesislerinin tamamlayıcısı ve devamı niteliğinde olan ve bu Yönetmeliğin 13 üncü maddesinin (a) bendinde sayılan yapı ve tesislere ait uygulama planları, aynı kanunun 7 inci maddesi uyarınca Turizm Bakanlığınca onaylanarak yürürlüğe girer.

(Değişik: 13.10.1992/12374 R.G.) İkinci fıkra kapsamı dışında kalan uygulama imar planları 3194 sayılı İmar Kanunu uyarınca Bakanlık, valilik veya belediyesince onaylanarak yürürlüğe girer.

Kıyıda Yapı

Madde 13- Kıyıda onaylı uygulama imar planlarına göre ve çevre kirliliğinin önlenmesine ilişkin tüm önlemler alınmak koşulu ile aşağıdaki yapı ve tesislere yapılabilir:

a) Kıyının kamu yararına kullanımına ve kıyıyı korumak amacıyla yönelik altyapı ve tesisler: İskele, liman, barınak, yaşama yeri, rıhtım, dalgakıran, köprü, menfez, istinat duvarı, fener, çekek yeri, kayıkhanesi, tuzla, dalyan, tasfiye ve pompaj istasyonları

EK 5.

TÜRK KANUNU MEDENİSİ

Kanun Numarası :743
Kabul Tarihi :17/2/1926
Yayımlandığı Düstur :Tertip: 3 Cilt: 7 Sayfa: 237
Yayımlandığı R. Gazete :4/4/1926 Sayı: 339

ON DOKUZUNCU BAP

Gayri menkul mülkiyeti

BİRİNCİ FASIL

Gayrimenkul mülkiyetinin mevzuu, iktisabı, izaası

2 - İşgal:

Madde 635- Tapu siciline göre sahipsiz bir şey haline geldiği anlaşılmyan müseccel bir gayrimenkul, işgal tarihiyle iktisap olunamaz. Müseccel olmıyan bir arzın işgali sahipsiz şeylere dair olan hükümlere tabidir.

...

3 - Yeni arazi teşekkülü:

Madde 636 - Sahipsiz yerlerde birikmek, dolmak ve kaymak veya umuma ait suların mecra veya seviyeleri değışmek gibi bir suretle teşekkül edip kendisinden istifade mümkün olan arazi Devletin mülkü olur. 394 - 1 Bu suretle kendisine ait bir gayrimenkulden ayrılan parçaların vücudunu ispat eden kimse onları istirdat edebilir.

4 - Arazinin kayması:

Madde 637- Arazinin yerinden kayması hududun tadilini icabetmez. Bu suretle bir gayrimenkul üzerine geçmiş olan toprak ve saire hakkında enkaza ve ihtilata dair olan hükümler tatbik olunur.

...

6 - Sahipsiz şeyler ve umuma ait mallar

Madde 641 - Sahipsiz şeyler ile menfaati umuma ait olan mallar Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Hilafi sabit olmadıkça menfaati umuma ait sular ile ziraate elverişli olmıyan yerler, kayalar, tepeler, dağlar ve onlardan çıkan kaynaklar kimsenin mülkü değildir. Sahipsiz şeylerin ihraz ve işgali, yollar ve meydanlar, akar sular ile yatakları gibi menfaati umuma ait malların işletilmesi ve kullanılması hakkında ahkâmı mahsusa vazolunur.

...

b) Sicille mukayyet olmayan gayrimenkuller:

Madde 912 - Kimsenin hususi mülkiyetinde bulunmayan ve ammenin kullanmasına tahsis edilen gayrimenkuller, onlara mütaallik ve tescili muktazi aynı bir hak olmadıkça, tescile tabi değildir. Sicille mukayyet bir gayrimenkul, kaydı lazım gelmeyen bir gayrimenkule tahavvül ettikte; kaydı sicilden çıkarılır.

EK 6.

TAPU KANUNU

Kanun Numarası	2644
Kabul Tarihi	22/12/1934
Yayımlandığı R. Gazete	Tarih 29/12/1934 Sayı: 2892
Yayımlandığı Düstur	Tertip: 3 Cilt: 16 Sayfa: 312

Madde 8 - Denizden doldurulmak istenilen yerler için o yerin en büyük mal memurundan izin almak lazımdır. Bu izin doldurulacak yer belediye sınırı içinde ise belediyenin, limanı da alakadar ediyorsa liman dairesinin veya deniz ticareti idaresinin ve müstahkem mevki kumandanlığı olan yerlerde müstahkem mevki kumandanlığının muvafakatları alındıktan sonra 3 yıl müddetle verilir. Belediye sınırı dışında ise alakalarına göre vilayet veya kaza idare heyetlerinin muvafakati alınır. İzinle doldurulan bu yerler izin veren dairelerden alınacak belgeler üzerine değer baha aranmaksızın dolduran namına tapu sicillerine geçişilir. Üç yıl içinde makbul bir özür olmaksızın doldurma işini bitirmiyenlerin bu yerlerden eli çektilir.

Madde 9 - İzinsiz doldurulmuş olan yerlerin tescilinde mahzur olmadığı alakalı daire ve heyetlerce kabul olunursa doldurulan yerlerin doldurulmuş olduğu halindeki değer bahasının onda biri alınmak şartile dolduran namına tescili yapılır.

Madde 10 - Deniz kıyısında teressübatan veya denizlerin med ve cezrinden dolmuş yerlerin satılmasında mahzur olmadığı sekizinci maddede yazılı alakalı dairelerce bildirildiği takdirde o yerlerin kendi gayrimenkulüne bitişik olan kısmını o gayrimenkul sahibinin kendisine yapılacak tebligattan itibaren iki sene içinde takdir olunacak değer baha ile almağa hakkı vardır. Bu yerleri satın alanların o yeri korumak için rıhtım inşası hakkı olacaktır.

Madde 11 - Sahipli bir gayrimenkulün önü veya bitişigi doldurulmak istenildiği takdirde sahibinden başkasına izin verilemez. İzinsiz olarak sahibi tarafından doldurulan böyle bir yerin tescilinde mahzur olmadığı alakalı daire ve heyetlerce bildirildiği takdirde doldurulan yerin doldurulmuş olduğu haldeki kıymetinin onda biri alınıp dolduranın veya dolduranın yerine geçeninin namına asıl mülkü ile birleştirilerek tescil olunur. Devlet, vilayet, belediye veya köy meclisince sıhhi, içtimai veya iktisadi sebeplerle yapılacak doldurma işlerinde yukarıdaki fıkra yazılı gayrimenkul sahiplerine doldurmağa yetecek mühlet verilerek doldurma teklif olunur. Bu müddet içinde doldurmadıkları takdirde bu hakları kalmaz.

Madde 12 - Bir gayrimenkulün önünde veya bitişiginde olupta sahibi tarafından doldurulmak istenilen yerin doldurma işi bitirilmeksizin o gayrimenkul bir başkasının mülkiyetine geçer veya aynı bir hakla takyid olunursa, başka suretle mukavele bulunmadığı takdirde bu muamele işin şartları mahfuz olmak üzere doldurulan yerde de sari olur.

Madde 13 - Devletçe veya vilayet ve belediyelerce yapılan liman, dalgakıran, inşaat ile temizleme ve taramadan meydana gelecek arazi hususi kanunlarında-ki hükümlere bağlıdır.

Madde 14 - 8, 9, 10, 11 ve 12 nci maddeler hükmü bataklık olmayan göl ve nehir kenarlarında da caridir. Şu kadar ki nehrin asıl yatağını ve suların akıntısını bozmadığı ve alt taraflara ve başkalarına mazarratı olmayacağı hakkında fenni rapor aranır. Başlı başına tasarruf olunabilecek deniz, göl veya nehir metrukatı bulunan sahipsiz yerler sahipli bir gayrimenkulün önünde veya bitişiğinde bulunursa o gayrimenkul sahibine değer baha ile satın alması teklif olunur. Bir yıl içinde talip olmadığı takdirde başkalarına satılır. Bu yerler başlı başına tasarruf olunmayacak halde ise takdir olunacak değer baha ile bitişiğindeki gayrimenkul sahiplerine temlik olunarak kendileri borçlandırılır. Göl veya nehrin istila veya tahrip ettiği yerlerin sahiplerine Kanunu Medenin 636 ve 637 nci maddeleri hükmü yerinde durmak üzere mukabil tarafta bu sebeplerden meydana gelmiş arazi var ise muadili parasız verilebilir.

Madde 15 - (Birinci fıkra Mülga: 18/1/1950-5516/12 md.) Sahipli arazide husule gelen bataklıkların sıhhi sebeplerinden dolayı kurutulması zarureti tahakkuk edince Devlet veya vilayet tarafından verilecek müsait bir mühlet içinde sahipleri kurutmadıkları takdirde o bataklık Devlet veya vilayet tarafından kurutulur. Sahiplerinden kurutma masrafına iştirak edenlerin arazisi kendilerine verilir. Masrafa iştirak etmeyenlerin arazisi kurutanın mülkü olur.(Değişik: 18/10/1962-79/1 md.) Bu takdirde, gayrimenkulün bataklık halindeki gerçek karşılığı olarak arazi sahibine ödenecek bedelinin tesbitinde 6830 sayılı İstimlak Kanunu hükümleri uygulanır.

Madde 16 - Hususi kanunlarında müsaade edilenleri hariç olmak üzere Devlete, belediyelere ve köylere ait orman, kuru ve baltalıklardan tarla açılmaz ve hususi bina yapılamaz.

EK 7.

BATAKLIKLARIN KURUTULMASI VE BUNDAN ELDE EDİLECEK TOPRAKLAR HAKKINDA KANUN

Kanun Numarası	: 5516
Kabul Tarihi	: 18/1/1950
Yayımlandığı R. Gazete	: Tarih : 23/1/1950 Sayı: 7413
Yayımlandığı Düstur	: Tertip: 3 Cilt: 31 Sayfa: 710

Madde 1 - (Değişik:18/6/1952 - 5963/1 md.)

Belediye hudutları dışında olup Devletin hüküm ve tasarrufu altında sahipsiz bulunan bataklık ve bataklık mahiyetinde göl ve su birikintileri herhangi bir suretle kurutulduğu takdirde, bu kurutmadan hasıl olan arazi, aşağıdaki hükümle-re göre kurutanlar namına tescil olunur.

Madde 2 - (Değişik: 18/6/1952 - 5963/1 md.)

Kurutma isteğini havi dilekçe valiliğe verilir. Kurutulacak yer bir kaç ilin sınırları içinde ise müracaat büyük parçanın bulunduğu mahal valiliğine yapılır. Yetki ihtilafı halinde isteğin hangi valilikçe inceleneceğini Bayındırlık Bakan- lığı tayin eder. Dilekçenin valiliğe verilmesi üzerine 3 üncü maddede yazılı komisyonca iş tetkik edilerek, kurutmanın Sıtma Savaşı Kanununun 8 inci maddesinde yazılı küçük say mükellefiyeti ile yapılamayacağına karar verildiği takdirde, keyfiyet' valilikçe, Başbakanlığa bildirilerek kurutmanın Devlet eliyle yapılıp yapılmayacağı hakkında mütalaaları istenir. Başbakanlık, ilgili Bakanlıklar ve dairelerin mütalaalarını almak suretiyle en geç iki ay zarfında kararını bildirir.

a) Kurutmanın Devlet eliyle yapılacağı anlaşılırsa müteşebbise tebliğ olu- nur. Ancak bu takdirde kurutmayı yapacak Bakanlığın 4 sene içinde fiilen işe başlaması lazımdır. Bu süre içersinde işe başlamadığı takdirde Devlet bu haktan vazgeçmiş sayılır;

b) Kurutmanın Devlet eliyle yapılmayacağı anlaşıldığı veyahut (a) bendindeki süre içersinde işe başlanmadığı takdirde keyfiyet 2 ay içinde ve 5 defadan az olmamak üzere gazete ile ve mahalli adetlere göre ilan edilerek ilgili köylere ve o mntıkadaki teessüs etmiş su birlikleri veya su ortaklıklarına duyurulur. Bu süre içinde o mntıkadaki bir veya bir kaç köy tüzelkişiliği veya su birlik veya ortaklıkları kurutmaya istekli olduklarını ve işi nasıl finanse edeceklerini bildirirlerse, rüçhan hakkı onlara tanınarak kurutulması istenilen yerin münasebeti bakımından kurutmanın hangi köy veya köylere veyahut su birlik veya ortaklıklarına verilmesi lazım geldiğini 3 üncü maddedeki komisyon kararlaştırır ve ilgililere tebliğ eder. İlgili köy veya su birlik veya ortaklıkları tayin edilen süre içinde cevap vermedikleri veyahut kurutmayı yapamayacaklarını bildirdikleri takdirde keyfiyet o tarihe kadar komisyona dilekçe ile müracaat etmiş bulunan müteşebbislere bil- dirilir. Müteşebbisler arasında yapılacak pazarlığın gün ve saati ve 250 liradan aşağı olmamak üzere komisyonca takdir olunan muvakkat teminatın mal sandığına yatırılması tebliğ kağıdına dercolunur. Müteşebbisler arasında yapılacak pazarlıkta kurutmadan meydana çıkacak araziden Hükümete en fazla arazi terketmeyi kabul eden müteşebbis tercih olunur. Kurutma hakkı müteşebbise verilmişse ön projenin hazırlanması için valilikçe gerekli tebligat yapılır Ve ön projenin bir aydan aşağı olmayacak münasip bir süre içinde hazırlanarak valiliğe verileceği de bu tebligatta açıklanır. Proje incelenmek üzere valilikçe Bayındırlık Bakanlığına gönderilir. Bakanlık bu proje hakkındaki mütalaasını en çok iki ay içinde valiliğe bildirir.

Kurutma hakkının köy tüzelkişilikleri veya su birlik veya ortaklıklarına verilmesi halinde ön proje valiliğin işarı üzerine Bayındırlık Bakanlığınca en geç bir sene zarfında yaptırılarak valiliğe gönderilir. Tasdikli projenin müteşebbise veya diğer alakalılara tevdiinden itibaren en çok bir sene zarfında fiilen işe başlanmadığı takdirde kurutma müsaadesi geri alınarak müteşebbisin teminatı irat kaydolunur ve hazırlamış olduğu projeler üzerindeki hakları sakıt olur.

Madde 3 - İkinci madde gereğince Bayındırlık Bakanlığından gelen avan projeler valinin başkanlığında defterdar, bayındırlık, sağlık ve sosyal yardım, tarım müdürleriyle bulunduğu takdirde su işleri müdürü ve sıtma savaşı başkanından teşekkül edecek bir komisyon tarafından tetkik edilerek bir karara bağlanır.

Madde 4 - (Değişik: 8/6/1952 - 5963/1 md.)

Komisyon bu yerin kurutulmasına karar verdiği takdirde kurutma müsaadesi alan müteşebbis, komisyon tarafından mahallinde tesbit edilen bataklık sınırlarını yılın en kurak zamanında mahalli şartlara uygun sabit işaretlerle belirtmek ve bunun muntazam bir planını yaptırarak üç ay içersinde beş nüsha olarak valiliğe vermekle mükelleftir. Kurutma hakkının köy tüzelkişilikleri veya su birlikleri ve ortaklıklarına verilmesi halinde yukarıdaki fıkırada işaret edilen tesbit işlerini Bayındırlık Bakanlığı yapar. Bataklık sınırlarını yerinde tesbit edecek komisyonlara tapu memurları da katılır.

Madde 5 - (Değişik: 8/6/1952 - 5963/1 md.)

Kurutma müsaadesi verilen müteşebbise, kati proje yapılması için komisyon kararıyla bir seneyi geçmemek şartıyla münasip bir süre verilir ve keyfiyet valilikçe müteşebbise tebliğ olunur. Kurutma hakkı, köy tüzelkişilikleri ve su birlik ve ortaklıklarına verilmişse kati proje, valiliğin işarı üzerine Bayındırlık Bakanlığınca yaptırılarak valiliğe gönderilir.

Madde 6 - (Değişik: 8/6/1952 - 5963/1 md.)

Kati projeler, bataklık sınırını gösteren ve 4 üncü maddede zikredilen planla birlikte valilikçe Bayındırlık Bakanlığına gönderilir. Bakanlık bu projeler hakkındaki mütalaasını en çok üç ay içinde bildirir. Kati projenin Bakanlıkça tasdikini müteakip üçüncü maddede yazılı komisyon ile müteşebbis arasında; işe başlama ve bitirme zamanları ile gerekli diğer şartlar kararlaştırılarak bir sözleşme aktedilir. Sözleşmenin imzasından evvel müteşebbis keşif bedelinin %5 i nispetindeki kati teminatı malsandığına yatırmak mecburiyetindedir. Köy tüzelkişilikleri veya su birlik veya ortaklıkları ile yapılan sözleşmelerde teminat aranmaz. Keşif tutarı 250 bin liradan fazla olan sözleşmeler Bayındırlık Bakanlığının tasdiki ile kesinleşir. Sözleşmede tayin edilen süre içinde iş programı gereğince işe başlanmadığı veya sözleşmenin diğer hükümlerine riayet edilmediği takdirde, sözleşme bozularak kurutma izni geri alınır ve sözleşmeyi yapan müteşebbisin teminatı irat kaydolunur. Ancak mücbir sebeplerden ileri gelen gecikmeler dolayısıyla süre uzatılabilir. Mücbir sebeplerin takdiri üçüncü maddedeki komisyona aittir. 250 bin liradan yukarı olan işlerde mücbir sebepler tahtında süre uzatılması kararı Bayındırlık Bakanlığının tasdiki ile kesinleşir.

Madde 7 - Bataklığın kurutulduğu müteşebbis tarafından valiliğe bildirilmesi üzerine keyfiyet üçüncü maddede yazılı komisyon tarafından mahallinde tetkik ettirilir. Bu komisyona lüzumu halinde Bayındırlık Bakanlığından bir uzman katılır. Bu uzmanın yolluk ve diğer zaruri masrafları Bakanlıkça ödenir. Komisyonca şartlarına uygun olarak kurutulduğu kabul edilen arazi kurutanlar namına bedel- siz ve harçsız olarak tapuya

tescil olunur. Ancak, kurutulacak arazi üzerinde kurutma için gerekli tesisatın yapılmasına engel olmamak ve kurutma işlerini geciktirmemek şartıyla kurutuluncaya kadar elde edilen hak ve menfaatler bu arazinin sahiplerine veya kiracılarına aittir. Usulü dairesinde kurutma talebi yapıldıktan sonra Devlete veya özel idarelere ait yerler başkalarına kiraya verilemez.

Madde 8 - Kurutulan yerde eşhasa ait tapulu yer mevcutsa bu yerin sahibi, umumi kurutma masrafının kendi payına isabet edecek miktarını kurutana öder. Bu miktar üçüncü maddede yazılı komisyon tarafından tesbit olunur. Miktar hakkında-ki ihtilaf mahkemece hallolunur. Bu yer, kurutana ait alacağın kanuni teminatı hükmündedir.

Madde 9 - Kurutanlar, kuruttukları topraklar üzerinde kurutmanın idamesi için projesine göre icabeden bakım, onarım ve temizleme işlerini yapmaya mecburdurlar. Bu mecburiyet o araziye sonradan iktisap edenlere de şamildir. Bu husus gayrimenkul mükellefiyeti olarak tapu siciline kaydolunur. Bu mükellefiyeti yerine getirmeyenlerin tapuları iptal olunur. İptal kararı valinin müracaatı üzerine mahkemelerce verilir ve bu yerler birinci maddede adları geçen sahipleri adlarına tescil edilir.

Madde 10 - Kurutulan yerler dışında kalan eşhasa ait arazide kurutmanın icabettirdiği ve projede gösterilen ve o araziden istifadeye mani teşkil edecek devamlı her türlü tesisatın yapılmasına ve tertibatın alınmasına mülk sahipleri müsaadeye mecburdurlar. Müteşebbisler bu halde arazi sahiplerine, ellerinden çıkan toprak karşılığında isteklerine göre ya değerini ödemeğe veya kurutulan yerden iki misli toprağı adlarına tescil ettirmeğe mecburdurlar. Arazi sahibi bu hususları kabul etmediği takdirde bedeli müteşebbisler tarafından verilmek üzere valilikçe ve kamulaştırma yoluyla alınarak müteşebbise bu tesisatın yapılması için devrolunur. Kamulaştırma yoluyla alınan araziden geri kalan kısım küçük parçalara ayrılmış ise mal sahibi istediği takdirde bunları da yukarıki hükümler dahilinde kuru-tanların almaları mecburidir. Arazisi ikiye ayrılan yerlerde kurutanlar nakil vasıtaları için geçit temin etmeye mecburdurlar. Bu arazi birinci maddede yazılı daire ve müesseselere ait topraklardan ise bir karşılık, kira bedeli ve ecrimisil aranmaz. Bu topraklar dahi kurutma sonunda asıl kurutulan arazi ile birlikte kurutanlar namına tapuya bağlanır. Araziden bir kısmının ziyasını mucip olmayan muvakkat tertip ve tesisler dolayısıyla arazi sahibinin varsa zararı veya mahrum kaldığı karı üçüncü maddede gösterilen komisyonca tesbit edilecek rayiç üzerinden kurutanlar tarafından der-hal ödenir. maddede yazılı hallerden dolayı çıkacak ihtilaflar mahkemece hallolunur.

...

EK 8.

TURİZMİ TEŞVİK KANUNU

Kanun Numarası	:2634	..
Kabul Tarihi	:12/3/1982	
Yayımlandığı R. Gazete	:Tarih: 16/3/1982 Sayı: 17635	
Yayımlandığı Düstur	:Tertip: 5 Cilt: 21 Sayfa: 262	

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam ve Tanımlar

Amaç

Madde 1 - Bu Kanunun amacı; turizm sektörünü düzenleyecek, geliştirecek, dinamik bir yapı ve işleyişe kavuşturacak tertip ve tedbirlerin alınmasını sağlamaktır.

Kapsam

Madde 2 - Bu Kanun, turizm hizmeti ile bu hizmetin gereği turizm bölgeleri, turizm alanları ve turizm merkezlerinin tespiti ile geliştirilmelerine, turizm yatırım ve işletmelerinin teşvik edilmesine, düzenlenmesine ve ilişkin hükümleri kapsar.

Tanımlar

Madde 3 - Bu Kanunda yer alan;

- a) Bakanlık: Kültür ve Turizm Bakanlığı,
- b) Turizm Bölgeleri: Sınırları Bakanlığın önerisi ve Bakanlar Kurulu kararı ile tespit ve ilan edilen bölgeleri,
- c) Turizm Alanları: Turizm bölgeleri içinde öncelikle geliştirilmesi öngörülen, mevkii ve sınırları Bakanlığın önerisi, Bakanlar Kurulu kararı ile tespit ve ilan edilen doğal veya sosyo-kültürel değerlerin yoğunlaştığı alanları,
- d) Turizm Merkezleri: Turizm bölgeleri içinde veya dışında yeri, mevkii ve sınırları Bakanlığın önerisi, Bakanlar Kurulu kararı ile tespit ve ilan edilen, turizm yönünden önem taşıyan yerleri veya bölümlerini,
- e) Turizm İşletmeleri: Türk veya yabancı uyruklu, gerçek veya tüzel kişilerce birlikte veya ayrı ayrı gerçekleştirilen ve turizm sektöründe faaliyet gösteren ticari işletmeleri,
- f) Turizm Yatırım Belgesi: Turizm sektöründe yatırım yapana tespit edilen yatırım dönemi için Bakanlıkça verilen belgeyi,
- g) Turizm İşletmesi Belgesi: Turizm sektöründe faaliyet gösteren turizm işletmelerine Bakanlıkça verilen belgeyi,
- h) Belgeli Turizm Yatırım veya İşletmeleri: Bakanlıkça belgelendirilmiş yatırım veya işletmeleri,
- i) Yat: Ölçü belgesinde (mesaha şahadetnamesi) yat şeklinde tescil edilen gemiler ile ölçü belgesinin bulunmaması halinde gezi ve spor amacıyla yararlanılan ancak, yük veya yolcu gemisi niteliğinde olmayan teknil deniz araçlarını, ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Genel Hükümler

Turizm bölge, alan ve merkezlerinin tespiti:

Madde 4 - Turizm bölgeleri turizm alanları ve turizm merkezlerinin tespitinde; ülkenin doğal, tarihi, arkeolojik ve sosyo-kültürel turizm değerleri, kış, av ve su sporları ve sağlık turizmi ile mevcut diğer turizm potansiyeli dikkate alınır.

Belge alınması:

Madde 5 - a) Turizm sektöründe; bu Kanun ve diğer mevzuatta yer alan teşvik tedbirleri ile istisna, muafiyet ve haklardan yararlanabilmek için Bakanlıktan, turizm yatırımı belgesi veya turizm işletmesi belgesi alınması zorunludur. b) Belgeli yatırımlara, Bakanlıkça belirlenen süreler içinde başlanması ve yatırımın tamamlanarak işletmeye açılması zorunludur. Ancak, Bakanlıkça kabul edilen zorunlu sebeplerle bu süre uzatılabilir.

Doğal turizm kaynaklarının korunması ve kullanılması

Madde 6 - Turizm bölgelerinde ve turizm merkezlerinde; Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlerin kamu yararına korunmasına veya kamu yararına kullanılmasına katkıda bulunacak yapı ve tesisler, bu Kanunun 3 üncü maddesindeki belgelere sahip olmak kaydıyla, tapu kaydı aranmaksızın 8 inci maddedeki koşullara uygun olarak, imar planlarına göre yapılabilir ve işletilebilir. Turizm bölgelerinde ve turizm merkezlerinde Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlerde, bölgenin doğal ve kültürel özelliklerini bozmamak, turizm işletmelerine zarar vermemek ve imar planlarına uygun olmak ve Bakanlıktan izin almak kaydıyla kamuya yararlı diğer yapı ve tesisler yapılabilir ve işletilebilir. Deniz, göl ve akarsular ile kıyıları, özelliklerini bozucu ve yıpratıcı şekilde kullanılamaz. Bu yerlerden kum, çakıl ve taş alınması gibi çeşitli şekillerde yararlanma 1738 sayılı Seyir ve Hidrografi Hizmetleri Kanununa göre Deniz Kuvvetleri Komutanlığının görüşü alınmak kaydı ile Bakanlığın iznine bağlıdır.

Planlar

Madde 7 - Turizm bölgelerinde ve turizm merkezlerinde Bakanlıkça yapılan veya yaptırılan ve İmar ve İskan Bakanlığına sunulan planlar altı ay, haritalar ve kıyı kenar çizgisi iki ay içinde onaylanır. Bakanlık, turizm alanlarında ve turizm merkezlerinde İmar ve İskan Bakanlığınca onaylı nazım imar planlarına uygun olarak, turizm amaçlı imar uygulama planlarını tadil etmeye ve onaylamaya yetkilidir. Turizm alanları ve turizm merkezleri dışında belediye sınırları ve mücavir alanları içinde kalan ve imar planları ile turizme ayrılan arsalardan; üzerinde belgeli turizm işletmesi bulunan veya Bakanlıkça talep edilenler hakkında yapılması gereken imar planı değişiklikleri öncelikle yapılır. Turizm bölgelerinde ve turizm merkezlerinde turizm dışı kullanıma ilişkin imar uygulama planları ve altyapı projeleri, ilgili kuruluşça, Bakanlığın olumlu görüşü alındıktan sonra yürürlüğe konur. Bakanlık bu konudaki görüşünü 3 ay içinde ilgili kuruluşa bildirir. Turizm bölgeleri ve turizm merkezleri dışındaki bu gibi işlemleri, ilgili kuruluş Bakanlık ile koordine eder.

Taşınmaz malların turizm amaçlı kullanımı:

Madde 8 - A. Turizm alanlarında ve turizm merkezlerinde Bakanlığın talebi üzerine, imar planları yapılmış ve turizme ayrılmış yerlerdeki taşınmaz mallar dan

(1) Hazineye ait olan yerlerle ormanlar, ilgili kuruluşlarca Bakanlığa tahsis edilir.

Bu tahsisler:(a) Hazine adına tescili yapılmamış Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlerle kapanan yollar ve yol fazlalarının resen tescili, (b) Ormanların, turizme ayrılması ve amenejman planlarının tadili, İşlemleri tamamlandıktan sonra yapılır ve talep tarihinden başlayarak en geç 1 ay içinde tamamlanır.

(2) Kamu kuruluşlarına ait olanlar, talep tarihinden başlayarak en geç 2 ay içinde Hazine adına tapuya tescil ve Bakanlığa tahsis edilir. Devre ilişkin şartlar ve bedel, ilgili kuruluşlar ile Hazine arasında 6830 sayılı İstimlak Kanununun 30 uncu maddesine göre çözümlenir.

(3) Diğer gerçek ve tüzelkişiler ile vakıflara ait olup turizm işletmesi belgesine sahip olmayanlar, Bakanlıkça kamulaştırılarak, Hazine adına tapuya tescil ve tescil tarihinden başlayarak en geç 1 ay içinde Bakanlığa tahsis edilir. Uyuşmazlıklarda dava ve takipler kamulaştırma kararına değil, bedeline ilişkin olarak yürütülür ve sonuçlandırılır. Uyuşmazlıkların çözümlenmemiş olması, arazinin turizm amaçlı kullanıma tahsisine engel sayılmaz.

B. (A) fıkrasına göre tahsis edilen taşınmaz mallar yatırımcıya intikal ettirilinceye kadar, Hazinece Bakanlıktan bir ödeme talep edilmez. C. Bu taşınmaz malların yatırımcılara tahsisi, kiralanması ve bunlar üzerine irtifak hakkı tesisine ilişkin esaslar ile süreler, bedeller, hakların sona ermesi ve diğer şartlar Bakanlık, Maliye Bakanlığı ve Tarım ve Orman Bakanlığı ta-rafından 2490 sayılı Artırma ve Eksiltme ve İhale Kanunu ile 6831 sayılı Orman Kanunu ile hükümlerine bağlı olmaksızın müştereken tespit edilir. D. Bakanlık, bu taşınmaz malları (C) fıkrası uyarınca tespit edilmiş olan şartlarla Türk ve yabancı uyruklu gerçek ve tüzelkişilere kiralamaya, tahsis et-meye, bu taşınmaz mallar üzerinde müstakil ve daimi haklar dahil irtifak hakkı tesisine ve bunlardan altyapı için gerekli olanlar üzerinde, altyapıyı gerçekleştirecek kamu kurumu lehine bedelsiz irtifak hakkı tesisine yetkilidir. E. Turizm bölgelerinde ve turizm merkezlerindeki taşınmaz malların iktisabı, 442 sayılı Köy Kanunu ile, 2644 sayılı Tapu Kanununda yer alan yabancı uyruklularla ilgili tahditlerden Bakanlar Kurulu kararı ile istisna edilebilir. F. Turizm bölgelerinde, turizm alan ve turizm merkezleri dışında kalan ve imar planları ile turizme ayrılan yerlerdeki taşınmaz mallara da, Bakanlığa bu bölgelerde yatırım yapmak maksadıyla müracaat vaki olduğunda, Bakanlığın talebi üzerine bu madde hükümleri uygulanır. G. Kamu kuruluşlarına ait turizm, eğitim ve dinlenme maksatlı tesisler, tu- rizm bölgeleri ve turizm merkezleri içinde kalsalar dahi, kurumlarına bağlı ola-rak faaliyetlerine devam ederler ve bu madde hükümleri dışındadırlar.

Madde 15 - Ormanlarda yer alacak turizm yatırımı belgeli tesislerin, 6831 sayılı Orman Kanununun Ek-3 Üncü maddesinin (c) fıkrası uyarınca ödemek zorunda oldukları bedel, tahsis tarihini takip eden üçüncü yıldan itibaren, beş yıl vade ve beş eşit taksitte alınır.

EK 9.

KAMULAŞTIRMA KANUNU

Kanun Numarası : 2942
Kabul Tarihi : 4/11/1983
Yayımlandığı R. Gazete : Tarih: 8/11/1983 Sayı: 18215
Yayımlandığı Düstur : Tertip: 5 Cilt: 22 Sayfa: 843

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç ve kapsam

Madde 1 - Bu Kanun; kamu yararının gerektirdiği hallerde gerçek ve özel hukuk tüzel kişilerinin mülkiyetinde bulunan taşınmaz malların, Devlet ve kamu tüzelkişilerince kamulaştırılmasında yapılacak işlemleri, kamulaştırma bedelinin hesaplanmasını, taşınmaz malın ve irtifak hakkının idare adına tescilini, kullanılmayan taşınmaz malın geri alınmasını, idareler arasında taşınmaz malların devir işlemlerini, karşılıklı hak ve yükümlülükler ile bunlara dayalı uyuşmazlıkların çözüm usul ve yöntemlerini düzenler. Özel kanunlarına dayanılarak gerçek ve özel hukuk tüzelkişileri adına yapılacak kamulaştırmalarda da, bu Kanun hükümleri uygulanır.

İKİNCİ BÖLÜM

Kamulaştırmanın Oluşturulması

Kamulaştırma şartları

Madde 3 - İdareler, kanunlarla yapmak yükümlülüğünde buldukları kamu hizmetlerinin veya teşebbüslerinin yürütülmesi için gerekli olan taşınmaz malları, kaynakları ve irtifak haklarını; bedellerini nakden ve peşin olarak veya aşağıda belirtilen hallerde eşit taksitlerle ödemek suretiyle kamulaştırma yapabilirler. Bakanlar Kurulunca kabul olunan, büyük enerji ve sulama projeleri ile iskan projelerinin gerçekleştirilmesi, yeni ormanların yetiştirilmesi, kıyıların korunması ve turizm amacıyla yapılacak kamulaştırmalarda, bir gerçek veya özel hukuk tüzelkişisine ödenecek kamulaştırma bedelinin o yıl Genel Bütçe Kanununda gösterilen miktarı, nakden ve peşin olarak ödenir. Bu miktar, kamulaştırma bedelinin altıda birinden az olamaz. Bu miktarın üstünde olan kamulaştırma bedelleri, peşin ödeme miktarından az olmamak ve en fazla beş yıl içinde faiziyle birlikte ödenmek üzere eşit taksitlere bağlanır. Taksitlere, peşin ödeme gününü takip eden günden itibaren, Devlet borçları için öngörülen en yüksek faiz haddi uygulanır. Kamulaştırılan topraktan, o toprağı doğrudan doğruya işleyen küçük çiftçiye ait olanların bedeli, her halde peşin ödenir.

Kamu yararı kararı verecek merciler

Madde 5 - Kamu yararı kararı verecek merciler şunlardır:

a) Kamu idareleri ve kamu tüzelkişileri;

1. 3 üncü maddenin ikinci fıkrasında sayılan amaçlarla yapılacak kamulaştırmalarda ilgili bakanlık,
2. Köy yararına kamulaştırmalarda köy ihtiyar kurulu,
3. Belediye yararına kamulaştırmalarda belediye encümeni,
4. İl özel idaresi yararına kamulaştırmalarda il daimi encümeni,

5. Devlet yararına kamulaştırmalarda il idare kurulu,
  6. Yükseköğretim Kurulu yararına kamulaştırmalarda Yükseköğretim Kurulu,
  7. Üniversite, Türkiye Radyo - Televizyon Kurumu, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu yararına kamulaştırmalarda yönetim kurulları,
  8. Aynı ilçe sınırları içinde birden çok köy ve belediye yararına kamulaştırmalarda ilçe idare kurulu,
  9. Bir il sınırları içindeki birden çok ilçeye bağlı köyler ve belediyeler yararına kamulaştırmalarda il idare kurulu,
  10. Aynı illere bağlı birden çok kamu tüzelkişileri yararına kamulaştırmalarda Bakanlar Kurulu,
  11. Birden çok il sınırları içindeki Devlet yararına kamulaştırmalarda Bakanlar Kurulu.
- b) Kamu kurumları yararına kamulaştırmalarda yönetim kurulu veya idare meclisi, bunların olmaması halinde yetkili idare organları,
- c) Gerçek kişiler yararına kamulaştırmalarda bu kişilerin, özel hukuk tüzelkişileri yararına kamulaştırmalarda ise; yönetim kurulları veya idare meclislerinin, yoksa yetkili yönetim organlarının başvuruları üzerine gördükleri hizmet bakımından denetimine bağlı oldukları köy, belediye, özel idare veya bakanlık.
- Onaylı imar planına veya ilgili bakanlıklarca onaylı özel plan ve projesine göre yapılacak hizmetler için ayrıca kamu yararı kararı alınmasına ve onaylanmasına gerek yoktur. Bu durumlarda yetkili icra organınca kamulaştırma işlemine başlanıldığını gösteren bir karar alınır.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Mehmet Ali AKKAYA
Doğum Tarihi : 20.04.1969
Doğum Yeri : Fethiye
Lise : (1990), Aydın/Nazilli
Lisans : (1990-1994), İstanbul Üniv. Siyasal Bilgiler Fak. Kamu Yön.
Yüksek Lisans : (1996-1998), Marmara Üniv. Kamu Hukuku Anabilimdalı
Çalıştığı Kurumlar : (1998-2003), İstanbul Üniversitesi Dz. Bil. ve İşl. Enstitüsü

İmza

